

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

RAPORT TEMATYCZNY Z BADANIA

Raport z ewaluacji wewnętrznej
projektu EWD

Autorzy:

*Iwona Bąbiak
Katarzyna Matuszczak
Piotr Zielonka*

Współpraca: *Agnieszka Rybińska*

Recenzja: *Ewa Halska, Maciej Szalaj*

Wydawca:

*Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8
01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl*

© Copyright by: *Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, grudzień 2013*

Publikacja opracowana w ramach projektu systemowego: *Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej*, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych.

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-65115-68-3

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
1. Przedmiot, kryteria i pytania badawcze	13
1.1. Metoda EWD	13
1.2. Projekt EWD	15
1.3. Kryteria i pytania badawcze	16
2. Metodologia	18
2.1. Badanie ilościowe	20
2.1.1. Metoda	20
2.1.2. Schemat doboru próby	21
2.1.3. Realizacja badania	21
2.1. Badanie jakościowe dotyczące gimnazjów	23
2.1.1. Metoda	23
2.1.2. Schemat doboru próby	23
2.1.3. Realizacja badania	23
2.2. Badanie jakościowe dotyczące liceów i techników	24
2.2.1. Metoda	24
2.2.2. Schematy doboru prób	25
2.2.3. Realizacja badania	25
2.1. Wywiady indywidualne	25
2.2. Analiza danych zastanych	26
2.3. Uwagi do metodologii	27
3. Trafność wskaźników	29
3.1. Spójność wewnętrzna celów i wskaźników projektu EWD	29
3.2. Powiązanie wskaźników projektu z wskaźnikami Działania 3.2.	35
4. Skuteczność projektu	43
4.1. Produkty	43
4.2. Rezultaty	47
4.2.1. Operacjonalizacja wskaźnika	47
4.2.2. Wartość wskaźnika na podstawie zrealizowanej części próby	49
4.2.3. Wartość wskaźnika w wariancie pesymistycznym	50
5. Użyteczność projektu	52
5.1. Wykorzystanie EWD przez szkoły	52
5.1.1. Charakterystyka respondentów badania CATI	52

5.1.2. Charakterystyka szkół i respondentów w badaniach jakościowych.....	54
5.1.3. Wiedza o wskaźnikach EWD	55
5.1.4. Korzystanie ze wskaźników EWD w szkole.....	60
5.1.5. Korzystanie ze wskaźnika EWD a cechy szkół.....	73
5.1.6. Komunikowanie wyników analiz	76
5.1.7. Oceny przydatności EWD	78
5.2. Wykorzystanie EWD przez organy prowadzące szkoły.....	83
5.2.1. Zarys problemu	83
5.2.2. Wskaźniki projektu a wykorzystanie EWD przez organy prowadzące	85
5.2.3. Forma udostępniania wskaźników EWD organom prowadzącym szkoły.....	85
5.2.4. Wskaźniki jakości oświaty w opinii organów prowadzących szkoły.....	87
5.2.5. Wskaźniki EWD w informacjach oświatowych.....	89
5.2.6. Bariery wykorzystania EWD przez organy prowadzące	91
5.2.7. Wskaźniki EWD a zarządzanie oświatą.....	93
5.2.8. OP jako instytucja wspierająca wykorzystanie EWD przez szkoły	93
5.3. Wykorzystanie EWD przez nadzór pedagogiczny	94
5.3.1. Zarys problemu	94
5.3.2. Wskaźniki projektu a wykorzystanie EWD przez nadzór pedagogiczny	97
5.3.3. Forma udostępniania wskaźników EWD organom nadzoru	98
5.3.4. Użyteczność EWD dla wizytatorów ds. ewaluacji.....	98
5.3.5. Wiedza wizytatorów na temat EWD.....	100
5.3.6. Źródła wiedzy wizytatorów na temat EWD	101
5.3.7. Regulacje prawne a wykorzystanie EWD przez wizytatorów	102
5.3.8. Organ nadzoru jako instytucja wspierająca wykorzystanie EWD przez szkoły	102
5.4. Użyteczność działań upowszechniających EWD.....	103
5.4.1. Użyteczność strony internetowej projektu	104
5.4.2. Użyteczność konferencji upowszechniających	110
5.4.3. Użyteczność sieci ekspertów ds. EWD.....	119
6. Wnioski i rekomendacje.....	121
6.1. Trafność	121
6.2. Skuteczność	122
6.2.1. Produkty	122
6.2.2. Rezultaty	122
6.3. Użyteczność	123
6.3.1. Dyrektorzy szkół.....	123
6.3.2. Pracownicy KO	125
6.3.3. Pracownicy organów prowadzących.....	126

6.3.4. Użytkownicy strony internetowej.....	127
6.3.5. Uczestnicy szkół EWD	128
6.3.1. Rady pedagogiczne w badaniu ekspertów ds. EWD.....	128
7. Literatura cytowana.....	129
7.1. Dokumenty programowe	129
7.1. Dokumenty prawne	129
7.2. Dokumenty projektowe.....	129
7.3. Raporty z ewaluacji bieżącej szkół EWD	130
7.4. Raporty z badania jakościowego w gimnazjach	130
7.5. Raporty z badania jakościowego w szkołach maturalnych.....	130
7.6. Inne	131
8. Aneksy	134
8.1. Aneks A. Reprezentatywność próby	134
8.1.1. Braki udziału w badaniu	134
8.1.2. Reprezentatywność ze względu na cechy szkół	138
8.1.3. Konkluzje.....	141
8.2. Aneks B. Wyniki testów	141
9. Spis tabel, wykresów i rysunków	146
10. Załączniki	149
10.1. Wzór ankiety wywiadu CATI z dyrektorem szkoły	149
10.2. Wzór scenariusza IDI z dyrektorem gimnazjum.....	155

Wykaz skrótów

CATI	wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny (ang. Computer Assisted Telephone Interview)
CKE	Centralna Komisja Egzaminacyjna
Działanie 3.2	Działanie 3.2.Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EWD	edukacyjna wartość dodana
G	raport cząstkowy podsumowujący badanie jakościowe w szkołach gimnazjalnych
IBE	Instytut Badań Edukacyjnych
IDI	pogłębiony wywiad indywidualny (ang. In-Depth Interview)
IDI_D	IDI z dyrektorem szkoły
IDI_N	IDI z nauczycielem
IDI_O	IDI z pracownikiem organu prowadzącego
IDI_W	IDI z wizytatorem ds. ewaluacji
IP I	Instytucja Pośrednicząca I stopnia (tj. minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, którego zadania wykonuje Departament Funduszy Strukturalnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej – MEN)
IP II	Instytucja Pośrednicząca II stopnia/Instytucja Wdrażająca (tj. Ośrodek Rozwoju Edukacji)
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KO	kuratorium oświaty
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MliR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (obecnie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju)
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NPSEO	Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap III (System Ewaluacji Oświaty: Nadzór Pedagogiczny)
OKE	okręgowe komisje egzaminacyjne
OP	organ prowadzący szkołę
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji
Priorytet III PO	priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
KL	
projekt EWD	projekt Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej 2007-2013
projekt EWD II	projekt Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych 2013-2015
R	raport cząstkowy podsumowujący badanie jakościowe w szkołach maturalnych
SP	szkoła podstawowa
UE	Unia Europejska
ZWKIZ	Zespół Współpracy Krajowej i Zagranicznej IBE

Wstęp

Every social science focuses on constantly shifting human behaviours; conscious that human beings have an innate and un-erodible capacity to change what we do in response to being told why we act as we do, or how we are expected to act in future¹.

Z dniem 31 grudnia 2013 roku zakończył się, wdrażany od 1 października 2007 roku, projekt systemowy Działania 3.2. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki - *Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej* (projekt EWD). Edukacyjna wartość dodana jest jedną z metod statystycznych analizowania wyników egzaminacyjnych, rozwijaną w Polsce przy wsparciu środków publicznych od 2005 roku. Efektem zastosowania metody są wskaźniki EWD, które są miarą efektywności nauczania w danej szkole w zakresie sprawdzanym egzaminami zewnętrznymi². Obecnie wskaźniki EWD dostępne są dla szkół gimnazjalnych, liceów i techników dla dzieci i młodzieży, tj. z wyłączeniem szkół dla dorosłych.

Chociaż projekt EWD się zakończył, nie jest to jednak koniec prac nad metodą edukacyjnej wartości dodanej – już w lipcu 2013 roku rozpoczęto jego kolejną edycję projektu, pod nazwą - *Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych* (projekt EWD II), który będzie realizowany w Instytucie Badań Edukacyjnych do 31 października 2015 roku.

Projekt EWD podlegał ewaluacji wewnętrznej³, o której rezultatach opowiada niniejszy raport. Ewaluacja jest takim sposobem myślenia i podejmowania odpowiednich działań, który ma na celu usprawnić proces wdrażania danej interwencji publicznej lub/i dostarczyć informacji o jej rzeczywistych efektach. Dlatego też, tak jak w innych projektach systemowych⁴, od początku istnienia projektu EWD podejmowano liczne działania o charakterze monitoringowym i ewaluacyjnym, mające usprawnić jego realizację: we wniosku projektowym założono środki na monitoring i ewaluację projektu, zatrudniono osoby odpowiedzialne za działania monitorujące i ewaluacyjne, zlecano badania terenowe mające dostarczyć dodatkowych informacji o użyteczności rezultatów projektu, na bieżąco

¹Bastow S., Dunleavy P., Tinkler J., *The Impact of the Social Sciences*, SAGE Publications, 2013, s. 2.

²Dolata R., Wykorzystanie danych egzaminacyjnych w ewaluacji szkół. Materiały Pracowni EWD; dostępne na: http://www.romandolata.pl/uploads/Wprowadzenie_do_EWD.pdf, [dostęp: grudzień 2013].

³ tj. realizowanej przez instytucję odpowiedzialną za wdrażanie danej interwencji publicznej i dostosowanej do jej potrzeb informacyjnych. Jednak część zadań obejmujących badania terenowe została powierzona podwykonawcom wybranym zgodnie z Ustawą Prawo Zamówień Publicznych.

⁴ *Projekt systemowy* jest jednym ze sposobów (obok projektów konkursowych, indywidualnych) realizacji zadań publicznych w ramach PO Kapitał Ludzki. W odróżnieniu od projektów konkursowych, projekty systemowe cechuje wyraźny kontekst strategiczny i powiązanie z obszarami realizowanej polityki rozwoju. Funkcjonowanie projektów systemowych wynika z *Ustawy o prowadzeniu polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r.* (Dz. U. 2006 Nr 227, poz. 1658 z późn. zm.).

oceniano podejmowane działania upowszechniające, recenzowano raporty z przeprowadzanych badań etc.

Ponadto, zgodnie z opracowaną w styczniu 2013 roku koncepcją *Ewaluacji wewnętrznej projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD)*, zaplanowano również cykl badań terenowych w okresie 2013-2015. Koncepcja ta obejmuje zarówno projekt EWD, EWD II jak i projekt systemowy *Badania uwarunkowań zróżnicowania egzaminów zewnętrznych* (projekt OBUT). Jednak niniejszy raport, stanowiący podsumowanie I etapu badań, odnosi się przede wszystkim do projektu EWD.

Zakres ewaluacji projektu EWD w 2013 roku wynikał nie tylko ze zgłoszonych potrzeb zespołu wdrażającego projekt, lecz w dużej mierze z potrzeb informacyjnych Instytucji Pośredniczącej Priorytetu III POKL, jaką jest Ministerstwo Edukacji Narodowej⁵. Badania te miały na celu:

- 1) pozyskanie dla IP danych na temat stopnia upowszechnienia i wykorzystania wskaźników EWD przez szkoły, które to dane niezbędne są dla wykazania przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (MIR) skuteczności osiągnięcia wskaźników Działania 3.2 POKL, zawartych w dokumentach programowych. Danych dostarczyło m.in. badanie CATI na reprezentatywnej próbie 1500 szkół, dla których obliczono i zamieszczono na stronie projektu wskaźniki EWD,
- 2) pozyskanie dla zespołu projektu EWD danych o charakterze jakościowym na temat dobrych praktyk wykorzystania EWD przez szkoły gimnazjalne (11 studiów przypadku)⁶ i przetestowanie narzędzi badawczych, które mogłyby być wykorzystane w planowanym (w kolejnej edycji projektu EWD na lata 2013-2015) badaniu jakościowym na temat wykorzystania EWD przez szkoły maturalne (48 studiów przypadku)⁷,
- 3) dostarczenie dla zespołu projektu EWD i MEN dodatkowych (poza końcowym wnioskiem o płatność) informacji na temat skuteczności oraz użyteczności projektu w odniesieniu do założonych we wniosku projektowym działań, produktów i rezultatów, w celu podsumowania realizacji projektu, który zakończył się z dniem 31 grudnia 2013 roku (analizy dokumentacji projektu, danych z monitoringu strony internetowej projektu, bieżących ewaluacji licznych konferencji EWD skierowanych do środowisk oświatowych).

W efekcie, wybrani w drodze zamówień publicznych wykonawcy, tj. Millward Brown SMG/KRC, PBS oraz ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, przeprowadzili dla IBE od maja do grudnia 2013 roku

⁵ Ponieważ głównym odbiorcą opracowania jest MEN i zespół projektu EWD, dlatego też w przyjętej narracji przyjęto założenie, że niektóre zagadnienia są dla Czytelnika oczywiste, więc nie wymagają dodatkowych wyjaśnień. Mając jednak na uwadze również innych możliwych Odbiorców, starano się, tam gdzie było to możliwe, zawrzeć odnośniki do źródeł, z których Czytelnik mniej zorientowany w tematyce może uzupełnić swoją wiedzę.

⁶ Byrska M., Kocikowski M., Kulik G., Wleciał M., 11 raportów cząstkowych z badania jakościowego w szkołach gimnazjalnych, Millward Brown SMG/KRC& PBS dla IBE, Warszawa, październik 2013.

⁷ 48 raportów cząstkowych z badania jakościowego w szkołach maturalnych, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013.

badania terenowe na temat wykorzystania EWD wśród dyrektorów szkół, nauczycieli, pracowników organów prowadzących szkoły oraz wizytatorów ds. ewaluacji z kuratorów oświaty. Głównymi produktami badań, wykorzystanymi w niniejszym raporcie jako materiały źródłowe, jest ok. 60 raportów cząstkowych z przeprowadzonych badań jakościowych, liczne transkrypcje i nagrania wywiadów, baza wyników z badań ilościowych oraz raporty realizacyjne omawiające techniczne aspekty badań. Niniejszy raport, jak i wszystkie narzędzia badawcze powstały w Zespole Współpracy Krajowej i Zagranicznej IBE (ZWKiZ), który jest odpowiedzialny za ewaluację wewnętrzną projektów IBE wdrażanych przez pozostałe zespoły Instytutu.

Rozdział pierwszy niniejszego opracowania wprowadza Czytelnika w przedmiot badania, tj. ideę, konstrukcję i historię wdrażania projektu EWD. W rozdziale tym zarysowujemy również cele badania oraz pytania badawcze. Drugi rozdział poświęcony jest omówieniu tego, w jaki sposób chcieliśmy na nie odpowiedzieć, tj. metodologii badania. Omawiamy tutaj schematy doboru prób oraz wybrane kwestie realizacji kolejnych etapów badań jakościowych i ilościowych, które szczegółowo zostały omówione w raportach technicznych z 3 przeprowadzonych badań.⁸ W rozdziale trzecim analizujemy kwestię trafności wskaźników projektu EWD w odniesieniu do ich związku z wskaźnikiem Działania 3.2 POKL. W kolejnym rozdziale omawiamy poszczególne działania zrealizowane w projekcie, tym samym odpowiadając na pytanie o jego skuteczność w odniesieniu do założonych we wniosku projektowym⁹ wskaźników produktu i rezultatu. Następnie przedstawiamy wyniki badań na temat użyteczności EWD dla różnych użytkowników systemu oświaty. Ostatni rozdział poświęcono na podsumowanie tego etapu badań i przedstawienie wniosków i rekomendacji, z których większość jest na bieżąco uwzględniana w dalszych pracach nad rozwojem EWD.

Warto również dodać, że opracowanie tego typu, jakim jest niniejszy raport, jest jednak sprawozdaniem z drogi już przebytej, która szczególnie w ewaluacji wewnętrznej wydaje się być ważniejsza niż raport końcowy. Sam proces ewaluacji projektu może wpływać na jej użyteczność. W tym przypadku, zarówno koncepcja badań, ich przebieg, jak i rezultaty raportów cząstkowych były na bieżąco dyskutowane z zespołem wdrażającym projekt. Przeprowadzono również liczne rozmowy z IP na temat propozycji wskaźników Działania 3.2 POKL, dotyczących EWD. Procesu tego nie referowano w niniejszym raporcie.

⁸1) Mazurowska O., Przeprowadzenie badań jakościowych w ramach Ewaluacji projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Raport z realizacji badania, Millward Brown SMG/KRC& PBS, Warszawa, wrzesień 2013 (dokument wewnętrzny IBE);

2) Kononowicz M., Mironiuk E., Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły. Raport z realizacji badania CATI, Sopot, listopad 2013 (dokument wewnętrzny IBE);

3) Jabłoński M., Goniarska A., Raport techniczny z realizacji badania. Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły – w ramach Ewaluacji projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika EWD (etap III), ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, Kutno, grudzień 2013 (dokument wewnętrzny IBE).

⁹ Wniosek o dofinansowanie projektu PO KL Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej, realizowanego od 1.10.2007 do 31.12.2013, CKE/IBE (wersja z września 2012 oraz 3 modyfikacje z kwietnia, lipca i listopada 2013 r.; dokumenty wewnętrzne IBE).

W pracę nad badaniami ewaluacyjnymi na różnych etapach ich realizacji w 2013 roku zaangażowane były również inne osoby z zespołu WKiZ IBE, bez których olbrzymiego wsparcia przygotowanie tego opracowania nie byłoby możliwe.

1. Przedmiot, kryteria i pytania badawcze

Nie chciałbym, byśmy patrzyli na metodę EWD w oderwaniu od najważniejszej, ewaluacyjnej funkcji systemu egzaminacyjnego. Dzięki systemowi egzaminów zewnętrznych szkoły mają się rozwijać, coraz lepiej nauczać¹⁰.

1.1. Metoda EWD

Badanie dotyczyło projektu systemowego *Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej*, wdrażanego przez Instytut Badań Edukacyjnych. Jest to projekt badawczy, którego głównym celem jest rozwój edukacyjnej wartości dodanej w Polsce. EWD jest miarą efektywności nauczania danej szkoły w zakresie sprawdzanym egzaminami zewnętrznymi i opisuje wkład szkoły w końcowy wynik egzaminacyjny¹¹.

Wprowadzenie EWD w Polsce miało zracjonalizować ewaluacje¹² szkół, w ramach których wykorzystywane były nieprzetworzone wyniki egzaminów zewnętrznych (sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i maturalnego). Stosowanie nieprzetworzonych wyników mogło prowadzić do powstania nieadekwatnych ocen pracy niektórych szkół. Wyniki takie bowiem nie uwzględniają faktu, że szkoła mogła pracować z uczniami słabszymi, z którymi wypracowanie na egzaminie wysokiego, surowego wyniku jest trudniejsze niż w przypadku pracy z uczniami o wysokim potencjale (mierzonym wynikami egzaminacyjnymi z poprzedniego etapu edukacyjnego).

Dlatego też, odkąd wprowadzono system ogólnopolskich zewnętrznych egzaminów, prowadzone są prace nad rozwojem takiej metody statystycznej analizowania wyników egzaminacyjnych, która uwzględniałaby zarówno dane o uczniu na początku danego etapu edukacyjnego, jak i na końcu. Efektem zastosowania metody są wskaźniki EWD (jednoroczne lub wieloletnie)¹³. Informują one o tym, w jakim stopniu zasoby uczniowskie na „wejściu” do szkoły - rozumiane jako potencjał ucznia - zostały efektywnie wykorzystane przez szkołę, tj. czy uczeń osiągnął na „wyjściu” danego etapu nauczania wyniki odpowiadające jego, tak zdefiniowanemu, potencjałowi. Inaczej mówiąc, wskaźniki pokazują więc wkład szkoły w wyniki egzaminacyjne.

Metoda może być wykorzystywana zarówno w procesie ewaluacji wewnętrznej, prowadzonej corocznie przez same szkoły, jak i ewaluacji zewnętrznej, którą realizują kuratoria oświaty (zob. rozdz.

¹⁰ Dolata R., *Miara efektu*, Głos Nauczycielski, nr 27, 3.07.2013, s.1; <http://ewd.edu.pl/downloads/publikacje/wywiad-GN-2013.pdf>, [dostęp: grudzień 2013].

¹¹ Stożek E., *Wskaźniki edukacyjnej wartości dodanej dla gimnazjów*. Broszura informacyjna, IBE, 2013, s. 3, <http://ewd.edu.pl/aktualnosci/EWD-gimnazja.pdf>, [dostęp: grudzień 2013]

¹² Ewaluacja pracy szkoły to jedna z 3 form realizowania przez państwo zadań nadzoru pedagogicznego. Ewaluacje wewnętrzne przeprowadza sama szkoła, natomiast ewaluacje zewnętrzne przeprowadzane są przez kuratoria oświaty. Więcej na ten temat Czytelnik znajdzie w rozdziale 5.3.

¹³ Więcej na temat metody szacowania EWD zainteresowany Czytelnik znajdzie w licznych publikacjach szkoleniowych zamieszczonych na stronie internetowej projektu EWD (www.ewd.edu.pl).

5.3). EWD może również stanowić jedno z narzędzi monitorowania oświaty przez organy prowadzące szkoły (zob. rozdz.5.2).

Historia prac nad EWD w Polsce sięga 2005 roku¹⁴, kiedy to pojawił się pierwszy rocznik gimnazjalistów, dla których był dostępny zarówno wynik sprawdzianu w klasie VI, jak i egzaminu gimnazjalnego. Podjęto wtedy pierwsze próby wykorzystania prostych modeli EWD do analizy wyników egzaminacyjnych, powołano zespół badawczy ds. rozwoju EWD przy CKE i rozpoczęto pierwszy projekt EFS (2005-2007). W kolejnym roku powstała pierwsza edycja kalkulatora EWD dla gimnazjów i rozpoczęto szkolenia dla dyrektorów gimnazjów. W 2007 roku kalkulator był sukcesywnie rozwijany, testowano bardziej złożone modele szacowania EWD i w CKE rozpoczęła się realizacja przedmiotowego projektu EWD.

Dalsze etapy prac badawczych prowadzone były już w ramach przedmiotowego projektu EWD (2007-2013). W 2008 roku powstała strona projektu www.ewd.edu.pl, na której sukcesywnie zamieszczane są wszystkie wskaźniki EWD, kolejne wersje kalkulatorów do ewaluacji wewnątrzszkolnych, materiały szkoleniowe, artykuły naukowe i upowszechniające metodę. W tym samym roku odbyła się również pierwsza konferencja upowszechniająca, tj. tzw. Wiosenna Szkoła EWD. Powstała wtedy również (pod redakcją prof. dr hab. Romana Dolaty) pierwsza polska monografia naukowa poświęcona metodzie EWD¹⁵. W kolejnym roku udostępniono kolejną edycję kalkulatora (Kalkulator EWD Plus¹⁶) do analiz wewnątrzszkolnych w gimnazjach. W tym samym roku po raz pierwszy zostały upublicznione na stronie projektu trzyletnie wskaźniki EWD dla gimnazjów w postaci tzw. elips (wykres 1 poniżej), na których uwzględniany jest zarówno wynik egzaminacyjny, jak i wskaźnik EWD, a pozycja szkoły prezentowana jest w układzie współrzędnych. Oś pozioma oznacza średni trzyletni wynik egzaminacyjny szkoły, a oś pionowa symbolizuje trzyletnią EWD szkoły. W wyszukiwarce na stronie projektu należy wpisać dane szkoły, po czym generowane są na stronie odpowiednie wykresy. Dostęp i prawa do szczegółowych danych egzaminacyjnych szkoły i uczniów, na podstawie których wyliczane są wskaźniki EWD, ma wyłącznie dana szkoła.

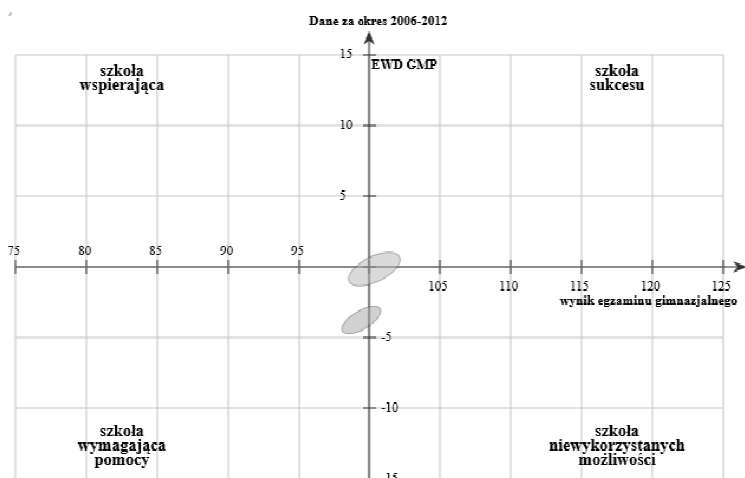
¹⁴ Dolata R., Prezentacja – Wprowadzenie do EWD, http://www.romandolata.pl/uploads/Wprowadzenie_do_EWD.pdf, s.4, [dostęp: grudzień 2013].

¹⁵ Dolata R. (red.), Edukacyjna wartość dodana jako metoda oceny efektywności nauczania na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych, CKE, s. 292, Warszawa 2008.

¹⁶ <http://ewd.edu.pl/kalkulator-ewd-plus/>.

Wykres 1. Sposób prezentacji wskaźników EWD

1. Wskaźniki obliczone na podstawie danych egzaminacyjnych z lat **2010-2012**.
☐ Liczba zdających, których wyniki uwzględniono w analizie: **315**.
2. Wskaźniki obliczone na podstawie danych egzaminacyjnych z lat **2006-2008**.
☐ Liczba zdających, których wyniki uwzględniono w analizie: **579**.

Źródło: strona projektu www.ewd.edu.pl.

W 2009 roku rozpoczęły się również pierwsze trzy badania podłużne (tj. badania tej samej kohorty osób przez dłuższy okres czasu) mające dostarczyć informacji potrzebnych do trafnego szacowania edukacyjnej wartości dodanej. W 2010 roku upubliczniono jednoroczne wskaźniki ewaluacyjne dla liceów i techników w zakresie matematyki i języka polskiego. Prowadzono dalsze doskonalenie modeli szacowania EWD dla trzyletnich wskaźników gimnazjalnych. Następny rok zakończył się stworzeniem spójnej bazy szkół, uporządkowaniem baz wyników egzaminacyjnych i upublicznieniem dwuletnich wskaźników ewaluacyjnych dla liceów i techników w zakresie przedmiotów humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych i oddzielnie matematyki. W roku 2012 opracowano aplikację komputerową Kalkulator EWD 100 i upubliczniono trzyletnie wskaźniki dla liceów i techników w zakresie przedmiotów humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych i oddzielnie polskiego i matematyk. Warto dodać, że do września 2012 projekt EWD wdrażała Centralna Komisja Egzaminacyjna, potem został przeniesiony do Instytutu Badań Edukacyjnych.

W roku 2013 do kalkulatora EWD 100 włączono model pozwalający analizować wyniki matury z matematyki, powstały kolejne edycje trzyletnich wskaźników dla gimnazjów i szkół maturalnych, oraz raporty podsumowujące wyniki badań i doświadczenia z modelowania. W lipcu 2013, nakładając się czasowo na końcowy etap realizacji projektu EWD, rozpoczęła się jego kolejna edycja, która zakończy się w październiku 2015 roku.

1.2. Projekt EWD

Projekt EWD jest jednym z 3 systemowych projektów badawczych Działania 3.2 Priorytetu III POKL, współfinansowanych środków Europejskiego Funduszu Społecznego i wdrażanych przez IBE. Pozostałe to: 1) jego kolejna edycja, funkcjonująca pod nazwą *Rozwój metody edukacyjnej wartości*

dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych (projekt EWD II) oraz 2) projekt *Badania uwarunkowań zróżnicowania egzaminów zewnętrznych* (projekt OBUT)¹⁷, w ramach którego w 2014 roku będzie m.in. rozwijana metoda EWD dla szkół podstawowych.

Przedsięwzięcia te, wraz z innymi projektami systemowymi związanymi z wykorzystaniem EWD, wdrażanymi przez różne instytucje publiczne – zgodnie z założeniami POKL¹⁸ – powinny przyczynić się do realizacji celu szczegółowego III Priorytetu POKL, jakim jest *Wzmocnienie zdolności systemu edukacji w zakresie monitoringu, ewaluacji i badań edukacyjnych oraz ich wykorzystanie w polityce edukacyjnej i zarządzaniu oświatą*. Poniżej przedstawiono schemat powiązania projektu EWD z przyjętymi w dokumentach programowych wskaźnikami produktu i rezultatu Działania 3.2 POKL. Jak widzimy, efektem projektów miało być – w założeniu autorów dokumentów programowych – upowszechnienie EWD do 2015 roku wśród 30 499 szkół. Tak wysoka wartość wskaźnika jest niemożliwa do osiągnięcia, gdyż nie uwzględnia przyjętych założeń metodologicznych wyliczania wskaźników edukacyjnej wartości dodanej (nie są wyliczane dla wszystkich szkół). Analizę tej kwestii (w tym przyjętych nazw, definicji, sposobu pomiaru wskaźników i ich wartości) przedstawiono w rozdziale 3 raportu.

Tabela 1 Powiązanie ewaluowanego projektu EWD z Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki

Priorytet POKL	III. Wysoka jakość systemu oświaty			
Działanie POKL	3.2. Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych			
Jeden z 4 celów szczegółowych priorytetu III POKL	1. Wzmocnienie zdolności systemu edukacji w zakresie monitoringu, ewaluacji i badań edukacyjnych oraz ich wykorzystanie w polityce edukacyjnej i zarządzaniu oświatą			
Wskaźniki rezultatu realizacji celu nr 1 POKL	<i>Odsetek szkół, oceniających jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD= 80%</i>			
Wskaźniki produktu realizacji celu nr 1 POKL	<i>Liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD= 30 499</i>			
Projekty	Projekt EWD	Projekt EWD II	Projekt OBUT	Inne projekty i działania systemowe MEN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Podręcznika wskaźników POKL.

1.3. Kryteria i pytania badawcze

Projekt EWD oceniono z punktu widzenia 3 kryteriów ewaluacyjnych – *trafności* wskaźników, *skuteczności* osiągnięcia założonych celów oraz *użyteczności* rezultatów projektu. Poniżej przedstawiono kluczowe pytania badawcze ewaluacji, które sprecyzowano na początku 2013 roku po

¹⁷ Projekt EWD wdrażany jest w okresie od października 2007 roku do grudnia 2013 roku, projekt OBUT (www.obut.edu.pl) od października 2007 do grudnia 2014, a projekt EWD II od lipca 2013 roku do października 2015 roku.

¹⁸ Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wersja z 19 lipca 2013 roku.

uprzednich konsultacjach z liderem projektu EWD oraz po zgłoszeniu przez MEN zapotrzebowania na dokonanie pomiaru jednego ze wskaźników POKL związanego wykorzystaniem przez szkoły wskaźników EWD.

Tabela 2. Kryteria i pytania badawcze

Kryterium	Pytania badawcze
Trafność (rozdz. 3)	1. Czy przyjęte we wniosku projektowym wskaźniki pozwalają na dokonanie oceny skuteczności projektu EWD, tzn. czy są spójne z przyjętymi celami i działaniami oraz czy są mierzalne?
	2. Czy przyjęte w projekcie EWD wskaźniki są spójne ze wskaźnikami przyjętymi w POKL dla Działania 3.2?
Skuteczność (rozdz.4)	3. W jakim stopniu założone w projekcie EWD cele zostały osiągnięte (lub mogą zostać osiągnięte do końca realizacji projektu)?
	3.1 Jakie czynniki (pozytywne oraz negatywne) mają wpływ na poziom osiągnięcia założonych celów?
	3.2 W jakim stopniu zaplanowane działania i produkty mają szansę zostać osiągnięte do końca realizacji projektu?
Użyteczność (rozdz.5)	4. W jakim stopniu projekt EWD odpowiada potrzebom wybranych beneficjentów, tj. głównie szkół (dodatkowo – potrzebom organów prowadzących i organów nadzoru pedagogicznego)?
	4.1 Jak dyrektorzy i nauczyciele oceniają użyteczność EWD (metoda, narzędzie)?
	4.2 Jak dyrektorzy i nauczyciele oceniają użyteczność konferencji upowszechniających EWD, materiałów szkoleniowych i strony www?
	4.3 Jak organy prowadzące szkoły oceniają użyteczność EWD (metoda, narzędzie)?
	4.4 Jak organy prowadzące szkoły oceniają użyteczność konferencji upowszechniających EWD, materiałów konferencyjnych i strony www?
	4.5 Jak organy sprawujące nadzór pedagogiczny oceniają użyteczność EWD (metoda, narzędzie)?
	4.6 Jak organy sprawujące nadzór pedagogiczny oceniają użyteczność konferencji upowszechniających EWD, materiałów konferencyjnych i strony www?

Źródło: Matuszczak K., Stożek E., Rybińska A., (2013) Ewaluacja wewnętrzna projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Koncepcja badania (dokument wewnętrzny IBE), s. 23-24.

Należy zauważyć, że we wniosku projektowym nie założono żadnych wskaźników dotyczących użyteczności projektu, a których pomiar mógłby być przeprowadzony w badaniu ewaluacyjnym. W badaniu przyjęto więc, że o użyteczności świadczyć będą przede wszystkim zebrane deklaracje użytkowników metody EWD, ale również – pośrednio – dane mówiące o sposobach korzystania (poziomie zaawansowania w korzystaniu) przez nich ze wskaźników oraz ze strony projektu, na której wskaźniki EWD są upubliczniane.

2. Metodologia

Ewaluacja sumatywna czy formatywna

Ewaluacja interwencji publicznej to proces tworzenia wiedzy i uczenia się tego, jak wdrażać daną interwencję, aby osiągać jak najlepsze efekty. Typowy podział na ewaluacje sumatywne i formatywne nie tłumaczy zbyt dobrze charakteru przeprowadzonych przez nas badań. Miały one bowiem charakter zarówno ewaluacji formatywnej (tj. bieżącej, prowadzonej w trakcie trwania interwencji, mającej usprawnić jej realizację), jak i sumatywnej (tj. podsumowującej zrealizowany już projekt i jego efekty). Działo się tak, gdyż przedsięwzięcie, jakim jest prowadzenie badań nad rozwojem EWD jest realizowane od 2005 roku w ramach kolejnych edycji projektów. Spójrzeć na nie należałoby jako na pewien całościowy proces, który wciąż trwa (projekt EWD II się już rozpoczął). Ponadto, niektóre przedsięwzięcia o charakterze ewaluacyjnym (jak np. oceny użyteczności corocznych konferencji) były podejmowane na bieżąco, inne natomiast (badania terenowe) – w ostatnich miesiącach realizacji projektu EWD.

Ewaluacja wewnętrzna czy zewnętrzna

W badaniu zastosowano zarówno podejście ewaluacji wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Ewaluacją wewnętrzną jest taka ocena wartości danej interwencji publicznej z punktu widzenia przyjętych kryteriów, która jest realizowana przez podmioty zaangażowane w jej wdrażanie¹⁹. Jednak w odróżnieniu od *autoewaluacji*, ocena dokonywana jest przez komórkę, choć umiejscowioną w tej samej instytucji, to jednak niezależną od komórki, w której wdrażany jest projekt. W Instytucie Badań Edukacyjnych komórką odpowiedzialną za ewaluacje projektów systemowych IBE jest Zespół Współpracy Krajowej i Zagranicznej. Badacze ZWKiZ przygotowali koncepcję badań, narzędzia badawcze oraz niniejszy raport. Natomiast badania terenowe oraz modyfikację narzędzi po pilotażu przeprowadziły wybrane w zamówieniach publicznych, niezależne firmy badawcze. Firmy te odpowiedzialne były również za przygotowanie raportów realizacyjnych z badań, raportów częściowych ze studiów przypadku oraz baz z wynikami badania CATI.

Oczywistymi zaletami zastosowania podejścia ewaluacji wewnętrznej są niższe koszty badań, lepsza znajomość charakterystyki badanego projektu, a także łatwiejszy dostęp do informacji niezbędnych do przeprowadzenia badania. Ewaluacja tego typu może nieść ze sobą jednak również pewne zagrożenia. W szczególności, niski poziom niezależności ewaluatorów od komórki wdrażającej projekt może nieść ryzyko uzyskania nieobiektywnych wyników badań. Jednak w strukturze IBE obydwie komórki są od siebie zupełnie niezależne. Ponadto, ze względu na dość trudną tematykę

¹⁹ Bienias S., Gapski T., Jąkański J., Lewandowska I., Opałka E., Strzęboszewski P., Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s.16.

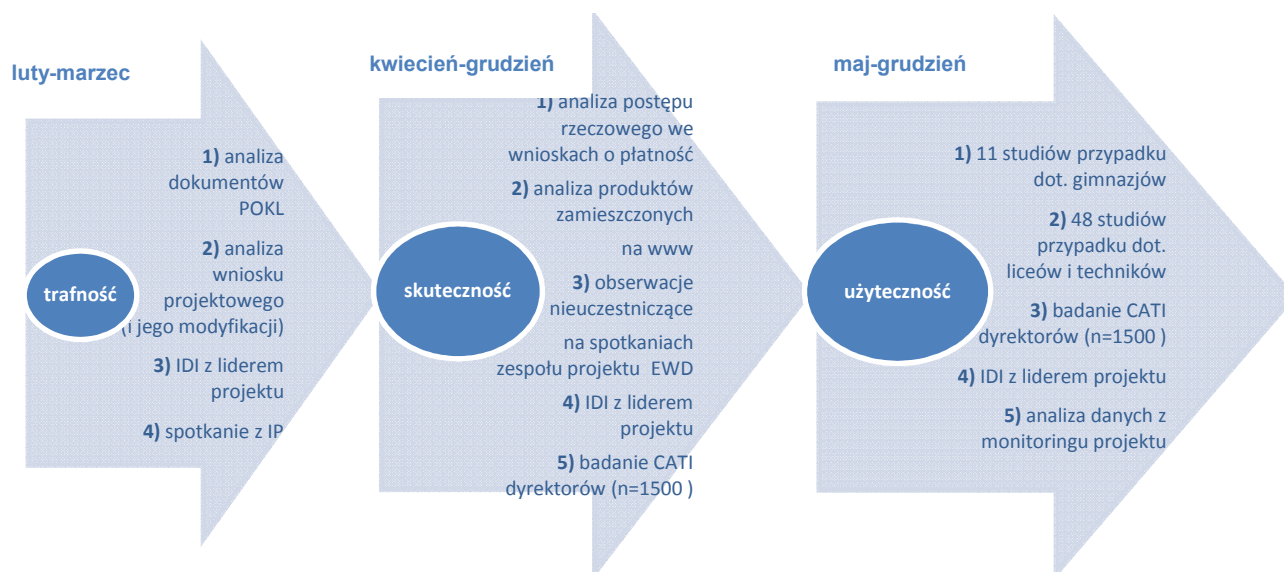
ewaluowanego projektu i bardzo wyraźnie określone potrzeby informacyjne zespołu projektu EWD, podjęto decyzję o realizacji badania w opisany wyżej sposób. Dodatkowo, aby zapewnić rzetelność niniejszego raportu, został on zrecenzowany przez dwóch ekspertów spoza IBE. Obydwie recenzje okazały się pozytywne, a raport został zakwalifikowany jako nie wymagający ponownego recenzowania.

Etapy badań

Poniższy schemat (rysunek 1) prezentuje kolejne etapy badania ewaluacyjnego. Przeprowadzono zarówno badania jakościowe jak i ilościowe, przeanalizowano również zbierane w trakcie trwania projektu dane z prowadzonego na bieżąco monitoringu rezultatów projektu. W pierwszym etapie, w okresie od lutego do marca, dokonano przeglądu zapisów programowych POKL i modyfikacji wniosku o dofinansowanie projektu EWD pod kątem trafności założonych w projekcie celów i wskaźników ich osiągnięcia oraz ich spójności ze wskaźnikami przyjętymi w dokumentach programowych Działania 3.2 POKL. W efekcie, przeprowadzono z przedstawicielami IP (tj. MEN) kilka spotkań, mających na celu wypracowanie modyfikacji do założonych w dokumentach programowych wskaźników Działania 3.2 (zob. rozdz. 3).

Ocena skuteczności realizacji założonych celów projektu prowadzona była na bieżąco, głównie w oparciu o analizę postępu rzeczowego projektu (raportowanego we wnioskach o płatność) oraz produktów zamieszczanych na bieżąco na stronie internetowej projektu (w tym: wskaźników EWD, kalkulatorów EWD, raportów z badań podłużnych i ich recenzji, materiałów szkoleniowych, raportów z oceny konferencji upowszechniających, artykułów naukowych, broszur informacyjnych). Jeden z ewaluatorów brał również udział w wybranych wydarzeniach projektu EWD, w tym dwóch spotkaniach roboczych zespołu, jednej konferencji upowszechniającej. Odbył również liczne wywiady nieustrukturyzowane z liderem projektu EWD.

Rysunek 1. Etapy badania ewaluacyjnego i powiązanie z kryteriami ewaluacyjnymi

Źródło: opracowanie własne.

Danych pierwotnych, niezbędnych do oceny użyteczności wskaźników EWD, dostarczyły głównie badania terenowe – jakościowe oraz ilościowe. Badania te zostały przeprowadzone z wykorzystaniem narzędzi badawczych przygotowanych przez ewaluatora IBE, które podlegały modyfikacji po przeprowadzeniu przez wykonawców ich pilotażu.

Do oceny użyteczności rezultatów projektu skorzystano również z danych wtórnych, tj. głównie wyników dotychczasowych badań dotyczących tematyki wykorzystania EWD w ewaluacji systemu oświaty, wyników oceny uczestników konferencji EWD oraz danych z monitoringu użytkowania strony internetowej projektu.

2.1. Badanie ilościowe

2.1.1. Metoda

Badanie ilościowe wśród dyrektorów/wicedyrektorów gimnazjów, liceów i techników przeprowadzono z zastosowaniem techniki wspomaganego komputerowo wywiadu telefonicznego CATI (ang. *Computer Assisted Telephone Interview*). Technikę tą wybrano uwzględniając ograniczenia czasowe respondenta, tematykę i cel badania. Przypomnijmy, że badanie CATI miało pierwotnie dostarczyć głównie danych niezbędnych do wyliczenia wskaźnika Działania 3.2. POKL, tj. odsetka szkół, w których wykorzystywane są wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania. Ostatecznie jednak postanowiono dodać więcej pytań, w tym kilka otwartych/półotwartych, aby zebrać dodatkowy materiał do analiz użyteczności rezultatów projektu EWD. Ankiety przygotowano w oparciu o doświadczenia zebrane uprzednio w badaniu jakościowym, dotyczącym wykorzystania EWD przez gimnazja. W załączniku 10.1 Czytelnik znajdzie wzór ankiety CATI.

2.1.2. Schemat doboru próby

Próba do badania dobrana została spośród szkół, dla których opublikowano na stronie www.ewd.edu.pl wskaźniki EWD dla okresu trzyletniego 2010-2012 (najnowsze dostępne w czasie realizacji badania). Początkowo planowano dobrać po około 500 spośród placówek każdego typu (gimnazjów, liceów, techników). Ostatecznie – w wyniku zastosowanego schematu doboru próby (dobór systematyczny) – liczebność poszczególnych podprób uległa niewielkiej zmianie. W celu zastosowania warstwowania *explicite*, zbiory szkół posortowano przed losowaniem według dwóch zmiennych:

- kategorii wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła (wyróżniono cztery warstwy: I. wieś, II. miasto <20 tys., III. miasto 20-100 tys., IV. miasto >100 tys.),
- sukcesu edukacyjnego odnoszonego przez szkołę (iloczyn średnich wyników egzaminów zewnętrznych oraz średniej wskaźników EWD z różnych przedmiotów).

W wyniku zastosowania opisanego schematu losowania powstała próba zasadnicza. Do każdej szkoły z próby zasadniczej dobrano szkołę bezpośrednio ją poprzedzającą i następującą po niej w uporządkowanym operacie jako dwa ewentualne zamienniki. W ten sposób powstały dwie próby rezerwowe. Zastosowany schemat doboru próby gwarantuje każdej szkole równe prawdopodobieństwo wylosowania, jednocześnie zapewniając efektywność porównywalną z doбором prostym lub wyższą. Oznacza to, że wykonując analizy, próbę można traktować jako prostą bezzwrotną, a testy zakładające taki dobór będą nieco bardziej konserwatywne, niż gdyby wykonywać test z uwzględnieniem faktu, iż próba dobrana została w sposób systematyczny. Będzie to możliwe, jeżeli warstwowanie okazało się bardziej efektywne niż proste. Każda z około 500-elementowych prób składa się z pięciu maksymalnie 100-elementowych podprób, co pozwala na ewentualne dokładne oszacowanie wariancji estymatorów. Jest to istotne, ponieważ dla doboru systematycznego procedura ta wymaga podziału próby na kilka podprób.

2.1.3. Realizacja badania

Badanie zostało zrealizowane przez wykonawcę wybranego w przetargu publicznym w dniach 4-28 października 2013. Właściwe badanie zostało poprzedzone szkoleniem ankierów i pilotażem, mającym na celu udoskonalenie kwestionariusza.

Poziom realizacji próby nie odbiega od innych, typowych badań edukacyjnych wykonywanych techniką CATI. Osiągnięte liczby wywiadów zestawione z liczebnością wylosowanej próby prezentuje Tabela 3.

Tabela 3. Stopa realizacji badania w podziale na typ szkoły

Typ szkoły	Liczba szkół wylosowanych do badania	Liczba zrealizowanych wywiadów	Odsetek zrealizowanych wywiadów
gimnazjum	497	430	87%
liceum	480	389	81%
technikum	492	404	82%
razem	1469	1223	83%

Źródło: badanie CATI.

Gdyby zrealizować próbę w 100%, zbadanych zostałyby 1469 placówek. Poziom realizacji, jakiego wymagano od wykonawcy, wynosił 80%, przy czym uznano, że szkoły z próby zasadniczej można zastępować szkołami z prób rezerwowych. Razem zbadano 1223 placówki, co oznacza, że osiągnięty poziom realizacji wyniósł 83%. Jednak – jak pokazuje poniższa tabela – znacząca część wywiadów (ponad 30%) została zrealizowana w próbach rezerwowych I i II.

Tabela 4. Liczba zrealizowanych wywiadów w podziale na rodzaj próby

Typ szkoły	Liczba zrealizowanych wywiadów			Razem
	zasadnicza	rezerwowa I	rezerwowa II	
gimnazjum	284	99	47	430
liceum	269	87	33	389
technikum	283	87	34	404
razem	836	273	114	1223
razem %	68,4%	22,3%	9,3%	100,0%

Źródło: badanie CATI.

Procedura zastępowania oparta była na warstwowaniu pod względem kategorii wielkości miejscowości oraz sukcesu edukacyjnego szkół. Powinno to sprawić, że szkoły z próby zasadniczej, których nie udało się zbadać, były zastępowane przez szkoły o podobnych cechach. Dlatego w ogólnych analizach, przedstawionych w rozdziale 5, wykorzystywane będą wszystkie zrealizowane wywiady.

Reprezentatywność szkół zbadanych

Choć reprezentatywność szkół wylosowanych do próby dla ogółu szkół, dla których upowszechniono narzędzie nie budzi wątpliwości, to jednak wątpliwość budzić mogłaby reprezentatywność szkół zbadanych dla tej samej populacji. Dlatego też w Aneksie A przedstawiliśmy analizę, mającą na celu odpowiedzieć na pytanie, czy odmowy udziału w badaniu mogły powodować skrzywienie wyników.

2.1. Badanie jakościowe dotyczące gimnazjów

2.1.1. Metoda

Badanie polegało na przeprowadzeniu wywiadów indywidualnych w ramach studiów przypadku dotyczących celowo wybranych szkół gimnazjalnych. Na podstawie zgromadzonych danych chcieliśmy zidentyfikować i opisać dobre praktyki wykorzystania przez gimnazja wskaźników EWD, zarówno w odniesieniu do sposobów wykorzystania EWD przez szkoły, jak i efektów stosowania edukacyjnej wartości dodanej. Chcieliśmy również lepiej zrozumieć, jakie czynniki mają wpływ na wykorzystanie przez szkoły wskaźników EWD do oceny efektywności pracy szkoły.

W każdym studium przypadku ankieterzy mieli za zadanie przeprowadzić, z wykorzystaniem przygotowanych przez IBE narzędzi, ustrukturyzowane wywiady pogłębione z 3 typami respondentów:

- dyrektorem (lub wicedyrektorem) szkoły,
- przedstawicielem organu prowadzącego szkołę (osobą odpowiedzialną za współpracę z badaną szkołą i przygotowanie dokumentów oświatowych z wykorzystaniem wskaźników oświatowych) oraz
- pracownikiem organu prowadzącego (w przypadku, gdy w szkole miała miejsce ewaluacja zewnętrzna – z wizytatorem ds. ewaluacji).

Ankiety (zob. załączniki 10.1-10.2) zawierały maksymalnie 25 pytań, a wywiady miały trwać ok. 1,5 godziny. Wywiad z dyrektorem miał być przeprowadzony jako pierwszy w ramach danego studium przypadku. Wszystkie wywiady nagrano (po uzyskaniu zgody respondenta na nagrywanie) i sporządzono z nich transkrypcje. Każdy badacz odpowiedzialny był za przeprowadzenie pełnego studium przypadku, opracowanie raportu cząstkowego i zaprezentowanie wyników na spotkaniu podsumowującym badanie.

2.1.2. Schemat doboru próby

Badanie przeprowadzono na próbie celowej 11 szkół gimnazjalnych (1 szkoła w ramach pilotażu i 10 bazowych). Podstawowym kryterium doboru szkół do badania było udokumentowane (np. w raportach z ewaluacji zewnętrznej, na podstawie deklaracji przedstawicieli różnych instytucji oświatowych jak OKE, ODN, KO) wykorzystanie przez nie wskaźników EWD do oceny efektywności ich pracy. Dzięki takiemu podejściu mogliśmy założyć, że w tej grupie szkół odnajdziemy przykłady dobrych praktyk wprowadzania zmian w szkołach w oparciu o pracę z danymi, w tym EWD.

2.1.3. Realizacja badania

Badanie terenowe zostało przeprowadzone przez konsorcjum firm Millward Brown SMG/KRS i PBS w okresie od 14 czerwca do 4 września 2013 roku. W sumie badania terenowe zrealizowało 4 doświadczonych w badaniach edukacyjnych badaczy, którzy najpierw przeszli szkolenie prowadzone wspólnie przez IBE i wykonawcę. Przeprowadzono wszystkie założone wywiady.

Po pilotażu pełnego studium przypadku, w wyniku zebranych doświadczeń i propozycji wykonawcy badania terenowego wprowadzono do narzędzi drobne modyfikacje. Zarówno podczas rekrutacji respondentów, jak i realizacji samego badania, nie zaobserwowano żadnych większych problemów²⁰. Jedyne, o czym warto wspomnieć, to pewne różnice w nastawieniu różnych typów respondentów do badania. Jak pisze autor raportu realizacyjnego *najmniej chętne do udziału w badaniu były osoby reprezentujące kuratoria. Niekiedy nie chcieli brać udziału w badaniu ze względu na swoją niewielką wiedzę dotyczącą wykorzystania wskaźników EWD. (...) Bardziej chętni do udziału w badaniu byli przedstawiciele JST, którzy niekiedy również nie dysponowali szeroką wiedzą dotyczącą wskaźnika EWD, aczkolwiek w ich przekonaniu posiadanie takiej wiedzy nie było konieczne. Najbardziej pozytywne nastawienie do badania mieli dyrektorzy i pracownicy wytypowanych placówek, ponieważ ich placówki zostały dobrane celowo, jako szkoły, stosujące dobre praktyki w zakresie wykorzystania wskaźnika EWD²¹.*

2.2. Badanie jakościowe dotyczące liceów i techników

W raporcie uwzględniamy również wnioski płynące z badania jakościowego przeprowadzonego wśród liceów i techników. Jednak należy podkreślić, że badanie to, mimo, że ze względu na swój cel i zakres jest komplementarne do wyżej opisanych badań ewaluacyjnych (również dotyczyło wykorzystania EWD przez szkoły), jednak zostało ono zaplanowane i przeprowadzone już w ramach nowej edycji projektu EWD II, a nie projektu EWD (w pewnym momencie obydwie edycje nakładały się na siebie czasowo). Ponadto, wyniki z tego badania zostały już szczegółowo przedstawione w raporcie tematycznym, który w grudniu 2013 roku zamieszczono na stronie projektu²², więc nie jest uzasadnione ich powielanie. Dlatego też w niniejszym raporcie odwołujemy się jedynie do wybranych wniosków z tego badania, głównie w zakresie wykorzystania EWD przez organy prowadzące i wizytatorów ds. ewaluacji. W tym celu sięgnięto również do materiałów źródłowych, jakim są transkrypcje i raporty cząstkowe ze studiów przypadku.

2.2.1. Metoda

Podobnie jak w badaniu gimnazjalnym, zastosowano podejście studium przypadku, w ramach którego przeprowadzono (z wykorzystaniem scenariuszy IBE) ustrukturyzowane wywiady indywidualne wśród dyrektorów/wicedyrektorów szkół, pracowników organów prowadzących oraz pracowników kuratoriów oświaty. Różnica polegała jednak na tym, że do badania włączono również nauczycieli, a badani pracownicy KO przeprowadzili w badanych szkołach ewaluacje zewnętrzne.

²⁰Jedynie w 2 przypadkach wywiadów z wizytatorami respondenci nie zgodzili się na nagrywanie wywiadów, w wyniku czego badacz sporządził notatki, których kopie przekazał do IBE.

²¹ Mazurowska O., Przeprowadzenie badań jakościowych w ramach Ewaluacji projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Raport z realizacji badania, Millward Brown SMG/KRC& PBS, Warszawa, wrzesień 2013 (niepublikowany), s. 13.

²² Kędracka E., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E., Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły ponadgimnazjalne. Raport tematyczny z badania, IBE, grudzień 2013.

2.2.2. Schematy doboru prób

Badanie przeprowadzono na próbie celowej 48 liceów i techników (zob. Tabela 5) . Zastosowano następujące kryteria doboru szkół:

- województwo: po 2 licea i 1 technikum w każdym województwie,
- szkoła musiała mieć przeprowadzoną przez kuratorium oświaty ewaluację zewnętrzną w obszarze „Efekty” w latach 2010-2013,
- wyniki egzaminacyjne i EWD: część szkół miała posiadać wysokie wyniki egzaminacyjne i dodatni wskaźnik EWD (2010-2012), a część niskie wyniki i ujemne EWD.

Tabela 5. Próba szkół do badania

typ szkoły	nie w zespole	w zespole	razem
LO	11	21	32
o niskich wynikach egzaminacyjnych	1	14	15
o wysokich wynikach egzaminacyjnych	10	7	17
Technikum	9	7	16
o niskich wynikach egzaminacyjnych	3	5	8
o wysokich wynikach egzaminacyjnych	6	2	8
<i>Razem</i>	20	28	48

Źródło: Kędracka E., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E., *Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły ponadgimnazjalne. Raport tematyczny z badania, IBE, grudzień 2013, s.10.*

2.2.3. Realizacja badania

Badania terenowe zrealizowała w dniach od 17 września do 6 grudnia 2013 roku wybrana w przetargu publicznym firma ASM Centrum Badań i Analiz Rynku. Wszyscy badacze wzięli udział w dwóch szkoleniach organizowanych przez IBE przy współpracy z wykonawcą, a badanie właściwe poprzedził pilotaż pełnego studium przypadku, na podstawie którego zmodyfikowano niektóre pytania w scenariuszach wywiadów. Z próby podstawowej w 6 studiach przypadku nie udało się zrekrutować pełnej grupy respondentów, w konsekwencji czego przekazano wykonawcy zamienniki szkół. Ostatecznie zrealizowano wszystkie studia przypadku. Z przeprowadzonych wywiadów wykonawca przygotował dla IBE 174 transkrypcji oraz 28 sprawozdań (w przypadku braku zgody respondenta na nagrywanie). Z każdego studium przypadku badacze przeprowadzający wywiady przygotowali raporty częściowe dla badanej szkoły w oparciu o przekazany przez IBE schemat raportu. Za współpracę z wykonawcą badania terenowego oraz kontrolę jakości wszystkich produktów badania odpowiedzialny był zespół WKiZ.

2.1. Wywiady indywidualne

W ramach badania przeprowadzono również liczne nieustrukturyzowane wywiady indywidualne z liderem projektu EWD, a także jeden wywiad z członkiem zespołu metodologicznego ds. ewaluacji w

2.2. Analiza danych zastanych

Raport uwzględnia również wnioski z analiz danych zastanych, w tym:

- wyników ankiet wśród uczestników konferencji projektu EWD,
- danych z monitoringu użytkowania strony www.ewd.edu.pl,
- wniosków o płatność i produktów projektu zamieszczonych na stronie, oraz

przeglądu literatury dotyczącej wykorzystania EWD, w tym przede wszystkim:

- badania ankietowego wykonanego dla IBE w dniach 13-14 listopada 2012 roku wśród 82 gimnazjów²³ biorących udział w badaniu *Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów*. W badaniu tym dyrektorom szkół zadano dodatkowe pytania o wykorzystanie wskaźników EWD w szkołach. I chociaż zbadana próba szkół jest względnie mała, to daje to sposobność do porównania rezultatów uzyskanych w badaniu CATI z uzyskanymi rok wcześniej danymi z innego badania,
- raportu z badania zleconego w 2011 przez MEN firmie Ośrodek Ewaluacji *Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy*. W Tabeli 6 przedstawiono podsumowanie metod stosowanych w tym badaniu.

²³ Choińska-Mika Jolanta, *Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów*. Raport z badania, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2013.

Tabela 6. Metody w badaniu ewaluacyjnym na temat EWD w 2011, Ośrodek Ewaluacji/MEN

Metoda	Instytucja	L. respondentów
IDI	MEN	5
	IBE	3
	ORE	1
	KOWEZIU	1
	CIE	1
	CKE	1
	Koordinator EWD	1
	IZ (MRR)	1
<i>W sumie</i>		14
ITI	ODN	11
	Instytucje centralne i regionalne zarządzające wsparciem na rzecz systemu oświaty (<i>nie podano jakie</i>)	8
	OKE gdzie metoda EWD jest stosunkowo dobrze rozpowszechniona (Jaworzno, Łomża, Gdańsk)	3
<i>W sumie</i>		22
FGI	Członkowie zespołu EWD (1 FGI)	b. d.
	Eksperti (1 FGI)	b. d.
CAWI	Wizytatorzy kuratoriów (uczestnicy Szkoły Letniej EWD)	194
Ankieta pocztowa (<i>wysłana mailem</i>)	Kuratorzy (lub zastępcy)	13
CATI	Dyrektorzy szkół	300
	Nauczyciele	300
	Organy prowadzące	212
	Rodzice	300
<i>W sumie</i>		1112
Studium przypadku:	Gimnazja	2
IDI	Dyrektor szkoły	1
FGI	Nauczyciele (1 FGI)	b. d.
IDI	Organ prowadzący	1
IDI	Kuratorium oświaty	1
Wywiad swobodny	Rodzice	b. d.
Analiza dokumentów	n. d.	n.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu *Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej, MEN, 2011.*

2.3. Uwagi do metodologii

Uczciwość badawcza nakazuje zwrócić uwagę na pewne kwestie istotne dla interpretacji wyników badania i wyciągania na ich podstawie pewnych wniosków i rekomendacji. Po pierwsze, przyjęta w badaniu ilościowym technika wywiadu telefonicznego oraz fakt, że metoda EWD jest rozwijana w ramach projektu systemowego podlegającego MEN, mogły spowodować pewne skrzywienie opinii

respondentów, wynikające z ich chęci dostosowania swoich odpowiedzi do wyobrażonych przez nich oczekiwań Ministerstwa.

Po drugie, odnośnie przeprowadzonych badań jakościowych, można by sformułować zarzut, że nie uwzględniono opinii ważnej grupy instytucji zaangażowanych w upowszechnianie EWD, jakimi są ODNY oraz OKE. Nie dokonano również analizy rezultatów innych projektów systemowych związanych z upowszechnianiem EWD, a wdrażanych przez inne instytucje publiczne. Pamiętać jednak należy, że raport ten przedstawia wnioski z pierwszego etapu badań przeprowadzonych w 2013 roku. Dalsze badania w zakresie wykorzystania EWD są w planach²⁴.

²⁴ Odnośnie sposobu prezentacji wyników badania, warto dodać, że zostały one przedstawione w raporcie w układzie problemowym, tak aby opracowanie było bardziej czytelne dla odbiorców. Oznacza to, że w poszczególnych rozdziałach poświęconych omówieniu skuteczności i użyteczności projektu postanowiono nie wydzielać odrębnych podrozdziałów zawierających najpierw analizy danych kontekstowych.

3. Trafność wskaźników

3.1. Spójność wewnętrzna celów i wskaźników projektu EWD

Pytania ewaluacyjne: Czy przyjęte we wniosku projektowym wskaźniki pozwalają na dokonanie oceny skuteczności projektu EWD, tzn. czy są spójne z przyjętymi celami i działaniami oraz czy są mierzalne?

Ewaluacje projektów/programów kojarzą się przede wszystkim z pomiarem i wartościowaniem efektów²⁵ danej interwencji publicznej. Jednak należy pamiętać, że każda interwencja publiczna jest pewnym zestawem teorii: bazowych, zmiany i wdrażania²⁶, więc można na nią patrzeć jak na pewnego rodzaju hipotezę odnośnie tego, co należy zrobić, aby osiągnąć oczekiwany efekt społeczny/ekonomiczny. Hipoteza ta może być dobrze sformułowana lub nie, projekt może „działać”, tj. rozwiązywać problem społeczny/ekonomiczny, który miał rozwiązać lub też nie. Zanim więc przyjrzelśmy się temu, czy osiągnięto w projekcie to, co zostało założone i jak te rezultaty mają się do rzeczywistych potrzeb szkół, najpierw przeanalizowaliśmy założenia projektu, to jest poszczególne elementy tej „hipotezy”.

Każdy projekt można przedstawić za pomocą pewnego schematu pokazującego tzw. logikę wewnętrzną interwencji publicznej, tj. powiązania pomiędzy: 1) problemem, który dany projekt/program ma rozwiązać, 2) nakładami, 3) podjętymi w celu rozwiązania problemu działaniami oraz 4) efektami tych działań²⁷. W niniejszym raporcie *efektami* projektu są jego *produkty* (efekty bezpośrednie), *rezultaty* (efekty krótkookresowe i bezpośrednie) i *oddziaływanie* (efekty długookresowe, pośrednie). Zaplanowane w projekcie efekty nazywane są celami – odpowiednio operacyjnymi (poziom działań), szczegółowymi (poziom rezultatów) i ogólnymi (poziom oddziaływania). Dla każdego celu powinny być założone wskaźniki jego osiągnięcia. Przyjmijmy następującą definicję wskaźnika projektu: *wskaźnik to obserwowalne zjawisko B lub cecha B, którego zaobserwowanie pozwala określić z wystarczająco wysokim prawdopodobieństwem o wystąpieniu badanego zjawiska A lub posiadaniu określonej cechy A*²⁸.

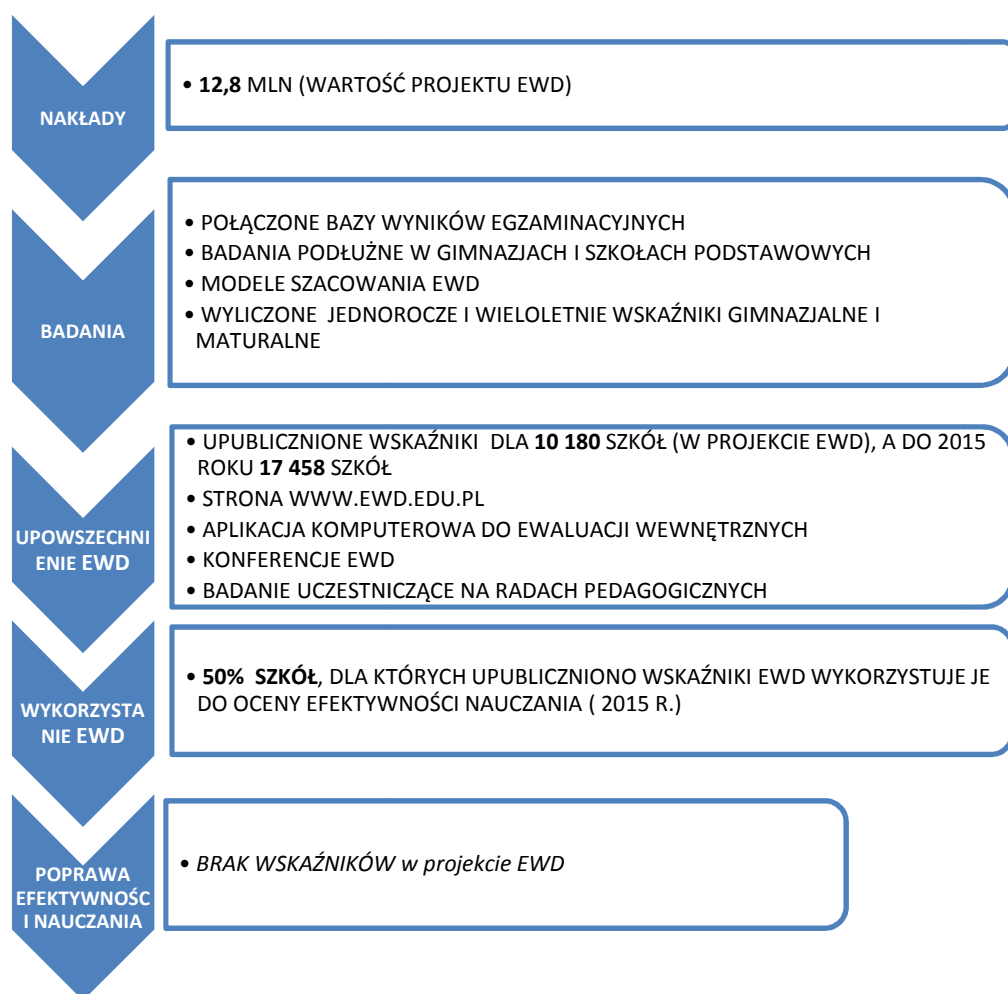
²⁶ Olejniczak K., Ewaluacja w sektorze publicznym. Prezentacja, Euroreg UW, Opole 2009, s.2, <http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCKQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.static.pokl.o.pole.pl%2Fdownload%2Fattachment%2F2761%2Fdr-karol-olejniczak-ewaluacja-w-sektorze-publicznym.pdf&ei=W-RWU9CUOKS07Qbd0ICIBQ&usg=AFQjCNHApIYHveUwpjqRqL5yzUulJS48Q&bvm=bv.65177938,d.ZGU>, [dostęp: listopad 2013].

²⁷ Barca F., McCann F., Outcome indicators and targets, Dyrekcja Generalna do spraw Polityki Regionalnej Komisji Europejskiej, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/hlg/hlg8_outcome_indicators_methodological_note_2011_02_15.pdf czerwiec 2011, s.4 [dostęp: marzec 2013].

²⁸ Kot T., Weremiuk A., Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, MRR, Warszawa 2012, s.10,

Jak widzimy na poniższym rysunku, alokacja 12,8 mln środków publicznych na realizację działań projektu EWD, powinna skutkować (rezultaty) wykorzystaniem wskaźników EWD do ewaluacji pracy szkół przez same szkoły i inne podmioty, dzięki czemu szkoły będą mogły wprowadzać zmiany (oddziaływanie) podnoszące efektywność nauczania w zakresie sprawdzanym egzaminami zewnętrznymi (lepsze wykorzystanie potencjału uczniów).

Rysunek 2. Logika wewnętrzna projektu EWD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków projektowych, dokumentów programowych POKL i IDI z liderem projektu EWD.

Sformułowane w projekcie cele ocenić można z punktu widzenia podstawowych kryteriów S.M.A.R.T.²⁹, tzn. czy są:

- specific – konkretne, sformułowane jednoznacznie i prosto,
- measurable – mierzalne, tj. sformułowane w sposób, by można było liczbowo wyrazić stopień realizacji celu,
- attainable – osiągalne ale zarazem ambitne,
- realistic – realistyczne przy istniejących zasobach,

²⁹ 1) Nowoczesne zarządzanie projektami miękkimi w kontekście Europejskiego Funduszu Społecznego, MRR, Warszawa 2006, s.18, https://www.efs.gov.pl/dzialaniapromocyjne/Documents/podrecznikzarzadzaniaprojektamimiakkimi_EFS.pdf, [dostęp: grudzień 2013], oraz

2) Trocki M. (red.), Nowoczesne zarządzanie projektami, PWE, Warszawa 2012.

- time-bound – określone w czasie, posiadające określony horyzont czasowy, w jakim zamierzamy go osiągnąć.

Jak sformułowano cele i czy są one ze sobą logicznie powiązane

Przyjrzyjmy się teraz, czy sformułowane we wniosku projektowym i jego modyfikacjach cele operacyjne, szczegółowe i ogólne są ze sobą logicznie powiązane. W Tabeli 7 przedstawiono listę założonych celów. Na początku należy zwrócić uwagę na pewną trudność w analizie celów, wynikającą z niespójności ich nazw w różnych częściach wniosku projektowego. W wielu miejscach wniosku zostały pomyłone działania z rezultatami, a rezultaty z produktami. Oprócz celów ogólnych i szczegółowych wprowadzono we wniosku projektowym również dodatkową kategorię *celów miękkich*, którym nie przyporządkowano (gdyż nie było to wymagane) żadnych wskaźników ich realizacji³⁰. Porównując *cele miękkie* do pozostałych założonych we wniosku, widzimy, że są to cele najwyższego poziomu, tj. oddziaływania projektu, i należałoby stąd nazwać je celami ogólnymi. Poza tym, jeden z celów szczegółowych, określonych jako *Racjonalizacja ewaluacji szkół*, wydaje się być celem z wyższego poziomu niż cel ogólny zdefiniowany jako *Rozwój metody EWD*. Również cel określony jako cel szczegółowy *Upowszechnienie metody EWD w środowisku oświatowym za pomocą strony internetowej*, wydaje się raczej celem operacyjnym odnoszącym się do działań w projekcie niż rezultatem tych działań. Widzimy więc pewne pomieszanie porządku logicznego celów.

Co najważniejsze jednak, wszystkie wpisane do wniosku projektowego cele są adekwatne do założonych działań, które mogą się przyczyniać do ich osiągnięcia.

Tabela 7. Cele i wskaźniki projektu EWD

Cele projektu	Definicja	Wskaźnik realizacji
Cele „miękkie”	Oslabienie procesów różnicowania się oświaty	brak (wskaźnik nie był wymagany)
	Doskonalenie umiejętności oceny efektywności kształcenia na różnych poziomach zarządzania (nauczyciel, szkoła, organ prowadzący, nadzór pedagogiczny)	brak (wskaźnik nie był wymagany)
	Zwiększenie zaufania społecznego do szkół o wysokim wskaźniku EWD	brak (wskaźnik nie był wymagany)
Cel ogólny projektu	Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej	brak (wskaźnik nie był wymagany)
Cele szczegółowe projektu	1. Określenie optymalnego modelu szacowania EWD poprzez stworzenie i	brak (wskaźnik nie był wymagany)

³⁰ Wniosek o dofinansowanie projektu, 2007, CKE, s.5.

Cele projektu	Definicja	Wskaźnik realizacji
	testowanie modeli alternatywnych	
	2. Umożliwienie placówkom oświatowym wykorzystanie metody EWD poprzez opracowanie przykładowych procedur wykorzystania metody EWD i odpowiednich materiałów szkoleniowych	brak (wskaźnik nie był wymagany)
	3. Racjonalizacja ewaluacji szkół poprzez określenie znaczenia postępów czynionych przez uczniów (mierzonych za pomocą metody EWD)	brak (wskaźnik nie był wymagany)
	4. Upowszechnienie metody EWD w środowisku oświatowym za pomocą strony internetowej	liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologie pomiaru pomiarów EWD = 10 180 ³¹ (do końca realizacji projektu tj. grudnia 2013 r.; wynika z zapisów POKL a nie wniosku projektowego)
Cele operacyjne projektu <i>(zapisane we wniosku jako rezultaty)</i>	– Zintegrowanie egzaminacyjnych baz danych: wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i maturalnego	1.1. 5 zintegrowanych baz danych: egzamin gimnazjalny – sprawdzian dla lat 2008-2012, wersje elektroniczne 1.2. 5 zintegrowanych baz danych: egzamin maturalny – egzamin gimnazjalny dla lat 2008-2012, wersje elektroniczne 1.3. 3 zintegrowane bazy danych: egzamin zawodowy – egzamin gimnazjalny dla lat 2010-2012, wersje elektroniczne
	– Opracowanie modeli statystycznych szacowania EWD	1.4. 2 raporty badawcze przedstawiające doświadczenia związane z opracowaniem modeli statystycznych szacowania EWD (dwie edycje 2011 i 2013), wersje elektroniczne opublikowane na stronie projektu
	– Opracowanie materiałów szkoleniowych wraz z instrumentarium statystycznym	1.5. 3 edycje broszury szkoleniowej dot. wykorzystania metody EWD w ewaluacji wewnętrznej w gimnazjach (2008, 2010, 2012) 1.6. 5 uaktualnianych i doskonalonych edycji aplikacji komputerowej (tzw. kalkulatora EWD) pozwalającej szacować wskaźniki EWD dla gimnazjów w ramach ewaluacji wewnętrznej (edycje 2008, 2009, 2010, 2011, 2012); wersje elektroniczne opublikowane na stronie projektu 1.7. 1 edycja (2012) broszury szkoleniowej dotyczącej wykorzystania metody EWD w ewaluacji szkół ponadgimnazjalnych; wersja elektroniczna opublikowana

³¹ Dokładana wartość wpisana we wnioskach o płatność.

Cele projektu	Definicja	Wskaźnik realizacji
		na stronie projektu 1.8. 2 edycje (2010, 2012) broszury szkoleniowej dotyczącej wykorzystania metody EWD w ewaluacji zewnętrznej przez organy prowadzące; wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.9. 2 edycje (2010, 2013) broszury szkoleniowej dotyczącej wykorzystania metody EWD w ewaluacji zewnętrznej przez nadzór pedagogiczny; wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu
	– Upowszechnienie wyników prac nad EWD	1.10. 1 strona internetowa zespołu EWD poświęcona metodzie edukacyjnej wartości dodanej i dająca dostęp do materiałów szkoleniowych i aplikacji komputerowych pozwalających wykorzystywać metodę EWD w analizie wyników egzaminacyjnych
	– Przeprowadzenie badań podłużnych <i>Ścieżki rozwoju edukacyjnego dzieci i młodzieży</i>	1.11. 1 baza danych wraz z raportem technicznym z badania podłużnego w szkołach podstawowych, obejmującego I etap edukacyjny, 2012 r., wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.12. 1 raport podsumowujący wyniki badania podłużnego w szkołach podstawowych nad szkolnymi uwarunkowaniami efektywności nauczania w I etapie edukacyjnym, 2013 rok, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.13. 1 baza danych wraz z raportem technicznym z badania podłużnego w gimnazjach, obejmującego III etap edukacyjny, 2012 r., wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.14. 1 raport podsumowujący wyniki badania podłużnego w gimnazjach nad szkolnymi uwarunkowaniami efektywności nauczania w III etapie edukacyjnym, 2013 rok, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.15. 1 baza danych wraz z raportem technicznym z badania podłużnego w szkołach ponadgimnazjalnych, obejmującego III etap edukacyjny, 2013 r., wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.16. 1 raport podsumowujący wyniki badań podłużnych w szkołach ponadgimnazjalnych nad szkolnymi uwarunkowaniami efektywności nauczania (IFiS PAN), 2013 rok, wersja drukowana, nakład 500 egzemplarzy 1.17. 1 raport badawczy zawierający wyniki badań monitorujących ewaluacyjną funkcję systemu egzaminacyjnego, w tym metody EWD, etap I, 2011 r., wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.18. 1 raport badawczy zawierający wyniki badań monitorujących ewaluacyjną funkcję systemu egzaminacyjnego, w tym metody EWD, etap I, 2013 r., wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 1.19. 1 Raport podsumowujący coroczną analizę procesów różnicowania się szkół podstawowych i gimnazjów, 2013 r.; wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu

Źródło: Opracowanie na podstawie Wniosku projektowego EWD (wersja z 2012 r. sprzed kolejnych modyfikacji wniosku).

Przyglądając się wskaźnikom realizacji celów widzimy, że we wniosku projektowym założono jedynie wskaźniki efektów bezpośrednich zrealizowanych działań (produktów). Są to wskaźniki logicznie wynikające z działań, konkretnie zdefiniowane, z odpowiednio określoną perspektywą czasową. Są one bardzo proste, w łatwy sposób mierzalne i realistyczne. W pełni spełniają kryteria S.M.A.R.T. We wnioskach o płatność pojawia się również monitorowany przez zespół projektu EWD wskaźnik

określony jako *liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru pomiaru EWD*³², o wartości docelowej 10 180. Wskaźnik ten nie pojawił się we wniosku projektowym, ale jest monitorowany, ponieważ został zawarty w dokumentach programowych POKL, o czym będzie mowa w kolejnym podrozdziale. Tutaj warto jedynie dodać, że wskaźnik ten jest definiowany przez lidera projektu jako liczba szkół, dla których obliczono i upubliczniono na stronie internetowej wskaźniki EWD. Definicja ta jednak nie jest podana nigdzie we wniosku projektowym. Wskaźnik ten logicznie wynika z założonych działań, jest konkretny, mierzalny, realistyczny i w pełni osiągalny.

Należy podkreślić, że brak wskaźników na poziomie większości celów szczegółowych i ogólnych związany jest jednak z tym, że takich zapisów nie wymagano w projektach systemowych w momencie składania wniosku przez CKE.

Podsumowując, wydaje się istotne, aby w kolejnej edycji projektu EWD II, przygotowując wniosek projektowy, dołożono większych starań o bardziej spójne opisanie celów projektu i wskaźników w różnych jego częściach i konsekwentnie stosowano przyjęte nazewnictwo we wnioskach o płatność. Autorzy raportu mają świadomość, że w momencie jego powstania wniosek ten został już opracowany, a cele i wskaźniki zostały zaprezentowane w logiczny i spójny sposób.

3.2. Powiązanie wskaźników projektu z wskaźnikami Działania 3.2.

Pytanie ewaluacyjne: Czy przyjęte w projekcie EWD wskaźniki są spójne ze wskaźnikami przyjętymi w POKL dla Działania 3.2?

Oprócz wskaźników wpisanych do wniosków o dofinansowanie projektów, projekty systemowe powinny być spójne i przyczyniać się do osiągnięcia wskaźników wyższego poziomu, zapisanych w krajowych dokumentach programowych. Jak wiadomo, wskaźniki monitorowania PO KL przyporządkowano na każdym poziomie programowania: celu głównego programu, jego celów szczegółowych, priorytetów oraz działań. Jak przedstawiono w poniższej tabeli, jednym z celów Priorytetu III Wysoka jakość systemu oświaty jest *Wzmocnienie zdolności systemu edukacji w zakresie monitoringu, ewaluacji i badań edukacyjnych oraz ich wykorzystanie w polityce edukacyjnej i zarządzaniu oświatą*. Dotychczas był on monitorowany za pomocą 2 wskaźników Działania 3.2. *Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych*, w ramach którego realizowany jest systemowy projekt EWD. Jest to wskaźnik produktu i rezultatu Działania 3.2 i obydwa dotyczą wykorzystania EWD przez szkoły.

Od dłuższego już czasu trwają starania zespołu projektu EWD o modyfikację wskaźników dotyczących EWD, wpisanych do dokumentów programowych POKL. Okazuje się bowiem, że w dokumentach tych założono nazwy, definicje i wartości wskaźników (pokazujących wykorzystanie EWD przez użytkowników) w sposób nie w pełni logiczny i nie odpowiadający specyfice badawczej projektu EWD,

³² Wnioski o płatność projektu za 2013 rok (dokumenty wewnętrzne IBE).

który (wraz z innymi projektami Priorytetu III POKL) powinien się przyczynić do osiągnięcia tych wskaźników programowych.

Autorzy niniejszego raportu, po przeprowadzeniu analizy odpowiedniej dokumentacji POKL oraz rozmowach z liderem projektu EWD, również potwierdzili te niespójności i zaproponowali modyfikacje odpowiednich zapisów, które powinny zostać wprowadzone co najmniej do tzw. *Podręcznika wskaźników POKL*³³. W tym celu już na początku procesu ewaluacji wewnętrznej projektu EWD w 2013 roku przeprowadzono rozmowy z Instytucją Pośredniczącą (MEN) odnośnie możliwości wprowadzenia przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (MliR) zmian w zapisach Podręcznika. Niestety, do momentu przygotowania tego raportu (grudzień 2013) zmiany takie nie zostały wprowadzone, mimo, że istnieje taka możliwość, gdyż dokumenty programowe są regularnie aktualizowane przez Instytucję Zarządzającą (IZ) POKL.

Należy również podkreślić, że wprowadzenie ww. zmian, szczególnie w odniesieniu do wartości docelowej wskaźnika produktu Działania 3.2, jest bardzo ważne nie tylko z powodu błędów w aktualnych zapisach. Pozostanie przy obecnym zapisie niesie takie konsekwencje, jak np. nieadekwatne oceny skuteczności osiągnięcia wskaźników programowych POKL dokonane przez państwowe instytucje kontrolne. Mamy tutaj na myśli takie sytuacje, jak chociażby ta, w której Najwyższa Izba Kontroli (NIK)³⁴, która w połowie 2013 roku przeprowadziła kontrolę realizacji projektów edukacyjnych w ramach priorytetu III POKL – przyjmując wartość docelową wskaźnika produktu Działania 3.2 jako rzetelnie oszacowaną – oceniła negatywnie poziom zaawansowania w osiąganiu założonych wartości wskaźników. W dokumencie pokontrolnym czytamy, że jednym z negatywnych przykładów jest właśnie stopień osiągnięcia wskaźnika *liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie EWD*. NIK pisze: *Planowano zastosowanie tego narzędzia w przypadku 30 499 szkół, natomiast plan zrealizowano tylko w jednej trzeciej z nich (10 154 szkół)*.

W poniższej tabeli przedstawiono analizę nazw, definicji i wartości odpowiednich wskaźników POKL oraz propozycję ich modyfikacji, która została już zgłoszona do IP i przekazana do IZ. Należy podkreślić, że propozycje te w trakcie trwania ewaluacji projektu zostały również zgłoszone do lidera zespołu projektowego EWD, który podzielał zdanie ewaluatorów.

³³ Podręcznik wskaźników. Program Operacyjny kapitał Ludzki 2007-2013, MRR, 2013.

³⁴ Informacja o wynikach kontroli realizacji projektów edukacyjnych w ramach priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa, wrzesień 2013, <http://www.nik.gov.pl/plik/id,5552,vp,7187.pdf>, [dostęp: listopad 2013].

Tabela 8. Propozycja zmian wskaźników produktu oraz rezultatu Działania 3.2 POKL

Priorytet	3. Wysoka jakość systemu oświaty	
Działanie	3.2. Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych	
Cel szczegółowy	Wzmocnienie zdolności systemu edukacji w zakresie monitoringu, ewaluacji i badań edukacyjnych oraz ich wykorzystanie w polityce edukacyjnej i zarządzaniu oświatą	
Nazwa wskaźnika produktu	Liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (edukacyjnej wartości dodanej)	
	Aktualny zapis	Propozycja zmiany
Definicja wskaźnika	<p>Wskaźnik mierzy liczbę szkół, w których upowszechniono (zastosowano do oceny efektywności nauczania) narzędzie i metodologię pomiaru EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w ramach PO KL.</p> <p>Edukacyjna wartość dodana jest miarą postępów uczniów, poczynionych w danym okresie badawczym. Szacuje się ją jako różnicę między wynikiem uzyskanym przez ucznia (szkołę, region) w pomiarze końcowym a wynikiem oczekiwanym na podstawie pomiaru osiągnięć początkowych.</p> <p>Dzięki wykorzystaniu EWD przy ocenie jakości pracy szkoły możliwe będzie uzyskanie informacji dotyczących efektywności kształcenia na danym etapie edukacyjnym.</p> <p>Szkoła może być wykazana tylko raz w ramach projektu.</p>	<p>Wskaźnik mierzy liczbę szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w ramach PO KL.</p> <p>Edukacyjna wartość dodana jest miarą efektywności nauczania w danej szkole. Szacuje się ją jako różnicę między wynikiem uzyskanym przez szkołę w pomiarze końcowym a wynikiem oczekiwanym na podstawie pomiaru osiągnięć początkowych.</p> <p>Dzięki wykorzystaniu EWD przy ocenie pracy szkoły możliwe będzie uzyskanie informacji dotyczących efektywności kształcenia na danym etapie edukacyjnym.</p> <p>Szkoła może być wykazana tylko raz w ramach projektu.</p>
Źródło danych	Dane własne beneficjenta	
Wartość docelowa	30 499	17 458
Uzasadnienie zmian	<p>DEFINICJA WSKAŹNIKA</p> <p>Za usunięciem zwrotu zastosowano do oceny efektywności nauczania przemawiają następujące argumenty:</p>	

Definicje: Użyte w nazwie i definicji wskaźnika określenie *upowszechnić* nie jest równoważne określeniu *zastosować do oceny efektywności nauczania*. W dokumentach dotyczących funduszy unijnych (oraz języku potocznym) słowo *upowszechnić* używane jest w znaczeniu spopularyzować, propagować, opublikować.

Monitoring: Na osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika mają wpływ m.in. dwa projekty wdrażane przez IBE – projekt Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (projekt EWD) oraz Badania uwarunkowań zróżnicowania egzaminów zewnętrznych (projekt OBUT). W obydwu projektach przyjęto we wnioskach monitoring wskaźnika produktu, rozumianego jako *liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru*, a nie jako *liczbę szkół, w których zastosowano narzędzie i metodologię pomiaru EWD do oceny efektywności nauczania*.

Zakres projektów: Z logiki wewnętrznej (w tym realizowanych działań) projektu EWD wynika, że jednym z zakładanych produktów tego projektu jest *liczba szkół (gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych), dla których opublikowano obliczone w ramach projektu wskaźniki EWD*. Natomiast projekt EWD nie przewidywał w swoich założeniach działań, których bezpośrednim efektem (tj. produktem) miałyby być zastosowanie [przez szkoły wskaźników EWD] do oceny efektywności nauczania [w tych szkołach]. Dlatego też projekt ten miałby znikomy wpływ na osiągnięcie tak zdefiniowanego pierwotnie wskaźnika. Analogicznie, z logiki wewnętrznej (w tym realizowanych działań) oraz wniosku o dofinansowanie projektu OBUT wynika, że jednym z zakładanych produktów tego projektu jest *liczba szkół, w których w ramach projektu upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru wskaźnika EWD*. Natomiast projekt OBUT nie przewidywał działań, których bezpośrednim efektem (tj. produktem) miałyby być zastosowanie przez szkoły podstawowe wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania [w tych szkołach].

Typ wskaźnika: wskaźnik nieadekwatnie określony jako *liczba szkół, w których zastosowano do oceny efektywności nauczania narzędzie i metodologię pomiaru EWD* nie jest wskaźnikiem produktu lecz rezultatu dla obydwu projektów – EWD i OBUT, gdyż zastosowanie [przez szkoły] wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania [szkoły] nie jest bezpośrednim efektem podjętych w tych dwóch projektach działań, lecz co najwyżej efektem pośrednim i długookresowym, na który obydwie projekty mają ograniczony (poprzez zaplanowane w nich działania koncentrujące się na rozwoju metodologii obliczania wskaźnika i stworzeniu samych mechanizmów wdrożenia wskaźnika) wpływ.

W definicji edukacyjnej wartości dodanej proponujemy zastąpić zwrot *miarą postępów uczniów, poczynionych w danym okresie badawczym* zwrotem *miarą efektywności nauczania w danej szkole*.

Ponadto, w definicji edukacyjnej wartości dodanej proponujemy zastąpić zwrot *przez ucznia (szkołę, region)* zwrotem *przez szkołę*, gdyż EWD odnosi się do efektywności nauczania danej szkoły.

WARTOŚĆ WSKAŹNIKA

Żałowana pierwotnie, znacznie przeszacowana wartość docelowa wskaźnika, nie uwzględniała:

- założeń metodologicznych projektu EWD, z których wynika dużo niższa liczba szkół, dla których możliwe jest obliczenie wskaźników EWD. Do szkół tych nie należą:
 - szkoły, w których nie odbywa się w danym roku egzamin zewnętrzny,
 - szkoły dla dorosłych,
 - szkoły zawodowe, dla których nie jest liczony wskaźnik m.in. z powodu zmian systemowych uniemożliwiający jego rzetelne obliczenie ,
 - szkoły specjalne,

	<ul style="list-style-type: none"> - szkoły przyszpitalne, - szkoły w zakładach karnych, - szkoły, w których mniej niż 10 uczniów przystąpiło do egzaminu zewnętrznego w danym roku szkolnym, - szkoły, w których brakuje danych nt. egzaminów zewnętrznych któregoś rocznika, - szkoły w których (w danym roczniku opisanym w raporcie rocznym CKE) są dzieci, które przystąpiły do egzaminu ale nie przystąpiły do sprawdzianu, - szkoły, w których występują straty danych na poziomie uczniowskim (szkoły, w których – w danym roczniku (opisanym w raporcie rocznym CKE) – są dzieci, które zdawały dany sprawdzian w innej komisji egzaminacyjnej (problem braku połączonej na poziomie centralnym bazy), <p>- likwidacji szkół do 2015 roku.</p> <p>Proponowana wartość docelowa została obliczona na podstawie następujących wartości składowych:</p> <p>gimnazja: 6 137. Wartość odnosi się do liczby szkół, dla których został opublikowany na stronach projektu wskaźnik EWD odnoszący się do trzyletnich okresów (na lata 2006-2008, 2007-2009, 2008-2010, 2009-2011, 2010-2012). Dla ostatniego okresu 2010-2012 wyniósł on dokładnie 6137 szkół. Warto przypomnieć, że od początku realizacji projektu EWD liczony był również wskaźnik jednoroczny dla szkół, który nie jest tutaj uwzględniany w wartości wskaźnika.</p> <p>szkoły ponadgimnazjalne: 3 778. Wartość odnosi się do liczby szkół, dla których został opublikowany na stronach projektu wskaźnik EWD odnoszący się do trzyletniego okresu 2010-2012. Wynosi on dokładnie 3778 szkoły (2036 szkół licealnych i 1742 technika; zgodnie z założeniami projektu dla szkół zawodowych wskaźnik EWD nie jest liczony).</p> <p>szkoły podstawowe: 7 543. Wartość odnosi się do liczby szkół, które wzięły udział w badaniu OBUT, które miało miejsce w 2011 roku w ramach projektu i dla których w 2014 roku (po scaleniu wyników z wynikami egzaminu zewnętrznego) będzie możliwe obliczenie przez zainteresowane szkoły wskaźnika EWD. W 2011 roku do badania OBUT zgłosiło swój udział 10 113 szkół podstawowych, z czego 9 696 otrzymało raporty z badania będące materiałem wyjściowym do obliczenia wskaźnika EWD. Dla 2 153 z nich nie będzie możliwe obliczenie wskaźnika EWD z uwagi na zbyt niską liczbę uczniów (tj. mniej niż 10), co daje 7 543 szkoły, dla których możliwe będzie upowszechnienie wskaźnika. Kalkulator EWD i związane z nim materiały informacyjne zostaną zamieszczone w tzw. Serwisie dla szkół tj. przestrzeni na stronie internetowej projektu www.obut.edu.pl, do której dostęp mają wyłącznie dyrektorzy szkół (po zalogowaniu się), którzy zgłosili szkoły do OBUT w dowolnej edycji.</p>		
<p>Nazwa wskaźnika rezultatu</p>	<p>Odsetek szkół, oceniających jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej)</p>		
<p>Definicja wskaźnika</p>	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>Wskaźnik liczony jako relacja liczby szkół, które oceniają jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w danym roku (wartość A) w odniesieniu do liczby szkół ogółem w danym roku (wartość B).</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>Wskaźnik liczony jako relacja liczby szkół, które oceniają efektywność nauczania szkoły z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w danym roku (wartość A) w odniesieniu do liczby szkół ogółem w danym okresie badawczym, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (wartość B – wskaźnik produktu)</p> </td> </tr> </table>	<p>Wskaźnik liczony jako relacja liczby szkół, które oceniają jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w danym roku (wartość A) w odniesieniu do liczby szkół ogółem w danym roku (wartość B).</p>	<p>Wskaźnik liczony jako relacja liczby szkół, które oceniają efektywność nauczania szkoły z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w danym roku (wartość A) w odniesieniu do liczby szkół ogółem w danym okresie badawczym, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (wartość B – wskaźnik produktu)</p>
<p>Wskaźnik liczony jako relacja liczby szkół, które oceniają jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w danym roku (wartość A) w odniesieniu do liczby szkół ogółem w danym roku (wartość B).</p>	<p>Wskaźnik liczony jako relacja liczby szkół, które oceniają efektywność nauczania szkoły z wykorzystaniem wskaźnika EWD (edukacyjnej wartości dodanej) w danym roku (wartość A) w odniesieniu do liczby szkół ogółem w danym okresie badawczym, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (wartość B – wskaźnik produktu)</p>		

	<p>Liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (A)</p> $W = \frac{\text{Liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (A)}}{\text{Liczba szkół ogółem w danym roku (B)}} * 100$ <p>Należy pamiętać, iż wartość wskaźnika produktu (wartość A) powinna zostać urealniona – każda szkoła może być wykazana tylko raz we wskaźniku na poziomie Priorytetu.</p>	<p>Liczba szkół, które oceniają efektywność nauczania z wykorzystaniem wskaźnika EWD (A)</p> $W = \frac{\text{Liczba szkół, które oceniają efektywność nauczania z wykorzystaniem wskaźnika EWD (A)}}{\text{Liczba szkół ogółem w danym roku, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (B)}} * 100$ <p>B) Dany rok odnosi się do ostatniego roku trzyletniego okresu, dla którego liczony jest trzyletni wskaźnik EWD.</p>
Źródło danych	<p>Wartość A – dane własne beneficjenta systemowego (wskaźnik produktu: liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (edukacyjnej wartości dodanej)),</p> <p>Wartość B – periodyczna publikacja GUS Oświata i wychowanie w roku szkolnym.</p> <p>Za pomiar wskaźnika odpowiada IP w ramach sprawozdania z realizacji Priorytetu</p>	<p>Wartość A - dane uzyskane na podstawie pomiaru dokonanego przez beneficjenta (liczba szkół, które oceniają efektywność nauczania z wykorzystaniem wskaźnika EWD)</p> <p>Wartość B – dane własne beneficjenta (wskaźnik produktu: liczba szkół ogółem w danym okresie badawczym, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD)</p> <p>Wartość wskaźnika będzie ustalona na podstawie oszacowania z próby reprezentatywnej</p> <p>Za pomiar wskaźnika odpowiada IP w ramach sprawozdania z realizacji Priorytetu</p>
Wartość docelowa	80%	50%
Uzasadnienie zmian	<p>DEFINICJA WSKAŹNIKA</p> <p>Za wprowadzeniem zmian przemawiają następujące argumenty:</p> <p>Spójność wewnętrzna wskaźnika:</p> <ul style="list-style-type: none"> - w definicji w pierwszym akapicie podano określenie <i>liczba szkół, które oceniają jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika</i>, co nie jest równoważne określeniu podanym w liczniku tj. <i>liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (A)</i>, - brak spójności z nazwą wskaźnika (co również wynika z równoważnego używania pojęć: upowszechniać = oceniać). <p>Spójność zewnętrzna wskaźnika: dotychczas zdefiniowany wskaźnik nie odzwierciedla oczekiwanej - w wyniku podjętych działań - zmiany (tj. rezultatu), a</p>	

jedynie prezentuje ponownie ten sam wskaźnik produktu w odniesieniu do wszystkich istniejących w danym roku szkół.

Brak precyzji: odniesienie do podanej w mianowniku liczby wszystkich szkół ogółem w danym roku nie dostarcza dokładnej informacji o skuteczności podjętych działań, gdyż wskaźnik EWD nie jest obliczany dla wszystkich istniejących szkół (por. o ograniczeniach wspomniano w uzasadnieniu do wskaźnika produktu). Warunkiem koniecznym dla obliczenia wskaźnika jest udział szkoły w egzaminie zewnętrznym w danym roku szkolnym (z wyłączeniem egzaminu zawodowego).

Proponowana definicja:

- jest spójna z nazwą wskaźnika,
- umożliwia pomiar oczekiwanej w wyniku podjętych działań zmiany,
- jest bardziej precyzyjna,
- wskaźnik jest mierzalny.

ŹRÓDŁO DANYCH

Gimnazja: pomiar zostanie dokonany w 2013 r. za pomocą techniki CATI (zrealizowany w ramach ewaluacji wewnętrznej projektu EWD), na próbie reprezentatywnej szkół, w których upowszechniono trzyletni wskaźnik EWD w okresie badawczym 2010-2012 (tj. 6 137).

Szkoły ponadgimnazjalne: pomiar zostanie dokonany w 2013 r. za pomocą techniki CATI (zrealizowany w ramach ewaluacji wewnętrznej projektu EWD), na próbie reprezentatywnej szkół, w których upowszechniono trzyletni wskaźnik EWD w okresie badawczym 2010-2012 (tj. 3 778).

Szkoły podstawowe: pomiar zostanie dokonany w 2014 r. za pomocą techniki CATI (zrealizowany w ramach ewaluacji wewnętrznej projektu OBUT), na próbie reprezentatywnej szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD w roku 2014 (tj. 7 543).

Podmiot dokonujący pomiaru: Zgodnie z zapisami POKL - za pomiar wskaźnika rezultatu odpowiada IP. Jednak w wyniku rozmów IBE z MEN i uwzględnienia prośby MEN, IBE dokonana jego wstępnego pomiaru (w trybie badawczym) jeszcze w 2013 r. (w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, w ramach projektu EWD), w 2014 r. (w szkołach podstawowych, w ramach projektu OBUT)) oraz w 2015 r. (w gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych i podstawowych w ramach projektu EWD II), w ramach środków przeznaczonych w tych trzech projektach na ewaluacje wewnętrzne projektów.

Termin pomiaru: pomiar tego wskaźnika przez beneficjenta projektów OBUT i EWD jeszcze w trakcie realizacji tych projektów jest bardzo wczesny, przez co zmierzona w 2013 i 2014 r. wartość wskaźnika na tym etapie może okazać się względnie niska. Osiągnięcie wartości docelowej tego wskaźnika w 2015 r. zależy od kompleksowych, systemowych działań podejmowanych do 2015 r. przez instytucje publiczne (w tym MEN), nakierowanych na wdrożenie EWD w szkołach. Natomiast projekty EWD i OBUT, które mają charakter głównie badawczy, nie dysponują skutecznymi narzędziami wpływu na stosowanie przez szkoły wskaźników EWD do oceny ich pracy.

WARTOŚĆ WSKAŹNIKA

Gimnazja: **80%**

Szkoły ponadgimnazjalne: **40%**

Szkoły podstawowe: **30%**

Założenia do szacowanych wartości:

- Wnioski z ewaluacji EWD zrealizowanej w 2011 r. przez MEN,
- Wnioski z badania zrealizowanego wśród szkół podstawowych, które przystąpiły do badania OBUT w 2011 r.,
- Wnioski z badania podłużnego wśród gimnazjów, zrealizowanego w ramach projektu EWD.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów programowych POKL, projektu EWD i wywiadów z liderem zespołu projektowego EWD, marzec 2013.

4. Skuteczność projektu

Pytanie ewaluacyjne: W jakim stopniu założone w projekcie wskaźniki zostały osiągnięte?

W rozdziale tym omawiamy stopień osiągnięcia zakładanych wskaźników produktu oraz rezultatu projektu EWD. Zagadnienie oddziaływania projektu, dotyczące wpływu na poprawę efektywności nauczania w Polskich szkołach, przekracza założone ramy niniejszego badania i raportu. Warto jednak przypomnieć, że w ramach projektu powstały raporty dotyczące ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych i należy mieć nadzieję, że zagadnienie to będzie w przyszłości szczegółowo analizowane w ramach prac projektu EWD II.

4.1. Produkty

Po analizie wniosków o płatność oraz po zapoznaniu się z produktami zamieszczanymi regularnie na stronach internetowych projektu EWD, wysoko oceniono poziom osiągnięcia założonych produktów. Poniższej przedstawiamy zestawienie wskaźników produktu. Jak widzimy żaden wskaźnik produktu nie wyniósł mniej niż 100% zakładanej wartości. Ponadto, wskaźnik nr 28, dotyczący efektów pracy ekspertów ds. EWD, którzy przeprowadzili badanie uczestniczące w 80 szkołach w całej Polsce, przekroczył założoną wartość.

Tabela 9. Postęp rzeczowy projektu EWD w odniesieniu do założonych wskaźników produktu

L.	Wskaźniki	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta	Stopień realizacji wskaźnika
		a	b	(b/a) *100
BAZY				
1.	Zintegrowane bazy danych: egzamin gimnazjalny – sprawdzian dla lat 2008-2013; wersje elektroniczne	6	6	100%
2.	Zintegrowane bazy danych: egzamin maturalny – egzamin gimnazjalny dla lat 2008-2013; wersje elektroniczne	6	6	100%
3.	Zintegrowane bazy danych: egzamin zawodowy – egzamin gimnazjalny dla lat 2010-2013; wersje elektroniczne	4	4	100%
MODELOWANIE				
4.	A. Modele			
5.	Modele statystyczne szacowania jednorocznych wskaźników EWD dla gimnazjów dla lat 2008-2013	6	6	100%
6.	Modele statystyczne szacowania wieloletnich wskaźników EWD dla gimnazjów dla lat 2008-2013	6	6	100%
7.	Modele statystyczne szacowania wskaźników EWD dla szkół maturalnych dla lat 2010-2013	4	4	100%
8.	Model szacowania EWD dla szkół podstawowych (dla I etapu edukacyjnego) dla próby 180 szkół podstawowych, 2013	1	1	100%

L.	Wskaźniki	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta	Stopień realizacji wskaźnika
		a	b	(b/a) *100
B. Raporty				
9.	Raport badawczy przedstawiający doświadczenia związane z opracowaniem modeli statystycznych szacowania EWD, dwie edycje 2010, 2013; wersje elektroniczne opublikowane na stronie projektu 2011, 2013 (2 szt.)	2	2	100%
10.	UPOWSZECHNIANIE			
A. Broszury szkoleniowe				
11.	Broszura szkoleniowa dotycząca wykorzystania metody EWD w ewaluacji wewnętrznej w gimnazjach – 3 doskonalone edycje: 2008, 2010, 2013; wersje elektroniczne opublikowane na stronie projektu (3 szt.)	3	3	100%
12.	Broszura szkoleniowa dotycząca wykorzystania metody EWD w ewaluacji szkół ponadgimnazjalnych, jedna edycja 2013; wersja elektroniczna opublikowana na stronie, sztuk 1	1	1	100%
13.	Broszura szkoleniowa dotycząca wykorzystania metody EWD w ewaluacji zewnętrznej przez organy prowadzące dwie edycje: 2010, 2012; wersje elektroniczne opublikowane na stronie projektu, sztuk 2	2	2	100%
14.	Broszura szkoleniowa dotycząca wykorzystania metody EWD w ewaluacji zewnętrznej przez nadzór pedagogiczny, dwie edycje: 2010, 2012; wersje elektroniczne opublikowane na stronie projektu 2011, 2013, sztuk 2	2	2	100%
B. Aplikacje komputerowe				
15.	Aplikacja komputerowa tzw. kalkulator EWD, pozwalająca szacować wskaźniki EWD dla gimnazjów w ramach ewaluacji wewnętrznej, 5 uaktualnionych edycji: 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 opublikowane na stronie projektu; sztuk 6	6	6	100%
C. Strona internetowa				
16.	Strona internetowa www projektu EWD poświęcona metodzie EWD i dająca dostęp do materiałów szkoleniowych i aplikacji komputerowych i aplikacji komputerowych pozwalających wykorzystać metodę EWD w analizie wyników egzaminacyjnych, od 2008 do 2013 roku, szt. 1	1	1	100%
D. Konferencje				
17.	Konferencje upowszechniające metodę EWD w analizie egzaminów zewnętrznych, tzw. Wiosenne szkoły EWD, 2008-2011, 2013	5 ³⁵	5	100%
E. Upublicznione na stronie projektu wskaźniki EWD				
18.	Liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD	10 180	10 405	102,21%
BADANIA				

³⁵ W pierwotnej wersji wniosku projektowego założono 4 konferencje, których liczbę zwiększono w modyfikacji wniosku.

L.	Wskaźniki	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta	Stopień realizacji wskaźnika
		a	b	(b/a) *100
19.	Baza danych wraz z raportem technicznym z badania podłużnego w szkołach podstawowych obejmującego I etap edukacyjny, 2012, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu, szt. 1	1	1	100%
20.	Raport podsumowujący wyniki badania podłużnego w szkołach podstawowych nad szkolnymi uwarunkowaniami efektywności nauczania w I etapie edukacyjnym, 2013 rok, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu, szt. 1	1	1	100%
21.	Baza danych wraz z raportem technicznym z badania podłużnego w gimnazjach obejmującego III etap edukacyjny, 2012 rok, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu, szt.1	1	1	100%
22.	Raport podsumowujący wyniki badania podłużnego w gimnazjach nad szkolnymi uwarunkowaniami efektywności nauczania w III etapie edukacyjnym, 2013 rok, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu, szt. 1	1	1	100%
23.	Baza danych wraz z raportem technicznym z badania podłużnego w szkołach ponadgimnazjalnych, 2013 rok, wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu, szt.1	1	1	100%
24.	Raport podsumowujący wyniki badań podłużnych w szkołach ponadgimnazjalnych nad szkolnymi uwarunkowaniami efektywności nauczania (IFiS PAN); 2013, wersja drukowana, nakład 500 szt.	1	1	100%
25.	Raport badawczy zawierający wyniki badań monitorujących ewaluacyjną funkcję systemu egzaminacyjnego, w tym metody EWD, etap I, 2010; wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu 2011, szt. 1	1	1	100%
26.	Raport badawczy zawierający wyniki badań monitorujących ewaluacyjną funkcję systemu egzaminacyjnego, w tym metody EWD, etap II, 2013; wersja elektroniczna opublikowana na stronie projektu, 2013, szt. 1	1	1	100%
27.	Raport podsumowujący coroczną analizę procesów różnicowania się szkół podstawowych i gimnazjów, 2013 rok; wersja elektroniczna opublikowana na stronie, 2013, szt. 1.	1	1	100%
28.	Raporty analityczne – studiów przypadku ³⁶	60	80	133,33%

Źródło: zestawienie na podstawie wniosków o płatność do końca trwania projektu, stan na grudzień 2013.

Jak widzimy w tabeli, również liczba szkół, dla których upubliczniono na stronach projektu trzyletnie wskaźniki EWD (wskaźnik nr 18) przekroczyła pierwotnie założone 10 180 placówek.

Poniżej prezentujemy również dokładniejsze zestawienie liczby i odsetka szkół, dla których upubliczniono wskaźniki trzyletnie. Okazuje się, że odsetek gimnazjów (unikalne szkoły, tzn. każda szkoła liczona tylko raz) objętych trzyletnim wskaźnikiem EWD w latach 2006-2013, dla których uzyskano dane egzaminacyjne w ramach trzyletniego okresu jest najwyższy spośród 3 typów szkół,

³⁶ Raporty analityczne z badania uczestniczącego ekspertów EWD na radach pedagogicznych w 60 szkołach dodano do kolejnej modyfikacji wniosku projektowego w 2013 roku.

dla których wskaźniki EWD są obecnie publikowane i wynosi 87,8%. Dla liceów, dla całego okresu 2010-2013 jest on niższy i wynosi 54,2 %, natomiast dla techników 76,3%.

Tabela 10. Liczba gimnazjów objęta trzyletnimi wskaźnikami EWD w kolejnych latach

trzyletni okres	liczba gimnazjów na egzaminie wg raportu CKE w ostatnim roku trzyletniego okresu	liczba gimnazjów, dla których otrzymaliśmy dane w ramach trzyletniego okresu - wszystkie szkoły	liczba gimnazjów, dla których otrzymaliśmy dane w ramach trzyletniego okresu - po wykluczeniu szkół dla dorosłych, specjalnych, itp.	liczba gimnazjów, dla których opublikowano trzyletni wskaźnik	odsetek szkół objętych wskaźnikiem	odsetek szkół objętych wskaźnikiem
	A	B1	B2	C	C/A	C/B1
2006-2008	6555	6697	6384	5929	90,5%	88,5%
2007-2009	6942	6745	6421	5991	86,3%	88,8%
2008-2010	6982	6779	6435	6063	86,8%	89,4%
2009-2011	7031	6832	6480	6115	87,0%	89,5%
2010-2012	6707	6919	6501	6137	91,5%	88,7%
2011-2013	6718	7002	6537	6116	91,0%	87,3%
2006-2013 (unikalne szkoły)	n. d.	7216	6710	6333	n. d.	87,8%

Źródło: dane z monitoringu projektu EWD, stan na grudzień 2013.

Tabela 11. Liczba LO objęta trzyletnimi wskaźnikami EWD w kolejnych latach

trzyletni okres	liczba LO, dla których otrzymano dane w ramach trzyletniego okresu - wszystkie szkoły	liczba LO, dla których otrzymano dane w ramach trzyletniego okresu - po wykluczeniu dla dorosłych (LU), specjalnych, itp.	liczba LO, dla których opublikowano trzyletni wskaźnik	odsetek szkół objętych wskaźnikiem
	B1	B2	C	C/B1
2010-2012	3579	2364	2036	56,8%
2011-2013	3727	2295	1964	52,7%
2010-2013 (unikalne szkoły)	3829	2373	2074	54,2%

Źródło: dane z monitoringu projektu EWD, stan na grudzień 2013.

Tabela 12. Liczba techników objęta trzyletnimi wskaźnikami EWD w kolejnych latach

trzyletni okres	liczba T, dla których otrzymano dane w ramach trzyletniego okresu - wszystkie szkoły	liczba T, dla których otrzymano dane w ramach trzyletniego okresu - po wykluczeniu dla dorosłych (TU), specjalnych, itp.	liczba T, dla których opublikowano trzyletni wskaźnik	odsetek szkół objętych wskaźnikiem C/B1
	B1	B2	C	C/B1
2010-2012	2295	2130	1742	75,9%
2011-2013	2314	2074	1675	72,4%
2010-2013 (unikalne szkoły)	2383	2133	1818	76,3%

Źródło: dane z monitoringu projektu EWD, stan na grudzień 2013.

4.2. Rezultaty

W rozdziale tym omawiamy poziom osiągnięcia zaproponowanego przez nas w rozdziale 3.2 nowego wskaźnika rezultatu dla Działania 3.2 POKL. Przypomnijmy, że projekt EWD jest jednym z wielu przedsięwzięć publicznych (w tym szeroko zakrojonych inicjatyw szkoleniowych z zakresu wykorzystania EWD), które mają wpływ na osiągnięcie tego wskaźnika. Nie jest to wskaźnik założony w samym projekcie, a instytucją odpowiedzialną za jego osiągnięcie jest IP.

4.2.1. Operacjonalizacja wskaźnika

Przypomnijmy, że wskaźnik rezultatu celu szczegółowego (Wzmocnienie zdolności systemu edukacji w zakresie monitoringu, ewaluacji i badań edukacyjnych oraz ich wykorzystanie w polityce edukacyjnej i zarządzaniu oświatą) do działania 3.2 PO KL (Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych) priorytetu III (Wysoka jakość systemu oświaty) został sformułowany jako:

$$W = \frac{\text{Liczba szkół, które oceniają efektywność nauczania z wykorzystaniem wskaźnika EWD (A)}}{\text{Liczba szkół ogółem w danym roku, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD (B)}} \cdot 100$$

Mianownik wyrażenia (B) to liczba szkół, dla których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD. W ramach działań realizowanych w projekcie EWD upowszechniono narzędzie dla wszystkich szkół gimnazjalnych, liceów oraz techników (z wyłączeniem szkół dla dorosłych), dla których spełnione zostały dwa warunki:

- udało się uzyskać dla nich kody OKE pozwalające skojarzyć wyniki egzaminacyjne z daną placówką,
- posiadały one w każdym roku, dla którego liczono wskaźnik, przynajmniej 10 uczniów, którzy podeszli do egzaminów końcowych i wstępnych (wymóg procedury statystycznej).

Poprzez upowszechnienie narzędzia i metodologii pomiaru rozumiane jest wyliczenie przez zespół projektu EWD i upublicznienie na stronie internetowej trzyletnich wskaźników EWD. Wskaźniki trzyletnie za lata 2010-2012 wyliczono i upubliczniono w sumie dla 9 915 placówek. Jeżeli by liczyć

wartość wskaźnika na podstawie danych populacyjnych, to właśnie ta liczba powinna znaleźć się w mianowniku prezentowanego wyżej wyrażenia (B). W przypadku liczenia wartości wskaźnika dla poszczególnych typów placówek oświatowych (gimnazja, licea, technika) należy naturalnie liczbę tę zastąpić liczbą placówek danego typu, dla których udostępniono narzędzie. Odpowiednie liczby prezentuje poniższa tabela.

Tabela 13. Liczba placówek danego typu, dla których udostępniono narzędzie wg typu placówki

	Typ placówki			Razem
	Gimnazja	Licea	Technika	
Liczba placówek, dla których udostępniono narzędzie	6137	2036	1742	9915

Źródło: opracowanie własne.

Jednak przy szacowaniu wartości wskaźnika nie można wykorzystać danych populacyjnych, gdyż dane takie nie są dostępne. Ponieważ jednym z głównych celów badania CATI było oszacowanie wskaźnika rezultatu, zdecydowano się na wylosowanie reprezentatywnej próby szkół spośród tych, dla których upowszechniono narzędzie i określenie, w jakim stopniu osiągnięto założoną do 2015 roku wartość wskaźnika rezultatu dla wylosowanych szkół. Oszacowanie uzyskane na podstawie reprezentatywnej próby, zgodnie z zasadami wnioskowania statystycznego można ekstrapolować na populację, z której dobrana została próba. Dzięki temu problem określenia wartości wskaźnika rezultatu Działania 3.2 POKL można utożsamić z problemem oszacowania odsetka szkół korzystających ze wskaźników EWD w ocenianiu efektywności nauczania w populacji na podstawie zbadanej próby.

Dobór próby zakładał możliwość oszacowania wskaźnika częściowego dla gimnazjów, liceów i techników z podobną dokładnością, stąd liczebności wylosowanych prób placówek każdego typu są zbliżone (około 500). Dla osiągnięcia największej precyzji oszacowania, w pierwszej kolejności oszacowane zostaną wskaźniki częściowe, zaś dopiero na ich podstawie wyliczony zostanie wskaźnik dla szkół ogółem. Wkład wskaźników częściowych (tj. wyliczonych oddzielnie dla danego typu placówek) powinien odpowiadać udziałowi danego typu placówek w ogóle placówek, dla których upubliczniono trzyletni wskaźnik EWD. Wartość wskaźnika zostanie policzona poprzez wyliczenie średniej wskaźników częściowych ważonej udziałem placówek danego typu w ogóle placówek, dla których udostępniono narzędzie:

$$W = \frac{wG * LG + wL * LL + wT * LT}{LG + LL + LT}$$

gdzie:

wG, wL, wT - wskaźnik częściowy dla G - gimnazjów, L - liceów, T - techników,

LG, LL, LT - liczba placówek, dla których upubliczniono narzędzie typu G - gimnazjum, L - liceum, T - technikum.

W czasie wywiadów CATI zadano serię pytań dotyczących wykorzystywania wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania w szkole, w tym pytanie: „Czy w P. szkole były dotychczas stosowane wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania?” odnośnie trzech okresów:

- „w 2013 roku”,
- „w 2012 roku”,
- „we wcześniejszych latach, przed 2012 rokiem”.

Dla każdego okresu respondent mógł udzielić osobnej odpowiedzi. Uznano, że szkoła zalicza się do szkół, które oceniają efektywność nauczania z wykorzystaniem wskaźnika EWD (a zatem zaliczają się do liczby placówek w liczniku wyrażenia), jeżeli jej dyrektor w odpowiedzi na pytanie dotyczące przynajmniej jednego okresu udzielił odpowiedzi „tak”.

Na zadane pytanie respondenci mogli również udzielić odpowiedzi, iż w roku 2013 jeszcze nie wykonywali analiz EWD, lecz będą one prowadzone. Uznano jednak, że ostrożniej będzie nie wliczać do korzystających z EWD szkół, których dyrektorzy nie wykorzystywali wskaźników EWD do analiz efektywności nauczania w latach poprzednich, a tylko deklarują, iż zrobią to w pozostałej części roku 2013, gdyż deklaracje dotyczące zachowań przyszłych z reguły cechują się większą dozą niepewności niż deklaracje zachowań przeszłych. Prawdopodobnie część dyrektorów, którzy nigdy nie korzystali ze wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania, ostatecznie również w 2013 roku z nich nie skorzystała. Można więc powiedzieć, że zaproponowana operacjonalizacja jest konserwatywna i sprawia, że oszacowanie wartości wskaźnika rezultatu jest raczej ostrożne niż zawyżone.

4.2.2. Wartość wskaźnika na podstawie zrealizowanej części próby

Dla tak określonej operacjonalizacji wskaźnika wyliczono przedział ufności dwiema metodami. Obliczeń dokonano na podstawie wszystkich zrealizowanych wywiadów, a zatem przy założeniach, że:

- 1) procedura zastępowania szkół z próby zasadniczej szkołami z prób rezerwowych nie powoduje błędów systematycznych,
- 2) szkoły, które odmówiły udziału w badaniu nie różnią się pod względem korzystania ze wskaźników EWD od szkół, które wzięły udział w badaniu.

Przedziały ufności wyliczono na dwa sposoby:

I) Klasycznym sposobem wyznaczania przedziału ufności, przyjmującym przybliżenie rozkładu średniej rozkładu dwumianowego za pomocą rozkładu normalnego.

II) Metodą wyznaczania przedziału ufności dla średniej rozkładu dwumianowego Agrestiego-Coull'a. Jest to dokładniejsza metoda, gdyż nie wykorzystuje przybliżenia rozkładu średniej z próby rozkładu dwumianowego za pomocą rozkładu normalnego, które zawodzi gdy średnia jest bliska wartościom skrajnym (tj. 0% i 100%).

Ogólna wartość wskaźnika rezultatu została wyliczona jako średnia ważona wskaźników cząstkowych (por. 4.2.1). Wyliczone wartości wskaźników zawiera Tabela 14. Wartość wskaźnika ogólnego wyniosła 85,2%. Jest to wartość dalece wyższa niż założone przez nas 50%. Najwyższą wartość wskaźnik osiągnął dla gimnazjów — 90,9%, tj. również więcej niż pierwotnie założone 80%. Wysoka wartość osiągnięta dla gimnazjów wynika głównie z faktu, że dla tego typu szkół wskaźniki EWD opracowane zostały najwcześniej. Dla liceów i techników zakładana wartość wynosiła 40%. Również w ich przypadku wymagana wartość wskaźnika została osiągnięta. EWD do oceny efektywności nauczania wykorzystuje 81,1% liceów oraz 69,9% techników. Należy pamiętać, że są to oszacowania uzyskane na podstawie próby, dlatego wartości populacyjne mogą nieznacznie odbiegać od zarejestrowanych w próbie. Prezentowany w poniższej tabeli przedział ufności informuje o zakresie, w jakim populacyjna wartość wskaźnika znajduje się z prawdopodobieństwem 95%.

Tabela 14. Oszacowanie wartości wskaźnika dla placówek poszczególnych typów na podstawie zrealizowanej części próby oraz granice przedziału ufności

Parametr:	Typ placówki:			Razem
	Gimnazja	Liceum	Technikum	
Najbardziej prawdopodobna wartość wskaźnika (estymator punktowy)	90,9%	81,1%	69,9%	85,2%
Dolna i górna granica przedziału ufności (I)	88,2%	77,2%	65,4%	83,3%
	93,6%	85,0%	74,4%	87,1%
Dolna i górna granica przedziału ufności (II)	87,8%	76,9%	65,2%	83,0%
	93,3%	84,7%	74,2%	87,0%

Źródło: opracowanie własne.

4.2.3. Wartość wskaźnika w wariancie pesymistycznym

Uzyskane w ten sposób wartości wskaźnika mogą jednak być zawyżone, gdyż zostały oszacowane wyłącznie na podstawie zrealizowanej części próby. Trudno powiedzieć, czy w niezrealizowanej części próby odsetek szkół korzystających ze wskaźników EWD jest podobny. Jak wskazują rozważania z Aneksu A., można przypuszczać, że dyrektorzy szkół, w których nie korzysta się ze wskaźników EWD, mogli częściej odmawiać udziału w badaniu. Dotyczy to w szczególności 24,2% badanych szkół, które, zgodnie z ustaleniami z części 8.1.1, były niedostępne dla zastosowanej procedury badawczej. Przeprowadzone w części 8.1.2 testy skłaniają do wniosku, że zbadane licea różnią się od niezbadanych. Ponadto testy przeprowadzone były dla zbioru cech, o których informacje są dostępne, a zatem ich nieistotne wyniki są raczej sugestią niż dowodem na brak różnic między gimnazjami i technikami zbadanymi i niezbadanymi. Jeżeli szkoły zbadane różnią się od niezbadanych pod względem innych cech, to w niezbadanej części próby odsetek szkół korzystających ze wskaźników EWD może być znacząco niższy. Pozostaje zatem pewna obawa, iż w szkołach, w których nie udało się przeprowadzić badania, wartość wskaźnika jest dużo niższa.

O tym czy w szkołach, których nie udało się objąć badaniem, korzysta się ze wskaźników EWD niestety nie wiemy. Aby ocenić, czy zachodzi ryzyko, iż docelowa wartość wskaźnika w ogóle

placówek nie jest spełniona (wbrew temu na co wskazuje badanie w zrealizowanej części próby) podjęto próbę oszacowania wartości wskaźnika przy pesymistycznym założeniu, iż wszystkie szkoły, które odmówiły udziału w badaniu z przyczyn innych niż losowe (por. 8.1.1) nie korzystają ze wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania.

Oszacowanie wykonano tylko na podstawie próby zasadniczej. Dla każdej jednostki z próby zasadniczej ustalono, jakiej odpowiedzi na pytanie udzielił ankietowany (dla części zrealizowanej) lub losowość/nielosowość braku udziału (dla części niezrealizowanej). Losowe braki udziału pominięto w analizie, zaś nielosowym przypisano nie korzystanie ze wskaźników EWD. Oszacowaną w ten sposób wartość można interpretować jako najniższą możliwą wartość wskaźnika rezultatu Działania 3.2 POKL (przy pesymistycznym założeniu, że szkoły, których brak udziału w badaniu nie można uznać za losowy, nie korzystają ze wskaźników EWD). Wyniki są jednak wciąż optymistyczne: nawet w najbardziej pesymistycznym wariacie wskaźnik byłby nie niższy niż 63,7% dla ogółu placówek, a zatem założona na rok 2015 wartość docelowa zostałaby osiągnięta już w 2013 roku (wskaźniki częściowe w wariacie pesymistycznym wynoszą: 67,4% dla gimnazjów, 62,1% dla liceów oraz 54,8% dla techników).

5. Użyteczność projektu

Pytanie ewaluacyjne: W jakim stopniu projekt EWD odpowiada potrzebom wybranych beneficjentów, tj. głównie szkół (dodatkowo – potrzebom organów prowadzących i organów nadzoru pedagogicznego)?

5.1. Wykorzystanie EWD przez szkoły

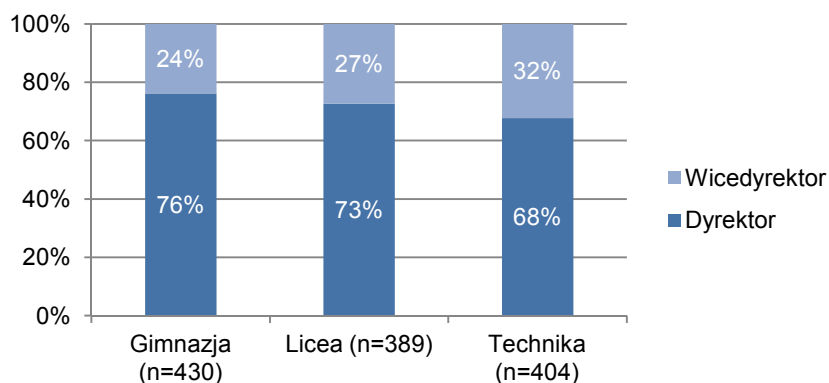
5.1.1. Charakterystyka respondentów badania CATI

Ankieterzy mieli za zadanie skontaktować się z dyrektorem szkoły lub ewentualnie z wicedyrektorem, gdyby dyrektor skłaniał się do takiego rozwiązania lub gdyby wicedyrektor był bardziej zorientowany w sprawach EWD. Większość respondentów to dyrektorzy szkół płci żeńskiej o stażu pracy przekraczającym 20 lat.

5.1.1.1. Zajmowane stanowisko i płeć

Zarówno w gimnazjach, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych prawie 3/4 zbadanych stanowili dyrektorzy. Reszta zbadanych pełniła w szkole funkcję wicedyrektora. Różnice dla poszczególnych typów placówek w dokładnych odsetkach są niewielkie³⁷.

Wykres 2. Stanowisko pełnione w szkole przez respondentów według typu szkoły

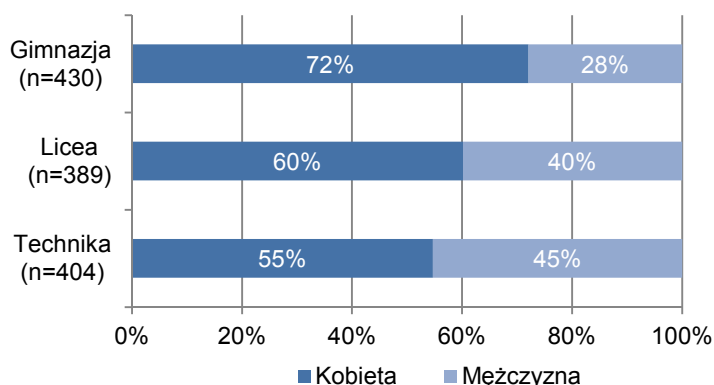

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

W szkołach każdego z trzech badanych typów większość respondentów stanowiły kobiety. Największy odsetek — prawie 3/4 — stanowiły wśród zbadanych przedstawicielki gimnazjów. W technikach ich przewaga liczebna nad mężczyznami była najmniejsza, choć i tak stanowiły aż 55,7%. W liceach kobiety wśród zbadanych dyrektorów i wicedyrektorów stanowiły 60,2%.

³⁷ Dla uproszczenia w dalszej części raportu pisząc o „dyrektorach” autorzy mają na myśli respondentów, tj. dyrektorów, jak i wicedyrektorów.

Wykres 3. Płeć respondentów według typu szkoły

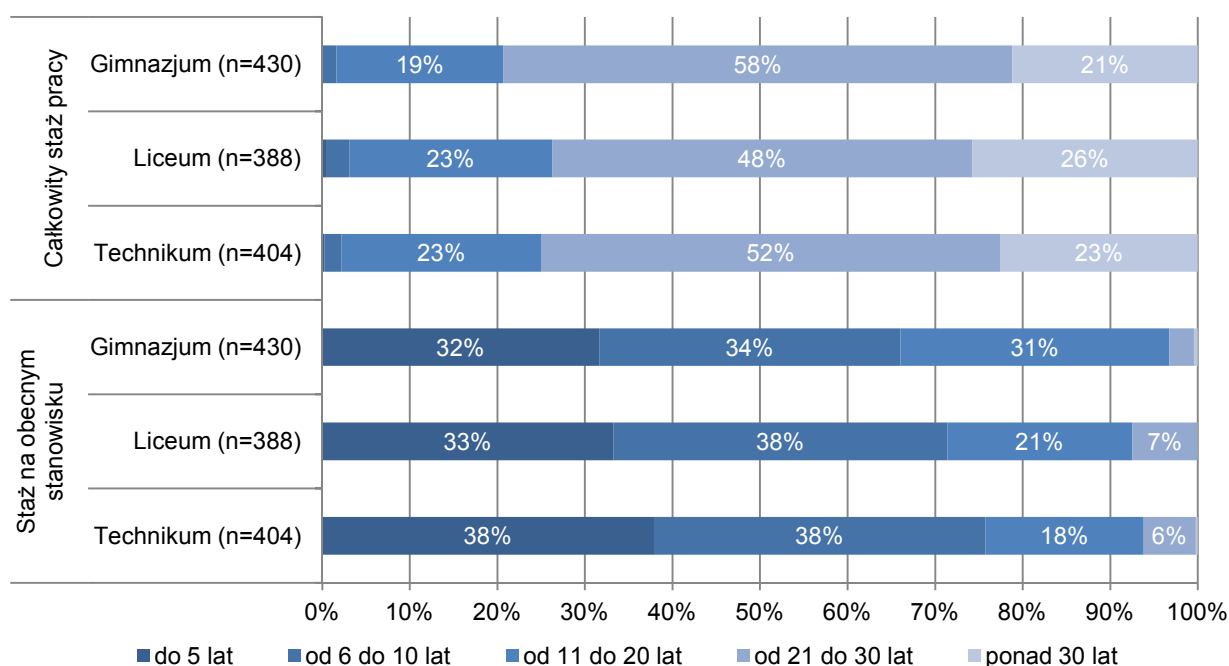
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

5.1.1.2. Staż pracy

Największa część przebadanych zadeklarowała posiadanie stażu pracy od 21 do 30 lat (58% w gimnazjach, 48% w liceach, 52% w technikach). Odsetki osób z wyższym lub niższym stażem pracy rozkładają się mniej więcej symetrycznie: po około 1/5 stanowią osoby deklarujące staż pracy od 11 do 20 lat oraz deklarujące ponad 30 lat stażu. Dokładne liczby prezentuje Wykres 4. Średni całkowity staż pracy respondentów wyniósł około 25,5 roku (odpowiednio: 25,74; 25,55; 25,35).

Jeżeli chodzi o staż pracy na obecnym stanowisku, to osoby pracujące do lat 5, od lat 6 do 10, oraz od lat 11 do 20 stanowią podobny odsetek zbadanych (około 1/3). Średni staż na stanowisku wyniósł około 8 lat, przy czym dla techników był on nieco niższy (8,32; 8,40; 7,77).

Wykres 4. Staż pracy ogółem i na obecnym stanowisku w podziale na typ szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

5.1.2. Charakterystyka szkół i respondentów w badaniach jakościowych

5.1.2.1. Szkoły ponadgimnazjalne

Studia przypadków dotyczyły 32 liceów i 16 techników. Poniżej prezentujemy rozkład liczby szkół ze względu na wyniki egzaminacyjne i EWD.

Tabela 15. EWD i wyniki egzaminacyjne badanych szkół

Szkoła	grupa przedmiotów	EWD					wyniki egzaminacyjne					w sumie
		(+ +)	(+)	(-)	(- -)	0	BW	W	N	BN	0	
Liceum	hum.	7	9	5	4	7	2	13	15	0	2	32
	mat.-przyr.	4	14	10	3	1	3	13	14	0	2	
technikum	hum.	2	8	4	2	0	0	9	6	0	1	16
	mat.-przyr.	2	2	7	2	3	1	4	8	0	3	

Przyjęte oznaczenia:

EWD	(+ +)	(+)	(-)	(- -)	0
	bardzo wysokie	wysokie	niskie	bardzo niskie	przeciętne
wyniki egzaminów zewnętrznych	BW	W	N	BN	0
	bardzo wysokie	wysokie	niskie	bardzo niskie	przeciętne

Najwięcej, bo aż 38 szkół, które wzięły udział w badaniu, miało przeprowadzoną ewaluację zewnętrzną w latach 2012-2013 (zob. tabela poniżej). Jedynie w 2 liceach (o wysokich wynikach/EWD; id 17 i 34) ewaluacja miała miejsce w 2010 roku.

Tabela 16. Rok przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej w badanych szkołach

Rok ewaluacji	LO	Technikum	Razem
2010	2	0	2
2011	5	3	8
2012	14	5	19
2013	10	7	17
2012/2013	1	1	2
Razem	32	16	48

Źródło: Dane Systemu Ewaluacji Oświaty dostępne na stronie www.npseo.pl.

W ramach wymagania 1.1. ewaluacji zewnętrznej w obszarze „Efekty” organy nadzoru pedagogicznego dokonują wartościowania szkół w zakresie przeprowadzanych przez szkoły analiz wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Wśród badanych liceów były aż 22 przypadki liceów (na 32), które otrzymały najwyższe oceny A lub B i 10 przypadków (na 16) techników z takimi ocenami.

Tabela 17. Poziom spełniania wymagań ewaluacji zewnętrznej w obszarze „Efekty”

Typ szkoły	Oceny z ewaluacji zewnętrznej – wymaganie 1.1.				Razem
	A	B	C	D	
LO	10	12	8	2	32
<i>niskie wyniki/EWD</i>	1	6	6	2	15
<i>wysokie wyniki/EWD</i>	9	6	2	0	17
<i>Procent spełniania poziomu przez badane licea</i>	31%	38%	25%	6%	
<i>Procent spełniania poziomu przez licea w Polsce</i>	18%	55%	20%	6%	
Technikum	1	9	4	2	16
<i>niskie wyniki/EWD</i>	0	4	2	2	8
<i>wysokie wyniki/EWD</i>	1	5	2	0	8
<i>Procent spełniania poziomu przez badane technika</i>	6%	56%	25%	13%	
<i>Procent spełniania poziomu przez technika w Polsce</i>	6%	51%	34%	9%	
Razem	11	21	12	4	48

Źródło: Dane Systemu Ewaluacji Oświaty dostępne na stronie www.npseo.pl

5.1.2.1. Gimnazja

W badaniu jakościowym obejmującym studia przypadku w gimnazjach przeprowadzono w sumie 43 wywiady indywidualne z 3 typami respondentów: dyrektorami szkół, wizytatorami oraz pracownikami organów prowadzących. W szkołach tych przebadano w sumie 14 osób: w 7 wywiadach wzięli udział dyrektorzy szkoły, w 2 przypadkach dyrektor wraz z nauczycielem (diady), w jednym – wicedyrektor, w jednym – dyrektor i wicedyrektor (diada). W kuratoriach oświaty w 8 przypadkach rozmowę przeprowadzono z samymi ewaluatorami zewnętrznymi, w 2 przypadkach na wywiadach pojawiło się po dwóch ewaluatorów, a w jednym – ewaluator wraz z przełożonym. Z kolei w samorządach przebadano 15 osób: w 6 przypadkach byli to inspektorzy/podinspektorzy, w 3 - szefowie wydziałów oświaty (naczelnik/dyrektor), w jednym z wywiadów wzięli udział sam burmistrz, a w innym sekretarz gminy. Większość respondentów była pozytywnie nastawiona do badania. Jedynie 4 ewaluatorów reprezentowało negatywne nastawienie do rozmowy wynikające z faktu, iż uważali, że przeprowadzanie analiz EWD nie należy do ich obowiązków.

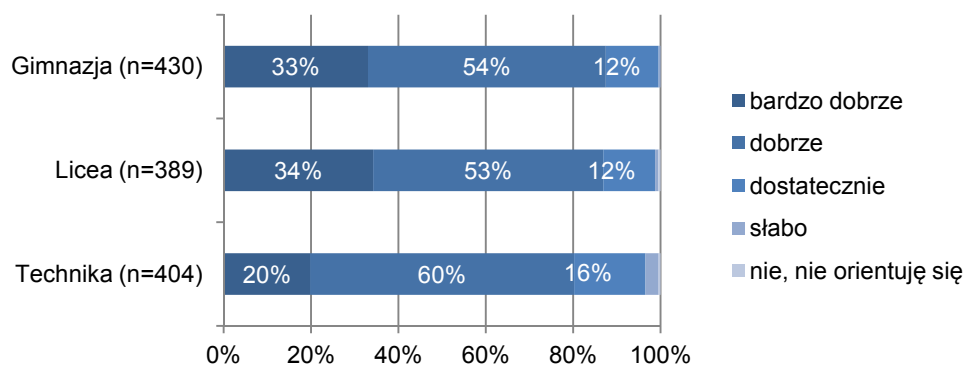
5.1.3. Wiedza o wskaźnikach EWD

Samoocena posiadanej wiedzy o EWD

Dyrektorzy raczej wysoko oceniają swoją wiedzę na temat wskaźników EWD. W gimnazjach i liceach 87% dyrektorów ocenia swoją wiedzę dobrze lub bardzo dobrze. Tylko 12% dyrektorów przyznało, że ich wiedza jest „dostateczna”. Dyrektorzy gimnazjów i liceów, którzy przyznawali się do braku jakiegokolwiek wiedzy lub oceniali swój poziom wiedzy jako słaby, stanowili pojedyncze przypadki.

Nieco niżej swoją wiedzę na temat EWD oceniają dyrektorzy techników. Wskazania „bardzo dobrze” są wśród nich prawie dwa razy rzadsze (20% względem 34%), częściej zaś wybierali odpowiedzi „dostatecznie” i „słabo”.

Wykres 5. Samoocena wiedzy dyrektorów na temat EWD według typu szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

Szkolenia

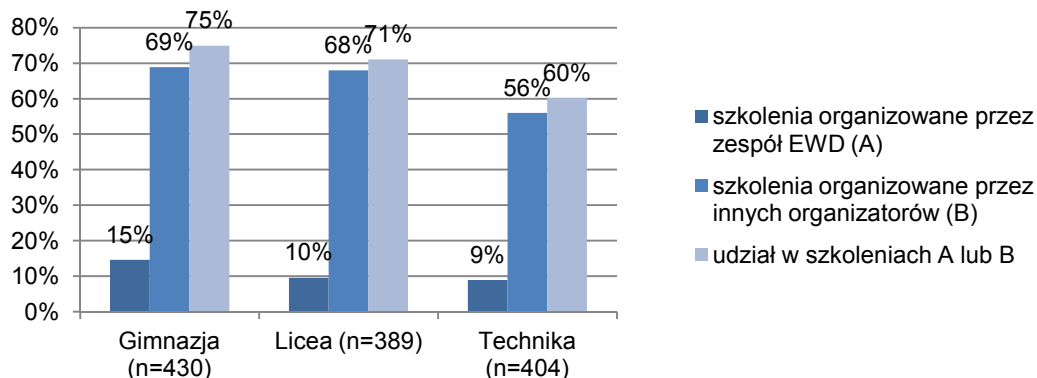
Dyrektorom zadano pytanie o to, czy uczestniczą w szkoleniach z wykorzystania wskaźników EWD. Większość przebadanych szkół brała udział w szkoleniach dotyczących EWD. W największej mierze korzystali z nich dyrektorzy gimnazjów. Aż 75% z nich brało udział w takich szkoleniach. Nieco rzadziej w szkoleniach brali udział dyrektorzy liceów (71%). Najrzadziej w szkoleniach z zakresu EWD brali udział dyrektorzy techników (60%).

Dyrektorzy mogli wskazać, iż uczestniczyli w szkoleniach organizowanych przez zespół projektu EWD oraz w szkoleniach organizowanych przez inne podmioty. Większość dyrektorów deklarowała, że brała udział w innych szkoleniach niż organizowanych przez zespół projektu EWD. Jednak warto zauważyć, że część respondentów mogła nie mieć pełnej wiedzy na temat tego, kto był organizatorem szkoleń, w których uczestniczyli. Szkolenia organizowane przez zespół projektowy EWD w największym stopniu dotarły do dyrektorów gimnazjów (15% z nich uczestniczyło w tych szkoleniach). Analogiczny odsetek wśród dyrektorów liceów i techników był nieco niższy (odpowiednio 10% i 9%). W szkoleniach obu typów brało udział 8,6% dyrektorów gimnazjów, 6,5% liceów oraz 4,7% techników.

W największym stopniu ze szkoleń korzystali dyrektorzy gimnazjów. Związane jest to zapewne z faktem, że wskaźniki EWD dla gimnazjów były wprowadzone dużo wcześniej, dlatego również szkolenia w tym zakresie dla dyrektorów gimnazjów, organizowane przez różne instytucje (samorządy, Kuratoria Oświaty, placówki doskonalenia nauczycieli, OKE) prowadzone były wcześniej i częściej.

Wyniki uzyskane w badaniu CATI można uznać za zbieżne z uzyskanymi w czasie realizacji badania pt. Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów³⁸. W listopadzie 2012 roku aż 78% dyrektorów deklaroowało udział w przynajmniej jednym szkoleniu związonym z EWD, zaś 27% udział w wielu szkoleniach.

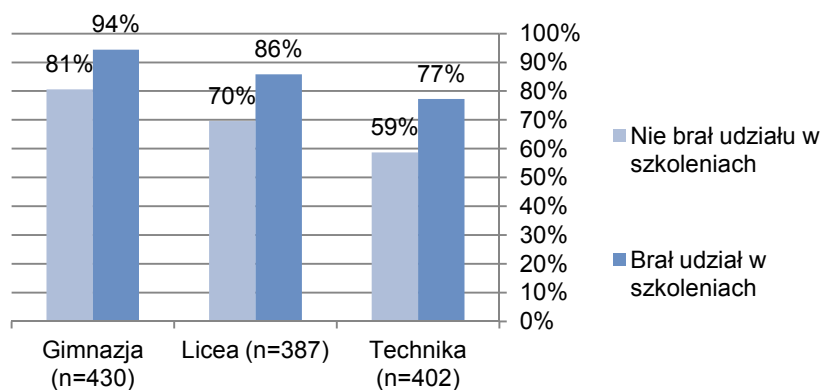
Wykres 6. Udział w szkoleniach EWD według typu placówki

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: zbadani, którzy wskazali, iż orientują się czym jest EWD.

Zależność między udziałem w szkoleniach a wykorzystywaniem EWD jest istotna statystycznie dla każdego z trzech typów szkół (gimnazja: $\chi^2 = 18,8$; $df = 1$; $p < 0,001$; licea: $\chi^2 = 13,6$; $df = 1$; $p < 0,001$; technikum: $\chi^2 = 15,7$; $df = 1$; $p < 0,001$). Dla każdej podzbiorowości w szkołach, których dyrektorzy brali udział w szkoleniach, wskaźniki EWD są wykorzystywane częściej o od 13 do 18 p.p.

Wykres 7. Wykorzystywanie wskaźników EWD a udział w szkoleniach na temat EWD przez dyrektorów według typu szkoły

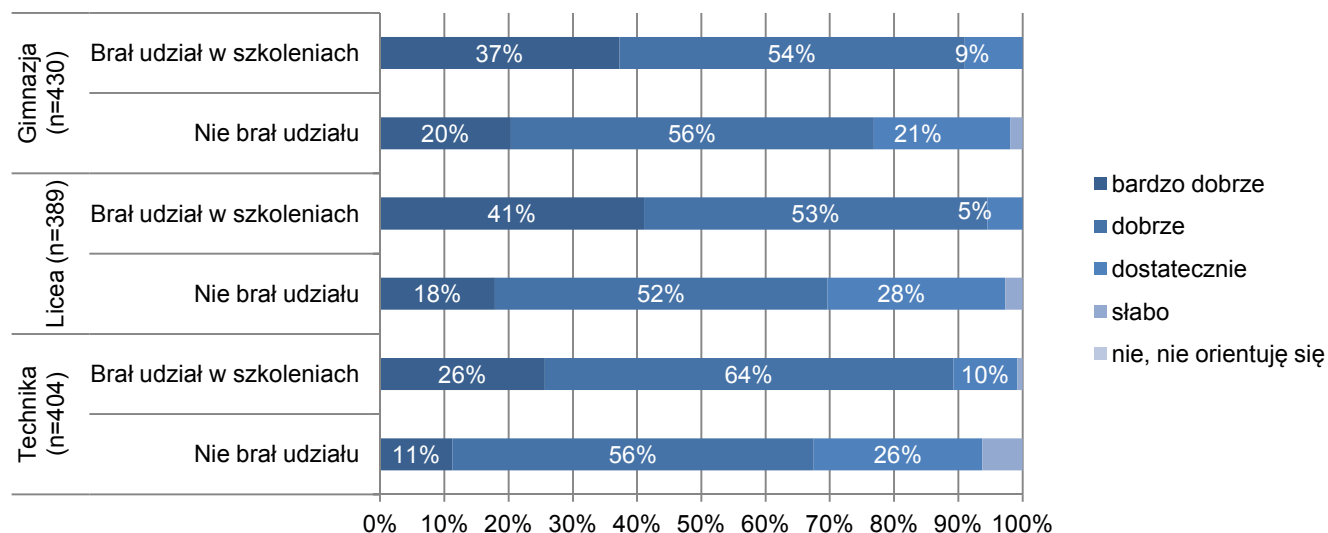
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: zbadani, którzy wskazali, iż orientują się czym jest EWD.

Dyrektorzy, którzy brali udział w szkoleniach lepiej orientują się w tematyce EWD. Zależność jest istotna statystycznie dla wszystkich typów szkół (gimnazja: $\chi^2 = 23,2$; $df = 3$; $p < 0,001$; licea: $\chi^2 = 53,0$; $df = 3$; $p < 0,001$; technikum: $\chi^2 = 36,0$; $df = 3$; $p < 0,001$). Dyrektorzy, którzy brali udział w szkoleniach w 90-94% określali swoją wiedzę jako dobrą lub bardzo dobrą. Wśród dyrektorów, którzy

³⁸ Choińska-Mika J., Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów. Raport z badania, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2013.

nie brali udziału w szkoleniach, oceny własnej wiedzy były znacząco niższe: jako dobrą lub bardzo dobrą swoją wiedzę oceniali od 67% do 76% dyrektorów, zaś 21-26% jako dostateczną.

Wykres 8. Samoocena wiedzy dyrektorów na temat EWD, a udział w szkoleniach przez dyrektorów według typu szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

Znajomość wartości wskaźników EWD

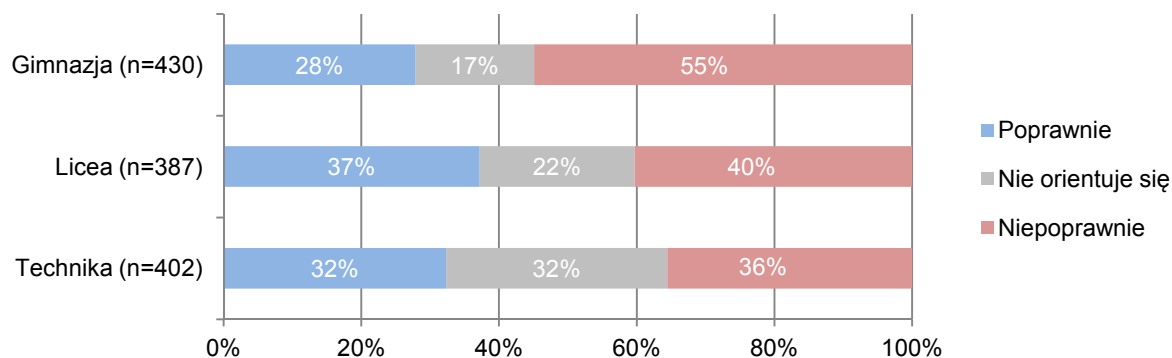
W ankiecie dyrektorom szkół zadano dwa pytania o wiedzę odnośnie wartości wskaźników EWD osiągniętej przez kierowaną przez nich placówkę za lata 2010-2012. Pierwsze pytanie dotyczyło wskaźnika EWD z przedmiotów humanistycznych, drugie – EWD z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych. Zarejestrowane odpowiedzi porównano z faktycznymi wartościami wskaźników prezentowanymi na stronie projektu EWD. Dla każdego respondenta ustalono, czy jego wskazanie było poprawne, niepoprawne czy też uznał on, iż nie posiada wiedzy w tym zakresie. Wyniki zestawienia dla EWD z przedmiotów humanistycznych prezentuje Wykres 9, zaś dla matematyczno-przyrodniczych Wykres 10.

Wiedza badanych o wartościach wskaźników EWD uzyskiwanych przez ich szkoły okazała się raczej niska. Mniej więcej 1/3 dyrektorów techników przyznała, iż nie orientuje się w wartości trzyletnich wskaźników EWD uzyskiwanych przez ich szkoły. Jest to największy odsetek dla trzech porównywanych typów placówek. Można próbować to wyjaśnić tym, iż dyrektorzy techników w równej mierze analizują wyniki egzaminów maturalnych, jak i wyniki egzaminów zawodowych, czego nie można powiedzieć o dyrektorach gimnazjów oraz liceów.

Najlepiej w wartościach wskaźników EWD swoich szkół zorientowani są dyrektorzy liceów. Aż 37% z nich poprawnie wskazało zakres wartości wskaźników EWD z przedmiotów humanistycznych, zaś 32% z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

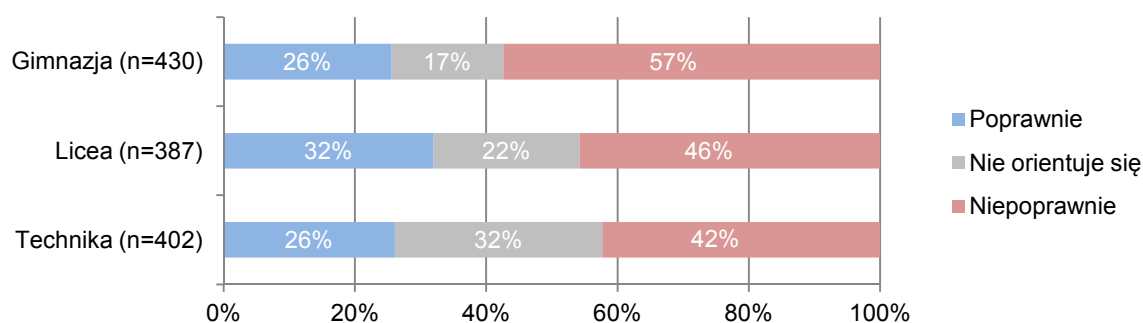
Słabiej wypadają dyrektorzy gimnazjów. Tylko 28% i 26% z nich było w stanie wskazać poprawnie zakres wartości, w jakim mieszczą się ich wskaźniki EWD.

Wykres 9. Poprawność wskazania wartości wskaźników trzyletnich EWD z przedmiotów humanistycznych uzyskiwanych przez szkołę, którą kieruje respondent według typu szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: zbadani, którzy wskazali, iż orientują się czym jest EWD.

Wykres 10. Poprawność wskazania wartości wskaźników trzyletnich EWD z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych uzyskiwanych przez szkołę, którą kieruje respondent według typu szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: zbadani, którzy wskazali, iż orientują się czym jest EWD.

Należy zwrócić uwagę, iż w kwestionariuszu rozróżniano trzy zakresy wartości wskaźników. Oprócz ujemnych i dodatnich, wskaźnik EWD może przyjmować wartości nieistotnie statystycznie różne od zera³⁹. Dokładniejsza analiza pokazuje, iż wskazania wartości EWD najrzadziej były poprawne w

³⁹ W wielu procedurach statystycznych oszacowaną wartość parametru określa się z ograniczoną dokładnością związaną z błędem statystycznym. W sytuacji takiej, oprócz wyznaczenia najbardziej prawdopodobnej wartości oszacowywanego parametru (oszacowanie punktowe), określa się również zakres wartości, w którym może znajdować się parametr (z określonym – najczęściej wynoszącym 95% – prawdopodobieństwem). Procedura ta nazywana jest oszacowaniem przedziałowym lub wyznaczaniem przedziału ufności. Przyjmuje się, że jeżeli w zakresie wartości, w jakich może znajdować się parametr znajduje się zero, parametr nie różni się istotnie statystycznie od zera. W skrócie można powiedzieć, że parametr nie różni się istotnie statystycznie od zera, wtedy gdy nie można na podstawie zasad wnioskowania statycznego wykluczyć, iż jego wartość wynosi zero.

Jest tak również w przypadku wskaźników EWD. W danych prezentowanych na witrynie ewd.edu.pl przedział, w jakim może znajdować się wskaźnik EWD danej szkoły prezentowany jest jako elipsa (dokładnie zasięg elipsy na osi y), zaś najbardziej prawdopodobna wartość wskaźnika EWD to jej środek (oszacowanie punktowe). Zatem, z punktu widzenia dyrektorów,

grupie dyrektorów, których szkoły uzyskiwały EWD nieistotnie statystycznie różne od zera. Kwestia, czy uzyskany przez szkołę wskaźnik EWD jest istotnie statystycznie różny od zera, mogła powodować trudności i obniżyć liczbę poprawnych wskazań wśród dyrektorów, których szkoły miały wskaźniki o takich wartościach. Fakt ten może tłumaczyć w pewnej mierze niskie odsetki „trafień” wartości wskaźnika.

Z drugiej strony, przy losowym wybieraniu odpowiedzi dla dyrektorów, którzy udzielili odpowiedzi innej niż „nie orientuję się”, prawdopodobieństwo trafienia wartości poprawnej wynosiło 1/3. Zaskakujące jest, że dyrektorzy gimnazjów „trafiali” nawet rzadziej. Wydaje się, iż w pewnej mierze można wyjaśnić to tym, że aż 61% gimnazjów posiada wskaźniki EWD nieistotnie statystycznie różne od zera, a zatem duży odsetek dyrektorów pamiętając, iż ich wskaźnik EWD był punktowo oszacowany jako dodatni lub ujemny nie zwrócił uwagi, iż jest to wartość nieistotnie statystycznie różna od zera.

5.1.4. Korzystanie ze wskaźników EWD w szkole

Aby uzyskać informację o tym, w jakim stopniu stosowanie wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania jest powszechne wśród różnych typów szkół zadano pytanie: Czy w P. szkole były dotychczas stosowane wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania? Tak sformułowane pytanie mogło niektórym respondentom przysparzać kilka trudności.

Odnosząc się do określenia dynamiki korzystania ze wskaźników EWD należy zasygnalizować, że badanie odbywało się w październiku, zaś zadane pytanie dotyczyło lat kalendarzowych. Ponadto wskaźniki EWD dla szkół ponadgimnazjalnych zawierające opracowanie wyników egzaminów zewnętrznych z roku szkolnego 2012/13 zostały udostępnione na stronie internetowej projektu EWD dopiero w drugiej połowie roku kalendarzowego. Oznacza to, że część dyrektorów, którzy odpowiedzieli, iż nie wykonywali analiz z użyciem EWD w roku 2013, mogła nie tyle nie korzystać ze wskaźników EWD w roku 2013, co nie wykonywać analiz przed okresem realizacji badania. Z tego powodu dyrektorom dano możliwość udzielenia również odpowiedzi, iż w 2013 roku analizy efektywności nauczania nie były jeszcze wykonywane. W poniższej analizie uwzględniono zarówno odsetek dyrektorów, którzy deklarują, iż w roku 2013 wykorzystywali wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania oraz jak i tych, którzy deklarują wykonanie odpowiednich analiz w tym roku.

Po drugie, zauważyć należy, że mogły się zdarzyć takie przypadki respondentów, dla których określenie „stosować wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania” oznacza jedynie analizy z zastosowaniem kalkulatora EWD, do którego to dopiero w lutym 2013 roku wprowadzono moduł

wskaźnik EWD to z jednej strony środek przedziału ufności (który właściwie zawsze różni się od zera, choć czasami o bardzo małe części jedności), a z drugiej elipsa. Wskaźnik EWD zawsze różni się od zera, jednak dopiero, gdy elipsa nie zawiera w sobie punktu zero na osi y można powiedzieć, iż wskaźnik EWD istotnie statystycznie różni się od zera. Jeżeli dyrektorzy nie rozumieją dobrze różnicy między tymi informacjami, to mogą mieć problem z określeniem czy ich szkoła osiąga wskaźnik istotnie statystycznie różny od zera, czy też nie.

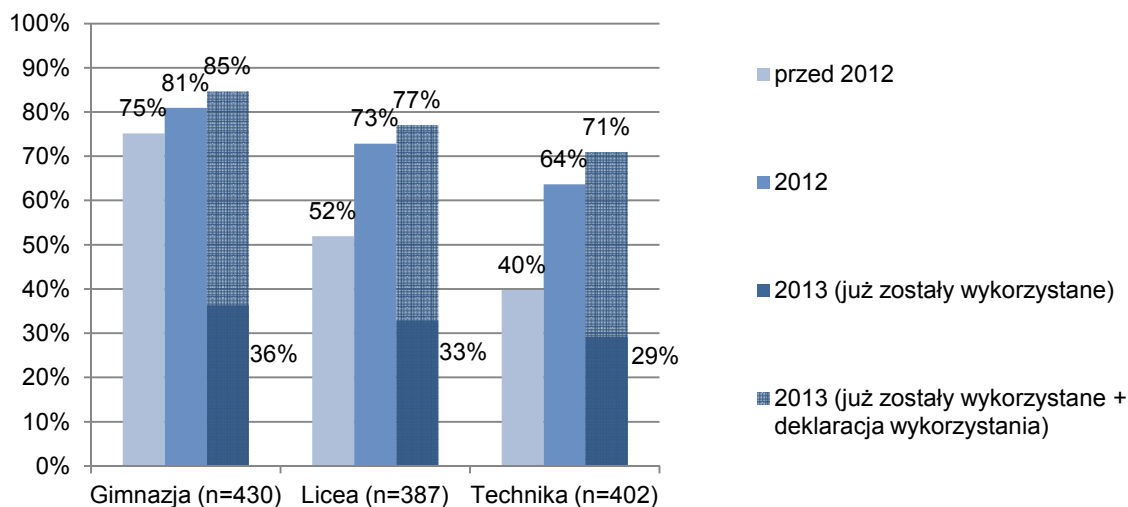
maturalny i to wyłącznie z matematyki (poziom podstawowy). We wcześniejszych latach do dyspozycji szkół maturalnych były jedynie upublicznione na stronie projektu wskaźniki – najpierw jednoroczne (w 2010 r.), potem dwuletnie (w 2011 r.), a od 2012 roku pierwszy wskaźnik trzyletni za 2010-2012. Natomiast zarówno wskaźniki trzyletnie dla gimnazjów, jak i kalkulator EWD udostępniane są już od 2009 roku.

W świetle powyższego nie jest więc zaskakujące, że przed rokiem 2012 wykorzystanie EWD w gimnazjach było dużo bardziej powszechne niż w szkołach ponadgimnazjalnych. Aż 75% dyrektorów gimnazjów stwierdziło, że przed rokiem 2012 wykorzystywało wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania. W roku 2012 odsetek ten wzrósł tylko o kilka punktów procentowych (do 81%). W roku 2013 tylko 36% dyrektorów przeprowadziło analizy EWD przed czasem realizacji badania. Jeżeli jednak dla roku 2013 zsumować szkoły, których dyrektorzy już wykorzystali EWD z tymi, w których deklarują wykonanie analiz, to odsetek ten wyniósłby aż 85%.

W szkołach ponadgimnazjalnych przed rokiem 2012 korzystanie z EWD było mniej powszechne. Tylko 52% dyrektorów liceów i 40% dyrektorów techników zadeklarowało, iż wykorzystywali wskaźniki EWD przed rokiem 2012. Szkoły ponadgimnazjalne charakteryzują się jednak większą dynamiką wykorzystywania EWD, związaną zapewne w dużej mierze z udostępnieniem kolejnych edycji wskaźników do analiz. Odsetek placówek deklarujących wykorzystanie EWD w 2012 roku wyniósł już 73% dla liceów i 64% dla techników. Na rok 2013 77% liceów deklaruje wykorzystanie lub planowanie wykorzystania wskaźników EWD oraz 71% techników. Dane prezentuje Wykres 11.

W ankiecie przeprowadzonej w 2012 roku przy okazji realizacji badania Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów odsetek dyrektorów gimnazjów deklarujących korzystanie ze strony EWD wyniósł 68%. Biorąc pod uwagę, iż badanie realizowane było pod koniec roku 2012, wynik ten jest zgodny z uzyskanym w badaniu CATI.

Wykres 11. Deklaracja wykorzystywania wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania w różnych latach według rodzaju szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: Podstawa procentowania: dyrektorzy, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana.

Respondenci, którzy zadeklarowali, że nie wykorzystują EWD w swoich szkołach mogli w sposób otwarty wypowiedzieć się na temat przyczyn takiego stanu rzeczy. Kategoryzację odpowiedzi otwartych przedstawia Wykres 12. Najczęściej wskazywano na brak wiedzy lub umiejętności, ale również i brak potrzeby wykorzystywania wskaźnika.

Spojrzenie na zjawisko z nieco innej strony pozwala badanie wykonane przez firmę badawczą Ośrodek Ewaluacji. W badaniu tym 119 przedstawicieli organów prowadzących szkoły spytano czy szkoły, które prowadzi reprezentowana przez nich instytucja, wykorzystują wskaźniki EWD. Okazało się, że JST zdecydowanie częściej odpowiadały, iż ich szkoły wykorzystują EWD⁴⁰.

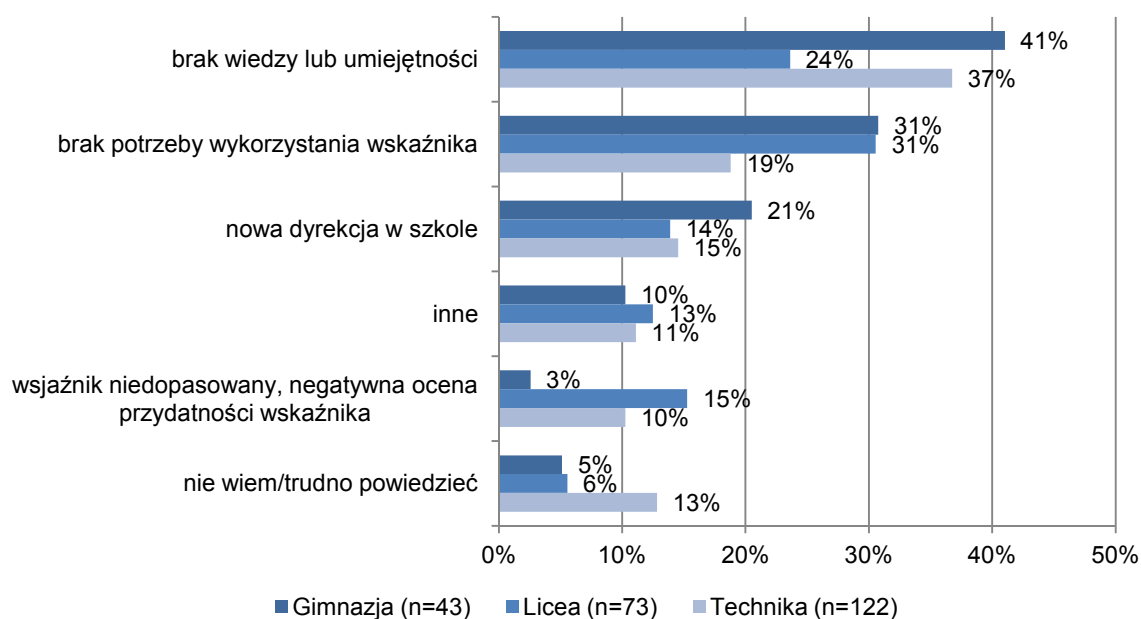
Aż 73% przedstawicieli samorządów gminnego deklarowała, że przynajmniej jedna szkoła prowadzona przez organ wykorzystuje wskaźniki EWD. Tylko 14% z nich wskazało, iż w żadnej szkole nie wykorzystuje się EWD. Nieco niższe wyniki odnotowano wśród przedstawicieli powiatów: 56% deklaruje, że przynajmniej jedna szkoła wykorzystuje EWD, zaś 36% stwierdziła, że w żadnej z prowadzonych szkół nie wykorzystuje się EWD. Dla szkół prowadzonych przez organizacje pozarządowe tylko 35% przedstawicieli stwierdziło, że przynajmniej w jednej z prowadzonych szkół wykorzystywane jest EWD, zaś aż 61% stwierdziła, że w żadnej ze szkół nie wykorzystuje się wskaźników EWD.

⁴⁰ Ośrodek Ewaluacji, Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Warszawa, 2011, s. 95.

Z drugiej strony, gdy pytano tych samych przedstawicieli, czy podjęli jakieś środki w celu rozpowszechniania metody EWD dla szkół prowadzonych przez organizacje pozarządowe oraz gminy, odsetek szkół odpowiadających pozytywnie był podobny i raczej niski (17%)⁴¹.

Z tych samych badań wynika, że około ¼ organów prowadzących wykorzystuje EWD do oceny pracy szkół. Dla przedstawicieli gmin odsetek ten wyniósł 30%, dla powiatów 20%, zaś dla organizacji pozarządowych 19%⁴².

Wykres 12. Przyczyny niewykorzystywania wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania w różnych latach według rodzaju szkoły

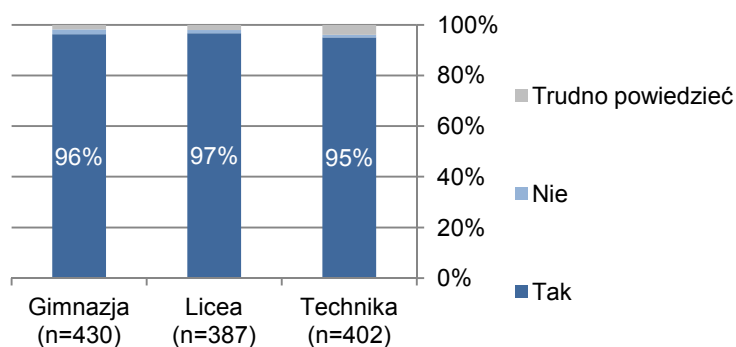
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których nie wykorzystuje się wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania.

Bez względu na typ placówki praktycznie wszyscy dyrektorzy deklarują, iż w przyszłości będą wykorzystywać wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania (95-97%).

⁴¹ Tamże, s. 96.

⁴² Tamże, s. 118.

Wykres 13. Deklaracja wykorzystania wskaźników EWD w przyszłości według typu szkoły

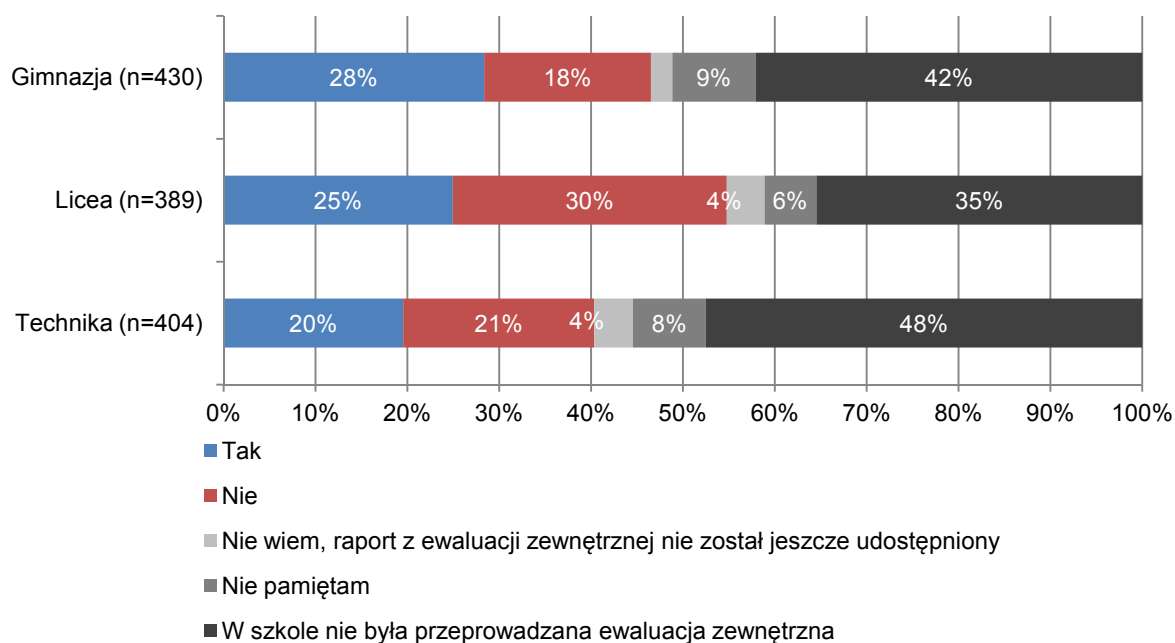
Źródło: opracowanie własne IBE. Podstawa procentowania: dyrektorzy, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana.

Stosowanie EWD w ewaluacji zewnętrznej a wykorzystanie EWD przez szkołę

Na pytanie „Czy orientuje się P. czy w trakcie ostatniej ewaluacji zewnętrznej prowadzonej w P. szkole przez kuratorium, wizytator stosował wskaźniki EWD do ewaluacji pracy P. szkoły?” uzyskano informację, że w większości przebadanych szkół ewaluacja taka albo jeszcze nie została nigdy dotychczas przeprowadzona, albo dyrektorzy nie wiedzą lub nie pamiętają, czy kurator lub wizytator wykorzystywał w jej trakcie wskaźniki EWD.

Według dyrektorów szkół, w których prowadzona była ewaluacja zewnątrz, w około połowie placówek kurator lub wizytator wykorzystywał wskaźniki EWD do oceny pracy szkoły. Najczęściej deklarowali tak dyrektorzy gimnazjów — wykorzystywanie wskaźników EWD przez kuratorów deklarowało 61% z nich (spośród tych, których placówka była poddana ewaluacji zewnętrznej, czyli 200 spośród 430 zbadanych dyrektorów gimnazjów). W szkołach ponadgimnazjalnych analogiczny odsetek okazał się nieco niższy: w liceach wyniósł 46%, zaś w technikach 48%.

Wykres 14. Wykorzystywanie wskaźników EWD przez wizytatora w ostatniej ewaluacji zewnętrznej

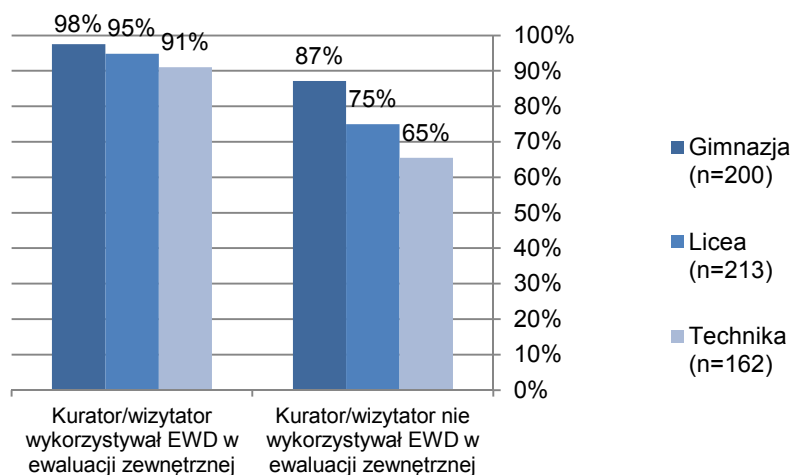

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

Zbadano dodatkowo odsetek szkół wykorzystujących wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania w podzbiorowościach szkół wyróżnionych ze względu na to, czy w czasie ewaluacji zewnętrznej kurator lub wizytator wykorzystywał wskaźniki EWD. Zestawienie obejmuje tylko szkoły, które zostały objęte ewaluacją zewnętrzną i których dyrektorzy posiadali wiedzę na temat wykorzystania wskaźników EWD przez wizytatora.

Zależność ta ma miejsce bez względu na rodzaj placówki. Można powiedzieć, że im niższy odsetek w danym typie szkół korzysta z EWD, tym fakt wykorzystywania EWD przez wizytatora ma większe znaczenie: wśród gimnazjów, w których najczęściej korzysta się z EWD różnica wynosi 11 p.p., dla nieco rzadziej wykorzystujących EWD liceów różnica to już 20p.p., zaś dla najrzadziej wykorzystujących EWD techników różnica to aż 26 p.p.

Wykres 15. Deklaracja wykorzystania wskaźników EWD w przyszłości w według wykorzystywania wskaźników EWD przez kuratora oraz w podziale na typ szkoły

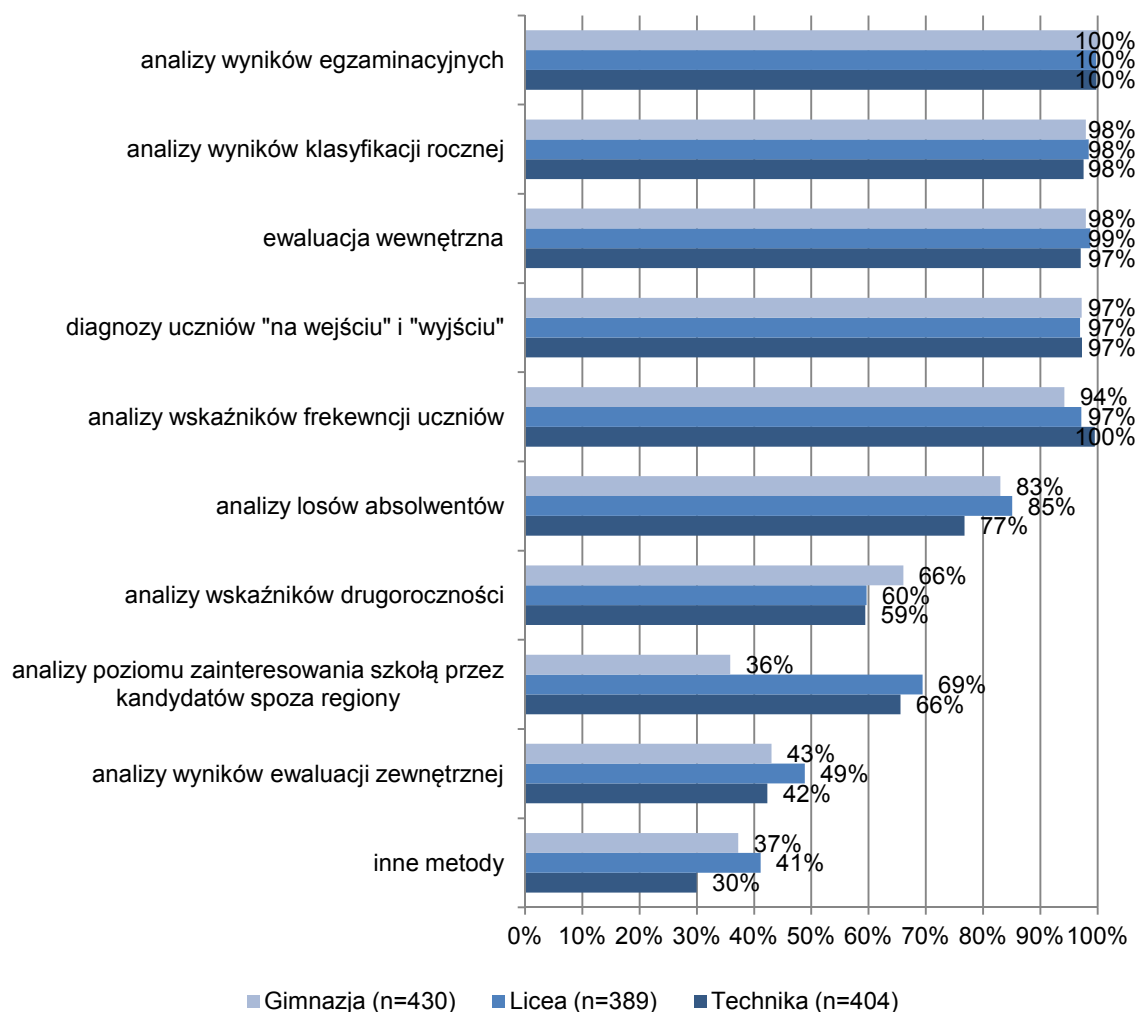
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy, których placówki były objęte ewaluacją zewnętrzną i posiadali wiedzę o wykorzystywaniu EWD przez kuratora/wizytatora.

Inne metody oceny efektywności nauczania

Dyrektorzy wykorzystują wiele innych metod oceny efektywności nauczania w szkole. Nie jest to zaskakujące, gdyż jak wynika z regulacji prawnych, prawie 100% dyrektorów do oceny efektywności nauczania wykorzystuje szeroko pojęte analizy wyników egzaminacyjnych, niekoniecznie z wykorzystaniem EWD. Wykorzystują również analizy klasyfikacji rocznej, ewaluację wewnętrzną, diagnozy uczniów „na wejściu” i „wyjściu” oraz analizy frekwencji uczniów. Jednak dopiero w dalszej kolejności wskazywane są: prowadzenie analizy losów absolwentów (77-85%), wskaźników drugoroczności (59-66%) oraz poziomu zainteresowania szkołą (gimnazja - 36%, licea - 69%, technika 66%). Co zaskakujące, najrzadziej wykorzystywana jest analiza wyników ewaluacji zewnętrznej (42-49%), choć wynika to zapewne z tego, że nie wszystkie placówki zostały już jej poddane. Pełne dane prezentuje Wykres 16.

W odpowiedzi na omawiane tutaj pytanie wskazywano również na inne metody oceny efektywności nauczania (30-41%), które jednak nie różnią się od typowo stosowanych w szkołach. Najczęściej były to wewnętrzne badania i analizy postępu wiedzy i osiągnięć (22-28% wskazań wśród dyrektorów, którzy wskazali „inne metody”), wykorzystywanie innych wskaźników związanych z udziałem w olimpiadach i konkursach (12-18%), wyniki sprawdzianów wewnętrznych, ocen semestralnych, średnich uzyskiwanych przez uczniów ocen (16-18%) oraz wykorzystywanie stanin (4-11%).

Wykres 16. Inne metody wykorzystywane do oceny efektywności nauczania stosowane dotychczas w szkole według typu szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

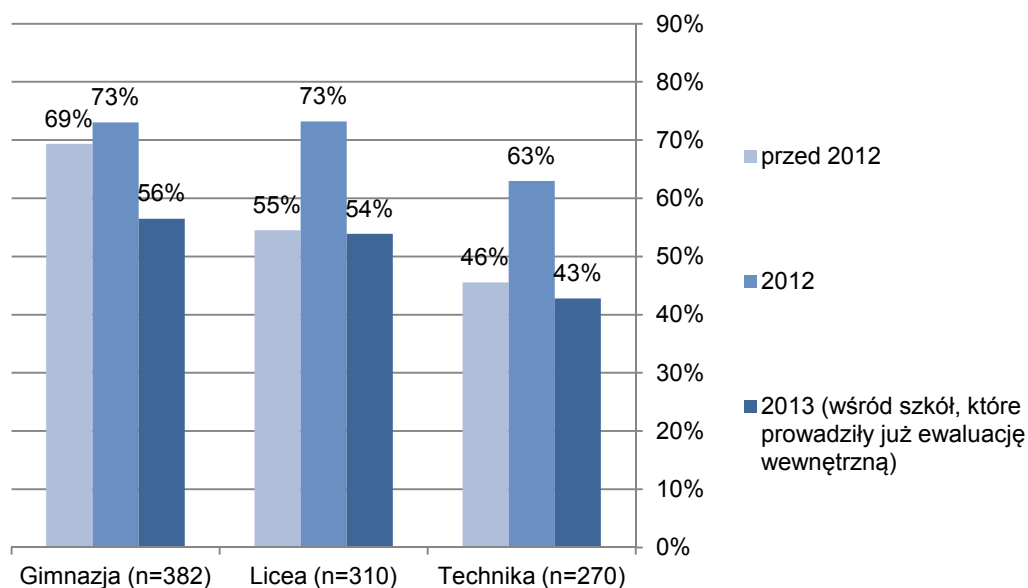
EWD w ewaluacji wewnętrznej szkoły

Oprócz ogólnie sformułowanego pytania o wykorzystanie EWD do oceny efektywności nauczania, zapytano również wprost o wykorzystanie EWD konkretnie w danym roku, w ramach wymaganych prawnie ewaluacji wewnętrznych. Względem lat wcześniejszych w roku 2012 wzrosła liczba placówek wykorzystujących wskaźniki EWD w ewaluacji wewnętrznej. Dla gimnazjów wzrost ten był niewielki, wyniósł zaledwie 4 punkty procentowe, jednak należy zwrócić uwagę, iż gimnazja startowały z najwyższego poziomu: 69%. Wedle deklaracji dyrektorów analogiczny odsetek dla szkół ponadgimnazjalnych był niższy i wynosił 55% dla liceów oraz 46% dla techników. Dla liceów i techników wzrost w roku 2012 był większy — o odpowiednio 18 p.p. i 17 p.p.

Trudno ocenić skalę wykorzystania EWD w samym tylko roku 2013. Jako, że badanie prowadzone było w październiku, prezentowane na Wykres 17 wartości dla roku 2013 nie obejmują dyrektorów,

którzy wskazali, iż w roku 2013 jeszcze nie prowadzili ewaluacji wewnętrznej. Uzyskane w ten sposób wartości są jednak prawdopodobnie zaniżone, gdyż wskaźniki EWD obejmujące dane egzaminacyjne z roku szkolnego 2012/13 opublikowano krótko przed czasem realizacji badania lub nawet nie zostały jeszcze (dla szkół ponadgimnazjalnych) opublikowane przed czasem realizacji badania. Oznacza to, że część dyrektorów mogła odłożyć ewaluację wewnętrzną do czasu, kiedy gotowe będą wskaźniki EWD lub udzielić odpowiedzi „nie” mając na myśli, że wskaźniki EWD będą jeszcze w tym roku wykorzystane.

Wykres 17. Korzystanie z EWD w ewaluacji wewnętrznej w latach według rodzaju szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się ewaluację wewnętrzną do oceny efektywności nauczania i korzysta się z EWD.

Aby zbadać, w jakiej mierze wskaźniki EWD wykorzystywane są do oceny efektów nauczania, w czasie ewaluacji wewnętrznej zestawiono odpowiedzi respondentów na dwa pytania. Dla każdego z możliwych wskazań („przed 2012”, „2012”, „2013”) zbadano, jaka część dyrektorów, którzy deklarują wykorzystywanie w szkole wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania, deklaruje również wykorzystywanie EWD w ewaluacji wewnętrznej.

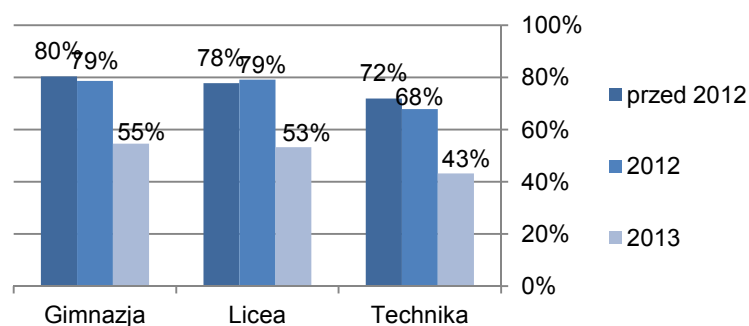
Większość dyrektorów wykorzystujących wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania również wykorzystuje EWD w czasie ewaluacji wewnętrznej. Wśród dyrektorów gimnazjów, którzy wykorzystywali EWD do oceny efektywności nauczania przed rokiem 2012, aż 80% również wykorzystuje EWD w czasie ewaluacji wewnętrznej. Dla 2012 i 2013 analogiczne odsetki wynoszą odpowiednio 97% i 72%. Zbliżone odsetki odnotowano w zbiorowości liceów (78%, 79% i 53%). Dla techników wszystkie odsetki osiągały zbliżone wartości, aczkolwiek niższe o około 10 p.p.

Co ciekawe pojawiały się przypadki dyrektorów, którzy wykorzystywali wskaźniki EWD w ewaluacji wewnętrznej, a jednocześnie nie wykorzystywali wskaźników EWD w ocenie efektywności nauczania. Niemniej jednak stanowili oni niski odsetek ogółu zbadanych (2-6% ogółu respondentów).

Choć dyrektorzy nie mogli wprost udzielić odpowiedzi, iż analiza wskaźników EWD wykonywana jest przy okazji ewaluacji wewnętrznej, to należy przypuszczać, iż w przeważającej liczbie przypadków tak właśnie jest. Wniosek ten dotyczy każdego z trzech typów placówek.

Nieco zastanawiający jest fakt, iż odsetek dyrektorów wykorzystujących wskaźniki EWD w ewaluacji wewnętrznej wśród tych, którzy wykorzystują wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania w kolejnych latach jest coraz niższy. Może to jednak mieć związek z tym, że poszczególne okresy o które pytano w rzeczywistości nie są sobie równe: „przed 2012” to właściwie kilka lat, w których dostępne były wskaźniki EWD, „rok 2012” to pełny rok, zaś „rok 2013” to do czasu realizacji badania około 10 miesięcy. Wyższe odsetki dla bardziej odległych w czasie okresów mogą wynikać zatem z tego, że były to w czasie badania również okresy dłuższe, a zatem większa była szansa, że w okresie tym w szkole zarówno wykorzystano wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania oraz wykorzystano wskaźniki EWD w ewaluacji wewnętrznej.

Wykres 18. Odsetek dyrektorów deklarujących wykorzystywanie wskaźników EWD do ewaluacji wewnętrznej wśród dyrektorów deklarujących wykorzystywanie wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania

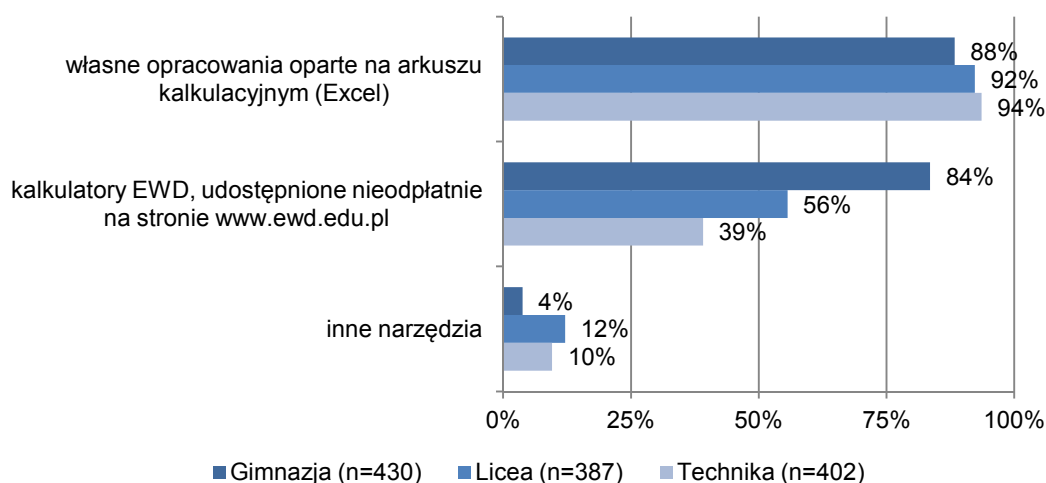
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy, którzy deklarują wykorzystanie wskaźników EWD do oceny efektywności kształcenia oraz wykorzystują ewaluację wewnętrzną do oceny efektywności nauczania (odmienna dla każdego roku i typu szkoły).

Respondentom, którzy odpowiedzieli, iż do oceny efektywności nauczania wykorzystują ewaluację wewnętrzną zadano dodatkowe pytanie o narzędzia, jakimi się w tym celu posługują. Prawie we wszystkich szkołach wykorzystywane są własne opracowania oparte o arkusz kalkulacyjny (88-94%). Kalkulatory EWD wykorzystywane są w tym celu najczęściej w gimnazjach (84%). Szkoły ponadgimnazjalne deklarowały stosowanie kalkulatora nieco rzadziej, co nie jest zaskakujące, gdyż kalkulator z modułem maturalnym udostępniony jest – jak już wcześniej wspomniano – dopiero od lutego 2013 roku. Dotyczy to zwłaszcza techników, których 39% dyrektorów (spośród wykorzystujących do oceny efektywności nauczania ewaluację wewnętrzną) deklaruje wykorzystywanie kalkulatorów EWD, co zapewne wynika również z tego, że dla wielu techników ważniejszy może być egzamin zawodowy niż matura. Wśród dyrektorów liceów ten sam odsetek wynosi 56%. Dane prezentuje Wykres 19.

Wśród innych narzędzi wskazywano najczęściej na narzędzia komercyjne (58%), narzędzia opisowe (prezentacja wyników na wykresach, podstawowe analizy; 31%) oraz narzędzia autorskie (11%).

Nieco dziwi fakt, że w ankiecie przeprowadzonej przy okazji realizacji badania Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów korzystanie z kalkulatora EWD deklarowało tylko 22% dyrektorów gimnazjów.

Wykres 19. Narzędzia wykorzystywane do analizy wyników egzaminów wewnętrznych według typu szkoły

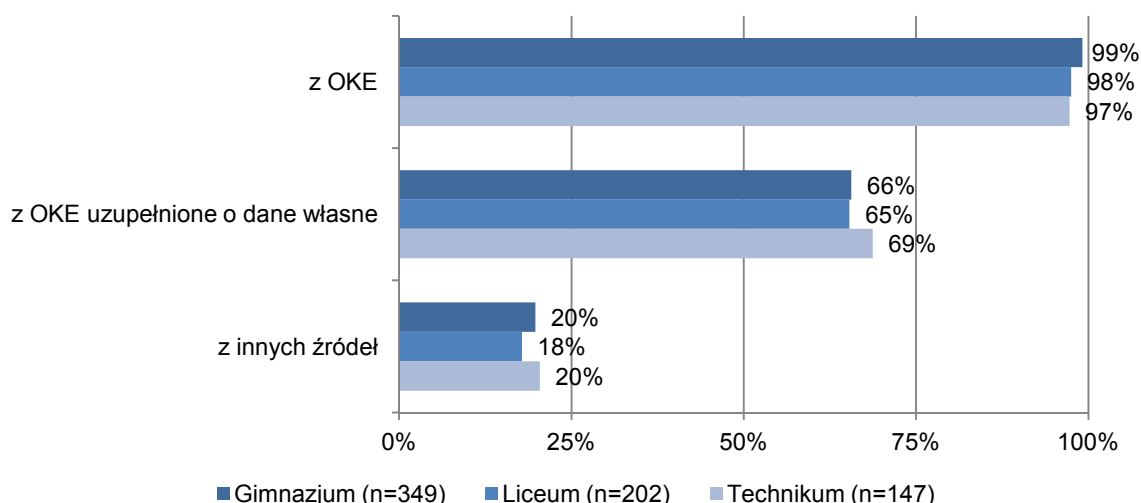

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana.

Dane do kalkulatora EWD

Dyrektorom wykorzystującym kalkulatory EWD zadano również pytanie o to, skąd pozyskują dane do analiz, gdyż wyniki egzaminacyjne mogą być uzupełniane przez użytkownika o dodatkowe dane o uczniach zbierane przez samą szkołę. Dzięki temu możliwe jest przeprowadzanie analiz w podziale na grupy uczniów o różnych cechach. Prawie wszyscy respondenci odpowiednie dane pozyskują z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej (97-99%), co wydaje się oczywiste. Pozytywnym sygnałem jest, że aż ponad 3/5 dyrektorów zbiory od OKE uzupełnia własnymi danymi (65-69%). Co piąty dyrektor wykorzystuje inne źródła danych do kalkulatora. Najczęściej wskazywano na informacje na temat konkursów, sprawdzianów, egzaminów (18,5% dyrektorów wskazujących „inne”), pozyskiwanie danych ze szkół, do których wcześniej uczęszczali uczniowie (14,1%), dane z zaświadczeń i dokumentacji uczniów (11,9%) oraz opracowania własne szkoły (11,9%).

Wykres 20. Źródła danych do kalkulatora EWD według rodzaju szkoły

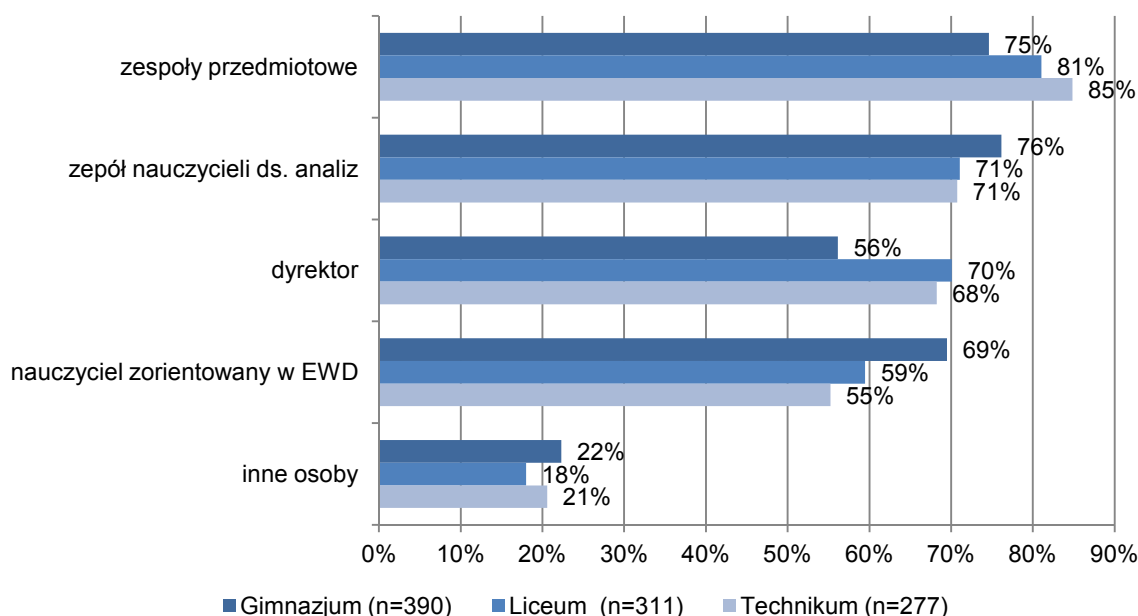
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się kalkulatory EWD.

Organizacja procesu analiz EWD w szkole

Najczęściej analizy efektywności nauczania za pomocą wskaźników EWD przeprowadzane są przez istniejące w szkole zespoły przedmiotowe. Dzieje się tak w zdecydowanej większości szkół (75-85%). Prawie równie często powoływane są zespoły nauczycielskie ds. analiz (71-76%). Nieco rzadziej analizy wykonuje dyrektor (56-70%) lub nauczyciel zorientowany w zagadnieniach EWD (55-69%). Inne wskazywane osoby to najczęściej wicedyrektorzy (48,5% wskazań „inne”). Rzadziej odpowiadano: nauczyciele przedmiotowi (14,8%), rada pedagogiczna (6,5%), zespół ds. ewaluacji (4,6%) czy psycholog lub pedagog (6,0%).

Dane OKE o własne dane częściej uzupełniają dyrektorzy, którzy brali udział w szkoleniach z zakresu EWD. Dyrektorzy biorący udział w szkoleniach z zakresu EWD w 68% uzupełniają własnymi informacjami dane z OKE, tj. o 9 p.p. częściej niż dyrektorzy, którzy nie brali udziału w szkoleniach. Nieco skuteczniejsze pod tym względem były organizowane przez zespół projektu EWD Szkoły EWD — aż 74% dyrektorów, którzy uczestniczyli tylko w szkoleniach tego typu uzupełnia własnymi informacjami dane analizowane w kalkulatorze. Wśród respondentów, którzy uczestniczyli tylko w szkoleniach innych niż Szkoły EWD, odsetek ten wynosi tylko 67%.

Wykres 21. Osoby wykonujące analizy wskaźników EWD według rodzaju szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania.

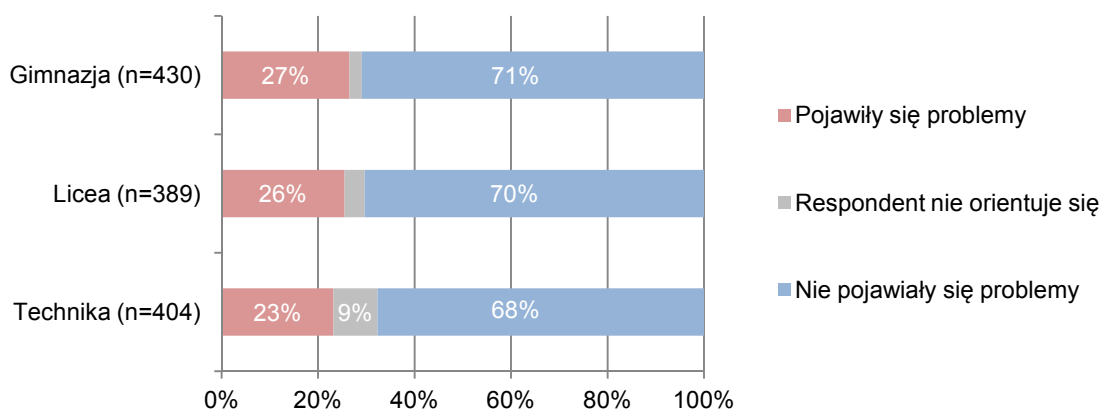
Problemy z analizami EWD

Na problemy z analizą lub interpretacją wskaźników EWD wskazywała około 1/4 respondentów: 27% dyrektorów gimnazjów, 26% — liceów i 23% techników. Reszta respondentów deklarowała, iż nie miała problemów, a jedynie kilka (3-9%) respondentów nie posiadało wiedzy na ten temat.

W odpowiedzi na pytanie otwarte respondenci najczęściej stwierdzali, że metoda jest bardzo trudna i złożona merytorycznie, przez co trzeba poświęcić wiele czasu, aby ją wprowadzić, a i tak wciąż mogą pojawiać się wątpliwości co do słuszności uzyskanych wskaźników i poprawności ich interpretacji. Problem polega też na tym, że nawet jeżeli samemu rozumie się metodę, to trudno powoływać się na wskaźniki EWD w rozmowach z rodzicami, urzędnikami czy nauczycielami nieobeznanymi w temacie.

Zwracano również uwagę, że dla nauczycieli najważniejsza jest wiedza o indywidualnych uczniach, nie zaś o całych klasach czy szkole, jak i o efektywności nauczania poszczególnych przedmiotów, nie zaś szerokich grupach przedmiotów (jak np. matematyczno-przyrodnicze). Pojawiały się też problemy z uzyskaniem danych do kalkulatora.

Wykres 22. Problemy z analizami i interpretacją wskaźników EWD

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana.

Na problemy ze wskaźnikami EWD nieco częściej wskazywali dyrektorzy korzystający z kalkulatorów EWD (27% względem 22% w zbiorowości niekorzystających z kalkulatorów) oraz dyrektorzy biorący udział w szkoleniach (26% względem 22%). Wydaje się to paradoksalne, ale może wynikać z faktu, że dyrektorzy biorący udział w szkoleniach częściej wykorzystywali kalkulator.

5.1.5. Korzystanie ze wskaźnika EWD a cechy szkół

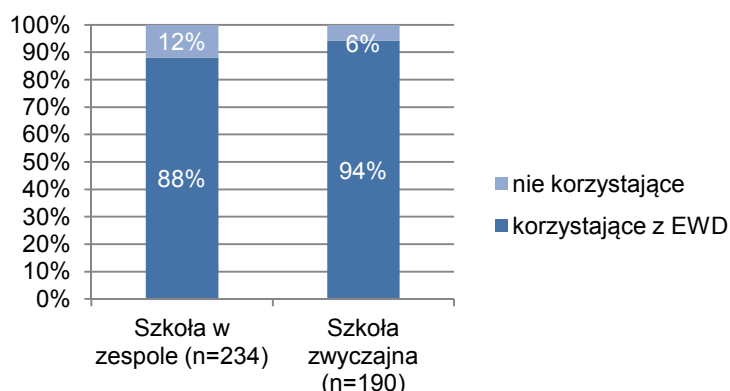
Aby sprawdzić, z jakimi zmiennymi skorelowane jest wykorzystywanie EWD przez szkoły, wykonano serię testów niezależności chi-kwadrat. Tabela z rezultatami testów załączona została w aneksie (aneks Tabela 29). W dalszej części rozdziału dla par zmiennych w podzbiorowościach, dla których test okazał się istotny, zaprezentowano dokładne dane w postaci wykresów oraz ich interpretację.

Wykorzystywanie wskaźnika okazało się skorelowane z województwem, w którym znajduje się szkoła dla podzbiorowości gimnazjów oraz liceów. Jednak duża część komórek rozkładu hipotetycznego (46,9% dla gimnazjów, 34,4% dla liceów) była niższa niż 5, co oznacza, że rezultat testu jest niepewny. Z tego powodu analiza zależności województwa, w którym znajduje się szkoła, od korzystania ze wskaźników EWD zostanie pominięta.

Test na zależność ze zmienną „publiczność”⁴³ okazał się nieistotny dla każdego typu szkół. Test na zależność ze zmienną określającą, czy szkoła działa w zespole szkół czy też samodzielnie, okazał się istotny dla gimnazjów oraz techników. Jednak test dotyczący techników dotknięty jest problemem zbyt niskich liczebności połowy komórek rozkładu teoretycznego. Wykres 23 prezentuje zależność wykorzystywania EWD oraz złożoności szkoły w zbiorowości gimnazjów. Szkoły gimnazjalne w zespołach korzystają z EWD nieco częściej — o 6 p.p.

⁴³ Jest to zmienna, która mówi o tym czy szkoła jest publiczną placówką oświatową. Posiada dwie kategorie mówiące o statusie szkoły: 1) publiczna 2) niepubliczna.

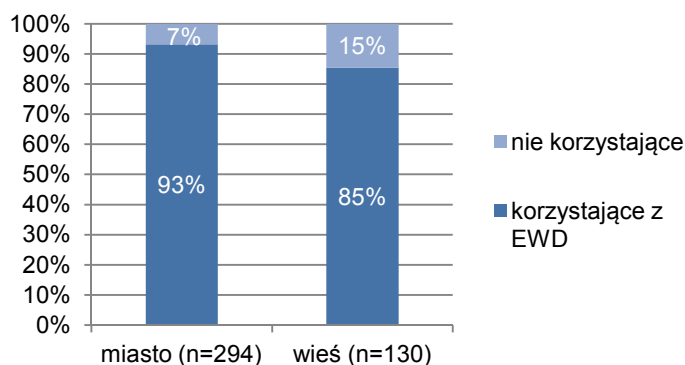
Wykres 23. Wykorzystywanie wskaźników EWD a przynależność do zespołu w zbiorowości gimnazjów

Źródło: badanie CATI i dane SIO. Podstawa procentowania: dyrektorzy gimnazjów, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana (dla 6 placówek nie udało się przyłączyć danych SIO do zbioru danych CATI).

Dla zmiennej „charakter miejscowości, w której znajduje się szkoła” zależność okazała się istotna tylko dla gimnazjów. Spośród gimnazjów znajdujących się w mieście, aż 93,2% korzysta ze wskaźników EWD. Dla gimnazjów znajdujących się na wsi odsetek ten wynosi 85,4%.

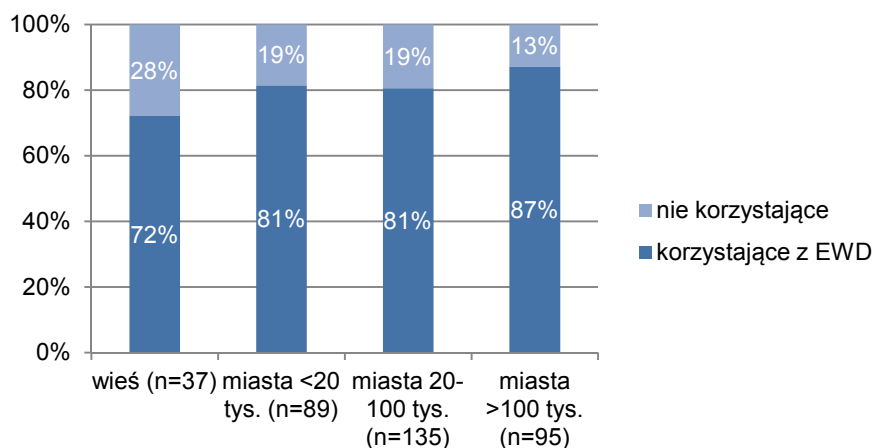
Wykres 24. Wykorzystywanie wskaźników EWD a charakter miejscowości, w której znajduje się szkoła w zbiorowości gimnazjów

Źródło: badanie CATI i dane SIO. Podstawa procentowania: dyrektorzy gimnazjów, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana (dla 6 placówek nie udało się przyłączyć danych SIO do zbioru danych CATI).

W podzbiorowości gimnazjów i techników różnice w korzystaniu z EWD ze względu na kategorię wielkości miejscowości okazały się nieistotne statystycznie. Tylko dla liceów test dał istotny statystycznie wynik — 72% liceów znajdujących się na wsi korzysta ze wskaźników EWD. W największych miastach (ponad 100 tys.) odsetek ten wynosi aż 87%. Dla miejscowości średniej wielkości (miasta do 100 tys.) odsetek wynosi 81%.

Wykres 25. Wykorzystywanie wskaźników EWD a kategoria wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła w zbiorowości liceów

Źródło: badanie CATI i dane SIO. Podstawa procentowania: dyrektorzy liceów, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana.

Przeprowadzono również testy na różnicę średnich dla zmiennych określających sukces edukacyjny szkoły oraz liczby uczniów. Zastosowano test t Welcha, gdyż pozwala on na porównanie średnich, gdy odchylenie standardowe nie jest równe w porównywanych podzbiorowościach. Dokładne wyniki testów znajdują się w aneksie (aneks, Tabela 29).

Okazało się, że gimnazja, które wykorzystują wskaźniki EWD są istotnie statystycznie większe (średnio aż o 57 uczniów) od gimnazjów, które EWD nie wykorzystują. Różnica średnich tej samej zmiennej dla liceów i techników okazała się nieistotnie statystycznie różna od zera.

Licea wykorzystujące wskaźniki EWD mają istotnie statystycznie wyższą średnią wartość wskaźników EWD z przedmiotów humanistycznych oraz matematyczno-przyrodniczych, a także wyniki egzaminacyjne z przedmiotów zarówno humanistycznych, jak i matematyczno-przyrodniczych. Tej samej zależności nie odnotowano dla gimnazjów, zaś dla techników jest ona ograniczona tylko do wskaźników EWD z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i wyników egzaminów z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

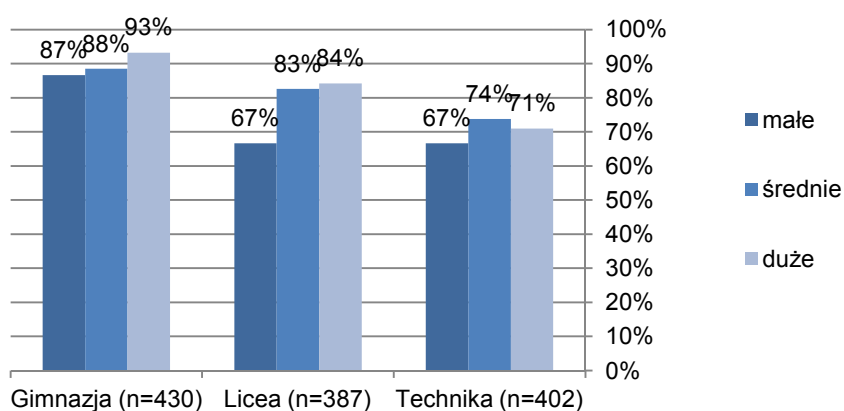
Z EWD korzystają zatem częściej w przypadku gimnazjów szkoły większe, a w przypadku szkół ponadgimnazjalnych szkoły odnoszące sukcesy edukacyjne, przy czym dla techników zależność ta ogranicza się tylko do przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

Należy zwrócić uwagę, że w przypadku szkół ponadgimnazjalnych trudno jest określić, czy wynika to z mechanizmu przyczynowo-skutkowego, a nawet jeśli tak, to trudno jest określić kierunek takiego mechanizmu: tj. trudno powiedzieć, czy szkoły odnoszące sukces edukacyjny chętniej przyjmują nowe metody monitorowania efektywności — w tym EWD, czy raczej wykorzystywanie wskaźników EWD przyczynia się do odnoszenia sukcesów edukacyjnych. W każdym razie istnieje wyraźna zależność między dwoma zjawiskami.

Nie istnieje jedna, ustalona definicja szkół małych, średnich i dużych. Uznano, że granicą wielkości szkoły jest liczba prowadzonych oddziałów: szkoła posiadająca na każdym poziomie jeden oddział to szkoła mała, szkoła prowadząca dwa oddziały to szkoła średnia, zaś szkoła prowadząca więcej niż 2 oddziały na każdym poziomie nauczania to szkoła duża. Dla tak określonych kategorii wielkości szkoły określono odsetek szkół, które kiedykolwiek korzystały ze wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania. Wykres 26 prezentuje uzyskane wyniki. Różnice są istotne statystycznie tylko dla liceów, w których w szkołach średniej wielkości i dużych nieco częściej (o 16-17 p.p.) wykorzystywane są wskaźniki EWD.

Dla analogicznego zestawienia ze względu na odsetek szkół wykorzystujących kalkulator EWD wszystkie różnice odsetków są nieistotne statystycznie.

Wykres 26. Wykorzystywanie wskaźników EWD a wielkość szkoły według typu placówki

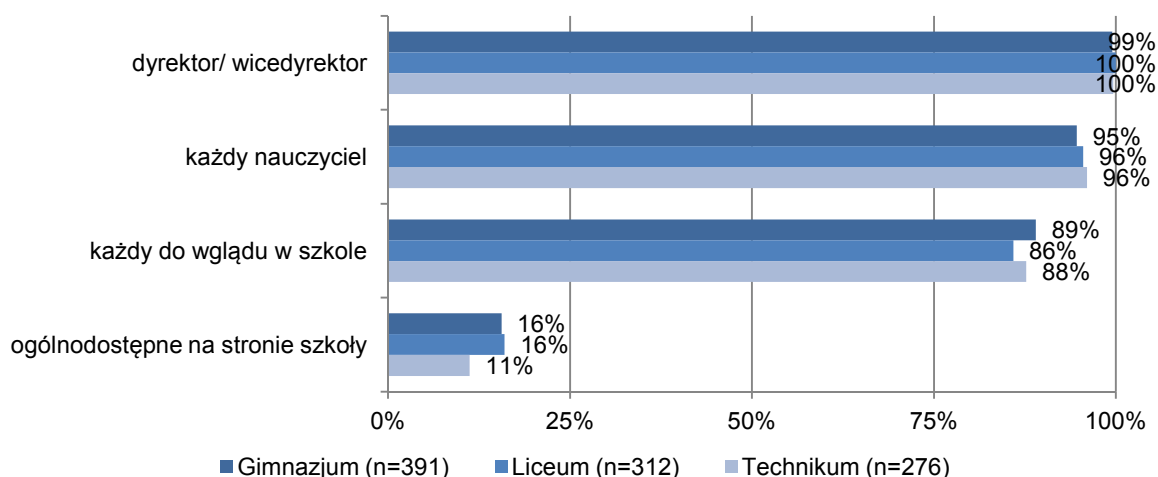

Źródło: badanie CATI i dane SIO. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani, z wyjątkiem tych, którzy wskazali, iż nie orientują się czym jest edukacyjna wartość dodana.

5.1.6. Komunikowanie wyników analiz

Komunikowanie wyników analiz przebiega podobnie w gimnazjach, liceach i technikach. Co oczywiste, we wszystkich szkołach, w których wykonano analizy EWD do ich wyników ma dostęp sam dyrektor (99-100%) oraz wszyscy nauczyciele (około 95-96%). W prawie 90% szkół dostęp do wyników analiz ma każda zainteresowana osoba (86-89%). Jednak tylko mała część szkół zamieszcza wyniki analiz EWD na stronie internetowej szkoły. Odsetek takich szkół dla gimnazjów wyniósł od 11% dla techników do 16% dla liceów. Wykres 27 prezentuje dokładne dane.

Wykres 27. Dostęp do wyników analiz EWD według typu szkoły

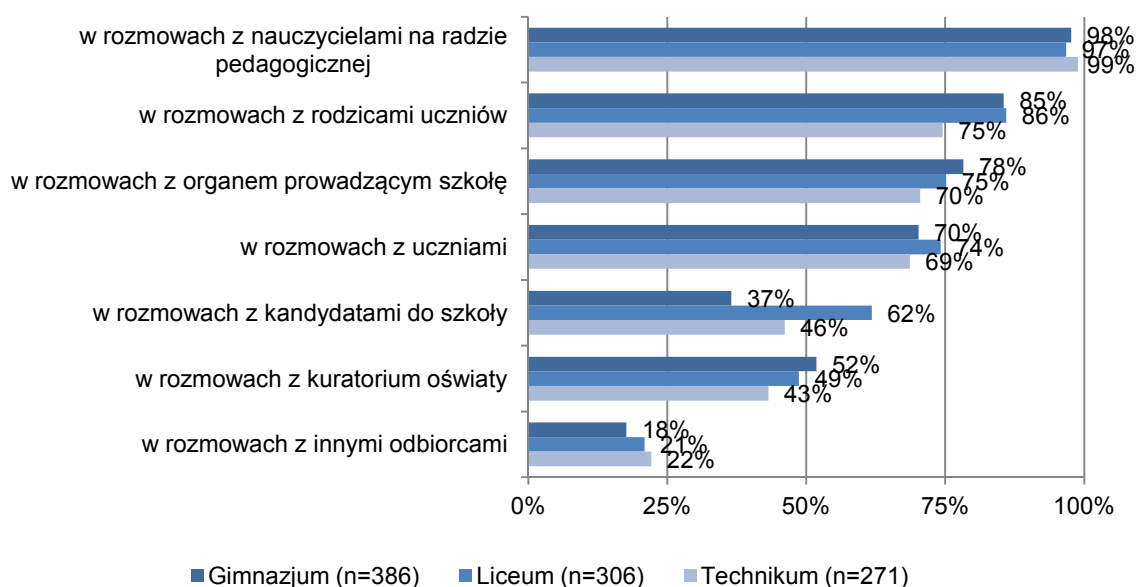
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania.

EWD jako narzędzie informacji i promocji szkoły

W ankiecie zadano również pytanie o to, czy powoływano się na wyniki analiz EWD w rozmowach z różnymi grupami potencjalnych odbiorców. Odpowiedzi udzielone w szkołach różnego typu są podobne, pojawiło się tylko kilka drobnych różnic. Najczęściej powoływano się na wyniki analiz EWD w czasie rozmów z nauczycielami na radzie pedagogicznej szkoły (97-99%). Nieco rzadziej powoływano się na wyniki analiz w rozmowach z rodzicami uczniów (75-86%), w rozmowach z organem prowadzącym szkołę (70-78%) oraz w rozmowach z uczniami (69%-74%). W dalszej kolejności znalazły się rozmowy z kuratorium oświaty (43-52%) oraz rozmowy z kandydatami do szkoły (37-62%). Rzadko wskazywano innych odbiorców (18-22%). Odpowiedzi były zróżnicowane, najczęściej byli to pracodawcy, rodzice kandydatów do szkół, przedstawiciele mediów, dyrektorzy innych szkół oraz przedstawiciele organizacji wspierających szkołę (stowarzyszenia, sponsorzy, instytucje opieki społecznej).

W liceach nieco częściej powoływano się na analizy EWD w czasie rozmów z kandydatami do szkoły.

Wykres 28. Powoływanie się na wyniki przeprowadzonych analiz EWD

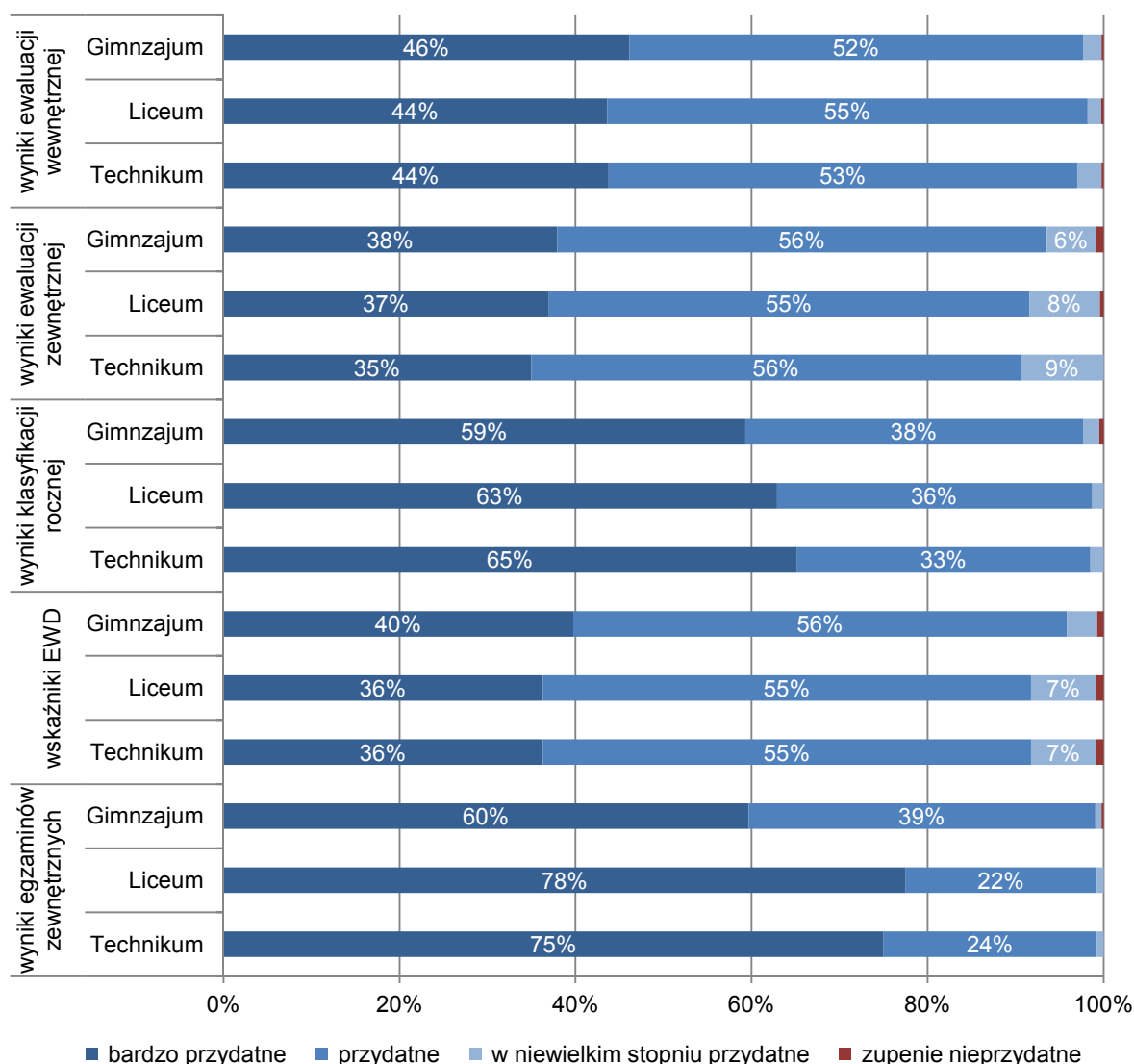
Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania.

5.1.7. Oceny przydatności EWD

Spośród wskazanych w kwestionariuszu informacji potencjalnie przydatnych do zarządzania szkołą, ankietowani dyrektorzy uznali za najcenniejsze wyniki egzaminów zewnętrznych. Dotyczy to w szczególności szkół ponadgimnazjalnych. Aż 78% dyrektorów liceów i 75% dyrektorów techników uznało wyniki egzaminów zewnętrznych za bardzo przydatne. W gimnazjach odsetek ten wynosił nieco mniej — 60%. W drugiej kolejności za najbardziej przydatne informacje uznano wyniki klasyfikacji rocznej. Około 60% dyrektorów uznało je za bardzo przydatne (59-65%).

Użyteczność do zarządzania szkołą pozostałych informacji została oceniona nieco niżej, choć wciąż wysoko: tylko od 2% do 8% dyrektorów ocenia je jako nieprzydatne lub przydatne w niewielkim stopniu, pozostali oceniają je jako przydatne lub bardzo przydatne. W tej grupie znalazły się również wskaźniki EWD, których użyteczność oceniona została jako znaczna, choć nie przekraczająca użyteczności wyników ewaluacji zewnętrznej oraz wewnętrznej. Z bardzo przydatne wskaźniki EWD uznało 40% dyrektorów gimnazjów oraz 36% dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych.

Wykres 29. Ocena przydatności różnych informacji w zarządzaniu szkołą według typu szkoły

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: wszyscy zbadani.

Wskaźniki EWD były również wysoko oceniane przez dyrektorów szkół biorących udział w badaniu Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów. Aż 46% z nich uznało je za zdecydowanie przydatne w zarządzaniu szkołą, a 44% za raczej przydatne. Tylko 10% dyrektorów sceptycznie odnosiło się do przydatności wskaźników EWD.

W badaniu CATI zapytano dyrektorów również o ocenę przydatności wskaźników EWD w różnych aspektach zarządzania szkołą. Wykres 30 prezentuje rozkłady odpowiedzi dyrektorów. Przydatność EWD do zarządzania szkołą oceniana jest wysoko. Ponad 90% dyrektorów trzech typów szkół przyznaje, że wskaźniki EWD są przydatne do każdego z wymienionych aspektów zarządzania szkołą: planowania zadań rocznych, modyfikacji planu rozwoju szkoły, w przygotowaniu planu nadzoru pedagogicznego, motywowaniu nauczycieli oraz opracowaniu planów szkoleń dla nauczycieli.

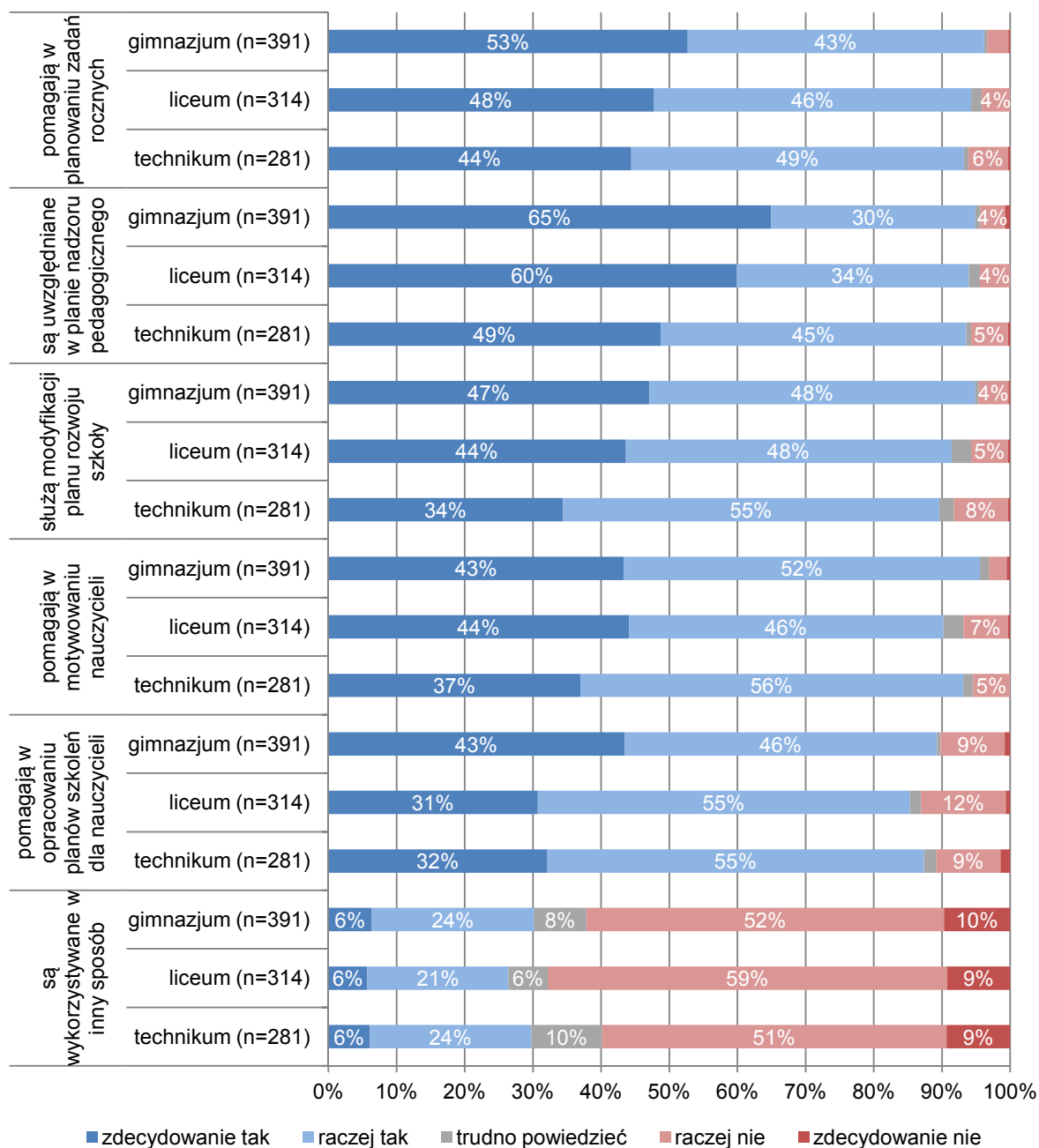
Średnio najwyżej oceniana jest przydatność wskaźników EWD w planowaniu nadzoru pedagogicznego, zaś najniżej przy opracowywaniu planów szkoleń dla nauczycieli. Użyteczność wskaźników EWD przy pozostałych aspektach, czyli planowaniu zadań rocznych, modyfikacji planów rozwoju szkoły, motywowaniu nauczycieli oceniana jest na średnim poziomie.

W prawie każdym aspekcie (z wyjątkiem motywowania nauczycieli) najwyżej przydatność oceniają dyrektorzy gimnazjów. Należy przypuszczać, że jest to spowodowane nieco wyższym odsetkiem dyrektorów wykorzystujących wskaźniki EWD do oceny efektywności kształcenia oraz uczestniczących w szkoleniach z zakresu wykorzystania EWD.

W raporcie *Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej* o ocenę przydatności metody EWD zapytano również nauczycieli. Interesujące okazało się zestawienie odpowiedzi udzielonych przez nauczycieli i dyrektorów. Użyteczność metody EWD dyrektorzy szkół oceniali znacznie wyżej: wskazywali na jej użyteczność dla szkoły (64%), dyrektora (62%), nauczycieli (73%), rodziców (49%), innych szkół (26%), wizytatora (36%), kuratorium oświaty (39%), organu prowadzącego (43%) oraz instytucji oświatowych szczebla centralnego (30%). Tymczasem nauczyciele wskazywali tylko na przydatność metody dla szkoły (36%) oraz nauczycieli (35%).⁴⁴

⁴⁴ Tamże, s. 114.

Wykres 30. Opinie o przydatności EWD według typu szkoły

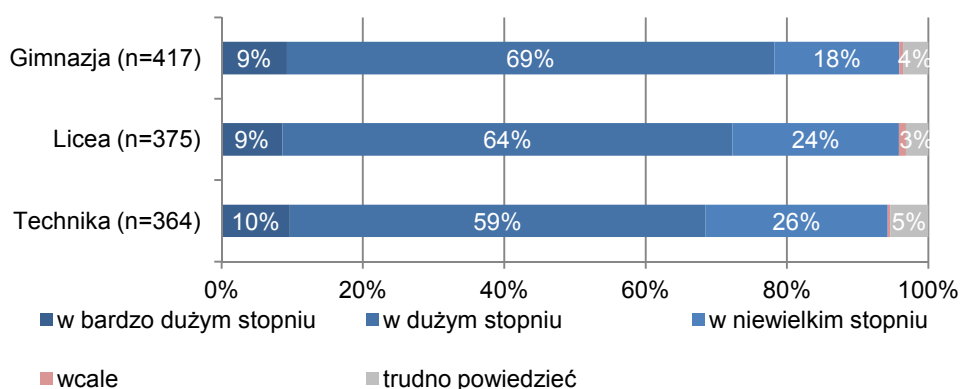

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania.

Dyrektorów zapytano również, w jakiej mierze przeprowadzone w szkole analizy EWD pomogły w podjęciu decyzji, które przyczyniły się do poprawy efektywności nauczania w szkole. Większość dyrektorów przyznaje, że analizy EWD pomogły w dużym (59-69%) lub bardzo dużym stopniu (9-10%). Pozostali w większości ocenili analizy EWD jako pomocne w niewielkim stopniu (18-26%). Tylko kilka procent dyrektorów określiło analizy EWD jako zupełnie niepomocne (0-2%). Nieco większy odsetek dyrektorów stwierdził, iż trudno jest udzielić odpowiedzi na to pytanie (3-5%).

Najczęściej pozytywnych opinii udzielali dyrektorzy gimnazjów. Aż 95% z nich określiło EWD jako przydatne przynajmniej w niewielkim stopniu, zaś 76% jako przydatne w przynajmniej dużym stopniu. Odpowiedzi dyrektorów liceów i techników różniły się tylko nieznacznie od odpowiedzi dyrektorów gimnazjów — nieco częściej oceniali oni, iż EWD w niewielkim stopniu pomogło w podjęciu decyzji.

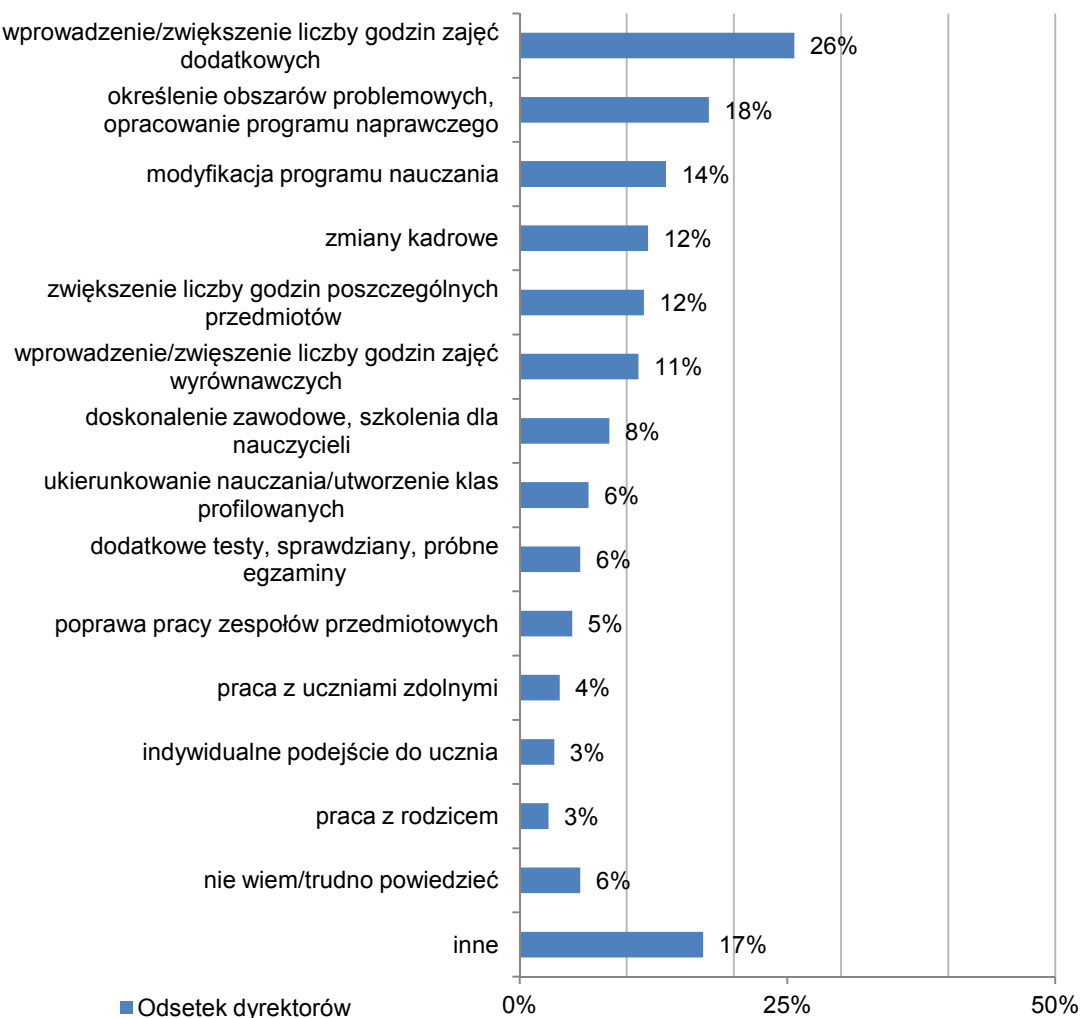
Wykres 31. Opinie o przydatności EWD w podjęciu decyzji, które przyczyniły się do poprawy efektywności nauczania według typu szkoły („W jakim stopniu przeprowadzone w P. szkole analizy EWD pomogły P. w podjęciu decyzji, które przyczyniły się do poprawy efektywności nauczania?”).

Źródło: badanie CATI. Podstawa procentowania: dyrektorzy szkół, w których wykorzystuje się wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania.

Decyzje, jakie podjęto z pomocą EWD, to najczęściej wprowadzenie lub zwiększenie liczby godzin zajęć dodatkowych (17%) oraz określenie obszarów problemowych lub opracowanie programu naprawczego (12%). Inne wskazywane decyzje to modyfikacja programu nauczania (9%), zmiany kadrowe (8%), wprowadzenie lub zwiększenie liczby godzin wyrównawczych (7%). Informacje te znalazły również potwierdzenie w przeprowadzonych badaniach jakościowych wśród gimnazjów. Pełne dane z badania CATI prezentuje Wykres 32.

Wykres 32. Decyzje przy których pomocne było wykorzystanie wskaźników EWD

Źródło: opracowanie własne. Podstawa procentowania: dyrektorzy, dla których EWD pomogło w podjęciu decyzji w dużym lub bardzo dużym stopniu (N=776).

5.2. Wykorzystanie EWD przez organy prowadzące szkoły

5.2.1. Zarys problemu

Głównym użytkownikiem wskaźników EWD są szkoły, które w ramach ewaluacji wewnętrznej mają możliwość przeprowadzania pogłębionych analiz z wykorzystaniem kalkulatora EWD. Jednak EWD mogą stać się również ważnymi wskaźnikami oświatowymi, które informują o wykorzystaniu zasobów uczniowskich przez szkoły. Edukacyjna wartość dodana może pomóc ocenić przez samorząd w prowadzonych szkołach efektywność nauczania w zakresie sprawdzalnym wynikami egzaminów zewnętrznych. Wskaźniki EWD mogą być więc bardzo pomocnym narzędziem w zarządzaniu oświatą przez organy prowadzące szkoły.

W 2009 roku nowelizacja *Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* nałożyła na władze wykonawcze wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w Polsce obowiązek corocznego

składania swoim organom stanowiącym informacji o stanie realizacji zadań oświatowych.⁴⁵ Zgodnie z art. 5a ust. 4 ustawy: *Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, w terminie do dnia 31 października, przedstawia organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego informację o stanie realizacji zadań oświatowych tej jednostki za poprzedni rok szkolny, w tym o wynikach sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt. 1, 2 i 3 lit. b–d w szkołach tych typów, których prowadzenie należy do zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego. Z zapisu tego wprost wynika obowiązek corocznego raportowania informacji o wynikach sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych. Ustawa nie wskazuje jednak, w jakiej postaci wyniki egzaminów powinny być sprawozdawane. Wskaźniki EWD, jako miary względne, mogą być w tym zakresie użyteczne.*

Jak podkreślono w materiale szkoleniowym przygotowanym dla organów prowadzących w ramach projektu EWD⁴⁶ *informacje oświatowe mogą być bardzo silnym impulsem do poważnej dyskusji o celach oświatowych samorządu, o poniesionych kosztach i osiągniętych rezultatach.* W szczególności, dane zebrane w IO mogą stanowić: 1) wkład do diagnoz stanu oświaty, będących punktem wyjścia do 2) przygotowania wieloletnich dokumentów strategicznych, wyznaczających kierunki rozwoju oświaty. W dokumentach tych wskaźniki oświatowe (w tym EWD) mogą również 3) stanowić wskaźniki monitorowania celów strategicznych.

W dalszej części rozdziału omówiono wykorzystanie EWD przez organy prowadzące. Opracowanie to przygotowano z wykorzystaniem następujących źródeł:

- 1) danych z badań jakościowych wśród gimnazjów i szkół maturalnych, przeprowadzonych w ramach przedmiotowej ewaluacji (2013),
- 2) raportu z ogólnopolskiego badania ankietowego wśród gmin na temat sposobów, w jaki gminy zarządzają i finansują swoje lokalne systemy oświatowe⁴⁷ (2012),
- 3) raportu z badania ewaluacyjnego *Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej* przygotowanego na zlecenie MEN⁴⁸ (2011).

⁴⁵ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425.

⁴⁶ Rappe A., *Możliwości wykorzystania wskaźników egzaminacyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego.* Broszura szkoleniowa dotycząca wykorzystania metody EWD w ewaluacji zewnętrznej przez organy prowadzące, IBE, grudzień 2012, s. 5; http://ewd.edu.pl/materialy-szkoleniowe/jst_ewd_2012.pdf, [dostęp: maj 2013].

Użyteczny materiał o informacjach oświatowych stanowi również opracowanie Biblioteczki Oświaty Samorządowej ORE z 2011 roku, pod red. Jana Herczyńskiego. *Informacje oświatowe. Przygotowanie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych. Propozycje dla jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa.

⁴⁷ Zarządzanie oświatą w gminach. Raport z badania ankietowego, Uniwersytet Warszawski/ORE/Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012; Badanie przeprowadzono metodą CAPI w lecie 2011 roku. Respondentami były osoby, do których kompetencji należą sprawy związane z zarządzaniem oświatą na terenie gminy. W miastach i w większych gminach wiejskich był to zazwyczaj kierownik wydziału ds. oświaty, w przypadku małych gmin wiejskich wójt lub sekretarz gminy. Ankieta zawierała 78 pytań.

⁴⁸ *Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej.* Raport końcowy, Ośrodek Ewalucji/ MEN, Warszawa, 2011.

5.2.2. Wskaźniki projektu a wykorzystanie EWD przez organy prowadzące

We wniosku o dofinansowanie projektu EWD nie założono żadnych wskaźników sukcesu projektu, dotyczących poziomu wykorzystania EWD przez organy prowadzące. I, biorąc pod uwagę głównie badawczy i pilotażowy charakter projektu, było to w pełni uzasadnione. Działania szkoleniowe zaplanowane i organizowane w ramach projektu nie były dotychczas skierowane bezpośrednio do tej grupy (zob. rozdz. 5.4.2). Jednak docelowym beneficjentem EWD są również organy prowadzące. Dlatego jednym z celów długookresowych projektu było opracowanie metody wykorzystania wskaźnika EWD również przez organy prowadzące. W projekcie założono również cel, jakim jest monitorowanie ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych, w który to wpisują się prowadzone w ramach przedmiotowej ewaluacji projektu badania jakościowe wśród samorządów.

Dla organów prowadzących przygotowano w projekcie specjalnie sprofilowane dla tego użytkownika broszury szkoleniowe⁴⁹ oraz zamieszczono na stronie projektu zakładkę, pod którą znajdują się materiały informacyjne przeznaczone dla samorządów⁵⁰. Ponadto, poza działaniami zaplanowanymi w projekcie, członkowie zespołu projektu EWD odbyli (szczególnie w 2013 roku) wiele spotkań z przedstawicielami samorządów, poświęconych wykorzystaniu edukacyjnej wartości dodanej.

5.2.3. Forma udostępniania wskaźników EWD organom prowadzącym szkoły

Wskaźniki EWD dla szkół gimnazjalnych i maturalnych są udostępniane samorządom, tak jak i szerokiej opinii publicznej, w formie charakterystycznych elips⁵¹ (zob. wykres 1 w rozdziale 1.1). W 2013 roku, w związku z coraz większym zainteresowaniem samorządów (i mediów) wskaźnikami EWD, niektóre organy prowadzące zaczęły zgłaszać do IBE zapotrzebowanie na dostęp do bardziej szczegółowych danych liczbowych, na podstawie których generowane są elipsy. Głównym celem uzyskania dostępu do tego typu danych - których interpretacja wymaga większej wiedzy na temat sposobu szacowania wskaźników i ich interpretacji niż wiedza potoczna - wydaje się być, niestety, tworzenie na ich podstawie kolejnych rankingów szkół (co jest niezgodne z ideą projektu i przeznaczeniem wskaźników EWD). Zespół projektu, zdając sobie sprawę z oczywistych zagrożeń, jakie może nieść mylna interpretacja danych dotyczących szkół (oszacowania punktowe średniego wyniku egzaminacyjnego i EWD bez uwzględnienia przedziałów ufności), nie był skłonny ich udostępniać w innej niż dotychczas prezentowanej formie elips.

Jak pokazało ewaluacyjne badanie jakościowe wśród gimnazjów w 2013 roku niektórzy użytkownicy wskaźników EWD, w tym pracownicy samorządów, w celu przygotowania rankingów szkół w oparciu o EWD zaczęli niestety stosować „quasi-metody” pomiaru na elipsach wartości punktowych:

⁴⁹ Rappe A. (2012). Możliwości wykorzystania wskaźników egzaminacyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego, http://ewd.edu.pl/materiały-szkoleniowe/jst_ewd_2012.pdf, [dostęp: grudzień 2013].

⁵⁰ Zakładka strony projektu EWD przeznaczona dla organów prowadzących, <http://ewd.edu.pl/ewd-dla-organow-prowadzacych/>, [dostęp: grudzień 2013].

⁵¹ Jest to autorska forma prezentacji wskaźników EWD, zaproponowana przez dr Artura Pokropka.

Respondenci stosują „chałupnicze” metody analizy EWD np. wymierzając liniijką środek elipsy i wykorzystując tę wiedzę do porównań wskaźników EWD między szkołami. [G_01]

Ostatecznie, w wyniku licznych zgłoszeń samorządów oraz uwzględniając zasady dostępu do informacji publicznej, wypracowano w projekcie rozwiązanie, polegające na udostępnieniu danych liczbowych (górną granicą przedziału ufności, oszacowanie punktowe, dolną granicą przedziału ufności, liczba uczniów) jedynie po zaznaczeniu na stronie projektu oświadczenia o zapoznaniu się z zasadami interpretacji wykresów i świadomości, że oszacowania punktowe średniego wyniku egzaminacyjnego i EWD mogą być wykorzystywane do porównania szkół tylko z uwzględnieniem przedziałów ufności.

Warto podkreślić, że chociaż negatywne zjawisko wykorzystywania EWD do tworzenia przez samorządy rankingów szkół ma miejsce, zdarzają się również tacy samorządowcy, których wiedza i świadomość jest dużo wyższa. Przykładowo, w jednym ze studiów przypadku w badaniu gimnazjów pracownik samorządu w dużym mieście wojewódzkim podkreślił: *JST nie tworzy rankingów szkół, gdyż każda placówka jest dla samorządu ważna. Monitorowanie służy wsparciu szkół, a nie podgrzewaniu rywalizacji między nimi [G_02].* W samorządzie tym EWD jest wykorzystywane do monitorowania jakości oświaty, regularnie porównywane są wskaźniki trzyletnie EWD („elipsy”) w celu określenia, czy szkoły robią postępy.

Rysunek 3. Sposób udostępniania danych liczbowych do wskaźników EWD

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

UNIA EUR
EL
FUNDUSZ SF

Źródło: strona projektu www.ewd.edu.pl, grudzień 2013.

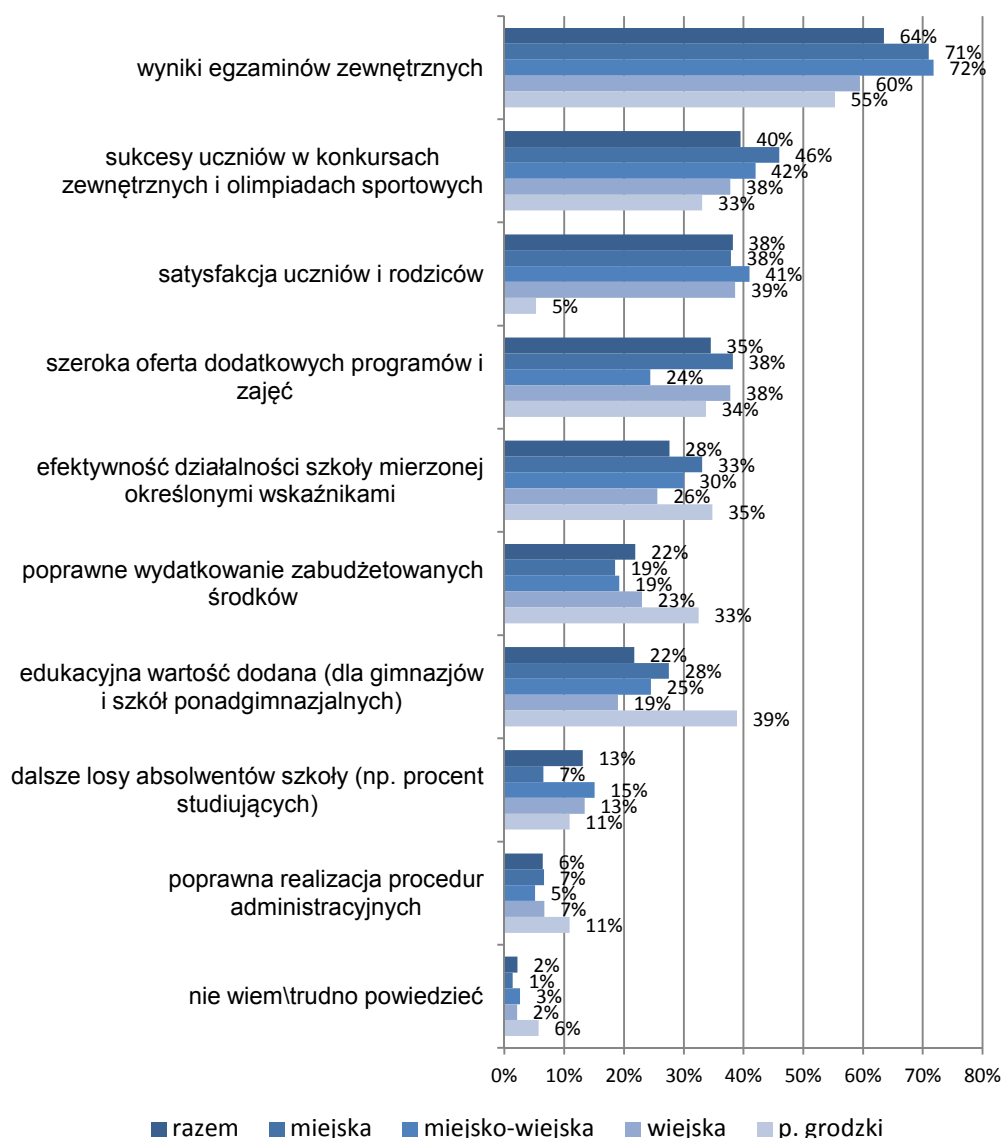
5.2.4. Wskaźniki jakości oświaty w opinii organów prowadzących szkoły

W ogólnopolskim badaniu przeprowadzonym w 2012 roku na zlecenie ORE na próbie 320 gmin⁵², zadano pytanie o to, które czynniki określające jakość pracy szkoły są najważniejsze w badanej gminie. Można było zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi. Pomimo tego, że nie objęto badaniem wszystkich typów organów prowadzących szkoły i można mieć zastrzeżenia co do precyzji postawionego w ankiecie pytania, to jednak zebrane wyniki dają pewien obraz wykorzystania EWD przez organy prowadzące.

Okazuje się, że to wyniki egzaminów zewnętrznych są dla organów prowadzących najważniejszym czynnikiem określającym jakość pracy szkoły (64%), w dalszej kolejności wskazywano na sukcesy uczniów w konkursach i olimpiadach (40%), a dopiero na trzecim miejscu na satysfakcję uczniów i ich rodziców (38%). Jednak tylko dla 22% respondentów edukacyjna wartość dodana stanowi jeden z 3 najważniejszych czynników jakości pracy szkoły. Najczęściej wskazywali ją pracownicy samorządów w miastach na prawach powiatu (40%), a w dalszej kolejności gmin miejskich (33%) i miejsko-wiejskich (30%).

⁵² Losowanie zostało przeprowadzone w ramach dwóch warstw: a) województwo, b) typ administracyjny gminy (miejsko-wiejska, wiejska, miejska – niebędąca miastem na prawach powiatu, miasto na prawach powiatu).

Wykres 33. Najważniejsze aspekty jakości pracy szkoły (wg typów gmin), 2011 r., n=320

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Zarządzanie oświatą w gminach. Raport z badania ankietowego”, Uniwersytet Warszawski/ORE/Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012.

Podobny obraz wyłania się z wyników badania firmy Ośrodek Ewaluacji⁵³, przeprowadzonego na zlecenie MEN mniej więcej w tym samym czasie (maj-wrzesień 2011), kiedy to metodą CATI przebadano 212 organów prowadzących. Niestety, na podstawie informacji przedstawionych w raporcie z badania nie można niczego powiedzieć na temat reprezentatywności próby. Wiadomo jedynie, że około ¼ przebadanych organów prowadzących wykorzystuje EWD do oceny pracy szkół. Dodać

⁵³ Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji/MEN, Warszawa, 2011.

można, że dla przedstawicieli gmin odsetek ten wyniósł 30%, dla powiatów 20%, zaś dla organizacji pozarządowych 19%⁵⁴.

5.2.5. Wskaźniki EWD w informacjach oświatowych

Powyższe deklaracje warto zestawzić z informacjami na temat tego, jakie dane są rzeczywiście uwzględniane przez samorządy w dokumentach oświatowych. We wspomnianym badaniu gmin z 2011 roku zadano pytanie o to, czy w informacjach oświatowych z minionego 2009/2010 roku szkolnego lub „w inny sposób (np. na stronie gminy, stronie szkoły, karta szkoły) udostępniano” różne typy informacji, w tym wskaźniki EWD. Niestety, tak sformułowane pytanie nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, w jakim stopniu odpowiedzi respondentów dotyczą informacji oświatowych, a w jakim innych dokumentów organu prowadzącego. Nie wiadomo też, czy dotyczy ono stron internetowych samych szkół. Ponadto, pytano o „udostępnianie” a nie o „zamieszczanie” informacji, co też mogło być różnie rozumiane przez respondentów. Natomiast, jeśli chodzi o EWD, to pytanie odnosiło się jedynie do wskaźników gimnazjalnych.

Jak zaprezentowano na poniższym wykresie, okazuje się, że jedynie 61% badanych udostępnia średnie wyniki egzaminów zewnętrznych szkół. Tak niski odsetek wydaje się tym bardziej zaskakujący, że zgodnie z ustawą w informacjach oświatowych, powinny się tam znaleźć informacje o wynikach egzaminów. Ponadto, tylko 26% pracowników gmin stwierdziło wprost, że gimnazjalne wskaźniki EWD są udostępniane w ich gminie.

Uzasadnione wydaje się jednak ostrożne założenie, że odsetek ten bardziej mówi o tym, jak wielu pracowników gmin ma świadomość istnienia wskaźników EWD, niż o rzeczywistym ich udostępnianiu w różnych dokumentach, w tym IO. Co ciekawe, prawie równie rzadko (23%) gminy udostępniają w IO lub/i innych dokumentach wyniki ewaluacji zewnętrznej szkoły (z której raporty są publicznie dostępne na stronach internetowych Systemu Ewaluacji Oświaty).

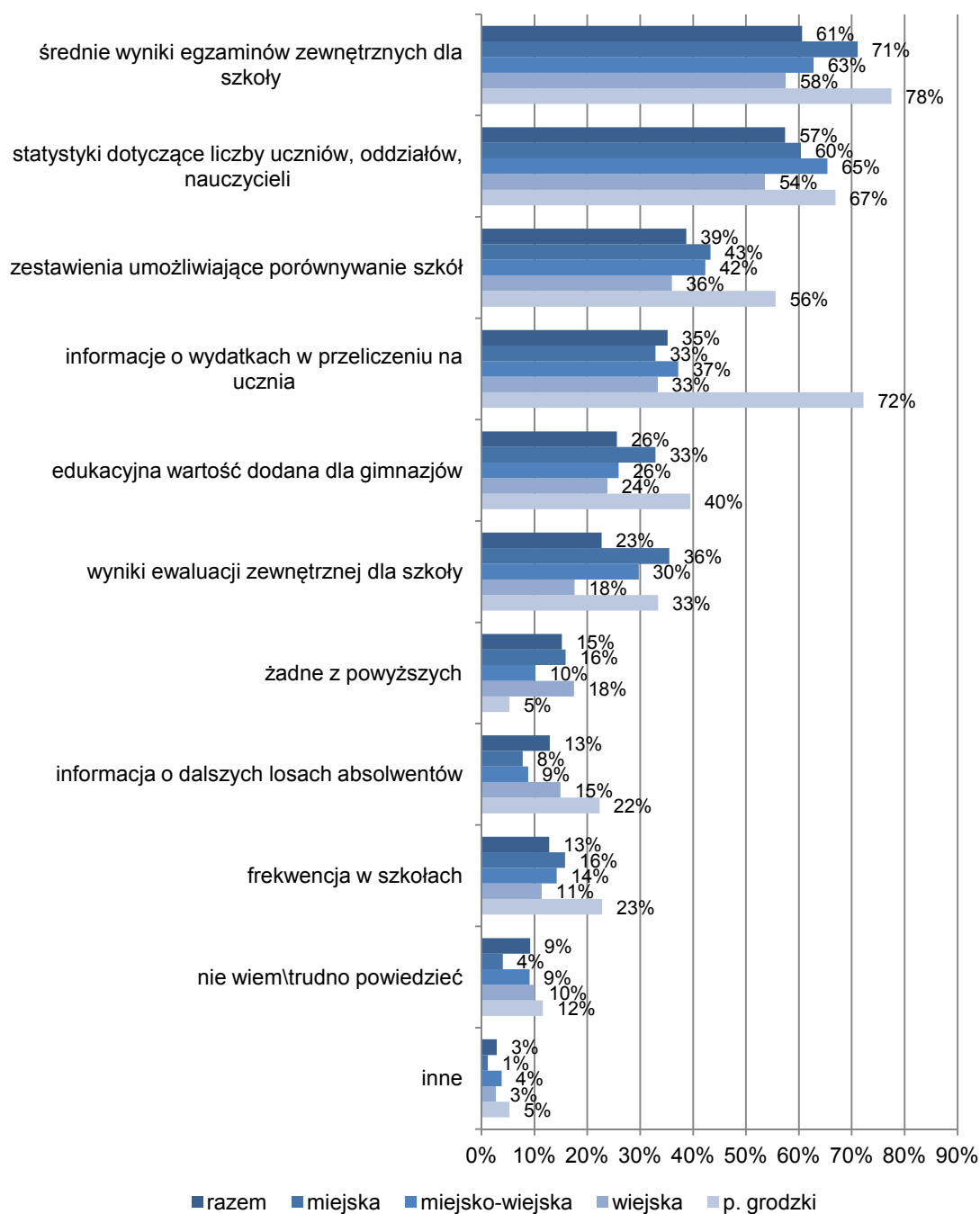
Pracownicy nielicznych samorządów, które brały udział w badaniu gimnazjalnym w 2013 roku stwierdzali, że EWD jest u nich elementem informacji oświatowej. Przykładowo, respondentka jednego z dużych miast stwierdziła, że radni są bardzo zainteresowani wskaźnikami EWD:

Efekty kształcenia dla miasta są bardzo istotne, bo nawet radni miejscy są zainteresowani, chociaż tutaj nasze wyniki, naszych szkół, nie odbiegają od średnich norm, jednak radni są bardzo zainteresowani tematem i dążą do tego żeby te efekty kształcenia ulegały poprawie. I na komisjach edukacji często są prezentowane wyniki szkół i również na tych komisjach są poruszane sprawy związane ze sposobem podniesienia jakości efektów kształcenia. Czyli tutaj miasto cały czas monitoruje to i dąży do tego żeby jednak oprócz zarządzania tymi placówkami, zapewniania obowiązku nauki, to żeby jednak efekty kształcenia były też stosunkowo wysokie i żeby ulegały poprawie.

⁵⁴ Tamże, s. 118.

Z tego, co się zapoznałam z informacją ostatnią jest tworzony, taka forma opisowa, szkół, które uzyskały najlepsze wyniki. Są również wskazane szkoły, które uzyskały gorsze wyniki i jest również zestawienie wszystkich szkół, które podlegają miastu. Czyli dosyć szczegółowo jest to zrobione. Są pewne wnioski ogólne dotyczące właśnie EWD. I też ze wskazaniem szkół, które osiągają najlepsze efekty kształcenia.[G_02].

Wykres 34. Udostępnianie różnych typów informacji w IO za rok szkolny 2009/2010 lub w inny sposób (np. na stronie gminy, stronie szkoły, karcie szkoły), 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Zarządzanie oświatą w gminach. Raport z badania ankietowego”, Uniwersytet Warszawski/ORE/Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012 (n=320).

Aby zdać sprawę z aktualnego stanu wykorzystania EWD w IO, z pewnością cenny byłby przegląd próbki dostępnych na stronach internetowych informacji oświatowych. Jednak – jak pokazuje badanie z 2011 roku – tylko 37% JST⁵⁵ zamieściło ten dokument za rok szkolny 2009/10 na stronie internetowej. Wynika z niego również, że najczęściej IO udostępniają w sieci miasta na prawach powiatu (73%), najrzadziej gminy wiejskie (33%).

Niestety nie przeprowadzono dotychczas badań ilościowych na temat wykorzystania EWD w strategiach oświatowych. Pomocne byłoby ono przy formułowaniu celów i monitorowaniu stopnia ich osiągnięcia.

5.2.6. Bariery wykorzystania EWD przez organy prowadzące

Badania jakościowe w szkołach maturalnych ujawniły zupełny brak zainteresowania badanych pracowników samorządów edukacyjną wartością dodaną⁵⁶. Nie można co prawda z zebranych danych wnioskować o skali tego zjawiska, jednak powyższe dane z badań ilościowych z 2011 roku skłaniają do przypuszczeń, że tego typu problem może być jednak powszechny. Z pewnością zagadnienie to wymaga stałego monitorowania, a przyczyny takiego stanu rzeczy należy wyjaśniać.

Data publikacji wskaźników EWD po terminie złożenia IO

Okazuje się, że obiektywnym utrudnieniem dla samorządów w uwzględnianiu w informacjach oświatowych EWD był dotychczas zbyt późny coroczny termin publikacji kolejnych edycji wskaźników, przypadający po ustawowym terminie złożenia IO, tj. po 31 października. Potwierdziły to zebrane w badaniach opinie pracowników OP. Dlatego też zespół projektu EWD zobowiązał się dołożyć starań, aby wskaźniki te w przyszłości były publikowane wcześniej.

Organ prowadzący nie odpowiada za monitorowanie oświaty

Wielu z przebadanych pracowników samorządów twierdziło, że do kompetencji samorządu nie należy monitorowanie oświaty, a szczególnie efektywności nauczania, które pozostaje w wyłącznych kompetencjach nadzoru pedagogicznego. Przykładowo, w jednym z raportów cząstkowych w badaniu gimnazjalnym czytamy: *Respondenci zaznaczają, że nie są organem powołanym do badania jakości pracy szkoły, tylko oczekującym od szkół „właściwych efektów nauczania”. W Urzędzie nie są prowadzone żadne analizy ani nie są sporządzane żadne dokumenty z uwzględnieniem wskaźnika EWD.* [G_01]

⁵⁵ Zarządzanie oświatą w gminach. Raport z badania ankietowego, Uniwersytet Warszawski/ORE/Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, s. 128.

⁵⁶ Kędracka E., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E., Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły ponadgimnazjalne. Raport tematyczny z badania, IBE, grudzień 2013, s.68.

Obawy OP przed oceną ich pracy

Niektórzy badani wizytatorzy ds. ewaluacji wskazywali, że brak powszechnego wykorzystania EWD przez OP wynikać może ze zwykłych obaw samorządów przed ocenami efektów ich pracy: (...) *nie chcą poznawać EWD, bo to ocenia ich pracę.*[IDI_W, id 12]

Brak współpracy OP z wizytatorami ds. ewaluacji

Zaobserwowano również niepokojące zjawisko braku współpracy między organami prowadzącymi a organami nadzoru pedagogicznego w obszarze monitorowania oświaty. Z uwagi na jakościowy charakter badań (i stosunkowo małą próbę szkół) należy zaznaczyć, że zjawisko to może nie być tak powszechne w Polsce. Jako źródło braku współpracy pracownicy obydwu typów instytucji widzą niezbyt jasną dla nich podstawę prawną, z której wynikałaby odpowiedzialność za monitorowanie efektywności pracy szkół. Urzędnicy z JST często wskazywali, że monitorowanie pracy szkół nie należy do ich kompetencji, że jest to zadanie kuratoriów oświaty. Z kolei wizytatorzy ds. ewaluacji twierdzili, że nie mają podstaw prawnych, aby podejmować współpracę z organami prowadzącymi w sytuacji, gdy z analiz EWD wynika, że w szkole mogą mieć miejsce pewne trudności, lub gdy – wręcz przeciwnie – efektywność pracy szkoły mierzona wskaźnikami EWD jest wysoka.

Zdarzali się jednak również tacy wizytatorzy (liceów i gimnazjów), którzy przeprowadzając wywiad z OP w ramach ewaluacji zewnętrznych pracy szkoły rozmawiają i upowszechniają EWD, zapraszają przedstawiciela samorządu na prezentację raportu ewaluacyjnego. Z kolei inni twierdzą, że jest to niemożliwe, bądź nawet zabronione. W szczególności, w żadnym z badanych techników *nie zanotowano śladów reakcji organu prowadzącego w porozumieniu (czy na wniosek) z kuratorium oświaty w celu pomocy szkołom, która powinna im być (w myśl prawodawcy oświatowego) zaoferowana*⁵⁷.

Niepełna wiedza

Wśród opinii pracowników organów prowadzących, zebranych w badaniu jakościowym gimnazjów, odnotowano następujące opinie o wskaźnikach EWD, które najlepiej opisują stan ich wiedzy w tym zakresie:

- EWD jest „mało „medialne” w przeciwieństwie do wyników egzaminów, które są eksploatowane przez media przy okazji tworzenia rankingów”,
- trudność z „wydobyciem danych z wykresów”, brak zrozumienia idei przedstawienia EWD w formie elipsy. Zakładają, że dyrektorzy i inni użytkownicy wskaźnika mogą mylnie interpretować dane z wykresu, dlatego EWD jest według nich niewiarygodnym i niemiarodajnym wskaźnikiem do porównań. Postulują zamieszczanie wyników w „formie od razu cyfry”,

⁵⁷ Tamże, s.44.

- przekonanie o *niepowszechności EWD*, a zatem nieużyteczności do tworzenia porównań między szkołami / gminami / województwem na taką skalę, na jaką umożliwiają to wyniki egzaminów [G_01].

5.2.7. Wskaźniki EWD a zarządzanie oświatą

Zidentyfikowano również nieliczne samorządy, w których edukacyjna wartość dodana jest uwzględniana przy podejmowaniu decyzji odnośnie funkcjonowania szkół. Przykładowo, w samorządzie dużego miasta wojewódzkiego wymieniono następujące zastosowania EWD:

- *EWD jest wykorzystywane do planowania wydatków na doszkalanie nauczycieli, dodatkowe godziny zajęć lekcyjnych, zajęcia dodatkowe w szkołach, które nie uzyskują zadowalających wskaźników EWD,*
- *EWD ma wpływ na przyznawanie nagród finansowych dyrektorom uzyskującym wysokie wskaźniki efektywności kształcenia w swoich placówkach.* [G_02]

Należy również zauważyć, że nieliczne samorządy wspominały o tym, że: *EWD jest brane pod uwagę przy decyzjach związanych z restrukturyzacją szkolnictwa (likwidacja placówek o niskim EWD w kontekście niżu demograficznego).*[G_02] Dysponujemy jednak zbyt małą liczbą danych, aby ocenić zakres tego zjawiska.

5.2.8. OP jako instytucja wspierająca wykorzystanie EWD przez szkoły

Na podstawie wyników badania CATI z 2011 roku wiadomo, że bardzo niski odsetek badanych (21%, n=119) przedstawiciele organów prowadzących podejmował dotychczas jakiegokolwiek kroki w celu rozpowszechniania metody EWD wśród szkół.⁵⁸ W podziale na typy OP było to 17% NGO, 17 % samorządów gminnych i 40% powiatowych. Do podejmowanych działań upowszechniających respondenci zaliczali głównie: zachęcanie szkół do korzystania ze wskaźników, organizowanie szkoleń dla dyrektorów szkół, rad pedagogicznych oraz przesyłanie do szkół informacji o EWD.

Niestety obraz wyłaniający się z przeprowadzonych w 2013 roku badań jakościowych również nie jest optymistyczny. Okazuje się, że przedstawiciele tylko *nielicznych badanych organów prowadzących wspierają szkoły w zakresie wykorzystania możliwości wskaźnika EWD*⁵⁹, a jeśli ma to miejsce, to kontakt ze szkołami podejmowany jest tylko wtedy, gdy wskaźniki mogłyby wskazywać na pojawianie się pewnych problemów pracy szkoły. Kontakty te mają więc, co zgodne z ideą EWD, na celu motywować szkoły do bardziej skutecznej pracy. Poniżej cytuję z rozmowy z pracownikiem OP:

⁵⁸ Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji/MEN, Warszawa, 2011. s.96.

⁵⁹Kędracka E., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E., Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły ponadgimnazjalne. Raport tematyczny z badania, IBE, grudzień 2013, s.43.

(...) *takie minimalne problemy widzimy je w pierwszym liceum ogólnokształcącym, a dlaczego widzimy, bo oni uzyskują naprawdę bardzo dobry wynik, dużo powyżej średniej krajowej, ale mają duży potencjał. Tam do pierwszego liceum w XXX trafia najlepsza młodzież po gimnazjum. W związku z tym nie trzeba się wiele napracować, żeby uzyskać dobre wyniki, skoro tak, no to trzeba wprowadzić takie narzędzia, do tego, taką motywację, może nie narzędzia. Taką motywację by ten wynik jeszcze poprawić i pociągnąć (...)[IDI_O, id 19]*

5.3. Wykorzystanie EWD przez nadzór pedagogiczny

5.3.1. Zarys problemu

Wskaźniki EWD mogą być również pomocne w przeprowadzaniu przez kuratoria oświaty ewaluacji zewnętrznej szkół, rozumianej jako *praktyczne badanie oceniające*. Ponadto KO mogą również prowadzić działania upowszechniające EWD w środowisku oświatowym. Nadzór pedagogiczny jest więc docelowym użytkownikiem efektów projektu EWD.

Pewne światło na zagadnienie stosowania EWD przez organy nadzoru pedagogicznego rzuciło badanie ilościowe z 2011 roku zrealizowane na zlecenie MEN⁶⁰. W raporcie z badania stwierdzono, że *czynnikiem, który przyczynia się do większego upowszechnienia EWD w systemie oświaty jest zainteresowanie kuratoriów i organów prowadzących jednostek samorządu terytorialnego wynikami wskaźnika EWD. Ich postawa, i wynikające z niej działania, mogą stanowić inspirację, zachętę dla szkół do przeprowadzania wyliczeń⁶¹*. Dlatego też, biorąc pod uwagę plany dalszych działań upowszechniających EWD w środowisku oświatowym w ramach kolejnej edycji projektu EWD II, ważne było aby w ewaluacji wewnętrznej projektu EWD przyjrzeć się bliżej wykorzystaniu edukacyjnej wartości dodanej również przez wizytatorów. Przebadano około 60 pracowników kuratoriów oświaty.

Oprócz ww. badań jakościowych rozważania w niniejszym rozdziale bazują również na wynikach badania ilościowego z 2011 roku⁶², w którym pozyskano opinię 86 pracowników organów nadzoru pedagogicznego (ze 194, do których wysłano ankietę) na temat EWD. Zbadano osoby, które zajmują się przeprowadzaniem ewaluacji zewnętrznej w szkołach, jak i pracowników odpowiedzialnych za inne zadania. Część z nich (w raporcie nie podano jak duży odsetek) stanowili uczestnicy Szkoły EWD, a więc z założenia posiadający już jakąś wiedzę na temat EWD. Jak stwierdzili autorzy raportu: *ankieta miała na celu zbadanie poziomu wiedzy wizytatorów o nowym narzędziu badania jakości pracy szkoły, a także zebranie informacji na temat skali i sposobu wykorzystania EWD w praktyce⁶³*. Ponadto, w odpowiedzi na wysłaną mailem ankietę do kuratorów/ zastępców kuratorów oświaty pozyskano

⁶⁰ Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej zostało. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji dla MEN, 2011.

⁶¹ Tamże, s.140.

⁶² Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji dla MEN, 2011.

⁶³ Tamże, s.39.

również 13 opinii o charakterze jakościowym na temat działań *podejmowanych przez kuratoria oświaty, związanych z wykorzystaniem oraz upowszechnieniem EWD w systemie oświaty*.

O nadzorze pedagogicznym

Ewaluacja pracy szkoły jest jedną z 3 form (oprócz kontroli i wspomagania) realizowania przez państwo zadań nadzoru pedagogicznego⁶⁴, który w obecnym kształcie funkcjonuje dopiero od 2009 roku. Nadzór na terenie danego województwa sprawowany jest przez kuratora oświaty⁶⁵ i obejmuje wszystkie publiczne i niepubliczne szkoły oraz przedszkola, a także inne placówki oświatowe. Ewaluację zewnętrzną przeprowadzają zatrudnieni w kuratoriach oświaty i specjalnie w tym celu przeszkoleni wizytatorzy ds. ewaluacji⁶⁶. Badają oni poziom spełnienia przez szkoły i placówki oświatowe wymagań (priorytetów/celów) określonych w rozporządzeniu (oceny na skali od A do E, gdzie A - bardzo wysoki, a E – niski). Do roku szkolnego 2012/2013 ocenie pracy szkół podlegało 17 wymagań uporządkowanych w 4 obszary tematyczne (efekty działalności, procesy zachodzące w placówce, funkcjonowanie w środowisku lokalnym, zarządzanie placówką). W maju 2013 roku wprowadzono zmiany do rozporządzenia⁶⁷, w wyniku których m.in. przeformułowano wymagania i zmniejszono ich liczbę do 12. Również wymaganie względem szkół, dotyczące bezpośrednio analizy wyników egzaminów zewnętrznych, zostało przeformułowane (zob. tabela poniżej).

⁶⁴ Polegającego na: 1) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli; 2) analizowaniu i ocenianiu efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek; 3) udzielaniu pomocy szkołom, placówkom i nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; 4) inspirowaniu nauczycieli do innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych; Art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty.

⁶⁵ Art. 31 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty.

⁶⁶ Sposób wykonywania zadań w zakresie nadzoru pedagogicznego, w tym ewaluacji zewnętrznej, reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego.

⁶⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego.

Tabela 18. Zmiana wymagania dot. analizy wyników egzaminów zewnętrznych, od roku 2013/2014

Wymagania dotyczące analizy wyników egzaminów		
do roku szkolnego 2012/2013	Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych	
od roku szkolnego 2013/2014	Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych	
	Charakterystyka wymagania na poziomie D	Charakterystyka wymagania na poziomie B
	<ul style="list-style-type: none"> - W szkole lub placówce analizuje się wyniki sprawdzianu i egzaminów oraz wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej. - Analizy prowadzą do formułowania wniosków i rekomendacji, na podstawie których nauczyciele planują i podejmują działania. - Działania prowadzone przez szkołę lub placówkę są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb – modyfikowane. 	W szkole lub placówce wykorzystuje się wyniki badań zewnętrznych i prowadzi badania wewnętrzne, odpowiednio do potrzeb szkoły lub placówki, w tym badania osiągnięć uczniów i losów absolwentów.

Źródło: na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego.

Zgodnie z regulacjami prawnymi wizytatorzy mogą prowadzić *ewaluację całościową* w zakresie wszystkich wymagań lub też *ewaluację problemową* w zakresie wybranych. W wyniku przeprowadzonych przez nich (w oparciu o jednolite w skali kraju procedury i narzędzia badacze) badań powstają ogólnodostępne na platformie internetowej (www.npseo.pl⁶⁸) raporty ewaluacyjne. Pierwsze raporty upubliczniono w 2010 roku, obecnie na platformie znajduje się ok. 12 tysięcy raportów (grudzień 2013).

Stosowanie EWD przez szkołę nie jest wymagane żadnymi regulacjami prawnymi. Również wizytatorzy ds. ewaluacji nie są zobowiązani prawnie do wykorzystywania EWD w ewaluacji zewnętrznej pracy szkoły. Jednak w zestandaryzowanych narzędziach ewaluacyjnych, przygotowanych dla wizytatorów do wykorzystania przez nich we wszystkich województwach, włączono pytania o stosowanie przez szkoły EWD. Po raz pierwszy EWD pojawiło się w narzędziach dla wizytatorów w lutym 2010 roku⁶⁹. Pytania ewaluacyjne w narzędziach przechodzą jednak ciągle modyfikacje. Aktualnie, po zalogowaniu do platformy NPSEO, można znaleźć w taki sposób sformułowane pytanie otwarte ankiety, w którym występuje EWD, tj.: *W którym stanie ogólnopolskim*

⁶⁸ Zarówno platforma NPSEO, jak i narzędzia ewaluacji zewnętrznej szkół powstały w ramach projektu systemowego Podziałania 3.1.2 POKL *Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły*, którego celem jest wdrożenie nowego systemu nadzoru pedagogicznego. Przedsięwzięcie to realizuje Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim. Obecnie trwa już III edycja tego projektu, który jest również olbrzymim przedsięwzięciem szkoleniowym wizytatorów ds. ewaluacji.

⁶⁹ Wg informacji pozyskanej z platformy NPSEO.

mieści się średni wynik szkoły (w szkołach podstawowych i gimnazjalnych). W szkołach ponadgimnazjalnych proszę przedstawić wyniki egzaminów w skalach staninowych jeśli to jest możliwe. Proszę porównać zmiany wyników z ostatnich 3 lat. W gimnazjach proszę uwzględnić trzyletnie wskaźniki wyniku końcowego i EWD.

Ponadto, EWD jest również wymienione na platformie NPSEO w opisie *konceptualizacji badania ewaluacyjnego* (we wskazówkach do analizy dla wizytatorów, dostępnych po zalogowaniu się do platformy jako wizytator), dotyczącego oceny przez wizytatora spełniania ww. wymagania: (...) „Ilościowo analizuje się np.: indywidualne wyniki uczniów (średnie punktowe czy procentowe), średnie wyniki wraz z oceną stosowności tej miary dla rozkładu wyników w szkole, (...) jednoroczne wskaźniki EWD dla gimnazjów, trzyletnie wyniki egzaminacyjne i EWD dla gimnazjów, trzyletnie wyniki egzaminacyjne i EWD dla szkół maturalnych.”

Wizytatorzy mają więc możliwość (ale nie obowiązek wynikający z przepisów) korzystania ze wskaźników EWD. Wskaźniki EWD mogą być jednak pomocne zarówno w:

- 1) przygotowaniu się wizytatora do ewaluacji zewnętrznej pracy szkoły,
- 2) w przeprowadzeniu badania, jak i
- 3) przygotowaniu ewaluacyjnego raportu podsumowującego⁷⁰.

Przygotowując się do ewaluacji wizytator może zapoznać się z 3-letnimi wskaźnikami EWD dla gimnazjów, liceów i techników, które dostępne są na stronie projektu. Powinien również orientować się, jakie analizy wewnątrzszkolne wyników egzaminów zewnętrznych może wykonywać szkoła z wykorzystaniem kalkulatorów EWD, aby móc ocenić np. jakie wnioski z analiz EWD są możliwe do wyciągnięcia, a jakie nie. Również przygotowując raport z ewaluacji zewnętrznej, wizytator powinien umieć odnieść się w raporcie do odpowiednich wymagań rozporządzenia, uwzględniając wnioski szkoły z analiz EWD.

5.3.2. Wskaźniki projektu a wykorzystanie EWD przez nadzór pedagogiczny

W samym projekcie EWD, ani w dokumentacji programowej POKL, nie założono żadnych wskaźników wpływu projektu na stopień wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej przez nadzór pedagogiczny. Jednak zauważyć należy, że jednym z celów długookresowych projektu było opracowanie metody wykorzystania wskaźnika EWD również przez nadzór pedagogiczny. W ramach projektu odbyły się liczne działania upowszechniające (opisane w rozdziale 5.4.2) skierowane do pracowników kuratoriów oświaty. Opracowano również materiały szkoleniowe⁷¹, które mogą być powszechnie wykorzystywane również przez innych organizatorów szkoleń z EWD. Podobnie, jak w przypadku

⁷⁰ Więcej na ten temat Czytelnik znajdzie w materiale szkoleniowym projektu EWD: Rappe A., Wykorzystanie informacji o wynikach egzaminacyjnych w pracy nadzoru pedagogicznego, ze szczególnym uwzględnieniem EWD, 2012; http://ewd.edu.pl/materialy-szkoleniowe/broszura_ewal_v1.pdf; [dostęp: grudzień 2013].

⁷¹ http://ewd.edu.pl/materialy-szkoleniowe/broszura_ewal_v1.pdf, dostęp: grudzień 2013.

organów prowadzących, przygotowano także na stronie projektu specjalnie dedykowaną nadzorowi pedagogicznemu zakładkę, pod którą znajdują się materiały informacyjne przeznaczone dla kuratoriów oświaty⁷².

Należy przypomnieć, że działania szkoleniowe skierowane do wizytatorów ds. ewaluacji, dotyczące wykorzystania przez nich EWD, są prowadzone na dużo większą skalę w ramach wspomnianego wcześniej projektu systemowego ORE.

5.3.3. Forma udostępniania wskaźników EWD organom nadzoru

Wskaźniki EWD są udostępniane pracownikom kuratoriów oświaty w takim samym zakresie i na takich samych zasadach, jak pracownikom organów prowadzących. Dysponują one powszechnym dostępem do trzyletnich wskaźników dla szkół gimnazjalnych i maturalnych, które generowane są przez wyszukiwarkę na stronie projektu EWD. Wizytatorzy mają również możliwość ściągnięcia kalkulatora EWD i zapoznania się z jego możliwościami stosowania do ewaluacji wewnętrznej. Jednak szczegółowymi danymi egzaminacyjnymi analizowanymi w kalkulatorach dysponują wyłącznie szkoły.

5.3.4. Użyteczność EWD dla wizytatorów ds. ewaluacji

Z badania z 2011 wynika, że dla 64% badanych wizytatorów (55 osób) wskaźnik EWD okazał się być przydatny lub bardzo przydatny do ich pracy. Niestety w raporcie nie zidentyfikowano, dlaczego aż 21 wizytatorów oceniło przydatność wskaźnika na szkolną trójkę⁷³. W raporcie zwrócono natomiast uwagę, że *fakt wykorzystywania EWD w pracy nadzoru pedagogicznego uzależniony jest od woli pracowników, a często położonych danego kuratorium*⁷⁴. Potwierdziły to również przeprowadzone dla IBE w 2013 roku badania jakościowe.

Okazuje się również, że tylko 39,4% dyrektorów (n=137) i jedynie 1,3 % nauczycieli (n=157) postrzega EWD jako narzędzie, które może być przydatne dla organów nadzoru. Dla znacznej większości dyrektorów jednak głównym odbiorcą są nauczyciele (73%), a następnie dyrektor (62%) i ogólnie – szkoła (64,2%). Znacznie więcej respondentów widziało użyteczność EWD dla pracy organów prowadzących (43,1% - dyrektorzy, 5,7% - nauczyciele) niż kuratoriów.

Z badania z 2011 roku wynika również, że 4 najczęściej zauważane przez wizytatorów aspekty przydatności metody to:

- 1) zdobycie pełniejszej wiedzy o czynnikach wpływających na jakość nauczania (44 wskazania),
- 2) zidentyfikowanie problemów pracy szkoły (40 wskazań),

⁷² <http://ewd.edu.pl/ewd-dla-nadzoru-pedagogicznego>, dostęp: grudzień 2013.

⁷³ Raport nie dostarcza też informacji dlaczego w opinii kilku respondentów wskaźnik ten jest zupełnie nieprzydatny lub nieprzydatny do ich pracy, ani dlaczego 6 badanych odmówiło odpowiedzi.

⁷⁴ Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji dla MEN, 2011, s.79.

3) możliwość dokonywania porównań wyników między różnymi szkołami (38 wskazań) oraz

4) obiektywizm metody (36 wskazań).

Ponadto, 28 respondentów wskazało na możliwość *zaprezentowania przez szkołę w pełni swojego potencjału*, 26 wizytatorów - *wygodę w użyciu/dostępność narzędzia*, 21- *zwiększenie motywacji nauczycieli do pracy*, 13 - *wzrost prestiżu szkoły dzięki stosowaniu nowatorskich metod mierzenia jakości pracy*. Tylko 3 osoby wskazały, że stosowanie EWD przez wizytatorów jest *wymagane*, co jednak nie wynika z przepisów prawnych.

W badaniach jakościowych wśród gimnazjów z 2013 roku zidentyfikowano zarówno 1) zaawansowanych użytkowników EWD, jak i zupełnych początkujących oraz 2) „niezainteresowanych”, jak i zaangażowanych użytkowników EWD. W częściowym raporcie jednego ze studiów przypadku, w którym wizytator stosował wskaźniki EWD w przeprowadzonej ewaluacji zewnętrznej, czytamy:

(...) Jednak EWD pozwala popatrzeć, co szkoła z tymi dziećmi zrobiła. I to jest chyba istota sprawy (...) To jest jeszcze jeden argument do obiektywnej oceny. Próby zobiektywizowania oceny szkoły. A tutaj nagle przeszedł jeszcze jeden argument, który pokazuje najważniejszą rzecz, jak wykorzystuje się potencjał (...) Jak szkoła rozwija potencjał ucznia. I tego słabszego. (...)EWD może stanowić sposób oceny pracy nauczyciela – wskaźnik może zostać przygotowany dla konkretnego nauczyciela (praca na przestrzeni trzech lat) i stanowić argument w dialogu pomiędzy nauczycielem a dyrektorem szkoły, na przykład wysłaniem nauczyciela na doskonalenie zawodowe. Pokazuje że EWD może służyć później refleksjom nad sposobem rekrutacji do szkoły. I to jest dobre narzędzie. Ponadto wynik jest dobrym narzędzie do tego, to już wie ze swojej pracy, na pewno by Pani to powiedział, że dobrze jest czasem w szkole zrobić sobie EWD pod konkretnego nauczyciela za 3 lata. To jest dobre narzędzie do oceny pracy nauczyciela. No, to jest argument, żeby skierować na doskonalenie. Dostrzegane słabsze strony EWD: wskaźnik sprawdza się dla dużej populacji. Dla małych szkół (...) przedział ufności jest zbyt szeroki. Natomiast także małe szkoły, w opinii respondenta, mają ambicję analizy wskaźnika trzyletniego.[09]

O samej ewaluacji zewnętrznej wizytator mówi tak: *Wtedy zwróciłem uwagę, popatrzyłem ile tu jest oddziałów, jak w poszczególnych oddziałach się to znajdowało. Popatrzyłem jak w 3 letnich okresach się to pojawiło, bo to wiadomo. Tam akurat myśmy analizowali 2008, 2009, 2011 i bez tego, bo 2012 rok to już jest inny system. A 2012 roku jeszcze nie mieliśmy wyników. 2007 - 2009, 2008 – 2010. To było przede wszystkim punkt odniesienia, czyli popatrzyliśmy na te dwie, później popatrzyliśmy sobie na poszczególne oddziały i ja to uzyskałem. Patrzyliśmy później na krzywą (...).*[09]

W studium przypadku innego gimnazjum, w którym ewaluatorzy postrzegali siebie jako dobrze przeszkolonych w stosowaniu EWD, czytamy w raporcie częściowym: *W ich pracy najważniejsza jest umiejętność interpretacji wykresów oraz oszacowania, czy szkoła dobrze pracuje z EWD, wykorzystuje przeprowadzane analizy i wdraża wnioski. I takie umiejętności – jak wynika z deklaracji ewaluatorów – posiadają* [G_06]. W tym przypadku wizytatorzy dostrzegli również możliwość

ujmowania informacji o wykorzystaniu EWD w takich obszarach wymagań nadzoru, jak „Efekty”, „Zarządzanie” i „Procesy”.

W innym raporcie ze studium przypadku znajdujemy kolejną pozytywną opinię o wykorzystaniu EWD: *[wizytator] przyznaje, że bardzo lubi uczestniczyć w różnego rodzaju szkoleniach. Informacje zdobyte na tych, które uwzględniały EWD wykorzystywane są przez nią w codziennej pracy ewaluatora i postrzegane są jako przydatne [G_10].*

Inny wizytator z badanego gimnazjum docenia EWD jako dobrze pokazujące efekty pracy szkoły: *Znaczy dla mnie to jest niewiarygodna metoda, tak naprawdę. Dlatego, że pozwala stwierdzić jaki wkład w nauczanie włożyła szkoła. Bo czasami szkoły są bardzo dobre, naprawdę, ale to dlatego, że przyjmują bardzo dobrych uczniów i nie zawsze te wyniki pokrywają się z ich efektywnością. A czasami jest tak, że szkoła ma niskie wyniki, no nie wychodzi im, mają słabych uczniów, ale ta efektywność u nich jest bardzo wysoka. I to jest bardzo dobre w tych gimnazjach czy liceach prawda, żeby na to spojrzeć, ale żeby to robili wszyscy. To byłoby naprawdę bardzo dobre dla organu nadzorującego czy prowadzącego właśnie patrzeć na tę Edukacyjną Wartość Dodaną, na tę efektywność. Bo pozwoli zobaczyć jak nauczyciele, jaki wkład włożyli w pracę. Bo tak to jedynie, co suche takie liczby, staniny prawda, no one do końca nie obrazują. To jest wynik oczywiście, a czasami ten średni czy niżej średni to z niczym się może nie pokrywać, bo jak się okaże jakie jest EWD to dopiero jest obraz całej pracy, całej szkoły (kuratorium). [G-05]*

Zdarzali się jednak w badaniu gimnazjalnym również tacy wizytatorzy, którzy podkreślali, że to właśnie obecna formuła ewaluacji zewnętrznej nie wiąże się z monitorowaniem efektywności nauczania w szkole. W związku z tym wizytator nie prowadzi analiz efektywności nauczania, w tym EWD: *W tej chwili funkcjonujemy [wizytatorzy ds. ewaluacji] jak narzędzia do przetwarzania informacji [G_02].*

5.3.5. Wiedza wizytatorów na temat EWD

W opinii autorów raportu z 2011 roku *w kuratoriach oświaty wiedza na temat EWD jest bardzo wysoka*⁷⁵. Wniosek ten wysnuto jednak raczej zbyt pochopnie. Wynikał on z zebranych deklaracji 13 kuratorów/wicekuratorów, którzy stwierdzili, że wskaźnik ten jest w ich instytucjach znany i stosowany. Również prawie wszyscy badani wizytatorzy (odpowiedzialni za ewaluację lub inne zadania) zadeklarowali znajomość EWD. Jednak, kiedy przyjrzymy się bliżej wynikom badania, to okazuje się, że tylko 34% badanych stwierdziło, że ma wiedzę szczegółową, a także potrafi wykorzystywać EWD w praktyce.

I chociaż w badaniu jakościowym z 2013 roku wizytatorzy szkół maturalnych okazali się najlepiej zorientowaną w tematyce EWD grupą spośród badanych respondentów (dyrektorów, nauczycieli,

⁷⁵ Tamże, s.77.

pracowników JST), to jednak zidentyfikowano wśród nich również takie osoby, które zgłaszały problemy, wynikające głównie z braku pełnej wiedzy o EWD.

W naszym badaniu gimnazjalnym niemal wszyscy wizytatorzy byli przeszkoleni w jakimś stopniu z zagadnień EWD, ale ich wiedza była dość zróżnicowana. Kilku wizytatorów było zaawansowanymi użytkownikami EWD (G_01,03,05,06,09,10). Osoby te stale się doszkalają w tym zakresie i zwykle promują też EWD w środowisku oświatowym. Zdarzali się jednak również tacy, których wiedza była raczej podstawowa (G_02,07). W jednym z raportów cząstkowych z badania czytamy: *Respondentki przeszły podstawowe szkolenie z zakresu EWD dla ewaluatorów. Potrafią przeanalizować „elipsy” (...) Respondentki nie czują się jednak specjalistkami z zakresu EWD. Przyznają, że jeśli zdarzają się rozbieżne interpretacje wskaźników EWD (nie zgadzają się z interpretacją dyrektorów) korzystają z pomocy konsultantów (OKE, ODN) (G_04)*. Z kolei w innym studium przypadku czytamy: *Wizytator przyznaje, że jego wiedza na temat EWD jest podstawowa, pozwala na sporządzanie prostych analiz, interpretowanie trzyletnich EWD. Obecnie większa wiedza – w opinii respondenta - nie jest potrzebna, pracownicy kuratorium nie mają dostępu do danych dotyczących poszczególnych szkół, aby tworzyć bardziej zaawansowane analizy. (G_11)*

5.3.6. Źródła wiedzy wizytatorów na temat EWD

W świetle badań z 2011 roku, najpowszechniejszym źródłem wiedzy dla wizytatorów jest strona projektu EWD (62 wskazania), konferencje kuratorium oświaty (44 wskazania), szkoła EWD (39 wskazań), oraz strona www.nadzorpedagogiczny.pl (32). Na szkolenia ORE jako na źródło wiedzy o EWD wskazało jedynie 29 wizytatorów.

Stronę projektu EWD znali wszyscy badani w badaniach jakościowych w 2013 wizytatorzy i prawie każdy z nich brał udział w jakichś szkoleniach obejmujących również EWD. Jednak jednocześnie większość badanych wizytatorów zarówno szkół maturalnych, jak i gimnazjalnych zgłaszała zapotrzebowanie na udział w szkoleniach, które byłyby dopasowane wyłącznie do ich potrzeb i do nich skierowane. Podkreślano potrzebę, aby nie były one łączone ze szkoleniami dla dyrektorów czy JST i aby były poświęcone wyłącznie zagadnieniu wykorzystania EWD. Podsuwano również pomysły (5 przypadków wizytatorów szkół maturalnych), aby wprowadzić dostęp do danych EWD bezpośrednio z platformy systemu ewaluacji oświaty NPSEO.

Z wywiadu z osobą zaangażowaną w projekt systemowy NPSEO, w tym przygotowanie narzędzi dla wizytatorów, wynika jednak, że w projekcie tym zagadnienie wykorzystania przez wizytatorów EWD w ewaluacji zewnętrznej szkoły nie jest poruszane na szkoleniach dla wizytatorów, organizowanych na szeroką skalę w całej Polsce. Wizytatorzy nie są szkoleni powszechnie, jak analizując wskaźniki EWD przygotować się do ewaluacji, czy też jakimi kryteriami się kierować przy ocenie, czy szkoła analizuje EWD w celu wprowadzania usprawnień itp. Być może tę lukę informacyjną można by w kolejnej edycji projektu EWD II wypełnić.

5.3.7. Regulacje prawne a wykorzystanie EWD przez wizytatorów

Wielu badanych w 2011 roku pracowników organów prowadzących nie potrafiło jednoznacznie określić swoich planów odnośnie wykorzystania EWD w przyszłości (53,1% odpowiedzi *trudno powiedzieć*). Jedynie 37,5% opowiedziało się za przyszłym korzystaniem z EWD, a 9,4% przeciw⁷⁶. Autorzy raportu zauważyli, że *tak duży odsetek niepewności może wynikać stąd, że zastosowanie EWD zależy będzie od prawnego umocowania metody i odpowiednich zapisów zobowiązujących instytucje nadzoru do wykorzystywania wskaźnika EWD w swojej pracy*.

Nasze badania jakościowe pokazały, że wśród wizytatorów wciąż dość licznie występują osoby *zastaniające się przed stosowaniem EWD prawem (lub zaleceniami projektu nt. nadzoru pedagogicznego), albo brakiem dostępu do danych*⁷⁷. Kilku badanych wprost podkreślało, że obecny kształt nadzoru pedagogicznego nie daje im możliwości wspierania szkół w zakresie wykorzystania EWD: *W związku ze specyfiką naszej pracy, z jednej strony nadzór pedagogiczny ten nowy, w którym oddzielono wspomaganie od jednak nadzoru czystego w sensie ewaluacja a kontrola, my nie możemy wpadać w coś takiego jak szkolenie rad pedagogicznych...* [IDI_W, id 07]

Niektórzy wizytatorzy sygnalizujący, że nie mają możliwości wykorzystywania wskaźnika EWD w ewaluacji zewnętrznej szkoły z uwagi na przepisy, w celu lepszego upowszechnienia EWD w przyszłości sugerowali drogę zmian regulacji prawnych. Niektórzy z badanych wprost proponowali zmiany przepisów dotyczących nadzoru pedagogicznego w celu wprowadzenia EWD jako obowiązkowego wskaźnika⁷⁸. Nie zaproponowano jednak konkretnych zapisów w rozporządzeniu.

5.3.8. Organ nadzoru jako instytucja wspierająca wykorzystanie EWD przez szkoły

Jak wspomniano na wstępie, jednym z wniosków z badania wizytatorów w 2011 roku była identyfikacja dużego znaczenia działań podejmowanych przez organy nadzoru pedagogicznego dla wykorzystania wskaźników EWD przez szkoły. Z ankiet otrzymanych od 13 kuratorów/wicekuratorów oświaty wynikało, że *instytucje nadzoru pedagogicznego dosyć aktywnie działają na rzecz upowszechniania wiedzy o EWD*⁷⁹. Aż w 10 kuratoriach podejmowano różne działania w celu organizacji szkoleń/ konferencji/ seminariów dotyczących EWD. Prawie wszystkie deklarowały również zainteresowanie ich kontynuacją w przyszłości.

Badania jakościowe z 2013 roku potwierdziły, że wizytatorzy większości badanych gimnazjów, liceów i techników stanowią *ważne źródło informacji o wskaźnikach EWD i chętnie dzielą się swoimi*

⁷⁶ Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji dla MEN, 2011, s. 116.

⁷⁷ Kędracka E., Matuszczak K., Rappe A. Stożek E. (2013), Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły ponadgimnazjalne, IBE, s. 68.

⁷⁸ Tamże, s.62

⁷⁹ Tamże, s. 80.

doświadczeniami w zakresie interpretacji EWD z dyrektorami i radą pedagogiczną⁸⁰. Wydaje się również uzasadnione zakładać, że przeprowadzenie w szkole ewaluacji zewnętrznej (szczególnie w obszarze „Efekty”) może pozytywnie wpływać na wzrost kultury pracy szkoły z danymi:

(...) jak jedziemy do szkół i widzimy, że szkoła ma problemy, to podpowiadamy gdzie, jak korzystać z takich narzędzi, że należy, uświadamiać, rozmawiamy. Nawet dyrektorowi, czy nauczycielom podpowiadamy na jakiej stronie, że tam są publikacje, że jak mają problem, (...) I do niektórych szkół nawet zawiozłam, wydrukowałam (...).[IDI_W, id 26]

5.4. Użyteczność działań upowszechniających EWD

Projekt EWD jest przedsięwzięciem głównie o charakterze badawczym i pilotażowym, jednak zaplanowano w jego ramach również działania upowszechniające zarówno samą metodę, obliczone w ramach projektu wskaźniki EWD, jak i narzędzia do analiz wewnątrzszkolnych. Ostatecznie, w ramach przyznanych środków, zrealizowano znacznie więcej działań upowszechniających niż pierwotnie założono. Warto również przypomnieć, że upowszechnianie metody EWD w postaci różnych szkoleń skierowanych do szkół, organów prowadzących i pracowników nadzoru pedagogicznego odbywa się na dużo większą skalę w ramach innych projektów systemowych MEN oraz pojedynczych inicjatyw szkoleniowych różnych instytucji, takich jak kuratoria oświaty, OKE, ODN, organy prowadzące szkoły i inne. Przypomnijmy, że inicjatywy upowszechniające obejmowały:

- prowadzenie strony internetowej projektu poświęconej edukacyjnej wartości dodanej, dającej dostęp do materiałów szkoleniowych, wskaźników EWD i aplikacji komputerowych pozwalających wykorzystywać metodę EWD w analizie wewnątrzszkolnej,
- organizowanie konferencji upowszechniających skierowanych do konkretnych grup odbiorców związanych z oświatą (tzw. Szkoły EWD),
- opracowanie materiałów szkoleniowych do ww. konferencji, szkoleń,
- opracowanie broszur informacyjnych o metodzie EWD, dostępnych w wersji elektronicznej drukowanej, a także
- publikacje będące swoistymi przewodnikami po metodzie EWD,
- prezentacje wyników projektu na konferencjach organizowanych przez inne podmioty.

Jak wspomniano w rozdziale 4.1, wszystkie wskaźniki założone we wniosku projektowym dotyczące działań upowszechniających zostały osiągnięte, tj.:

⁸⁰ Tamże s. 43.

1) strona internetowa projektu była sukcesyjnie rozbudowywana o nowe materiały szkoleniowe i kolejne edycje aplikacji komputerowych oraz prezentacje wskaźników EWD dla szkół gimnazjalnych i maturalnych,

2) zorganizowano również 5 konferencji upowszechniających (edycje 2008, 2009, 2010, 2011, 2013 – tj. o 1 więcej niż założono w pierwotnej wersji wniosku projektowego).

Działania upowszechniające spotkały się również z bardzo dużym zainteresowaniem odbiorców. Poniżej omówiono użyteczność działań upowszechniających w świetle wyników analiz danych zebranych przez system Google Analytics (strona projektu), ankiet ewaluacyjnych przeprowadzanych od 2008 roku (szkolenia EWD), wyników badań ilościowych oraz jakościowych przeprowadzonych w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

5.4.1. Użyteczność strony internetowej projektu

Strona internetowa projektu EWD w obecnej postaci (<http://ewd.edu.pl>) powstała w 2008 roku. Początkowo informacja o projekcie znajdowała się na stronie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke-efs.edu.pl) obok informacji o innych projektach realizowanych przez CKE w ramach Działania 3.2 *Wysoka jakość systemu oświaty* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W roku 2009 strona została poszerzona o graficzną prezentację ogólnodostępnych trzyletnich wskaźników EWD dla wszystkich gimnazjów w Polsce (<http://elipsy.ewd.edu.pl>, obecnie <http://gimnazjum.ewd.edu.pl>), a pod koniec 2010 roku – o graficzną prezentację wskaźników EWD dla szkół maturalnych (<http://matura.ewd.edu.pl>).

Strona internetowa zawiera materiały pomocnicze dla nauczycieli i dyrektorów szkół, organów prowadzących szkoły oraz organów sprawujących nadzór pedagogiczny dla szkół. Widnieją na niej materiały ze wszystkich konferencji upowszechniających (zakładka Szkoły EWD). Użytkownik może pobrać również ze strony publikacje członków zespołu badawczego. Dokumentowane są prowadzone badania, w tym narzędzia badawcze, bazy z wynikami badań oraz raporty techniczne analityczne. Ogółem na stronie zebrano ponad 200 różnych materiałów do pobrania przez użytkowników strony (stan na grudzień 2013 r.).

Ponadto użytkownicy mogą pobrać ze strony internetowej również kalkulator EWD - podstawowe narzędzie statystyczne do wykonywania analiz wyników egzaminacyjnych z wykorzystaniem metody EWD, wraz z materiałami pomocniczymi. W 2012 roku, w związku z nową formułą egzaminu gimnazjalnego, opracowano Kalkulator EWD 100, który w 2013 roku został poszerzony o moduł maturalny (dla matematyki, poziom podstawowy). Od października 2012 kalkulator EWD 100 pobrało ponad 11 tysięcy użytkowników.

W 2013 roku utworzono kanał YouTube, zawierający film promocyjny oraz filmiki instruktażowe do obsługi kalkulatora EWD 100. Przez 3 miesiące film promocyjny obejrzało ponad 1000 odbiorców.

Natomiast film instruktażowy „Pierwsze kroki z kalkulatorem EWD 100” przez ostatnie pół roku obejrzało niemal 3000 odbiorców.

Poniżej przedstawiono wyniki analiz danych z monitoringu wykorzystania strony EWD na przestrzeni trzech ostatnich lat (2011-2013). Okres ten został wybrany ze względu na kompletność dostarczanych użytkownikom informacji: na stronie są dane i informacje dotyczące zarówno gimnazjów, jak i szkół ponadgimnazjalnych. Do analiz zostały wykorzystane dane zebrane przez system Google Analytics.

Tabela 19. Liczba wizyt na stronach internetowych projektu EWD w latach 2011-2013

www/rok	2011	2012	2013
ewd.edu.pl	125 769	167 863	181 517
gimnazjum.ewd.edu.pl	96 141	114 410	111 970
matura.ewd.edu.pl	81 582	78 057	72 841

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r.

W kolejnych latach wzrasta stopniowo liczba odwiedzin strony podstawowej projektu EWD <http://ewd.edu.pl> - największy przyrost odwiedzin zaobserwowano między 2011 a 2012 rokiem. Wśród najczęściej odwiedzanych podstron jest strona z Kalkulatorem EWD 100 oraz zakładka „Dla dyrektorów i nauczycieli”. Oznaczałoby to, że strona internetowa EWD jest głównie odwiedzana w celu uzyskania dostępu do narzędzi analitycznych (Kalkulatory EWD) i pozyskania informacji o tym, jak wykorzystać wskaźniki EWD w ewaluacji wewnątrzszkolnej.

Liczba odwiedzin stron z graficzną prezentacją wskaźników EWD jest dość stabilna i plasuje się na poziomie około 100 tysięcy wizyt rocznie dla wskaźników gimnazjalnych i około 70 tysięcy odwiedzin rocznie dla wskaźników maturalnych. Warto odnotować, że około 50% odwiedzających to osoby powracające na stronę. Najczęściej odwiedzaną podstroną jest strona z wyszukiwarką wskaźników (86-87% wszystkich odwiedzin), natomiast na podstrony z opisami wskaźników zagląda tylko 2-4% użytkowników stron ze wskaźnikami. To bardzo niepokojąca informacja, oznaczająca, że użytkownika interesują tylko same wskaźniki dla szkół, natomiast dla poprawnej interpretacji wykresów niezbędne jest zapoznanie się z wszystkimi informacjami. To jednocześnie jest ważna wskazówka w kierunku niezbędnego uatrakcyjnienia strony internetowej ze wskaźnikami EWD.

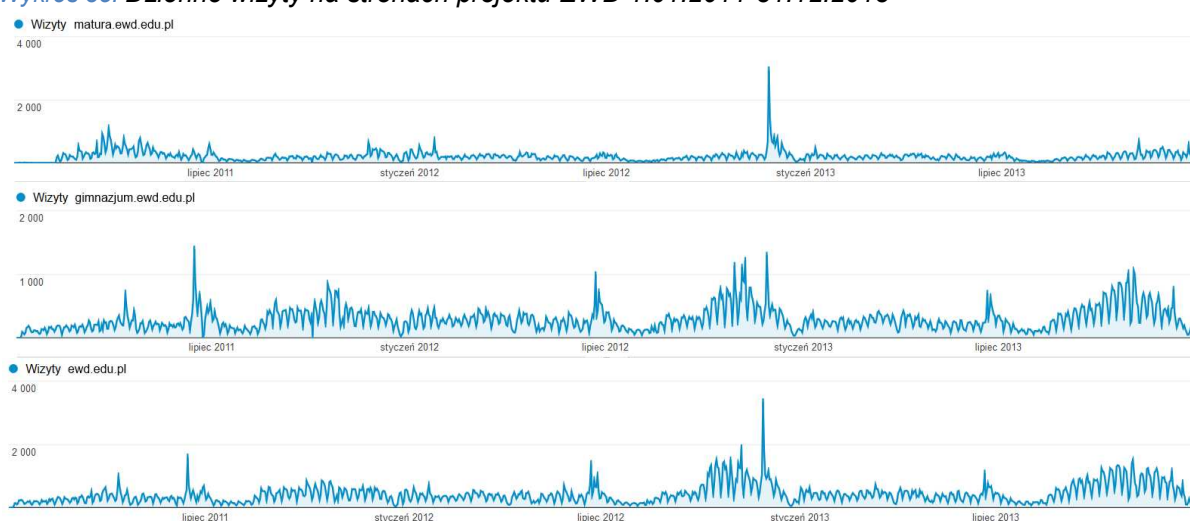
Poniższy wykres przedstawia dzienną liczbę wizyt na stronach projektu EWD. Charakterystyczne dla gimnazjum.ewd.edu.pl są ekstrema związane z dniem przekazania szkołom wyników egzaminacyjnych (na tydzień przed zakończeniem roku szkolnego): 15.06.2011 (1391 wizyt), 22.06.2012 (988 wizyt), 21.06.2013 (694 wizyty). Wyniki te wskazują z jednej strony na potrzebę szkół w uzyskaniu szybkiej informacji zwrotnej o swojej pracy, bezpośrednio po otrzymaniu wyników egzaminów zewnętrznych, a z drugiej na rosnącą świadomość tego, że wskaźniki EWD nie mogą być w tym momencie upublicznione. Przygotowanie wskaźników EWD, wymagające scalenia danych egzaminacyjnych dla dwóch etapów kształcenia, jest procesem długotrwałym, który obecnie nie

podlega automatyzacji. Automatyzację tego procesu można byłoby osiągnąć tylko w przypadku wprowadzenia centralnej bazy wyników egzaminacyjnych ze wszystkich etapów kształcenia.

Kolejna zwiększona liczba odwiedzin stron internetowych jest związana z okresem publikacji aktualnych wskaźników EWD – październik dla wskaźników gimnazjalnych oraz listopad-grudzień dla wskaźników maturalnych.

Natomiast codzienne rekordy wejść na strony projektu EWD są związane z publikacjami w ogólnopolskiej prasie. Przykładowo, 12 kwietnia 2011 roku w Gazecie Wyborczej ukazał się wywiad z dr hab. Romanem Dolatą pt. „Poznać szkołę po wynikach”, co spowodowało niemal 1000 wejść na stronę internetową ewd.edu.pl i zwiększone zainteresowanie stronami gimnazjum.ewd.edu.pl oraz matura.ewd.edu.pl. Inny, podobny przypadek, o którym można wspomnieć, miał miejsce 28 listopada 2012 roku, kiedy to red. Aleksandra Pezda opublikowała w Gazecie Wyborczej artykuł „Sprawdź, które liceum najlepsze”. Okazał się on pierwszym artykułem w ogólnopolskim dzienniku na temat EWD maturalnego (w 2012 roku po raz pierwszy została opublikowana ostateczna forma wskaźników maturalnych jako trzyletnich wskaźników w czterech obszarach przedmiotowych). Tego dnia stronę z maturalnymi wskaźnikami EWD odwiedziło 2940 osób, a stronę główną projektu ponad 3000 użytkowników. Poniżej przedstawiono wykresy codziennych wizyt na stronach projektu dla okresu od 1 stycznia 2011 roku do 31 grudnia 2013 roku.

Wykres 35. Dienne wizyty na stronach projektu EWD 1.01.2011-31.12.2013

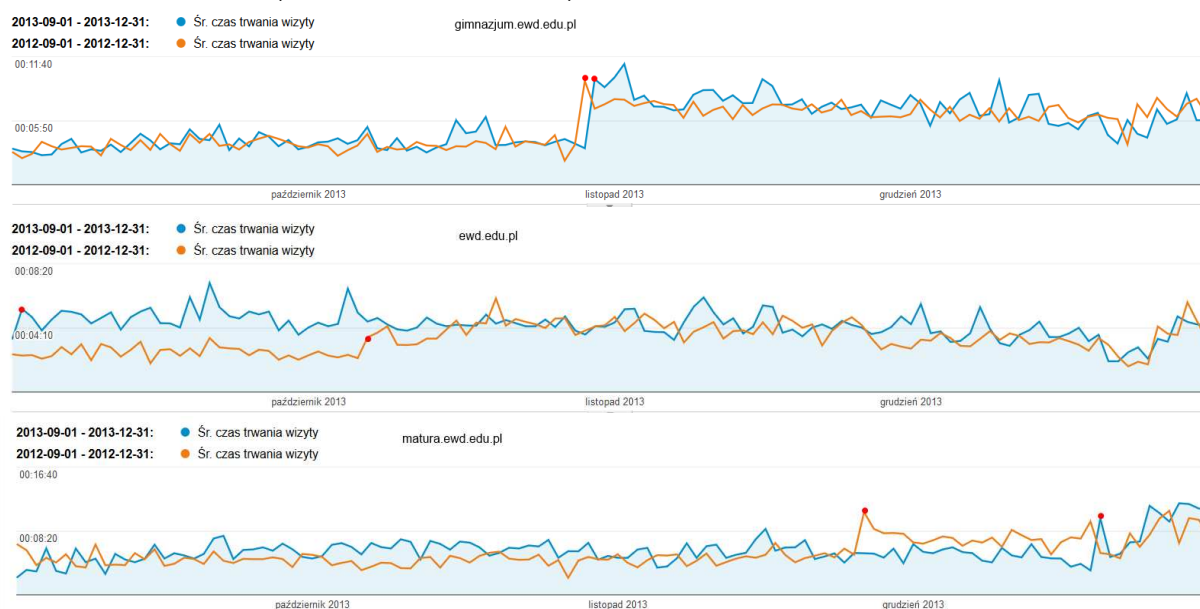

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r.

Ważną dla oceny wykorzystania strony internetowej przez użytkowników charakterystyką strony, oprócz liczby wizyt, jest średni czas pobytu na stronie. W trzyletnim okresie 2011-2013 zanotowano średnio 290 wizyt dziennie o średniej długości około 5 minut dla wskaźników gimnazjalnych oraz 207 wizyt dziennie o średniej długości około 6,5 minuty dla wskaźników maturalnych. Natężenie korzystania ze stron ze wskaźnikami EWD nie jest jednakowe przez cały rok – okresy większego natężenia związane są z publikacją uaktualnionych wskaźników, co pokazano na poniższym wykresie. Czerwonymi punktami zaznaczono daty opublikowania aktualnej wersji kalkulatora EWD 100 (dotyczy

strony ewd.edu.pl, 2.09.2013 i 8.10.2012) oraz kolejnych trzyletnich wskaźników EWD dla gimnazjów (dotyczy strony gimnazjum.ewd.edu.pl, 30.10.2013 i 29.10.2012) i trzyletnich wskaźników EWD dla liceów ogólnokształcących i techników (dotyczy strony matura.ewd.edu.pl, 20.12.2013 i 26.11.2012).

Wykres 36. Średni dzienny czas trwania wizyty na stronach projektu EWD. Porównanie dwóch analogicznych okresów 2012 i 2013 roku (od września do końca roku)

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r. Czerwonymi punktami oznaczono daty aktualizacji narzędzi/graficznych prezentacji powiązanych ze stronami.

Na stronę internetową ewd.edu.pl użytkownicy trafiają głównie przez wyszukiwarkę google'a (43% wizyt) oraz wpisując adres strony bezpośrednio (15% wszystkich wizyt). Cennymi odnośnikami są linki na stronach komisji egzaminacyjnych (CKE – 8%, OKE w Krakowie – 4%). Ponadto użytkownicy trafiają na stronę główną projektu również ze stron ze wskaźnikami EWD – średnio około 5% wizyt. Natomiast na strony ze wskaźnikami dla gimnazjum i dla szkół kończących się maturą najczęściej użytkownicy trafiali poprzez główną stronę projektu (około 40% wszystkich odwiedzin). Wcześniejsza analiza czasu odwiedzin stron internetowych przekonuje jednak, że główna strona projektu nie jest tylko „centrum przesiadkowym”, z którego użytkownicy trafiają na strony ze wskaźnikami. Można domniemywać, że najpierw użytkownicy poszukują ogólnych informacji na stronie ewd.edu.pl, a dopiero później analizują trzyletnie wskaźniki EWD. Zestawienie najpopularniejszych źródeł odwiedzin stron projektu EWD zawiera Tabela 20.

Tabela 20. Najpopularniejsze źródła odwiedzin stron internetowych projektu EWD w 2011-2013

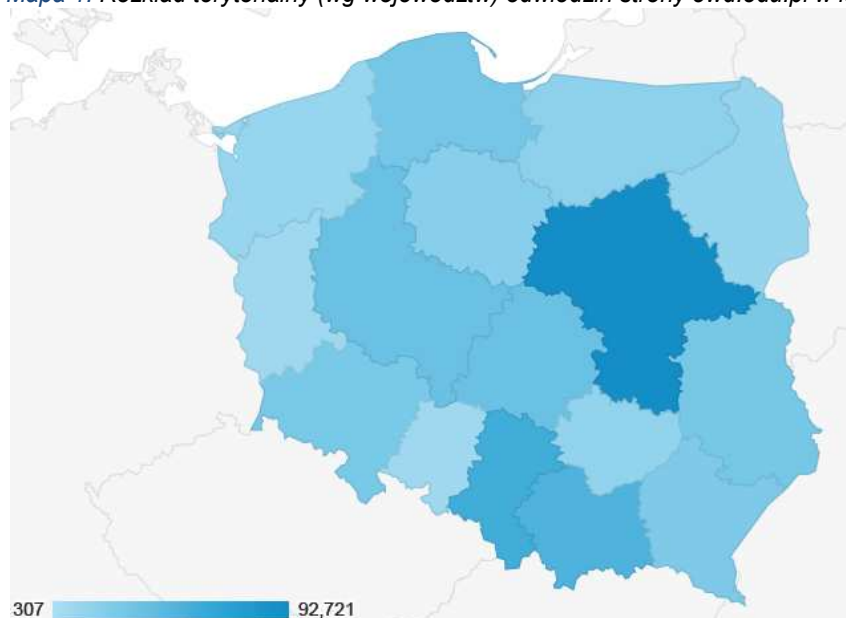
Strona projektu EWD	Źródła odwiedzin (5 najpopularniejszych)
ewd.edu.pl	<ol style="list-style-type: none"> 1. google (43%) 2. bezpośrednio (15%) 3. cke.edu.pl (8%) 4. gimnazjum.ewd.edu.pl (6%) 5. oke.krakow.pl (4%) 5. matura.ewd.edu.pl (4%)

gimnazjum.ewd.edu.pl	<ol style="list-style-type: none"> 1. ewd.edu.pl (46%) 2. google (20%) 3. bezpośrednio (8%) 4. matura.ewd.edu.pl (6%) 5. scholaris.pl (4%)
matura.ewd.edu.pl	<ol style="list-style-type: none"> 1. ewd.edu.pl (40%) 2. google (15%) 3. bezpośrednio (12%) 4. oke.poznan.pl 4%) 5. oke.krakow.pl (2%)

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r.

Użytkownicy odwiedzający strony internetowe EWD mieszkają głównie w Polsce (98,5% wszystkich wizyt). Jak wynika z poniższej mapy, najczęściej strony projektu EWD odwiedzają mieszkańcy województwa mazowieckiego (20%), śląskiego (12-14%), małopolskiego (11-12%).

Mapa 1. Rozkład terytorialny (wg województw) odwiedzin strony ewd.edu.pl w latach 2011-2013

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r.

Należy jednak pamiętać, że liczba wizyt to wskaźnik bezwzględny i jego wartość bardziej jest powiązana z liczbą mieszkańców danego województwa niż z faktycznym stopniem zainteresowania wskaźnikami EWD w poszczególnych województwach. Dla lepszego zobrazowania zainteresowania metodą EWD w województwach policzono wskaźnik względny: liczba wizyt na 1000 mieszkańców. Wyniki uszeregowania województw według tego wskaźnika pokazano w poniższej tabeli. W tym zestawieniu na uwagę zasługują wysokie pozycje mniejszych województw, takich jak warmińsko-mazurskie czy świętokrzyskie. Te wyniki są zgodne z obserwacjami ekspertów ds. EWD, którzy pracowali z radami pedagogicznymi w szkołach tych województw. Wysoki wskaźnik wizyt na 1000 mieszkańców mają też województwa objęte działaniem Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie (małopolskie, podkarpackie, lubelskie), co jest konsekwencją dużej pracy popularyzatorskiej prowadzonej przez pracowników OKE w Krakowie. Najslabiej w tym zestawieniu wypadają

województwa opolskie, lubuskie i szczególnie zachodniopomorskie. Wysiłki upowszechniające metodę EWD w szkołach powinny być skierowane przede wszystkim do tych województw.

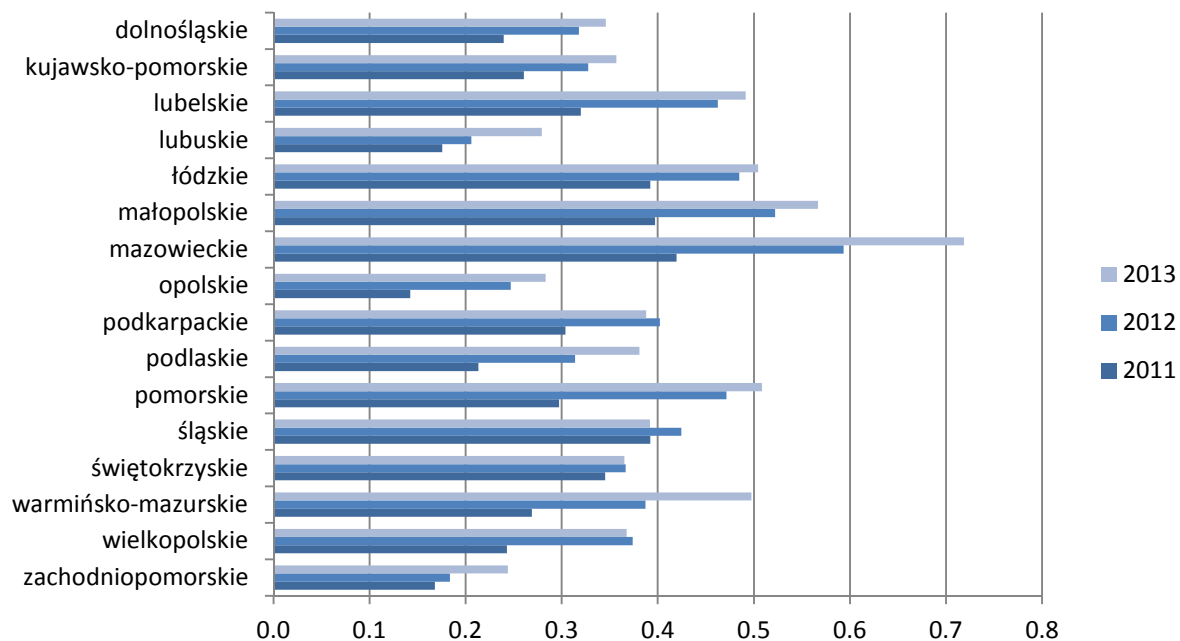
Tabela 21. Liczba wizyt na stronie ewd.edu.pl w latach 2011-2013 wg województw

Lp.	Województwo	liczba wizyt	liczba mieszkańców (wg GUS, dane na 30.VI.2013)	liczba wizyt na 1000 mieszkańców
1.	Mazowieckie	91880	5307277	17,3
2.	Małopolskie	49884	3356805	14,9
3.	Łódzkie	34780	2517787	13,8
4.	Pomorskie	29274	2292452	12,8
5.	Lubelskie	27525	2160513	12,7
6.	Śląskie	55678	4606387	12,1
7.	warmińsko-mazurskie	16705	1448288	11,5
8.	Podkarpackie	23284	2128707	10,9
9.	Świętokrzyskie	13677	1270263	10,8
10.	Wielkopolskie	34093	3463419	9,8
11.	kujawsko-pomorskie	19787	2094090	9,4
12.	Podlaskie	10864	1196485	9,1
13.	Dolnośląskie	26299	2911045	9,0
14.	Opolskie	6773	1006999	6,7
15.	Lubuskie	6752	1022253	6,6
16.	Zachodniopomorskie	10245	1719626	6,0

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r.

Prześledźmy jeszcze dynamikę zmian wskaźnika liczby odwiedzin strony ewd.edu.pl na 1000 mieszkańców w kolejnych latach (Wykres 3.). Największy przyrost odwiedzin strony ewd.edu.pl zaobserwowano między 2011 a 2012 rokiem. Rok 2013 przyniósł największy względny przyrost odwiedzin w województwie mazowieckim i warmińsko-mazurskim oraz w województwach wymienionych wcześniej jako przykłady województw o niskich wskaźnikach liczby wizyt na stronie ewd.edu.pl na 1000 mieszkańców, czyli w województwie zachodniopomorskim i lubuskim. Z kolei spadek wskaźnika liczby odwiedzin w województwie podkarpackim i śląskim może świadczyć zarówno o spadku zainteresowania metodą EWD, jak i z drugiej strony o nasyceniu lokalnego rynku edukacyjnego informacjami o edukacyjnej wartości dodanej.

Wykres 37. Roczne wskaźniki liczby wizyt na stronie ewd.edu.pl na 1000 mieszkańców wg województw. Dane za lata 2011-2013

Źródło: opracowano na podstawie danych z systemu Google Analytics, stan na grudzień 2013 r.

Przedstawione analizy (tabela 3., wykres 3.) dotyczą strony ewd.edu.pl. Nie przedstawiamy analiz dla stron ze wskaźnikami EWD, ponieważ są one analogiczne i nie wnoszą one żadnych nowych obserwacji.

5.4.2. Użyteczność konferencji upowszechniających

Konferencje upowszechniające, organizowane i prowadzone przez zespół projektu EWD, miały dwie formy: jedną z nich są 2-3 dniowe konferencje o charakterze warsztatowym, tak zwane Szkoły EWD, a drugą – konferencje informacyjne, o charakterze wykładowym. Od początku trwania projektu zrealizowano siedem edycji szkół EWD, w tym pięć Wiosennych (założonych we wniosku projektowym) oraz dodatkowo dwie Jesienne. Uczestnicy Wiosennych Szkół EWD to przede wszystkim pracownicy ośrodków doskonalenia nauczycieli, dyrektorzy i nauczyciele gimnazjów, a w ostatnich latach także szkół ponadgimnazjalnych. Natomiast Jesienne Szkoły EWD są kierowane z zasady do pracowników systemu egzaminacyjnego oraz wizytatorów kuratoriów oświaty. W listopadzie 2013 roku po raz pierwszy zorganizowano, na wzór szkół EWD, konferencję upowszechniającą skierowaną do dyrektorów i nauczycieli szkół podstawowych. Ponieważ w planach na lata 2014-2015 są prace nad wskaźnikami EWD dla szkół podstawowych, to być może konferencja ta zapoczątkowała serię konferencji dedykowanych szkołom podstawowym.

Oprócz Szkół EWD zorganizowano również dwie jednodniowe konferencje, które jako jedyne nie miały charakteru warsztatowego (17 i 18 czerwca 2013 r.). Pierwsza z nich dotyczyła trafności wskaźników gimnazjalnych, druga była poświęcona wynikom badań trafności maturalnych wskaźników EWD. W tym opisie skoncentrujemy uwagę na efektach konferencji typu „szkoły EWD”.

Zbieranie informacji zwrotnych od uczestników konferencji

Po każdej szkole EWD jej uczestnicy wypełniali ankietę ewaluacyjną. Głównym celem prowadzenia bieżących ewaluacji konferencji EWD było poznanie opinii uczestników odnośnie kwestii merytorycznych, organizacyjnych oraz sformułowanie rekomendacji co do dalszych działań. Odpowiedzi dostarczyły informacji o mocnych i słabych stronach organizowanych wydarzeń, a także – choć w ograniczonym zakresie – o wiedzy uczestników na temat metody EWD. Wszystkie ankiety były przygotowane, zebrane, a ich wyniki opracowane w ramach pracy ekspertów projektu.

Pierwsze ankiety ewaluacyjne przygotowywane były w formie formularza internetowego. Niski zwrot ankiet (na poziomie 50%) spowodował, że w kolejnych latach stosowano ankiety papierowe, powracając do ankiet internetowych dopiero w 2013 roku. Tym razem ankiety przygotowane były na serwerze Lime Survey (uczestnicy otrzymywali indywidualny link do wypełnienia ankiety online na adres mailowy podany przy rejestracji), co pozwoliło to kontrolować liczbę nadesłanych ankiet oraz wysłać kilkakrotnie przypomnienia. Problem niskiego zwrotu ankiet pojawił się dopiero na ostatniej, organizowanej w listopadzie, konferencji dla szkół podstawowych. (por. zestawienie Tabela 4.)

Każda z kolejnej edycji ankiet zawierała podobny zestaw pytań, jednak dostosowany do charakteru i treści wydarzenia. Ankiety składały się z reguły z czterech części: screenera, oceny merytorycznej, oceny organizacji oraz metryczki. W zależności od potrzeb, ankiety zawierały średnio ok. 20 pytań, z czego część miała charakter otwarty, a pozostałe miały kafeterię jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru. Większość pytań zamkniętych polegała na dokonaniu oceny poszczególnych zagadnień na pięciostopniowej skali, odpowiadającej ocenom szkolnym. Opracowane raporty ewaluacyjne dla poszczególnych konferencji były zamieszczane na bieżąco na stronie internetowej projektu przy opisie każdej szkoły EWD.

Uczestnicy

Każda szkoła EWD miała ściśle określoną grupę docelową (zob. Tabela 4.), dla której opracowywany był program wykładów oraz ćwiczenia w grupach warsztatowych: przedstawiciele systemu egzaminów zewnętrznych i nadzoru pedagogicznego, dyrektorzy i nauczyciele szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych.

W przypadku wszystkich konferencji zawsze udawało się zrekrutować oczekiwaną liczbę uczestników, a podczas konferencji w 2009 roku zakładaną pierwotnie liczbę dostępnych na konferencji miejsc zwiększono z powodu bardzo dużego zainteresowania tematem.

W siedmiu konferencjach z cyklu szkół EWD wzięło udział 901 uczestników (w tym 659 w pięciu Wiosennych Szkołach wymienionych we wniosku projektowym oraz 148 w dwóch dodatkowych, Jesiennych edycjach).

Tabela 22. Harmonogram konferencji „szkoły EWD”. Liczba uczestników w podziale na grupy docelowe

	Używany w tekście skrót	Data	Liczba osób	ODN	OKE/CKE	KO	G	LO/T	SP	Inne	Zwrot ankiet	Grupa docelowa wydarzenia
Wiosenne Szkoły EWD	WSz 2008	04-06.04.	100	x	-	-	x	-	-		50	pracownicy ODN, dyrektorzy i nauczyciele gimnazjów
	WSz 2009	28-29.03	146	x	1	x	89	-	-		139	pracownicy ODN, dyrektorzy i nauczyciele gimnazjów
	WSz 2010	09-11.04	130	62	9	5	42	8	-	4	130	pracownicy ODN, dyrektorzy i nauczyciele gimnazjów
	WSz 2011	01-03.04.	136	-	x	x	-	-	-		128	pracownicy reprezentujący SEO oraz system egzaminów zewnętrznych.
	WSz 2013	19-21.04.	147	77	2	-	15	35	-	15	135	pracownicy ODN, dyrektorzy i nauczyciele szkół kończących się maturą
Jesienne Szkoły EWD	JSz 2009	18-19.09.	50	-	50	-	-	-	-	0	38	przedstawiciele OKE oraz CKE
	JSz 2013	16-19.10.	98	-	28	52	-	-	-	18	69	przedstawiciele CKE, OKE oraz wizytatorzy KO
Konferencja dla SP	SP 2013	14-16.11.	94		-	x	x	x	x		36	dyrektorzy i nauczyciele szkół podstawowych uczestniczących w badaniach IBE

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet ewaluacyjnych konferencji EWD.

legenda: znakiem „X” zaznaczono, że dana grupa uczestników wzięła udział w wydarzeniu, jednak nie jest znana ich dokładna liczba na podstawie zbieranych w projekcie danych.

Od ciekawskich do liderów

Na podstawie ankiet możemy wnioskować, że poziom wiedzy i kompetencji uczestników konferencji był coraz wyższy z biegiem lat. Konferencje pod nazwą Szkoły EWD są już pewnego rodzaju marką, dobrze rozpoznawaną wśród osób, które zajmują się tematem związanym z edukacją. Wydarzenia te szybko zaczęły przyciągać osoby, które dobrze wiedzą, czego potrzebują i w jakim celu wysyłają zgłoszenie. Analiza odpowiedzi udzielonych w ankietach ewaluacyjnych pozwala stwierdzić, że niezależnie od reprezentowanej instytucji, uczestnicy stawali się coraz bardziej krytyczni i wymagający względem oferowanego programu wydarzenia. Na początku, w latach 2008-2009 wypowiedzi wskazują bardziej na zaciekawienie i chęć poznawania nowego tematu. Z biegiem lat uczestnicy coraz częściej zgłaszają swoje potrzeby zwiększenia czasu trwania konferencji, głównie części warsztatowych. Co ciekawe, zapotrzebowanie to jest zgłaszane również odnośnie treści zupełnie nowych i często trudnych dla większości uczestników.

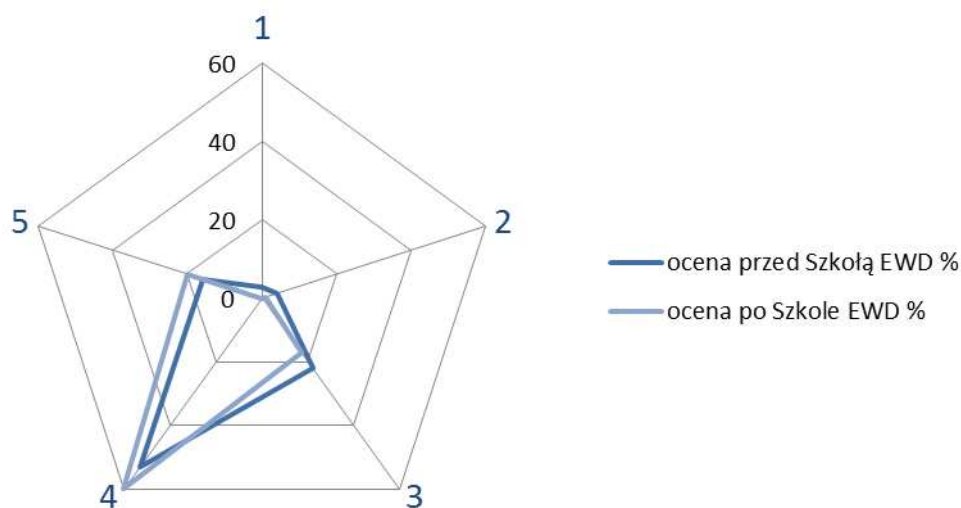
Rosnące wymagania związane z coraz większym profesjonalizmem uczestników wynikają również z faktu, że – jak się okazuje – duża część osób uczestniczących w pierwszych edycjach konferencji

pracuje z metodą EWD na co dzień. Wśród respondentów uwzględnionych w analizie Wiosennej Szkoły 2013, aż 84%, a w Jesiennej 2013 - 81% korzystało wcześniej z metody EWD. Osoby, które deklarują używanie w swojej pracy metody EWD często bezpośrednio odpowiadają za przeprowadzanie analiz z wykorzystaniem metody EWD w szkołach/innych instytucjach lub/i organizację szkoleń z tego tematu. Przyglądając się wynikom ankiet ewaluacyjnych, można stwierdzić, że Szkoły EWD, ze względu na ich bardzo intensywny program warsztatowy, stanowią istotną formę doskonalenia, w pewnym sensie, liderów metody EWD, działających w polskich szkołach.

Samoocena wiedzy nt. EWD uczestników szkoleń

Ankiety ewaluacyjne z 2013 roku rzucają światło na to, jak uczestnicy szkoleń postrzegali swoją wiedzę nt. EWD przed szkoleniem i po szkoleniu. W obydwu edycjach - Wiosennej i Jesiennej - zadano pytanie o subiektywną ocenę swoich umiejętności na skali od 1 do 5 (odpowiadającej ocenom szkolnym). Poniższy Wykres 4. pochodzi z Wiosennej Szkoły EWD i ilustruje procentowe różnice pomiędzy ocenami kompetencji przed i po zajęciach. Oceniając siebie po raz drugi już 60% uczestników przyznało sobie czwórkę, 20% piątkę. Wzrost ten nastąpił kosztem przyznanych ocen dostatecznych, które wystawiło sobie już tylko 17% respondentów. Jeden procent przyznało się do oceny miernej, a nikt nie ocenił swojej wiedzy na ocenę niedostateczną.

Wykres 38. Porównanie oceny stopnia kompetencji w zakresie metody EWD na początku i na końcu konferencji (odsetek osób przyznających sobie ocenę szkolną od 1 do 5)

Źródło: na podstawie danych z ewaluacji Wiosennej Szkoły EWD 2013; N=135.

Jakość zajęć

Zestawienie opinii z lat 2009-2013 na temat szkół EWD wskazuje na pełną satysfakcję uczestników z ich jakości. Dla blisko 90% z nich poziom zajęć był satysfakcjonujący, a same zajęcia były dobrze zorganizowane. Wykłady, jak i sesje warsztatowe oceniane były na wielu wymiarach, np.: poziom merytoryczny, przydatność treści, wykorzystanie czasu. Analiza poszczególnych ocen zarówno wykładów, jak i warsztatów w kolejnych latach pomagała członkom zespołu projektowego w doskonaleniu własnego warsztatu pracy, co było szczególnie ważne w przypadku młodych i mniej doświadczonych badaczy. Doskonaleniu podlegały tworzone materiały pomocnicze oraz forma przekazu i pracy warsztatowej z uczestnikami. W ostatnich latach różnice w ocenie poszczególnych prowadzących są nieznaczące.

Najbardziej przydatne zagadnienia

Odpowiedź na pytanie o przydatność konferencji najlepiej obrazuje analiza odpowiedzi na pytanie: *Które z przedstawionych podczas konferencji tematów okazały się najbardziej przydatne?* Okazało się, że na to pytanie za każdym razem udzielano relatywnie więcej odpowiedzi niż na analogicznie zadane pytania np. o treści, które uczestnicy postrzegają jako trudne. I chociaż nie można ich ze sobą porównywać ilościowo, analiza treści wskazuje na to, że w odróżnieniu od wpisów w odpowiedzi na inne pytania, te znacznie częściej zawierały wpisy wskazujące na konkretne treści i formy zajęć. Wszystkie niemal całkowicie pokrywały się z programem wydarzenia. Można więc powiedzieć, że przygotowane treści okazały się tymi, których uczestnicy oczekiwali i których potrzebują w swojej pracy.

W 2009 roku takimi przydatnymi treściami okazały się ćwiczenia z użyciem kalkulatora EWD (Wiosenna Szkoła 2009) oraz standaryzowanie i porównywanie wyników (Jesienna Szkoła 2009). Co ciekawe, to samo zostało wymienione w „tematach trudnych”. Można więc przypuszczać, pomimo problemów z przyswojeniem programu uczestnicy doceniają możliwości, jakie niesie ze sobą umiejętne posługiwanie się Kalkulatorem EWD. Zajęcia praktyczne i możliwość podejmowania dyskusji często pojawiały się w odpowiedziach. Wymiana doświadczeń, ćwiczenia z obsługi kalkulatora EWD i interpretacji wskaźników EWD pojawiły się również w raporcie ewaluacyjnym Wiosennej Szkoły 2011. Tu podkreślone zostało umiejętne *przełożenie języka statystyki na „nasze”* (Wiosenna Szkoła 2011), co znacznie ułatwiło zrozumienie trudnych terminów. W 2010 roku wielokrotnie pojawiały się również *warsztaty* jako najbardziej przydatna forma przekazywania wiedzy oraz *analizy wewnętrzne z wykorzystaniem kalkulatora EWD* (Wiosenna Szkoła 2010)

Podczas konferencji dla szkół podstawowych (SP 2013) takimi obszarami okazało się Ogólnopolskie Badanie Umiejętności Trzecioklasistów, porównywalne wyniki sprawdzianu oraz pozaszkolne uwarunkowania wyników nauczania. Można powiedzieć, że „nowe” tematy zaprezentowane na konferencji zostały w pełni uznane za przydatne. Uczestnicy wymienili tu również wcześniej wskazane jako trudne, *kwestie interpretacji wykresów w zakresie przedziałów ufności i skali 100/15* (SP 2013) oraz *kontekstowe modele efektywności nauczania po I etapie edukacyjnym* (SP 2013). Jedną z

uczestniczek stwierdziła nawet: *z całą pewnością powiem, że całość konferencji uważam za przydatną* (SP 2013).

W przypadku Wiosennej Szkoły EWD 2013 jako najbardziej przydatne wskazywane były *analizy i praca w grupach* (Wiosenna Szkoła 2013) oraz to, co wyróżnia konferencje EWD wśród innych i zostało docenione w poprzednich latach – *warsztatowy charakter zajęć, umożliwiający wymianę doświadczeń* (Wiosenna Szkoła 2013). Tu również często pojawiały się odpowiedzi wskazujące na to, że dla tej części osób, która korzystała wcześniej lub będzie korzystać z metody EWD m.in. w celu prowadzenia szkoleń z tego tematu, bardzo przydatna jest sama formuła prowadzenia spotkania, gdyż jest to wskazówka, jak można takie szkolenie przeprowadzić. Jak się okazuje, przyjrzenie się temu, jak robią to specjaliści jest również wartością samą w sobie. Jedna z uczestniczek opisała to następująco: *zajęcia warsztatowe zainspirowały mnie, jak można ciekawie poprowadzić zajęcia na temat wykorzystania EWD w szkołach* (Wiosenna Szkoła 2013).

Mówiąc o tym, co podobało się uczestnikom w konferencjach EWD, wskazywano również na możliwość uczenia się i bezpośredniego sprawdzenia umiejętności posługiwania się nową wersją kalkulatora EWD. Przy tym temacie na przestrzeni lat pojawiały się takie odpowiedzi, jak:

- *Proces wczytywania i obróbki danych na kalkulatorze,*
- *Obsługa Kalkulatora 100, kolejne poznane analizy konkretnych przypadków, refleksja nad szkoleniami nt. EWD (zwłaszcza w radach pedagogicznych),*
- *Wszystkie warsztaty przyczyniły się do poprawy umiejętności posługiwania się kalkulatorem, a przede wszystkim do innego spojrzenia na różnorodność wniosków, jakie można wyciągnąć z umiejętnej analizy wyliczonych wskaźników.* (Wiosenna Szkoła 2013)

W czasie Wiosennej Szkoły EWD 2013 często pojawiającym się tematem okazał się również warsztat związany z opracowywaniem scenariusza szkolenia rady pedagogicznej w gimnazjum. Dla dużej części uczestników to był temat, z którym często musieli się zmagać sami, nie zawsze mając okazję sprawdzenia, czy to, co robią jest poprawne.

Potwierdził to również raport ewaluacyjny z Jesiennej Szkoły EWD, w którym respondenci wymienili jako „trudne” m.in. *zagadnienia dotyczące Porównywalnych Wyników Egzaminacyjnych (PWE) i EWD dla szkół ponadgimnazjalnych oraz analizowane studia przypadku* (JSz 2013). Praktyczne zastosowanie programu kalkulator EWD 100 pojawiało się wielokrotnie razem z *przedstawieniem badań w zakresie zastosowania metody EWD oraz wnioskami z interpretacji poszczególnych wykresów* (JSz 2013). Ci z uczestników, którzy pracują jako wizytatorzy, wskazywali również na przydatność treści, które na co dzień nie są im dostępne, m.in. *danych z konkretnej szkoły, bo wizytator ma dostęp do wykresu z elipsami* (JSz 2013).

Najtrudniejsze zagadnienia i wymagające usprawnień

Uwagi uczestników pod adresem programu konferencji dotyczyły głównie czasu pracy warsztatowej: *proszę zwrócić uwagę na ograniczenie czasu wykładów na rzecz warsztatów - przede wszystkim*

praktyka (WSz 2010). W kolejnych edycjach programy konferencji układane były w ten sposób, aby rzeczywiście większość czasu poświęcana była zajęciom praktycznym. Bardziej pilnowano również czasu pracy i godzin zakończenia zajęć, ponieważ te uwagi również pojawiły się w 2010 roku.

Jako konstruktywne uwagi uczestników do programu konferencji można również zaliczyć odpowiedzi na pytanie o kwestie, które okazały się trudne. Od 2009 roku niezmiennie pojawiają się wskazania dotyczące tematów mniej lub bardziej związanych ze statystyką. Podczas Wiosennej Szkoły EWD 2009 problematyczne były pojęcia statystyczne i skale pomiarowe. Trudna okazała się także *praca z kalkulatorem EWD oraz analiza wyników* (WSz 2009). W Jesiennej edycji pojawiały się podobne wskazania, w tym skondensowane w jednym słowie wyrażenie „statystyka” (WSz 2009, 2010, 2011, 2013). W roku 2010 tematy związane ze statystyką podsumowane zostały ogólnym wyrażeniem *wszystkie kwestie związane z matematyką* (WSz 2010), a w 2011 roku dołączyła także *kwestia interpretacji przedziałów ufności oraz dogłębne zrozumienie zależności statystycznych służących opracowaniu metodologii* (WSz 2011). Konferencja dla szkół podstawowych przyniosła również uwagi dotyczące trudności przełożenia wyników surowych na wyniki skali 100/15. W sytuacji, w której tak dużo zarzutów pada pod adresem słownictwa statystycznego i metodologii, cieszyć może fakt, że uczestnicy mimo wszystko chcą dowiedzieć się więcej i chcą ćwiczyć to, co sprawia im trudność.

Na zajęciach w ramach Wiosennej Szkoły EWD 2013, skierowanych do przedstawicieli systemu doskonalenia nauczycieli oraz dyrektorów i nauczycieli szkół kończących się maturą, dla uczestników okazały się trudne następujące zagadnienia: *analizy w Kalkulatorze EWD100, szczególnie na podstawie rozkładów reszt oraz interpretacja EWD w kontekście sytuacji gminy, powiatu.* (WSz 2013). Po raz kolejny pojawiło się także sprawiające trudności *wykorzystywanie maturalnych wskaźników EWD i przygotowywanie się do ewaluacji zewnętrznej* (WSz 2013), a także nowy temat, związany z *wpływem inteligencji i statusu rodziny na EWD* (WSz 2013). Trudny okazał się również model IRT (ang. item response theory, teoria odpowiadania na pozycje testowe). Natomiast podczas Jesiennej Szkoły EWD w 2013 roku, skierowanej do przedstawicieli CKE, OKE oraz kuratorów oświaty, najczęściej pojawiającymi się odpowiedziami były takie, które wskazywały na *trudne słownictwo statystyczne i niektóre metody pomiarowe* (JSz 2013). Rzeczywiście język branżowy z zakresu psychometrii wielu osobom sprawia trudność. Kilka odpowiedzi dotyczyło *matematycznych szczegółów modelowania* (JSz 2013). Pewną trudność sprawiała również uczestnikom *interpretacja oceny EWD na układzie współrzędnych* (JSz 2013). Ćwiczenia w trakcie sesji warsztatowych skupiały się na praktycznej stronie tej analizy.

Pomimo zdecydowanie wydłużonego czasu konferencji w 2013 roku, w tym także ilości sesji warsztatowych, zdaniem kilku uczestników nadal *za mało czasu zostało poświęcone na pogłębienie wiedzy o sposobie modelowania wskaźników maturalnych* (WSz 2013). Dodają jednak, że ten czas, który był, został wykorzystany w 100%. Uczestnicy nie tylko w ankiecie ewaluacyjnej, lecz również często wprost wyrażają swój żal, że wydarzenia takie jak Szkoły EWD, odbywają się za rzadko.

Wskazane również jako trudne, *aspekty techniczne, wymagające posługiwanie się językiem statystyki* (WSz 2013), mogą pośrednio wynikać właśnie z tych rzadkich okazji uczestników do podnoszenia kwalifikacji, ale może przede wszystkim z faktu, że rzeczywiście dla dużej grupy osób terminologia używana w statystyce nie jest dobrze znana. Nie musi to oznaczać braku umiejętności posługiwania się narzędziem opartym na modelach statystycznych. Te informacje pokazują, jak ważne znaczenie dla efektywnego korzystania z metody EWD w szkołach miałyby odpowiednie przygotowanie nauczycieli i konieczności włączenia elementów pomiaru dydaktycznego do programu studiów nauczycielskich.

Czego zabrakło w konferencjach EWD

W przypadku pytania o kwestie, których zabrakło na konferencjach, pojawiały się poniższe odpowiedzi:

- *Uważam, że temat dotyczący technicznych możliwości kalkulatora EWD mógłby być szerzej omówiony (WSz 2010),*
- *Omówienia sposobu mierzenia EWD (matematycznej strony kalkulatora) (WSz 2013),*
- *Trochę zbyt krótki czas na ćwiczenia z kalkulatorem (WSz 2011),*
- *Więcej zajęć praktycznych (WSz 2013),*
- *Zabrakło godzin warsztatowych zajęć dotyczących analizowania różnych uwarunkowań poprzez wprowadzanie dodatkowych filtrów - od problemu do wykresu (WSz 2013).*

Podczas Jesiennej Szkoły EWD 2013, skierowanej do przedstawicieli CKE, OKE, KO, odpowiedzi uczestników były bardzo podobne do tych z wiosennych edycji szkół EWD. Tu również, jak w latach poprzednich, pojawiały się wskazania, że przydałoby się więcej zajęć praktycznych oraz *ćwiczeń w interpretacji EWD w połączeniu z PWE i wiedzą z ewaluacji nigdy nie dość; chętnie więcej czasu poświęciłbym na pracę z kalkulatorem (JSz 2013)*. Odpowiedzi te najlepiej pokazują, że kwestia czasu poświęcanego na ćwiczenia jest bardzo subiektywna.

Wśród odpowiedzi pojawiło się również stwierdzenie, że *zabrakło dostępu do prezentacji z wykładów i warsztatów w celu ich późniejszego wykorzystania do dalszej pracy (JSz 2013)*. Rzeczywiście uczestnicy nie otrzymali prezentacji przed konferencją - wszystkie materiały zostały udostępnione na stronie projektu EWD następnego dnia po zakończeniu spotkania.

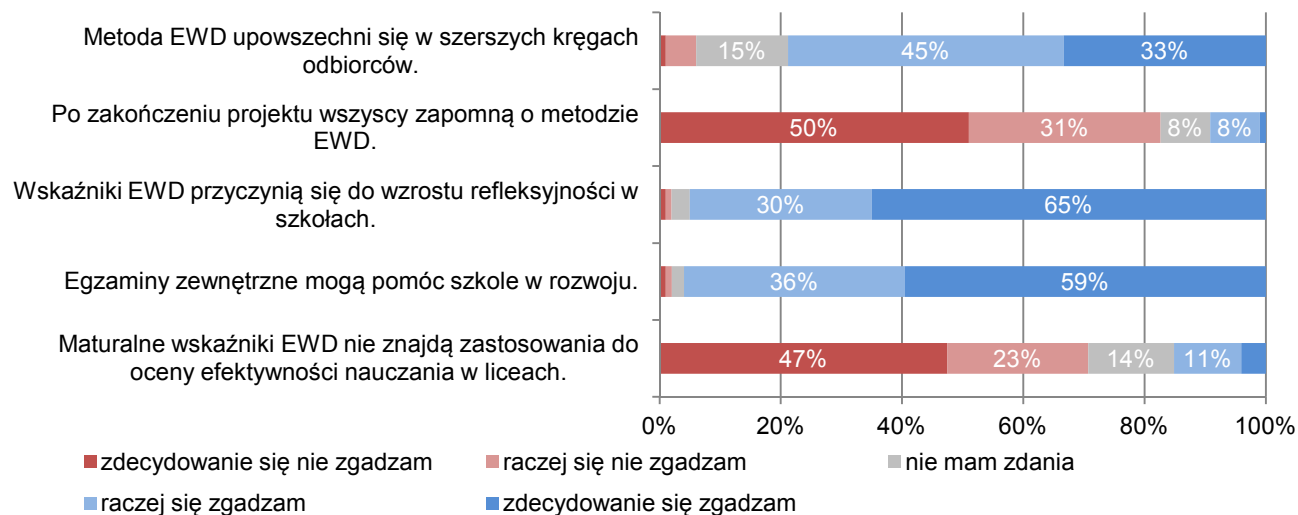
W 2010 roku wśród odpowiedzi uczestników odnośnie brakujących w programie konferencji zagadnień, pojawiło się także sformułowanie *EWD w szkołach podstawowych* (WSz 2010). Zgodnie z analiza dokumentacji projektowej, wskaźniki dla szkół podstawowych powstaną w ciągu najbliższych dwóch lat, jako prace kontynuowane w drugiej edycji projektu – EWD II.

Przyszłość wskaźników EWD w oczach uczestników szkoleń

Ze względu na zbliżającą się datę zakończenia projektu (grudzień 2013) zapytano uczestników Wiosennej Szkoły EWD 2013 o to, co dalej stanie się ze wskaźnikami EWD. Zaproponowano 5

różnych stwierdzeń i poproszono o ustosunkowanie się do nich na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało, że w ogóle nie zgadzają się z danym stwierdzeniem, a 5, że zgadzają się w najwyższym stopniu. Poniższy wykres (wykres 5) przedstawia zestawienie odpowiedzi.

Wykres 39. Zestawienie odsetka ocen poszczególnych twierdzeń odnośnie przyszłości EWD

Źródło: dane z Raportu ewaluacyjnego Wiosenna Szkoła EWD 2013; N=135.

Analiza oceny poszczególnych stwierdzeń skłania do wniosku, że uczestnicy konferencji wierzą w to, że metoda EWD nie zniknie ze świadomości osób, które z niej korzystają, wraz z końcem trwania projektu.

Zdaniem ponad 60% respondentów maturalne wskaźniki zdecydowanie znajdą zastosowanie do oceny nauczania w liceach, jedynie 15% nastawionych jest sceptycznie do tej wizji.

96% osób przekonanych jest o tym, że egzaminy zewnętrzne mogą pomóc szkole w rozwoju, a zdaniem 95% respondentów wskaźniki EWD przyczynią się do wzrostu refleksyjności w szkołach. Uczestnicy szkoły EWD uważają, że metoda jest już dobrze zakorzeniona w szkołach, a zakończenie projektu nie wpłynie na zmniejszenie zainteresowania metodą. 81% respondentów nie zgadza się ze stwierdzeniem, że po zakończeniu projektu wszyscy zapomną o metodzie EWD.

Efekty konferencji upowszechniających „szkoły EWD”

Dzięki bieżącej analizie wyników ankiet ewaluacyjnych możliwe stało się sukcesywne doskonalenie konferencji pod nazwą Szkoła EWD. Do efektów konferencji na pewno można zaliczyć zadowolenie przeważającej większości uczestników, chwalejących merytoryczną i organizacyjną stronę konferencji. Od początku trwania projektu w komentarzach do ankiet pojawiają się stwierdzenia i prośby o kontynuację (JSz 2009). Przez kolejne lata trwania projektu udało się spełnić tę prośbę. Wiele osób oczekiwało również opublikowania materiałów: „Jestem zadowolony, czekam na opublikowanie materiałów i Wiosenną Szkołę EWD 2011” (WSz 2010). Ważnym efektem konferencji jest również to, że w ich trakcie wiele osób miało okazję poszerzyć swoją wiedzę na temat metody EWD, a także

wrócić do tematów, które okazały się trudne do zrozumienia. Niewiele jest bowiem okazji do spotkania z osobami, które są w stanie jasno wytłumaczyć zawile statystycznie treści (WSz 2010, 2011). Efektem, na który także warto zwrócić uwagę jest również wsparcie, nie tylko merytoryczne, które uczestnicy odczuwają jako inspirację: *Spotkanie dało bardzo dużo cennych informacji i inspiracji do dalszych działań w OKE* (WSz 2011).

Jednak wydaje się, że najważniejszym efektem jest to, że pracując z praktykami metody EWD wśród których są również osoby prowadzące rady pedagogiczne i warsztaty dla nauczycieli, wiedza przekazana podczas Szkół EWD trafia do znacznie większej liczby osób, niż uczestnicy samej konferencji (efekt skali).

5.4.3. Użyteczność sieci ekspertów ds. EWD

W 2013 roku do kolejnej, zmodyfikowanej wersji wniosku projektowego, dodano jeszcze jedno działanie upowszechniające EWD. Było to tzw. badanie uczestniczące „Przeprowadzenie, we współpracy z radą pedagogiczną szkoły, analizy wyników egzaminacyjnych z wykorzystaniem metody edukacyjnej wartości dodanej”. Jego celem było wsparcie szkół w analizowaniu wyników egzaminacyjnych z wykorzystaniem metody EWD oraz zebranie studiów przypadku, które mogłyby posłużyć jako materiał samokształceniowy dla innych szkół. Polegało ono na utworzeniu sieci ekspertów ds. EWD, którzy przeprowadzili w całej Polsce badanie uczestniczące w wybranych szkołach, w trakcie których przeprowadzono analizy wewnątrzszkolne z wykorzystaniem wskaźników EWD. Każdy z ekspertów ds. EWD pracował z dwiema szkołami. W sumie wsparciem objęto 60 gimnazjów i 20 szkół ponadgimnazjalnych. Swoją pracę ze szkołami eksperci ds. EWD opisali w 80 raportach analitycznych – studiach przypadku (we wniosku projektowym założono 60). Badanie dostarczyło dodatkowych informacji o tym, w jaki sposób należy wspierać szkoły tak, aby wykorzystywały wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania i ewaluacji wewnętrznej. Dzięki wnioskowi z badania możliwe było również przygotowanie, przekazanych w grudniu 2013 roku do MEN, wytycznych do prowadzenia działań upowszechniających wykorzystanie metody EWD przez szkoły w przyszłości.⁸¹

Pierwsze spotkanie przygotowawcze ekspertów odbyło się 12-14 października 2013 roku. Wzięło w nim udział 47 osób - głównie pracowników Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli, reprezentujących całą Polskę. Ostatecznie pracę ze szkołami podjęło 40 ekspertów ds. EWD z 15 województw. 14 grudnia eksperci spotkali się ponownie, aby podzielić się wnioskami z realizacji badania.

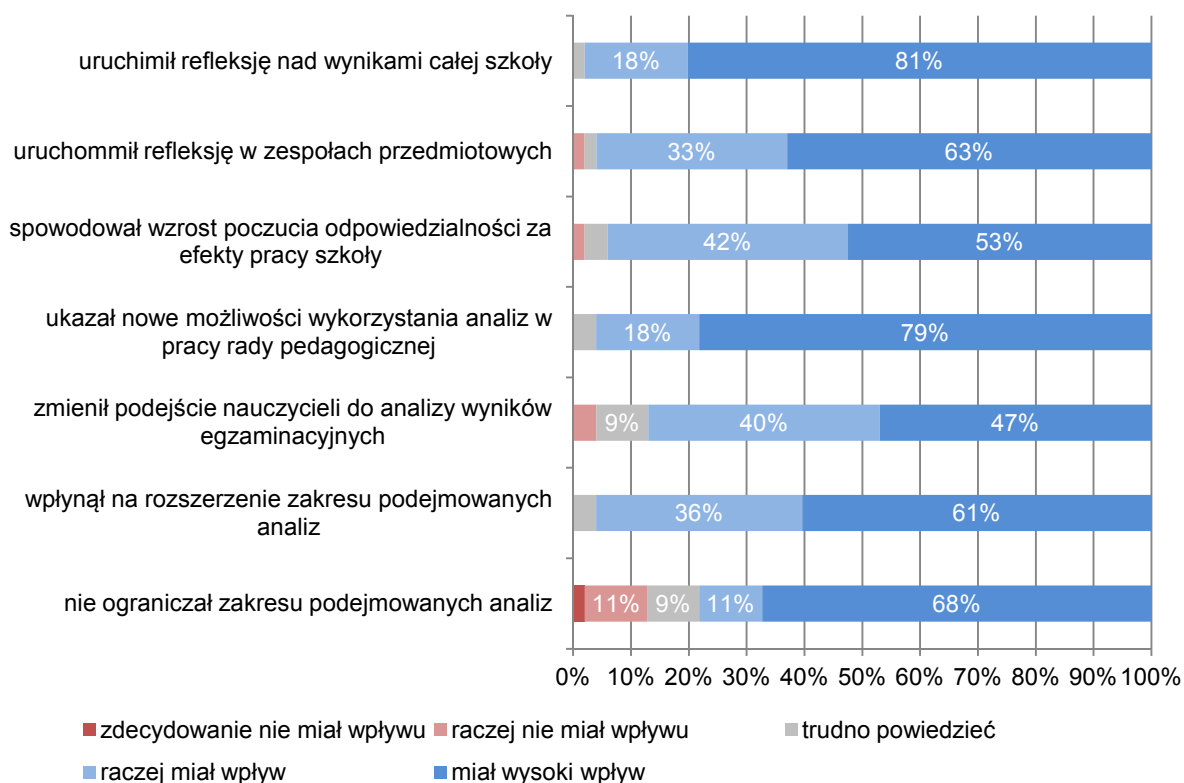
Po przeprowadzeniu spotkań ekspertów z radami pedagogicznymi zebrane zostały opinie dyrektorów szkół na temat jakości udzielonego wsparcia. W ankiecie internetowej dyrektorzy mogli dokonać oceny znaczenia badania uczestniczącego dla wzrostu kompetencji rady pedagogicznej w zakresie prowadzenia analiz wewnątrzszkolnych z wykorzystaniem metody EWD, oceny użyteczności

⁸¹ Dolata R., Lisiecka Z., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E, Wytyczne do prowadzenia działań upowszechniających wykorzystanie metody EWD przez szkoły, IBE, Warszawa 2013.

zaproponowanego sposobu upowszechniania metody EWD do projektowania rozwoju szkoły oraz wyznaczyć kierunki do dalszego upowszechniania w szkołach analiz z wykorzystania metody EWD.

Z analizy ankiet ewaluacyjnych wynika, że wsparcie ekspertów ds. EWD w takiej formie było zgodne z potrzebami nauczycieli i dyrektorów szkół w zakresie rozwijania umiejętności pogłębionej analizy wyników egzaminów zewnętrznych, a udział dyrektorów w tym wydarzeniu spełnił ich oczekiwania. Obecność eksperta ds. EWD sprzyjała zwiększeniu odpowiedzialności rady pedagogicznej za efekty pracy szkoły, a także pokazała nowe możliwości prowadzenia pogłębionych analiz. Rozkład opinii dyrektorów szkół o pracy ekspertów przedstawiono na wykresie poniżej.

Wykres 40. Opinie dyrektorów szkół na temat pracy ekspertów z radą pedagogiczną

Źródło: Lipska M., Wyniki badania opinii dyrektorów szkół na temat badania uczestniczącego, IBE, grudzień 2013; N=57.

6. Wnioski i rekomendacje

6.1. Trafność

Trafność, rozumianą jako spójność logiki wewnętrznej projektu oceniono jako **dobrą**. Natomiast spójność wpisanych do POKL wskaźników z logiką wewnętrzną projektu EWD oceniono **nisko**.

Z analizy logiki wewnętrznej projektu (rozdz. 3), stanowiącej punkt wyjścia do oceny stopnia osiągnięcia założonych celów projektu EWD, wynika, że projekt został dość dobrze zaprojektowany we wniosku o dofinansowanie. Cele operacyjne zawierały jasno sformułowane, mierzalne i osiągalne wskaźniki produktu. Jednak na wyższych poziomach celów, tj. rezultatu i oddziaływania niestety nie sformułowano we wniosku wskaźników ich osiągnięcia. Wynikało to jednak z faktu, że nie były one wymagane. Pewną słabością opisanego projektu było również to, że doszło do deficytowego pomieszczenia niektórych celów i w różnych częściach wniosku były one trochę inaczej sformułowane. Przez to trudność sprawiało wywnioskowanie, która nazwa celu jest właściwa i ostateczna.

Rekomendacja: Istotne było więc, aby w kolejnej edycji projektu EWD II opis celów projektu i wskaźników w różnych jego częściach był bardziej spójny. W momencie przygotowania raportu, wniosek projektu EWD II już powstał i jego cele (i wskaźniki) zostały zaprezentowane w logiczny i spójny sposób⁸².

Projekt EWD miał się również przyczynić do osiągnięcia celów Działania 3.2 POKL, określonych w dokumentacji Programu (rozdz. 3.2). Okazuje się jednak, że cele te nie zostały adekwatnie zdefiniowane. Wpisana do dokumentów programowych nazwa wskaźnika rezultatu *Odsetek szkół, oceniających jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD* nie odpowiada przyjętej przez IZ definicji i sposobowi jego pomiaru. Natomiast wartość docelową wskaźnika produktu *Liczba szkół, w których upowszechniono narzędzie i metodologię pomiaru EWD*, wynoszącą 30 499 szkół, oceniono jako znacznie przeszacowaną i nieodpowiadającą założeniom metodologicznym prac nad rozwojem metody EWD.

Rekomendacja: Zaproponowano więc: 1) modyfikację definicji wskaźnika rezultatu, sposobu jego pomiaru, a w konsekwencji jego docelowej wartości oraz 2) modyfikację docelowej wartości wskaźnika produktu i doprecyzowanie definicji (upowszechnienie = upublicznienie na stronie projektu EWD). Uznano, że uzasadnione jest, aby założyć, że do 2015 roku wskaźniki trzyletnie zostaną upowszechnione wśród co najmniej 17 458, a wykorzystywane będą przez co najmniej 50% szkół, dla których wyliczono i upubliczniono wskaźniki trzyletnie. Modyfikacje te przedstawiliśmy Instytucji Pośredniczącej, która przekazała je do Instytucji Zarządzającej POKL, tj. MiR, odpowiedzialnej za

⁸² por. Wniosek o dofinansowanie projektu POKL *Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych*, IBE, Warszawa 2013 (dokumenty wewnętrzne).

wprowadzanie modyfikacji do Podręcznika wskaźników POKL. Jednak do momentu powstania tego opracowania dokumenty programowe wciąż nie zostały zmienione pod tym kątem.

6.2. Skuteczność

Skuteczność projektu, rozumianą jako stopień osiągnięcia założonych wskaźników, oceniono **wysoko**.

6.2.1. Produkty

Rozdział 4.1 poświęcono produktom projektu EWD. Należały do nich m.in. bazy danych, modele EWD, raporty badawcze, broszury szkoleniowe, aplikacje komputerowe (kalkulatory EWD), strona internetowa projektu, konferencje upowszechniające (szkoły EWD). Wszystkie założone we wniosku projektowym produkty zostały osiągnięte w 100% lub więcej. W szczególności, liczba szkół, dla których do końca trwania projektu (grudzień 2013) upubliczniono na jego stronie trzyletnie wskaźniki EWD wyniosła **10 405**, a tym samym przekroczyła pierwotnie założone 10 180 placówek.

Z kolei odsetek gimnazjów (unikalne szkoły, tzn. każda szkoła liczona tylko raz) objętych trzyletnim wskaźnikiem EWD w latach 2006-2013, dla których uzyskano dane egzaminacyjne w ramach trzyletniego okresu (po wykluczeniu szkół dla dorosłych, specjalnych, itp.) wyniósł aż 87,8%. Dla liceów, dla całego okresu 2010-2013 jest on niższy i wynosi 54,2 %, natomiast dla techników 76,3%.

Rekomendacja: Co oczywiste, należy dołożyć starań, aby odsetek wyliczonych i upowszechnionych do końca trwania projektu EWD II wskaźników dla liceów był znacznie wyższy niż obecnie.

6.2.2. Rezultaty

Wartość wskaźnika rezultatu Działania 3.2 na podstawie zrealizowanej części próby

*Odsetek szkół, oceniających jakość własnej pracy z wykorzystaniem wskaźnika EWD, wyliczony na podstawie zrealizowanej części próby, wyniósł **85,2%**. Jest to wartość dalece wyższa niż zaproponowane przez nas w modyfikacji wskaźników POKL 50%. Najwyższą wartość wskaźnik osiągnął dla gimnazjów — 90,9% - również więcej niż założone 80%. Oczywiście wysoka wartość osiągnięta dla gimnazjów wynika prawdopodobnie z tego, że dla tego typu szkół wskaźniki EWD opracowane zostały najwcześniej. EWD do oceny efektywności nauczania wykorzystuje 81,1% liceów oraz 69,9% techników (tj. więcej niż zakładane przez nas 40%). Przypomnieć należy jednak, że szkoły ponadgimnazjalne, w odróżnieniu od gimnazjów, na tym etapie dysponują kalkulatorem EWD obejmującym wyłącznie moduł z matematyki.*

Wartość wskaźnika rezultatu Działania 3.2 w wariancie pesymistycznym

W wariancie najbardziej pesymistycznym - tj. przy założeniu, iż wszystkie szkoły, które odmówiły udziału w badaniu z przyczyn innych niż losowe nie korzystają ze wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania - odsetek szkół wykorzystujących wskaźniki EWD do oceny swojej pracy jest

obecnie nie niższy niż **63,7%** dla ogółu placówek, a zatem zaproponowana przez nas na rok 2015 wartość docelowa zostałaby osiągnięta już w 2013 roku. Wskaźnik dla gimnazjów wynosiłby 67,4% szkół dla których upowszechniono wskaźniki EWD, dla gimnazjów, dla liceów - 62,1% , a dla techników 54,8%.

Rekomendacja: Należy rozważyć podejmowanie w projekcie EWD II skuteczniejszych działań mających na celu lepsze upowszechnienie wskaźników EWD szczególnie wśród szkół maturalnych.

6.3. Użyteczność

Użyteczność rezultatów projektu EWD dla pracy szkół oceniono **wysoko**.

W rozdziale 5 omówiono zagadnienie użyteczności projektu EWD, głównie z perspektywy pracy szkoły. Uczciwość badawcza nakazuje jednak podkreślić, że w przeprowadzonych dotychczas badaniach nie uwzględniono jeszcze wielu ważnych potencjalnych beneficjentów projektu takich, jak np. ODNy czy też OKE. Również oceny użyteczności rezultatów projektu EWD dla organów prowadzących i wizytatorów ds. oświaty nie zostały poparte badaniami na szerszą skalę. Ponadto, użyteczność oceniana jest głównie w oparciu o deklaracje respondentów, które – należy się domyślać – nie przedstawiają pełnego obrazu.

6.3.1. Dyrektorzy szkół

Wiedza o EWD

Dyrektorzy raczej wysoko oceniają swoją wiedzę na temat wskaźników EWD - niemal 90% dyrektorów w gimnazjach i liceach ocenia ją na co najmniej dobrze, a tylko 12% dyrektorów przyznało, że ich wiedza jest „dostateczna”. Aż 75% z dyrektorów gimnazjów, 71% liceów i 60 % techników brało udział w różnych szkoleniach na temat EWD. Większość dyrektorów deklarowała, że brała udział w innych szkoleniach, niż organizowanych przez zespół projektu EWD (jak wiadomo skala konferencji EWD jest stosunkowo mała). Dyrektorzy wszystkich typów szkół, którzy deklarują branie udziału w szkoleniach, jednocześnie lepiej orientują się w tematyce EWD. Jednak gdy spojrzymy, czy badani orientują w wartościach wskaźników EWD uzyskiwanych przez ich szkoły, to okazuje się, że ich wiedza jest raczej niska.

Korzystanie z EWD

Zdecydowana większość (75%) dyrektorów gimnazjów deklaruje, że przed rokiem 2012 stosowali wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania. W roku 2012 odsetek ten wzrósł tylko o kilka punktów procentowych (do 81%). W tym samym okresie, w szkołach maturalnych korzystanie z EWD było mniej powszechne (52% dyrektorów liceów i 40% dyrektorów techników deklarowało stosowanie). Szkoły ponadgimnazjalne charakteryzują się jednak większą dynamiką wykorzystywania EWD, związanej w dużej mierze z udostępnieniem kolejnych edycji wskaźników do analiz.

Najczęstszym deklarowanym powodem niestosowania EWD jest brak wiedzy lub umiejętności, ale również i brak potrzeby wykorzystywania wskaźnika.

Większość dyrektorów, ogólnie deklarujących stosowanie wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania, również wykorzystuje je w ramach ewaluacji wewnętrznej. Wśród dyrektorów gimnazjów i liceów, którzy stosowali EWD przed rokiem 2012, około 80% również wykorzystywała EWD w czasie ewaluacji. Kalkulatory EWD wykorzystywane są najczęściej w gimnazjach (84%). Oczywiście szkoły ponadgimnazjalne deklarowały stosowanie kalkulatora nieco rzadziej, co nie wydaje się zaskakujące, ponieważ kalkulator z modułem maturalnym z matematyki udostępniony jest – jak już wcześniej wspomniano – dopiero od lutego 2013 roku. Tylko co piąty dyrektor wykorzystuje inne źródła danych do kalkulatora niż dane OKE, co wskazywałoby, że może być bardziej zaawansowanym użytkownikiem EWD. Dodawane do kalkulatora informacje dotyczą głównie efektów konkursów, sprawdzianów, egzaminów (18,5% dyrektorów wskazujących „inne”), pozyskiwanie danych ze szkół, do których wcześniej uczęszczali uczniowie (14,1%), danych z zaświadczeń i dokumentacji uczniów (11,9%) oraz opracowania własne szkoły (11,9%).

Organizacja procesu analiz EWD w szkole

Najczęściej analizy EWD przeprowadzane są przez istniejące w szkole zespoły przedmiotowe (75-85% szkół). Prawie równie często powoływane są zespoły nauczycielskie ds. analiz (71-76%). Nieco rzadziej analizy wykonuje dyrektor (56-70%) lub nauczyciel zorientowany w zagadnieniach EWD (55-69%). Inne wskazywane osoby to najczęściej wicedyrektorzy (48,5% wskazań „inne”). Rzadziej odpowiadano: nauczyciele przedmiotowi (14,8%), rada pedagogiczna (6,5%), zespół ds. ewaluacji (4,6%), czy psycholog lub pedagog (6,0%).

Problemy z analizami EWD

Na problemy z analizą lub interpretacją wskaźników EWD wskazywała około 1/4 respondentów: 27% dyrektorów gimnazjów, 26% — liceów i 23% techników. Okazuje się, że metoda jest dla nich bardzo trudna i złożona merytorycznie, przez co – uważają - trzeba poświęcić wiele czasu na zapoznanie się z nią. W opinii respondentów, analizy wskaźników EWD i tak przysparzają różnych wątpliwości co do słuszności metody i poprawności ich interpretacji.

Okazuje się również, że ze względu na złożoność metody EWD trudno dyrektorom powoływać się na wskaźniki EWD w kontaktach z rodzicami, urzędnikami, czy nauczycielami nieobeznanymi w temacie. Bardzo mała część szkół zamieszcza też wyniki analiz EWD na stronie internetowej szkoły. Odsetek takich szkół dla gimnazjów wyniósł od 11% dla techników do 16% dla liceów.

Najczęściej jednak dyrektorzy powołują się na wyniki analiz EWD w czasie rozmów z nauczycielami na radzie pedagogicznej szkoły (97-99%). Nieco rzadziej – w rozmowach z rodzicami uczniów (75-86%), w rozmowach z organem prowadzącym szkołę (70-78%) oraz w rozmowach z uczniami (69%-74%). W dalszej kolejności znalazły się rozmowy z kuratorium oświaty (43-52%) oraz rozmowy z kandydatami do szkoły (37-62%).

Użyteczność EWD do zarządzania szkołą

Najcenniejszą informacją do zarządzania szkołą są dla dyrektorów wyniki egzaminów zewnętrznych. Dotyczy to w szczególności szkół maturalnych. Aż 78% dyrektorów liceów i 75% dyrektorów techników wskazało na wyniki egzaminów zewnętrznych jako na bardzo przydatne. W gimnazjach odsetek ten wyniósł nieco mniej — 60%. W drugiej kolejności za najbardziej przydatne informacje wskazano wyniki klasyfikacji rocznej. Natomiast wskaźniki EWD są uważane za bardzo przydatne do zarządzania szkołą przez 40% dyrektorów gimnazjów oraz 36% dyrektorów szkół maturalnych.

Większość dyrektorów przyznaje, że analizy EWD pomogły w dużym (59-69%) lub bardzo dużym stopniu (9-10%) w podjęciu decyzji mających na celu poprawę efektywności nauczania. Pozostali w większości ocenili analizy EWD jako pomocne w niewielkim stopniu (18-26%). Najczęściej pozytywnych opinii w tym zakresie udzielali dyrektorzy gimnazjów. Aż 95% z nich określiło EWD jako przydatne przynajmniej w niewielkim stopniu, zaś 76% jako przydatne w przynajmniej dużym stopniu. Odpowiedzi dyrektorów liceów i techników różniły się tylko nieznacznie od odpowiedzi dyrektorów gimnazjów — nieco częściej oceniali oni, iż EWD w niewielkim stopniu pomogło w podjęciu tego typu decyzji.

Decyzje, jakie podjęto z pomocą EWD, to najczęściej wprowadzenie lub zwiększenie liczby godzin zajęć dodatkowych (17%) oraz określenie obszarów problemowych lub opracowanie programu naprawczego (12%). Inne wskazywane decyzje to modyfikacja programu nauczania (9%), zmiany kadrowe (8%), wprowadzenie lub zwiększenie liczby godzin wyrównawczych (7%). Na podobne typy decyzji/ usprawnień wskazywali dyrektorzy w badaniach jakościowych gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

6.3.2. Pracownicy KO

W rozdziale 5.3 omówiono wykorzystanie EWD przez wizytatorów ds. ewaluacji zewnętrznej. Z przeprowadzonych w 2011 badań ich autorzy wysnuli wniosek o *gotowości do stosowania metody w tych instytucjach, które stanowią głównych odbiorców projektu EWD, realizowanego w Priorytecie III PO KL*⁸³, z którym trudno się w pełni zgodzić. Z przeprowadzonych 62 wywiadów jakościowych z wizytatorami szkół gimnazjalnych i maturalnych wynika, że wskaźniki EWD nie są przez nich powszechnie stosowane. Wydaje się również, że nie są oni jednak w pełni „gotowi” do stosowania EWD w przyszłości. Niewielki odsetek badanych wizytatorów ma obecnie taką wiedzę o EWD, aby wykorzystywać wskaźniki w praktyce.

Okazuje się ponadto, że wśród badanych wizytatorów znaleźli się zarówno tacy użytkownicy, którzy uważali EWD za przydatną miarę, jak i wielu takich, w oczach których użyteczność EWD do ich pracy ewaluatora zewnętrznego jest niewielka. Bariery stojące na drodze do stosowania EWD przez

⁸³ Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Ośrodek Ewaluacji dla MEN, 2011, s.116.

pracowników nadzoru pedagogicznego wydają się pozostawać wciąż takie same: niepełna wiedza o tym, jak w praktyce stosować EWD oraz niepewność odnośnie tego, czy w obecnej formule nadzoru pedagogicznego wizytator ds. ewaluacji (oprócz oceny stosowania EWD przez szkołę) ma prawo również sam analizować ogólnodostępne wskaźniki EWD w celu przygotowania się do ewaluacji, przeprowadzenia jej i przygotowania raportu.

Rekomendacja: Przeprowadzane badania i analizy literatury przedmiotu potwierdzają słuszność kontynuacji w ramach projektu EWD II działań upowszechniających również wśród wizytatorów. Wydaje się bowiem, że prowadzenie na szerszą skalę wysokiej jakości, sprofilowanych do ich potrzeb szkoleń nt. EWD, jest wciąż bardzo potrzebne, szczególnie dla wizytatorów liceów i techników.

Rekomendacja: Wskazane byłoby również rozważenie nawiązania bliższej współpracy z projektem NPSEO, w celu wypracowania wspólnych, konkretnych zapisów w narzędziach badawczych i wytycznych dla wizytatorów odnośnie tego, w jaki sposób wizytator może wykorzystać wskaźniki EWD przygotowując się i realizując ewaluację zewnętrzną. Wydaje się uzasadnione, aby wspólnie wypracowane zapisy obejmowały 3 poziomy dokumentów dla wizytatorów:

- Poziom najogólniejszy: *Model i zalecany przebieg ewaluacji zewnętrznej*⁸⁴,
- Poziom pośredni: *Konceptualizacja do wymagania Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych,*
- Poziom narzędzi badawczych wizytatorów: modyfikacje istniejącego pytania ewaluacyjnego na platformie NPSEO, które dotyczy EWD.

6.3.3. Pracownicy organów prowadzących

W rozdziale 5.2 omówiono wykorzystanie EWD przez pracowników organów prowadzących szkoły. Niestety przedstawiony w raporcie obraz wykorzystania EWD przez samorzady jest najmniej optymistyczny spośród przedstawianych w nim 3 typów użytkowników. Z literatury przedmiotu (wcześniejszych badań) wynika, że tylko dla 1/5 samorządów EWD jest istotnym wskaźnikiem jakości pracy szkół. Zaledwie 1/4 przebadanych organów prowadzących deklaruje wykorzystanie EWD do oceny pracy szkół. W 1/5 samorządów EWD jest udostępniane w corocznie przygotowywanych informacjach oświatowych lub innych dokumentach dotyczących edukacji.

Z przeprowadzonych w niniejszej ewaluacji badań jakościowych wynikają następujące wnioski:

⁸⁴ System Ewaluacji Oświaty. Model i zalecany przebieg ewaluacji zewnętrznej szkół oraz placówek, obowiązujący od dnia 1 września 2013 roku ze zmianami, <http://www.npseo.pl/data/documents/4/313/313.pdf>, [dostęp: grudzień 2013].

- brak świadomości OP, że są one współodpowiedzialne za monitorowanie oświaty oraz brak współpracy OP i wizytatorów w tym zakresie,
- niska wiedza i zainteresowanie OP wskaźnikami EWD,
- tendencja OP do tworzenia rankingów na bazie EWD,
- forma udostępniania danych samorządom (oszacowania punktowe i przedziały ufności),
- termin publikacji kolejnych edycji wskaźników niespójny z terminem publikacji IO,
- obawy szkół przed EWD jako narzędziem likwidacji szkół.

Jak zauważono w głównej części raportu, zakres i sposób korzystania z edukacyjnej wartości dodanej przez samorzady nie jest jednak w wystarczającym stopniu zbadany.

Rekomendacja: Uzasadnione wydaje się, aby kontynuować badania odnośnie wykorzystania EWD przez organy prowadzące szkoły na szerszą skalę.

Rekomendacja: Przy założeniu, że hipoteza braku wiedzy samorządowców z obszaru możliwości wykorzystania przez nich EWD do monitoringu oświaty, jest prawdziwa i zjawisko to jest powszechne w całym kraju, należałoby rozważyć organizację w ramach projektu EWD II szkoleń sprofilowanych specjalnie dla tej grupy odbiorców.

Rekomendacja: Istotne wydaje się aby zapewnić w projekcie EWD II taki termin publikacji nowych edycji trzyletnich wskaźników EWD, aby samorządowcy mogli je uwzględniać na bieżąco w informacjach o stanie oświaty, przygotowywanych w październiku.

6.3.4. Użytkownicy strony internetowej

Z analizy korzystania przez użytkowników ze stron projektu EWD (rozdz. 5.4.1) wynika, że odbiorcy przede wszystkim poszukują narzędzi analitycznych (Kalkulator EWD) oraz wskaźników EWD dla konkretnych szkół. W mniejszym stopniu korzystają z materiałów pomocniczych i szkoleniowych, co jest ważną wskazówką do prac rozwojowych dla strony projektu w latach 2014-2015 – spowodowanie, by użytkownicy chętniej sięgali po materiały szkoleniowe. Nie wydaje się, by w najbliższych latach znacząco wzrosła liczba użytkowników strony internetowej wśród osób zainteresowanych gimnazjalnymi i maturalnymi wskaźnikami EWD, ale kolejny skok w liczbie użytkowników strony może być spowodowany publikacją wskaźników EWD dla szkół podstawowych.

Badania jakościowe wśród gimnazjów pokazały, że strona internetowa jest niezwykle ważnym źródłem wiedzy przede wszystkim dla dyrektorów szkół i wizytatorów. Przebadani pracownicy JST byli dużo mniej zorientowani w jej zawartości.

Rekomendacja: W badaniach jakościowych wśród gimnazjów odnotowano wiele głosów użytkowników strony projektu, świadczących o ich oczekiwaniach, aby usprawnić stronę graficzną portalu i bardziej uporządkować zawarte na niej materiały w zależności od stopnia zaawansowania

użytkownika w EWD. W projekcie EWD II podjęto już działania mające na celu przekształcenie strony w bardziej intuicyjny dla użytkowników portal wiedzy.

6.3.5. Uczestnicy szkół EWD

Szkoły EWD są bardzo wysoko oceniane przez ich użytkowników (rozdz. 5.4.2). Przyciągają one jednak raczej bardziej zaangażowanych profesjonalistów, niż osoby początkujące. Uczestnicy konferencji bardzo często biorą udział w kolejnych edycjach szkół EWD, a ich oczekiwania merytoryczne są coraz wyższe i lepiej określone. Wydaje się, że wzrasta również znaczenie konsultacji indywidualnych podczas szkół EWD, na które uczestnicy przychodzą z konkretnymi problemami do rozwiązania.

Rekomendacje: Wyniki przeprowadzonych ewaluacji szkoleń EWD skłaniają do następujących wniosków:

- W miarę możliwości, wskazana jest organizacja częstszych spotkań z praktykami metody EWD.
- Należy utrzymywać warsztatowy charakter konferencji EWD lub też starać się, aby był on jeszcze bardziej intensywny.
- Należy rozważyć stworzenie grup również o różnym stopniu zaawansowania.
- W przypadku osób z dużą praktyką pracy z metodą EWD należy skupiać się przede wszystkim na analizie *case study* – co wynika dla szkoły w związku z osiągniętymi wynikami.
- Nie należy unikać tzw. „trudnych” tematów, wymagających szerszej wiedzy z zakresu statystyki. Uczestnikom zależy na poznaniu mechanizmów, na podstawie których tworzone są wskaźniki, nawet jeżeli nie zawsze są w stanie do końca zrozumieć same obliczenia.
- Pod kątem merytorycznym należy dbać o to, aby kolejne wydarzenia były na zbliżonym poziomie.

6.3.1. Rady pedagogiczne w badaniu ekspertów ds. EWD

Wyniki badania opinii dyrektorów szkół biorących udział w badaniu uczestniczącym na radach pedagogicznych oraz relacje ekspertów ds. EWD potwierdziły potrzebę kontynuacji tego typu działań upowszechniających w przyszłości.

Rekomendacje: Podobne wsparcie powinno być kierowane zarówno do szkół zaawansowanych w procesie analizowania wyników egzaminów zewnętrznych, jak i tych początkujących. Natomiast sami eksperci powinni wciąż podnosić swoje kompetencje metodyczne i edukatorskie. Należy również dłożyć starań, aby jakość raportów ze spotkań z radami pedagogicznymi, przygotowanych przez wszystkich ekspertów ds. EWD, była coraz lepsza.

7. Literatura cytowana

7.1. Dokumenty programowe

Konceptualizacja do wymagania *Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych*, NPSEO, 2013 (dokument na platformie NPSEO)

Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, MRR, Warszawa, wersja z lipca 2013

Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, MRR, wersja obowiązująca od lipca do grudnia 2013

Podręcznik wskaźników Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, MRR, wersja ze stycznia 2012

System Ewaluacji Oświaty. Model i zalecany przebieg ewaluacji zewnętrznej szkół oraz placówek, obowiązujący od dnia 1 września 2013 roku ze zmianami, [dostęp: grudzień 2013].

7.1. Dokumenty prawne

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego

Ustawa o prowadzeniu polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz. U. 2006 Nr 227, poz. 1658 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, (Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425 z późn. zm.)

7.2. Dokumenty projektowe

Wniosek o dofinansowanie projektu PO KL *Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej* (EWD, realizowanego od 1.10.2007 do 31.12.2013, CKE/IBE (wersja z września 2012 oraz 3 modyfikacje z kwietnia, lipca i listopada 2013 r.; (dokumenty wewnętrzne)

Wniosek o dofinansowanie projektu POKL *Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych*, IBE, Warszawa 2013 (dokumenty wewnętrzne)

Wnioski o płatność projektu *Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej za okres od września 2012 roku*, IBE, (dokumenty wewnętrzne)

7.3. Raporty z ewaluacji bieżącej szkół EWD

Bąbiak I., Raport ewaluacyjny - Wiosenna Szkoła 2010 (niepublikowany)

Bąbiak I., Raport ewaluacyjny - Jesienna Szkoła 2013 (niepublikowany)

Bąbiak I., Raport ewaluacyjny - Wiosenna Szkoła 2013 (niepublikowany)

Kędracka E., Raport ewaluacyjny - Wiosenna Szkoła EWD 2008 (niepublikowany)

Lipska M., Wyniki badania opinii dyrektorów szkół na temat badania uczestniczącego, IBE, grudzień 2013 (niepublikowany)

Rappe A., Raport ewaluacyjny - Wiosenna Szkoła EWD 2009 (niepublikowany)

Szmigel K., Raport ewaluacyjny - Jesienna Szkoła EWD 2009 (niepublikowany)

Szmigel K., Raport ewaluacyjny - Wiosenna Szkoła 2011 (niepublikowany)

7.4. Raporty z badania jakościowego w gimnazjach

Byrska M., Raport częściowy nr G01, SMG/KRC i PBS dla IBE, Warszawa, październik 2013

Kocikowski M., Raporty częściowe nr G02,03,04,07, SMG/KRC i PBS dla IBE, Warszawa, październik 2013

Kulik G, Raporty częściowe nr G08,09,10, SMG/KRC i PBS dla IBE, Warszawa, październik 2013

Wleciał M., Raporty częściowe nr G05,06,11, SMG/KRC i PBS dla IBE, Warszawa, październik 2013

7.5. Raporty z badania jakościowego w szkołach maturalnych

Dąbrowska E.(2013). Raporty częściowe nr 25, 26, 27, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Grabowska-Garczyńska K., Raporty częściowe nr 19, 20, 21, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Kędzierska K., Raporty częściowe nr 28, 30, 37, 51, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Kucz M., Raporty częściowe nr 04, 05, 06, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Lisowicz A., Raporty częściowe nr 07, 09, 56, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Łuszczynska M., Raporty częściowe nr 46, 47, 55, ASM/IBE, Warszawa, grudzień 2013

Malec K., Raporty częściowe nr 29, 43, 44, 45, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Marcinkiewicz A., Raporty częściowe nr 01, 02, 23, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Martela B., Raporty częściowe nr 13, 14, 15, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Mról R., Raporty cząstkowe nr 03, 24, 54, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Piątek M., Raporty cząstkowe nr 10, 11, 12, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Sierka J.(2013). Raporty cząstkowe nr 32, 33, 49, 52, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Skrzyński M., Raporty cząstkowe nr, 40, 41, 42, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

Śliwiński D., Raporty cząstkowe nr 16, 17, 18, 34, 35, 36, ASM dla IBE, Warszawa, grudzień 2013

7.6. Inne

Barca F., McCann F., Outcome indicators and targets, Dyrekcja Generalna do spraw Polityki Regionalnej Komisji Europejskiej, czerwiec 2011, [dostęp: marzec 2013]

Bastow S., Dunleavy P., Tinkler J., The Impact of the Social Sciences, SAGE Publications, 2013

Bienias S., Gapski T., Jąkałski J., Lewandowska I., Opałka E., Strzęboszewski P., Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

Choińska-Mika Jolanta, Diagnoza Kompetencji Gimnazjalistów. Raport z badania, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2013

Dolata R. (red.), Edukacyjna wartość dodana jako metoda oceny efektywności nauczania na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych, wyd. CKE, Warszawa 2008

Dolata R., Lisiecka Z., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E., Wytyczne do prowadzenia działań upowszechniających wykorzystanie metody EWD przez szkoły, IBE, Warszawa, grudzień 2013

Dolata R., Hawrot A., Humenny G., Jasińska O., Koniewski M., Majkut P., Żółtak T., (2013) Trafność metody edukacyjnej wartości dodanej dla gimnazjów, [dostęp: grudzień 2013]

Dolata R., Miara efektu, Głos Nauczycielski, nr 27, 3.07.2013, [dostęp: grudzień 2013].

Dolata R., Wykorzystanie danych egzaminacyjnych w ewaluacji szkół. Materiały Pracowni EWD; [dostęp: grudzień 2013].

Herczyński J. (red.), Informacje oświatowe. Przygotowanie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych. Propozycje dla jednostek samorządu terytorialnego, Biblioteczka Oświat Samorządowej ORE, Warszawa 2011

Huberman, A.M., Miles M.B., An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis, Second Edition, Sage Publications, 2000 (tłum. Zabielski S., Białystok)

Jabłoński M., Goniarska A., Raport techniczny z realizacji badania. Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły – w ramach Ewaluacji projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika EWD (etap III), ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, Kutno, grudzień 2013 (dokument wewnętrzny IBE);

Kędracka E., Matuszczak K., Rappe A., Stożek E., Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły ponadgimnazjalne. Raport tematyczny z badania, IBE, grudzień 2013

Kononowicz M., Mironiuk E., Badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły. Raport z realizacji badania CATI, Sopot, listopad 2013 (dokument wewnętrzny IBE);

Kot T., Weremiuk A., Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, MRR, Warszawa 2012, [dostęp: marzec 2013]

Lissowski G., Problem jednostek niedostępnych w reprezentacyjnych badaniach socjologicznych, W: Szaniawski K. (red.), Metody matematyczne w socjologii, Ossolineum 1971

Matuszczak K., Stożek E., Rybińska A., Ewaluacja wewnętrzna projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Koncepcja badania, IBE, Warszawa 2013 (niepublikowana)

Mazurowska O., Przeprowadzenie badań jakościowych w ramach Ewaluacji projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Raport z realizacji badania, Millward Brown SMG/KRC& PBS, Warszawa, wrzesień 2013 (niepublikowany)

Mazurowska O., Przeprowadzenie badań jakościowych w ramach Ewaluacji projektów systemowych Działania 3.2 POKL związanych z rozwojem metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Raport z realizacji badania, Millward Brown SMG/KRC& PBS, Warszawa, wrzesień 2013 (dokument wewnętrzny IBE)

Milecka B., Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach. Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej. Raport wewnętrzny przygotowany w ramach projektu „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły, etap III”, 2013 (niepublikowany)

Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli realizacji projektów edukacyjnych w ramach priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Warszawa, wrzesień 2013, [dostęp: listopad 2013]

Nowoczesne zarządzanie projektami miękkimi w kontekście Europejskiego Funduszu Społecznego , MRR, Warszawa 2006, [dostęp: grudzień 2013]

Olejniczak K., O naturze programów publicznych. Prezentacja, Euroreg UW, Opole 2009, [dostęp: listopad 2013]

Ośrodek Ewaluacji, Badanie możliwości wykorzystania w systemie oświaty wskaźnika szacowania edukacyjnej wartości dodanej. Raport końcowy, Warszawa, 2011

Rappe A., Możliwości wykorzystania wskaźników egzaminacyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego. Broszura szkoleniowa dotycząca wykorzystania metody EWD w ewaluacji zewnętrznej przez organy prowadzące, IBE, grudzień 2012, [dostęp: grudzień 2013]

Rappe, A., Wykorzystanie informacji o wynikach egzaminacyjnych w pracy nadzoru pedagogicznego, ze szczególnym uwzględnieniem EWD (wersja 1.2), 2012, [dostęp grudzień 2013]

Stożek E., Szmigel K., Maturalne wskaźniki edukacyjnej wartości dodanej. Broszura informacyjna, IBE, Warszawa 2013 [dostęp grudzień 2013]

Stożek E., Wskaźniki edukacyjnej wartości dodanej dla gimnazjów. Broszura informacyjna, IBE, 2013, [dostęp: grudzień 2013]

Stożek E., Wykorzystanie wyników egzaminów zewnętrznych w gimnazjach, 2010, [dostęp grudzień 2013]

Szmigel M.K., Wykorzystanie edukacyjnej wartości dodanej w lokalnej polityce oświatowej, [dostęp grudzień 2013]

Trocki M. (red.), Nowoczesne zarządzanie projektami, PWE, Warszawa 2012

Yin R.K., Case Study Research. Design and Methods. Fourth Edition, Sage Publications, 2009

Zarządzanie oświatą w gminach. Raport z badania ankietowego, Uniwersytet Warszawski/ORE/Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012

8. Aneksy

8.1. Aneks A. Reprezentatywność próby

Jedyną wątpliwość, jaką można by sformułować względem reprezentatywności próby jest fakt, że temat badania mógł powodować częściową autoselekcję dyrektorów szkół do badania. Autoselekcją nazywa się sytuację, w której udział jednostek w badaniu jest wynikiem woli respondentów. Jeżeli autoselekcja sprawia, że w badaniu uczestniczą częściej respondenci o określonych cechach, to spowodować to może skrzywienie wyników. Należy przypomnieć, że wszystkie szkoły dla dzieci i młodzieży w Polsce zostały poinformowane we wrześniu 2013 roku w piśmie przewodnim pisanym przez MEN o tym, że takie badanie będzie miało miejsce. Do wylosowanych do badania szkół wysyłano przed kontaktem telefonicznym z respondentem wiadomość mailową informującą o badaniu. Ponadto ankietera, pytając dyrektora o chęć udziału w badaniu podawał nazwę badania, co od razu sugerowało respondentom, że badane będzie dotyczyło wykorzystywania przez szkoły wskaźników EWD. Naturalnym przypuszczeniem jest, iż niektórzy dyrektorzy szkół, w których nie wykorzystuje się metody EWD mogli częściej zrezygnować z udziału w badaniu niż dyrektorzy szkół, w których wskaźniki EWD są wykorzystywane. Ci pierwsi mogli traktować badanie jako swoistą kontrolę i odczuwać niechęć do udziału w nim.

Jeżeli zjawisko takie miało miejsce, to wyliczenie na podstawie próby zrealizowanej może dawać obciążone oszacowanie populacyjnej wartości wskaźnika rezultatu. W niniejszym rozdziale podjęto próbę oceny, jaka część populacji okazała się dostępna dla zastosowanej procedury badawczej lub mówiąc inaczej — wyliczenia efektywnego poziomu realizacji próby (por. 8.1.1) oraz zbadano, czy rozkłady zmiennych opisujących szkoły skłaniają do wniosku, iż szkoły zbadane różnią się od wylosowanych (por. 8.1.2).

8.1.1. Braki udziału w badaniu

Aby ocenić, w jakiej mierze poziom realizacji badania może obciążać wyniki przeanalizowano przyczyny braku udziału szkół w badaniu. Celem takiej analizy jest określenie, jaka część populacji pozostała nieosiągalna dla zastosowanej procedury badawczej, tzn. dla jakiej części badanej populacji badanie nie jest reprezentatywne. Jest to oczywiście pewne uproszczenie, gdyż dostępność jednostki dla procedury badawczej ma raczej charakter probabilistyczny niż zero-jedynkowy, jednak uproszczenie takie znacznie ułatwia rozważania i jest często stosowane przez badaczy i naukowców.

Odsetek udziału w populacji jednostek niedostępnych dla procedury badawczej należy określić na podstawie części populacji zbadanej w ten sposób, że o każdej z jednostek należących do próby wiadomo, czy jest ona dla procedury badawczej dostępna czy też nie. Próby rezerwowe nie są pod tym względem reprezentatywne, gdyż tylko dla ich części wiemy, czy dana jednostka była dla procedury badawczej dostępna czy też nie. Próbę kontaktu ze szkołami należącymi do prób

rezerwowych podejmowano dopiero wtedy, gdy okazało się, że badania nie udało się zrealizować w odpowiadających im szkołach z prób podstawowych. Dlatego tylko dla próby zasadniczej uzyskano dla każdej szkoły informację o tym, czy była ona gotowa wziąć udział w badaniu oraz o ewentualnej przyczynie braku udziału w badaniu. Oznacza to, że tylko dla próby zasadniczej podjęto próbę kontaktu z każdą wylosowaną szkołą i tylko na jej podstawie można ocenić odsetek jednostek badania, które były nieosiągalne. Z tych powodów zdecydowano się przeprowadzić analizę braków udziału tylko w obrębie próby zasadniczej.

Poziom realizacji badania (*response rate*) liczony jest jako liczba wywiadów zrealizowanych dzielona przez liczbę wylosowanych respondentów, czy też ogólniej mówiąc, jednostek badania. Liczony w ten sposób poziom realizacji dla próby zasadniczej wynosi około 57%. Dokładne wartości osiągniętych poziomów realizacji w próbie zasadniczej prezentuje Tabela 23.

Tabela 23. Poziom realizacji badania w próbie zasadniczej

Typ szkoły	Liczba zrealizowanych wywiadów	Liczba wylosowanych szkół	Odsetek wylosowanych szkół
gimnazjum	284	497	57,1%
liceum	269	480	56,0%
technikum	283	492	57,5%
Razem	836	1469	56,9%

Źródło: badanie CATI.

Część dyrektorów, jako przyczynę niechęci do wzięcia udziału w badaniu wprost wskazywała na niewykorzystywanie wskaźników EWD w szkole. Ankieterzy dostali polecenie, aby takim dyrektorom wyjaśniać, że celem badania jest właśnie określenie jaka część szkół i w jakiej mierze korzysta ze wskaźników EWD. Nie mniej jednak tylko część z nich udało się przekonać do udziału w badaniu. Liczba dyrektorów widniejąca w tabeli pod odpowiednią pozycją to liczba tych, którzy mimo starań ankieterów nie chcieli wziąć udziału w badaniu, tłumacząc się niewykorzystywaniem wskaźników EWD. Skłania to do przypuszczenia, że wartość wskaźnika oszacowana tylko na podstawie zrealizowanej części próby zasadniczej mogłaby być zawyżona.

Tabela 24. Rozkład przyczyn braku udziału w badaniu dla szkół z próby zasadniczej według typu placówki

Przyczyna braku udziału w badaniu	Gimnazja	Licea	Technika	Razem
Odmowa bez podania przyczyny	36	34	30	100
Brak czasu lub chęci udziału w badaniu	40	23	22	85
Z respondentem przeprowadzono już wywiad na temat innej placówki	5	11	19	35
Nadmiar badań	7	14	13	34
Nieobecność dyrektora	6	11	12	29
Szkoła nie korzysta z EWD	6	11	5	22
Technika wywiadu	8	5	7	20
Nowy dyrektor	2	8	5	15
Inne przyczyny odmowy	1	3	1	5
Długotrwałe przekładanie wywiadu	89	70	79	238
Szkoła zlikwidowana lub zreorganizowana	13	21	16	40
Razem	213	211	209	623

Źródło: badanie CATI.

Błąd pomiaru można podzielić na losowy i systematyczny. Podobnie w przypadku braków udziału można mówić o braku udziału powodującym błąd losowy, jak i o braku udziału powodującym błąd systematyczny⁸⁵. Jeżeli brak udziału szkoły w badaniu wynika z przyczyn losowych lub wylosowana szkoła w rzeczywistości nie należy do badanej populacji, to brak realizacji badania w takiej szkole nie powoduje błędów systematycznych. Innymi słowy, nie powoduje skrzywienia wyników badania, a tylko zwiększa błąd statystyczny, w tym sensie, że maleje liczebność próby i zwiększa się błąd standardowy średniej. Jeżeli zaś brak udziału wynika z niewykorzystywania wskaźników EWD lub z cech respondentów skorelowanych z cechami będącymi przedmiotem badania (np. wykorzystaniem wskaźników EWD), to braki udziału mogą powodować skrzywienie uzyskanych wyników w badaniu. Dlatego niezwykle istotne jest, aby podjąć próbę klasyfikacji braków udziału na systematyczne i losowe oraz ustalić efektywną dla reprezentatywności badania wartość poziomu realizacji badania (*response rate*).

Do losowych braków udziału należy na pewno zaliczyć sytuację, gdy wywiadu nie udało się zrealizować, gdyż szkoła została już zamknięta, a zatem jednostka wylosowana z operatu nie należy do badanej populacji. Ponadto uznano, że do losowych braków udziału należy zaliczyć wszystkie sytuacje, w których dyrektor nie odmówił w sposób zasadniczy przeprowadzenia wywiadu, a tylko pewne okoliczności sprawiły, że wywiad nie został przeprowadzony. Dotyczy to szczególnie sytuacji, które mogą z podobnym prawdopodobieństwem zdarzyć się w dowolnej z wylosowanych szkół. Do

⁸⁵ Lissowski G., *Problem jednostek niedostępnych w reprezentacyjnych badaniach socjologicznych*, W: Szaniawski K. (red.), *Metody matematyczne w socjologii*, Ossolineum 1971.

takich sytuacji zaliczono nieobecność dyrektora, nieodpowiadającą dyrektorowi technikę wywiadu, niedawną zmianę na stanowisku dyrektora, czy też umawianie kolejnych terminów wywiadu przeciągające się poza termin realizacji badania. Podobnie, do losowych braków udziału zaliczono sytuację, gdy z dyrektorem przeprowadzono już wywiad na temat innej placówki należącej do tego samego zespołu szkół.

Resztę przyczyn braku udziału zaklasyfikowano do systematycznych. Uznano, że jeżeli dyrektor odmawia udziału w badaniu tłumacząc się w sposób bardzo ogólny (bez podania przyczyny, brak czasu lub chęci, nadmiar badań) i nie wskazując na możliwość realizacji badania w innym terminie lub inną techniką, to nie ma podstaw, aby uznać taki brak udziału za losowy. Dyrektor uzasadniający odmowę udziału w badaniu w ten sposób może w istocie nie chcieć przyznać wprost, iż szkoła nie korzysta ze wskaźników EWD lub obawiać się, że szkoła ogólnie źle wypadnie w badaniu. W szczególności brak udziału zaliczano do systematycznych..., gdy dyrektor wprost uzasadniał odmowę wzięcia udziału w badaniu niewykorzystywaniem wskaźników EWD w ocenie efektywności kształcenia.

Tabela 25. Klasyfikacja przyczyn braku udziału na losowe i nielosowe

Nielosowe braki udziału	Losowe braki udziału
<ul style="list-style-type: none"> - Odmowa bez podania przyczyny - Brak czasu lub chęci udziału w badaniu - Nadmiar badań - Szkoła nie korzysta z EWD - Inne przyczyny odmowy 	<ul style="list-style-type: none"> - Z respondentem przeprowadzono już wywiad na temat innej placówki - Nieobecność dyrektora - Technika wywiadu - Nowy dyrektor - Długotrwałe przekładanie wywiadu - Szkoła zlikwidowana lub zreorganizowana

Źródło: opracowanie własne.

Dzięki podzieleniu uzasadnień braków udziału w badaniu na losowe i nielosowe można wyliczyć efektywny poziom realizacji badania. Wyniósł on 75,8%. Poziom ten mówi o tym, do jakiej części populacji szkół udało się dotrzeć w badaniu. Dopelnienie efektywnego poziomu realizacji badania do 100% mówi o tym, jaka część szkół pozostała dla badania niedostępna, a zatem dla jakiej części szkół badanie nie jest reprezentatywne. Wyliczone efektywne poziomy realizacji zawiera poniższa tabela. Wartości te zostały wykorzystane w sekcji 4.2.3 do wyliczenia wartości wskaźnika rezultatu Działania 3.2 POKL w wariantcie pesymistycznym.

Tabela 26. Liczba losowych i systematycznych braków udziału oraz efektywny poziom realizacji badania wg typu szkoły

	Gimnazja	Licea	Technika	Razem
Zbadane szkoły z próby zasadniczej (A)	284	269	283	836
Nielosowe braki udziału (B)	99	90	78	267
Losowe braki udziału	114	121	131	366
Efektywny poziom realizacji badania: $A/(A+B)$	74,2%	74,9%	78,4%	75,8%

Źródło: badanie CATI.

8.1.2. Reprezentatywność ze względu na cechy szkół

Pewną odpowiedź na pytanie o to, czy z udziału w badaniu rezygnowały szkoły o szczególnych cechach może dać porównanie rozkładów cech szkół zbadanych i wylosowanych do badania. Jeżeli brak udziału w badaniu nie jest losowy, to testy statystyczne na istotność różnic rozkładów powinny okazywać się istotne statystycznie. Oznaczałoby to, że dyrektorzy szkół o pewnych cechach chętniej uczestniczyli w badaniu. Jeżeli zaś różnice w rozkładach są na tyle niewielkie, że testy okażą się istotne, skłaniać to będzie do wniosku, iż w czasie rekrutacji do badania nie następowała selekcja szkół ze względu na te cechy lub cechy z nimi skorelowane. Podkreślić należy, że analiza ograniczona została do najbardziej istotnych zmiennych opisujących szkoły i do tych zmiennych, których wartość jest znana. Brak skrzywienia ze względu na te zmienne nie oznacza, iż selekcja nie następowała ze względu na inne zmienne, których nie udało się zawrzeć w analizie.

Aby przeprowadzić testy, do zbioru szkół wylosowanych do badania przyłączono pochodzące z Systemu Informacji Oświatowej informacje o szkołach. Niestety nie było prostego sposobu, aby połączyć oba zbiory, dlatego procedura opierała się na kilkuetapowym zautomatyzowanym porównywaniu danych teleadresowych szkół, ich nazw oraz lokalizacji. Pojawiające się braki danych i różnice między dwoma zbiorami sprawiły, że dla części szkół połączenie nie powiodło się. Odsetek szkół, których nie udało się połączyć wyniósł: gimnazja – 2,9%, licea – 7,4%, technika – 13,9%. Dla całej reszty placówek (czyli 94% ogółu zbadanych placówek) łączenie udało się wykonać, przy czym wykonana dla części zbioru ocena skuteczności procedury wykazała, iż około 2% połączeń została wykonana błędnie. Dlatego należy pamiętać, że dla części badanych cech liczebności były niższe niż wynikałoby to z liczby zbadanych placówek.

Tabela 27 pokazuje wyniki przeprowadzonych testów. Testy przeprowadzono dla każdego typu placówek oddzielnie. Przy każdej zmiennej określono, czy pochodzi ona z Systemu Informacji Oświatowej (oznaczenie „SIO”), czy też z operatu („operat”). Za najbardziej istotne uznano 10 zmiennych, z czego połowa jest kategoriałna, a połowa przedziałowa. Dla pierwszych wykonano testy zgodności chi-kwadrat, zaś dla drugich testy t na różnicę średnich.

Do wykonania testów chi-kwadrat wybrano następujące zmienne kategoriałne:

- województwo, w którym znajduje się szkoła (SIO),
- publiczność/niepubliczność szkoły (SIO),
- złożoność szkoły (szkoła jest w zespole/szkoła nie jest w zespole, SIO),
- charakter miejscowości (miejski/wiejski, SIO),
- kategoria wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła (wyróżniono cztery kategorie: I. wieś, II. miasto <20 tys., III. miasto 20-100 tys., IV. miasto >100 tys., operat).

Wykonano testy zgodności chi-kwadrat porównując rozkład zmiennej w próbie wylosowanej z rozkładem zmiennej w próbie zrealizowanej. Test taki przeprowadzono dla każdej z pięciu zmiennych w trzech zbiorowościach: gimnazjów, liceów, techników. Parametry testów prezentuje [Tabela 27](#). Zestawienie rozkładów empirycznych i hipotetycznych zawarte są w aneksie (tabele [Tabela 31](#) [Tabela 35](#)).

Wynik wszystkich testów, z wyjątkiem testu na niezgodność rozkładu zmiennej „publiczność” w zbiorowości liceów, okazały się nieistotne statystycznie. Jest to jednak tylko jeden istotny test na 15 wykonanych. Należy zaś pamiętać, że przy poziomie istotności 0,05 przy przeprowadzaniu 20 testów oczekiwana liczba wyników istotnych w sytuacji prawdziwości hipotezy zerowej wynosiłaby 1, zaś w przypadku 15 testów 0,75. Istotność tylko 1 z 15 testów może być przypadkowa. Dlatego nie należy przyjmować, iż zrealizowana próba znacząco różni się od wylosowanej.

Tabela 27. Wyniki testów zgodności chi-kwadrat rozkładów w próbie zbadanej i próbie wylosowanej

		Zmienna				
		Województwo	Publiczność	Złożoność	Charakter miejscowości	Wielkość miejscowości
Gimnazja	χ^2	12,2	1,7	0,3	0,7	2,1
	df	15	1	1	1	3
	p	0,667	0,192	0,594	0,400	0,546
Licea	χ^2	12,4	8,6	0,9	0,7	1,1
	df	15	1	1	1	3
	p	0,651	0,003	0,336	0,408	0,778
Technika	χ^2	22,6	3,4	0,9	0,4	1,9
	df	15	1	1	1	3
	p	0,094	0,067	0,356	0,542	0,584

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI. Objaśnienia: χ^2 - wartość statystyki chi-kwadrat, df - liczba stopni swobody, p - wartość p testu.

Podobną serię testów wykonano dla zmiennych ciągłych. Dla zmiennych ciągłych przeprowadzono test t na różnicę średnich. Wybrano zmienne:

- liczba uczniów w szkole (SIO),
- wskaźniki EWD z przedmiotów humanistycznych (operat),
- wskaźniki EWD z przedmiotów przyrodniczych (operat),
- średni trzyletni wynik egzaminów z przedmiotów humanistycznych (operat),

- średni trzyletni wynik z przedmiotów przyrodniczych (operat).

Istotne okazały się dwa testy wykonane dla liceów. Ich wyniki sugerują, że różnica średniej zmiennych „liczba uczniów w szkole” oraz „wskaźnik EWD z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych” w zbiorowości szkół zbadanych różni się od średniej w zbiorowości szkół wylosowanych bardziej, niż można to wytłumaczyć losowaniem. Obie średnie wśród szkół, w których udało się zrealizować badanie, osiągnęły wartości wyższe niż wśród wylosowanych.

Co zastanawiające, podobnie jak w przypadku testu chi-kwadrat, jedyne istotne rezultaty pojawiły się przy testach dotyczących liceów. Skłania to do wniosków, iż autoselekcja miała większe znaczenie dla liceów niż dla placówek innego typu.

Tabela 28. Wyniki testów t porównujących średnie zmiennych wśród szkół wylosowanych i zbadanych

		Zmienna				
		Liczba uczniów w szkole	Wskaźnik EWD z przedmiotów humanistycznych	Wskaźnik EWD z przedmiotów przyrodniczych	Średni trzyletni wynik egzaminów z przedmiotów humanistycznych	Średni trzyletni wynik z przedmiotów przyrodniczych
Gimnazja	t	1,6	0,8	0,7	0,8	0,9
	k.	+	+	+	+	+
	p	0,121	0,443	0,454	0,430	0,393
Licea	t	2,1	1,7	2,0	0,9	1,6
	k.	+	+	+	+	+
	p	0,034	0,088	0,041	0,362	0,106
Technika	t	1,3	0,4	0,0	0,3	0,2
	k.	+	-	+	-	-
	p	0,184	0,659	0,997	0,786	0,822

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI. Objasnienia: t - wartość statystyki chi-kwadrat; k. - kierunek zależności: „+” gdy w próbie zrealizowanej średnia zmiennej jest wyższa niż w wylosowanej, „-” gdy w próbie zrealizowanej średnia zmiennej jest niższa niż w wylosowanej; p - wartość p testu.

Test na istotność różnic między rozkładem szkół zbadanych a wylosowanych dla zmiennej „publiczność” dla liceów okazał się istotny statystycznie. Częściej poddawali się procedurze badawczej dyrektorzy szkół publicznych. Podobne zjawisko miało miejsce wśród gimnazjów i techników. Być może tylko fakt, że placówki niepubliczne stanowiły znacząco mniejszy odsetek szkół określonego typu sprawił, że wynik testu nie okazał się istotny dla tych typów placówek. Procedura badawcza nie była w żadnym stopniu skierowana w większej mierze do szkół publicznych niż niepublicznych. Przyczyny takiego stanu rzeczy bez dodatkowych badań pozostają w sferze domysłów. Należy przypuszczać, że dyrektorzy placówek niepublicznych koncentrują się na współpracy ze swoim organem prowadzącym, który będąc niezależnym od instytucji publicznych formułuje inne priorytety, niż uczestniczenie w badaniach i realizowanie polityki Ministerstwa Edukacji

Narodowej. Wyższa średnia liczba uczniów może wynikać z faktu, że częściej w badaniu brały udział szkoły publiczne, które cechują się zdecydowanie wyższą średnią liczbą uczniów (średnia liczba uczniów wśród wylosowanych liceów: publiczne – 330, niepubliczne – 77).

Istotnie statystycznie wyższych wskaźników EWD wśród liceów, które poddały się procedurze badawczej, nie można wyjaśnić stwierdzonym wcześniej faktem, iż szkoły publiczne chętniej brały udział w badaniu, gdyż publiczne licea cechują się nieco niższymi wskaźnikami EWD z przedmiotów matematycznych. Dlatego należy uznać, iż jest to wynik działania odrębnego mechanizmu selekcji. Można przypuszczać, iż dyrektorzy szkół osiągających sukces edukacyjny chętniej poddają się procedurom badań i oceny, oczekując, iż ich placówka wypadnie pozytywnie.

8.1.3. Konkluzje

Analiza uzasadnień braków udziału w badaniu dała niejednoznaczne rezultaty. Z jednej strony, tylko niewielka część dyrektorów szkół wprost przyznała, iż nie wzięła udziału w badaniu, gdyż nie korzysta ze wskaźników EWD będących przedmiotem badania. Ponadto, po wykluczeniu z próby zasadniczej szkół, których nie udało się zbadać z przyczyn losowych, efektywny odsetek realizacji próby okazuje się dużo wyższy (75,8%). Z drugiej strony, o korzystaniu ze wskaźników EWD przez dyrektorów szkół należących do części populacji niedostępnej dla procedury badawczej nie wiemy niczego. Oznacza to, że w najgorszym razie w części populacji niedostępnej dla procedury badawczej (24,2%) wskaźniki EWD mogą w ogóle nie być wykorzystywane. Oszacowywanie wartości wskaźnika wykorzystania EWD przez szkoły na podstawie wyłącznie zrealizowanej części próby może zatem zawyżyć jego wartość. Z tego powodu podjęto również próbę oszacowania wskaźnika z uwzględnieniem wielkości odsetka wywiadów niezrealizowanych (zob. rozdz. 4).

W części, w której badano, czy rozkłady zmiennych opisujących szkoły różnią się między zrealizowaną i niezrealizowaną częścią próby zdecydowana większa od poziomu istotności część testów okazała się nieistotna statystycznie. Analiza danych o szkołach, jakie były w posiadaniu autorów, skłania do wniosku, iż szkoły zbadane najwyżej nieznacznie różnią się od niezbadanych. Istotne okazały się tylko trzy z 30 przeprowadzonych testów, a wszystkie istotne testy dotyczą liceów. Skłania to do wniosku, że jeżeli efekt autoselekcji szkół do badania występował, to tylko wśród liceów, dla których 3 z 10 wykonanych testów dały wynik istotny.

Należy jednak podkreślić, że dotyczy to tylko tych informacji o szkołach, które udało się uzyskać z bazy danych SIO oraz z operatu. Szkoły zbadane mogą różnić się od niezbadanych pod względem informacji nieznajdujących się w źródłach, którymi dysponowali badacze, co oznacza, że wykonane analizy, choć skłaniają do przekonania, że szkoły zbadane nie różnią się od wylosowanych, to jednak nie dają na to ostatecznego dowodu.

8.2. Aneks B. Wyniki testów

Tabela 29. Wyniki testów niezależności wykorzystywania EWD z wybranymi zmiennymi

		Zmienna				
		Województwo	Publiczność	Złożoność	Charakter miejscowości	Wielkość miejscowości
Gimnazja	χ^2	25,2	3,8	4,7	6,6	1,8
	df	15	1	1	1	3
	p	0,047	0,051	0,029	0,017	0,459
Licea	χ^2	25,4	1,3	0	1,55	7,1
	df	15	1	1	1	3
	p	0,044	0,253	0,995	0,213	0,047
Technika	χ^2	16,6	2,4	11,2	0,2	0,7
	df	15	1	1	1	3
	p	0,345	0,123	0,001	0,690	0,865

Źródło: dane SIO oraz EWD. Objaśnienia: χ^2 - wartość statystyki chi-kwadrat; df - liczba stopni swobody; p - wartość p testu.

Tabela 30. Wyniki testów t porównujących średnie zmiennych pomiędzy szkołami wykorzystującymi wskaźniki EWD a niewykorzystującymi

		Zmienna				
		Liczba uczniów w szkole	Wskaźnik EWD z przedmiotów humanistycznych	Wskaźnik EWD z przedmiotów przyrodniczych	Średni trzyletni wynik egzaminów z przedmiotów humanistycznych	Średni trzyletni wynik z przedmiotów przyrodniczych
Gimnazja	F	8,6	0,6	0,0	1,5	0,0
	k.	+	+	+	+	+
	p	0,005	0,453	0,913	0,227	0,863
Licea	F	3,1	8,2	9,5	5,3	5,5
	k.	+	+	+	+	+
	p	0,081	0,005	0,003	0,024	0,021
Technika	F	0,6	2,1	5,7	1,5	8,8
	k.	+	+	+	+	+
	p	0,447	0,151	0,018	0,219	0,003

Źródło: dane SIO oraz EWD. Objaśnienia: F - wartość statystyki F; k - kierunek zależności: „+” gdy średnia w próbie jest wyższa, „-” gdy jest niższa; p - wartość p testu.

Tabela 31. Rozkład zmiennej województwo w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat

kategorie zmiennej:	Typ szkoły
---------------------	------------

	gimnazjum		liceum		technikum	
	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.
dolnośląskie	25	28,0	30	25,2	21	24,2
kujawsko-pomorskie	18	24,8	19	20,2	26	20,3
lubelskie	29	28,9	23	27,1	25	19,4
lubuskie	7	9,1	9	8,0	14	12,1
łódzkie	23	24,8	28	26,9	23	22,5
małopolskie	49	48,2	38	33,8	15	31,5
mazowieckie	60	55,8	61	60,6	39	40,3
opolskie	8	9,3	12	7,2	8	9,6
podkarpackie	31	35,0	18	18,3	30	22,3
podlaskie	21	14,3	17	13,3	12	13,5
pomorskie	22	20,4	18	19,1	24	20,0
śląskie	53	43,2	35	39,6	50	44,5
świętokrzyskie	18	13,4	13	11,1	16	14,4
warmińsko-mazurskie	17	17,5	15	14,1	18	16,6
wielkopolskie	30	34,7	26	29,3	32	33,8
zachodniopomorskie	13	16,4	7	15,2	5	13,0
χ^2	12,2		12,4		22,6	
df	15		15		15	
p	0,667		0,651		0,094	

Źródło: dane SIO i EWD. Objaśnienia: cz. o. - częstości obserwowane w zrealizowanej próbie, cz. h. - częstości hipotetyczne (na podstawie próby wylosowanej).

Tabela 32. Rozkład zmiennej publiczność szkoły w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskany na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat

kategorie zmiennej:	Typ szkoły		
	gimnazjum	liceum	technikum

	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.
publiczne	406	399,8	343	324,7	353	347,0
niepubliczne	18	24,2	26	44,3	5	11,0
χ^2	1,7		8,6		3,4	
df	1		1		1	
p	0,192		0,003		0,0067	

Źródło: dane SIO i EWD. Objasnienia: cz. o. - częstości obserwowane w zrealizowanej próbie, cz. h. - częstości hipotetyczne (na podstawie próby wylosowanej).

Tabela 33. Rozkład zmiennej złożoność szkoły w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat

kategorie zmiennej:	Typ szkoły					
	gimnazjum		liceum		technikum	
	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.
szkoła w zespole	234	239,4	218	227,0	351	348,1
samodzielna	190	184,6	151	142,0	7	9,9
χ^2	0,3		0,9		0,336	
df	1		1		1	
p	0,594		0,336		0,356	

Źródło: dane SIO i EWD. Objasnienia: cz. o. - częstości obserwowane w zrealizowanej próbie, cz. h. - częstości hipotetyczne (na podstawie próby wylosowanej).

Tabela 34. Rozkład zmiennej charakter miejscowości, w której znajduje się szkoła, w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat

kategorie zmiennej:	Typ szkoły
---------------------	------------

	gimnazjum		liceum		technikum	
	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.
miasto	294	285,9	364	361,8	338	335,2
wieś	130	138,1	5	7,2	20	22,8
χ^2	0,7		0,7		0,4	
df	1		1		1	
p	0,400		0,408		0,542	

Źródło: dane SIO i EWD. Objaśnienia: cz. o. - częstości obserwowane w zrealizowanej próbie, cz. h. - częstości hipotetyczne (na podstawie próby wylosowanej).

Tabela 35. Rozkład zmiennej kategoria wielkości miejscowości w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat

kategorie zmiennej:	Typ szkoły					
	gimnazjum		liceum		technikum	
	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.	cz. o.	cz. h.
miasta <20 tys.	67	63,2	60	63,5	110	111,7
miasta >100 tys.	74	85,7	138	144,8	102	110,6
miasta 20-100 tys.	61	61,4	113	107,0	146	133,6
wieś	228	219,8	78	73,7	46	48,2
χ^2	2,1		1,1		1,9	
df	3		3		3	
p	0,546		0,778		0,584	

Źródło: dane SIO i EWD. Objaśnienia: cz. o. - częstości obserwowane w zrealizowanej próbie, cz. h. - częstości hipotetyczne (na podstawie próby wylosowanej).

9. Spis tabel, wykresów i rysunków

Tabela 1 Powiązanie ewaluowanego projektu EWD z Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki.....	16
Tabela 2. Kryteria i pytania badawcze.....	17
Tabela 3. Stopa realizacji badania w podziale na typ szkoły.....	22
Tabela 4. Liczba zrealizowanych wywiadów w podziale na rodzaj próby.....	22
Tabela 5. Próba szkół do badania.....	25
Tabela 6. Metody w badaniu ewaluacyjnym na temat EWD w 2011, Ośrodek Ewaluacji/MEN.....	27
Tabela 7. Cele i wskaźniki projektu EWD.....	32
Tabela 8. Propozycja zmian wskaźników produktu oraz rezultatu Działania 3.2 POKL.....	37
Tabela 9. Postęp rzeczowy projektu EWD w odniesieniu do założonych wskaźników produktu.....	43
Tabela 10. Liczba gimnazjów objęta trzyletnimi wskaźnikami EWD w kolejnych latach.....	46
Tabela 11. Liczba LO objęta trzyletnimi wskaźnikami EWD w kolejnych latach.....	46
Tabela 12. Liczba techników objęta trzyletnimi wskaźnikami EWD w kolejnych latach.....	47
Tabela 13. Liczba placówek danego typu, dla których udostępniono narzędzie wg typu placówki.....	48
Tabela 14. Oszacowanie wartości wskaźnika dla placówek poszczególnych typów na podstawie zrealizowanej części próby oraz granice przedziału ufności.....	50
Tabela 15. EWD i wyniki egzaminacyjne badanych szkół.....	54
Tabela 16. Rok przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej w badanych szkołach.....	54
Tabela 17. Poziom spełniania wymagań ewaluacji zewnętrznej w obszarze „Efekty”.....	55
Tabela 18. Zmiana wymagania dot. analizy wyników egzaminów zewnętrznych, od roku 2013/2014.....	96
Tabela 19. Liczba wizyt na stronach internetowych projektu EWD w latach 2011-2013.....	105
Tabela 20. Najpopularniejsze źródła odwiedzin stron internetowych projektu EWD w 2011-2013.....	107
Tabela 21. Liczba wizyt na stronie ewd.edu.pl w latach 2011-2013 wg województw.....	109
Tabela 22. Harmonogram konferencji „szkoły EWD”. Liczba uczestników w podziale na grupy docelowe.....	112
Tabela 23. Poziom realizacji badania w próbie zasadniczej.....	135
Tabela 24. Rozkład przyczyn braku udziału w badaniu dla szkół z próby zasadniczej według typu placówki.....	136
Tabela 25. Klasyfikacja przyczyn braku udziału na losowe i nielosowe.....	137
Tabela 26. Liczba losowych i systematycznych braków udziału oraz efektywny poziom realizacji badania wg typu szkoły.....	138
Tabela 27. Wyniki testów zgodności chi-kwadrat rozkładów w próbie zbadanej i próbie wylosowanej.....	139
Tabela 28. Wyniki testów t porównujących średnie zmiennych wśród szkół wylosowanych i zbadanych.....	140
Tabela 29. Wyniki testów niezależności wykorzystywania EWD z wybranymi zmiennymi.....	141

Tabela 30. Wyniki testów t porównujących średnie zmiennych pomiędzy szkołami wykorzystującymi wskaźniki EWD a niewykorzystującymi.....	142
Tabela 31. Rozkład zmiennej województwo w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat	142
Tabela 32. Rozkład zmiennej publiczność szkoły w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat	143
Tabela 33. Rozkład zmiennej złożoność szkoły w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat	144
Tabela 34. Rozkład zmiennej charakter miejscowości, w której znajduje się szkoła, w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat	144
Tabela 35. Rozkład zmiennej kategoria wielkości miejscowości w próbie zrealizowanej zestawione z rozkładem hipotetycznym uzyskanym na podstawie próby wylosowanej oraz parametry testu zgodności chi-kwadrat	145
Wykres 1. Sposób prezentacji wskaźników EWD.....	15
Wykres 2. Stanowisko pełnione w szkole przez respondentów według typu szkoły	52
Wykres 3. Płeć respondentów według typu szkoły	53
Wykres 4. Staż pracy ogółem i na obecnym stanowisku w podziale na typ szkoły.....	53
Wykres 5. Samoocena wiedzy dyrektorów na temat EWD według typu szkoły.....	56
Wykres 6. Udział w szkoleniach EWD według typu placówki	57
Wykres 7. Wykorzystywanie wskaźników EWD a udział w szkoleniach na temat EWD przez dyrektorów według typu szkoły.....	57
Wykres 8. Samoocena wiedzy dyrektorów na temat EWD, a udział w szkoleniach przez dyrektorów według typu szkoły	58
Wykres 9. Poprawność wskazania wartości wskaźników trzyletnich EWD z przedmiotów humanistycznych uzyskiwanych przez szkołę, którą kieruje respondent według typu szkoły	59
Wykres 10. Poprawność wskazania wartości wskaźników trzyletnich EWD z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych uzyskiwanych przez szkołę, którą kieruje respondent według typu szkoły	59
Wykres 11. Deklaracja wykorzystywania wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania w różnych latach według rodzaju szkoły	62
Wykres 12. Przyczyny niewykorzystywania wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania w różnych latach według rodzaju szkoły	63
Wykres 13. Deklaracja wykorzystania wskaźników EWD w przyszłości według typu szkoły.....	64
Wykres 14. Wykorzystywanie wskaźników EWD przez wizytatora w ostatniej ewaluacji zewnętrznej	65
Wykres 15. Deklaracja wykorzystania wskaźników EWD w przyszłości w według wykorzystywania wskaźników EWD przez kuratora oraz w podziale na typ szkoły.....	66
Wykres 16. Inne metody wykorzystywane do oceny efektywności nauczania stosowane dotychczas w szkole według typu szkoły	67

Wykres 17. Korzystanie z EWD w ewaluacji wewnętrznej w latach według rodzaju szkoły.....	68
Wykres 18. Odsetek dyrektorów deklarujących wykorzystywanie wskaźników EWD do ewaluacji wewnętrznej wśród dyrektorów deklarujących wykorzystywanie wskaźników EWD do oceny efektywności nauczania	69
Wykres 19. Narzędzia wykorzystywane do analizy wyników egzaminów wewnętrznych według typu szkoły	70
Wykres 20. Źródła danych do kalkulatora EWD według rodzaju szkoły	71
Wykres 21. Osoby wykonujące analizy wskaźników EWD według rodzaju szkoły	72
Wykres 22. Problemy z analizami i interpretacją wskaźników EWD.....	73
Wykres 23. Wykorzystywanie wskaźników EWD a przynależność do zespołu w zbiorowości gimnazjów	74
Wykres 24. Wykorzystywanie wskaźników EWD a charakter miejscowości, w której znajduje się szkoła w zbiorowości gimnazjów.....	74
Wykres 25. Wykorzystywanie wskaźników EWD a kategoria wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła w zbiorowości liceów	75
Wykres 26. Wykorzystywanie wskaźników EWD a wielkość szkoły według typu placówki	76
Wykres 27. Dostęp do wyników analiz EWD według typu szkoły	77
Wykres 28. Powoływanie się na wyniki przeprowadzonych analiz EWD.....	78
Wykres 29. Ocena przydatności różnych informacji w zarządzaniu szkołą według typu szkoły	79
Wykres 30. Opinie o przydatności EWD według typu szkoły.....	81
Wykres 31. Opinie o przydatności EWD w podjęciu decyzji, które przyczyniły się do poprawy efektywności nauczania według typu szkoły („W jakim stopniu przeprowadzone w P. szkole analizy EWD pomogły P. w podjęciu decyzji, które przyczyniły się do poprawy efektywności nauczania?“).....	82
Wykres 32. Decyzje przy których pomocne było wykorzystanie wskaźników EWD.....	83
Wykres 33. Najważniejsze aspekty jakości pracy szkoły (wg typów gmin), 2011 r., n=320.....	88
Wykres 34. Udostępnianie różnych typów informacji w IO za rok szkolny 2009/2010 lub w inny sposób (np. na stronie gminy, stronie szkoły, karcie szkoły), 2011 r.....	90
Wykres 35. Dienne wizyty na stronach projektu EWD 1.01.2011-31.12.2013.....	106
Wykres 36. Średni dzienny czas trwania wizyty na stronach projektu EWD. Porównanie dwóch analogicznych okresów 2012 i 2013 roku (od września do końca roku).....	107
Wykres 37. Roczne wskaźniki liczby wizyt na stronie ewd.edu.pl na 1000 mieszkańców wg województw. Dane za lata 2011-2013.....	109
Wykres 38. Porównanie oceny stopnia kompetencji w zakresie metody EWD na początku i na końcu konferencji (odsetek osób przyznających sobie ocenę szkolną od 1 do 5).....	113
Wykres 39. Zestawienie odsetka ocen poszczególnych twierdzeń odnośnie przyszłości EWD	118
Wykres 40. Opinie dyrektorów szkół na temat pracy ekspertów z radą pedagogiczną.....	120

10. Załączniki

10.1. Wzór ankiety wywiadu CATI z dyrektorem szkoły

ZAŁĄCZNIK 3 - KWESTIONARIUSZ W WERSJI OSTATECZNEJ

Dzień Dobry,

nazywam się....., dzwonię z firmy PBS z Sopotu. Na zlecenie Instytutu Badań Edukacyjnych prowadzimy badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły. Badanie wspierane jest przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Czy mógłbym/mogłabym rozmawiać z dyrektorem szkoły?

Jeżeli rozmawiasz właśnie z dyrektorem → przejdź do 16 września...

Jeżeli dyrektor jest niedostępny → poproś o rozmowę z wicedyrektorem szkoły

W przypadku zespołów szkół wywiad powinien być przeprowadzony z dyrektorem lub wicedyrektorem badanej szkoły, a nie dyrektorem zespołu.

<Po przełączeniu do dyrektora>

Dzień Dobry,

nazywam się....., dzwonię z firmy PBS z Sopotu. Na zlecenie Instytutu Badań Edukacyjnych prowadzimy badanie na temat wykorzystania edukacyjnej wartości dodanej (EWD) przez szkoły. Badanie wspierane jest przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

16 września br. przesłaliśmy Panu/Pani zaproszenie do udziału w badaniu, które zawierało informacje na temat badania, list przewodni z Instytutu Badań Edukacyjnych oraz formularz zgody na udział w badaniu. Wiadomość została przesłana na adres

<skrypt: wyświetl email z próby>

Q1. Czy otrzymał Pan/Pani tę wiadomość?

1. Tak
2. Nie → *Ankieter: poproś o poprawny adres email. **Czytaj:** Czy mógłbym/mogłabym w takim razie prosić o adres e-mail, na który przesłaliśmy Panu/Pani informacje o projekcie? Zależałoby mi, by był to adres imienny, bezpośrednio do Pana/Pani.*

..... Ankieter poproś o podanie maila

3. Dyrektor przesłał już zgodę

Q2. Chciałbym/ chciałabym zadać Panu/Pani kilka pytań na temat wykorzystania wskaźnika EWD w Pana/Pani szkole. Ankieta jest całkowicie anonimowa – Pana/Pani nazwisko nie będzie umieszczone w żadnym raporcie, a zgromadzone informacje przedstawiane będą jedynie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych, co uniemożliwi identyfikację osób udzielających odpowiedzi. Zajmę Panu/Pani około 15 minut - zapraszam do rozmowy!!!!

1. Tak → *Ankieter: rozpocznij badanie.*
2. Nie → *Ankieter: namawiaj do udziału w badaniu; dopiero gdy respondent zdecydowanie odmówi, zapytaj, czy możesz zadzwonić w innym terminie. **Czytaj:***

Jeśli nie:

Byłbym/byłabym niezmiernie wdzięczny/a, gdyby zechciał/a Pan/i wziąć udział w badaniu. Pana/Pani opinie, jako dyrektora szkoły, są szczególnie ważne, ponieważ pozwolą nam na stworzenie rekomendacji dotyczących wykorzystania przez szkoły wskaźników EWD.

– Ustal termin

20-25 WRZEŚNIA

4 -16 PAŹDZIERNIKA

– Odmowa udziału w badaniu

NR	PYTANIE	ODPOWIEDŹ	UWAGI
A	INFORMACJE O SZKOLE		
A1	Chciałbym się upewnić, czy szkoła, którą Pan/i kieruje to <skrypt: wyświetl z próby: typ_szkoly, nazwa, adres, poczta>	a) tak b) nie	Jeżeli A1=b) → zakończ wywiad, zapisz informację co się nie zgadza, co się zmieniło.
A2	Poproszę o Pana/i imię i nazwisko		
A3	Jakie stanowisko pełni Pan/i w swojej szkole? <i>Ankieter: W przypadku zespołów szkół dopytaj o stanowisko zajmowane w badanej szkole, nie zespole szkół.</i>	a) dyrektor b) wicedyrektor	
B	INFORMACJE O RESPONDENCIE		
B1	Płeć respondenta <i>Ankieter: zaznacz bez pytania.</i>	a) kobieta b) mężczyzna	wstawia Ankieter
B2	Jaki jest P. staż pracy: <i>Ankieter: pytaj o pełne lata pracy</i>	
	B 3.1. na stanowisku dyrektora w badanej szkole		
	B 3.2. całkowity staż pracy		
C	OGÓLNA WIEDZA O EWD		
c1	Czy orientuje się P. czym jest edukacyjna wartość dodana (EWD)?	a) bardzo dobrze b) dobrze c) dostatecznie d) słabo e) nie, nie orientuję się → <i>Ankieter – jeśli „nie” – odczytaj: EWD to instrument statystyczny wykorzystywania wyników egzaminów zewnętrznych do ewaluacji pracy szkół, pokazujący wkład szkoły w wyniki egzaminacyjne, czyli inaczej efektywność nauczania w szkole w zakresie sprawdzanym egzaminem zewnętrznym.</i>	jeśli e)->Ankieter odczytuje respondentowi, czym jest EWD i zadaje pytania D4, D5, D6 i E1 i kończy wywiad

NR	PYTANIE	ODPOWIEDŹ	UWAGI
c2	A czy brał/-a P. kiedykolwiek udział w szkoleniach z zakresu EWD ? C2.1. w tzw. szkołach EWD organizowanych przez zespół projektu EWD C2.2. w szkoleniach organizowanych przez innych organizatorów niż zespół EWD	a) tak b) nie	Jeśli padnie pytanie o „projekt EWD”, Ankieter tłumaczy, że metoda EWD jest rozwijana w ramach projektu systemowego POKL <i>Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej</i> , wdrażanego przez Instytut Badań Edukacyjnych
c3	Proszę powiedzieć, czy orientuje się P. jaki P. szkoła uzyskała trzyletni wskaźnik EWD, obliczony na podstawie danych z lat 2010-2012 z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych?	a) dodatnie b) ujemne c) zero d) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	
c4	A czy orientuje się P. jaki P. szkoła uzyskała trzyletni wskaźnik EWD obliczony na podstawie danych z lat 2010-2012 z przedmiotów humanistycznych?	a) dodatnie b) ujemne c) zero d) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	
D	SPOSOBY WYKORZYSTANIA EWD		
D1	Czy w P. szkole były dotychczas stosowane wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania? D 1.1. w 2013 roku: D 1.2. w 2012 roku: D 1.3. we wcześniejszych latach, przed 2012 r.	a) tak b) nie c) w tym roku nie prowadziliśmy jeszcze analiz efektywności nauczania d) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	jeśli 3 x b) -> zadajemy D2 jeśli min. jedna odpowiedź a)->nie zadajemy D2, idziemy do D3 <i>Ankieter: respondenci mogą pytać o dostępność najnowszych wskaźników trzyletnich. Otóż, wskaźniki 3-letnie uwzględniające dane z lat 2011-2013 dla gimnazjów będą udostępnione na stronie www.ewd.edu.pl w październiku br., a dla szkół ponadgimnazjalnych w listopadzie br.</i> Odp. c) wyświetlaj tylko dla D1.1
D2	Czy mógłby/mogłaby P. wyjaśnić dlaczego wskaźniki EWD nie były dotychczas stosowane w P. szkole? <i>Ankieter – zapisz dokładnie odpowiedź respondenta, dopytaj, czy są jeszcze jakieś powody.</i> a) szkoła w ogóle nie korzysta z EWD – Ankieter nie czytaj.	pytanie otwarte jeśli a) -> przejdź do D3, D6, D4, D7, D10, E1 i zakończ wywiad
D3	A czy w przyszłości planują P. stosować wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania?	a) Tak b) nie c) trudno powiedzieć – Ankieter - nie czytaj	
D6	Czy orientuje się P. czy w trakcie ostatniej ewaluacji zewnętrznej prowadzonej w P. szkole przez kuratorium,	a) Tak b) nie	Jeśli D6=e → nie zadajemy D4.1 i E1.2

NR	PYTANIE	ODPOWIEDŹ	UWAGI
	wizytator stosował wskaźniki EWD do ewaluacji pracy P. szkoły?	c) nie wiem, bo raport z ewaluacji zewnętrznej nie został mi jeszcze udostępniony d) nie pamiętam e) w szkole nie była przeprowadzana ewaluacja zewnętrzna	
d4	A jakie inne metody/wskaźniki oceny efektywności nauczania były dotychczas stosowane w P. szkole? D 4.1. analizy wyników ewaluacji zewnętrznej przeprowadzonej przez kuratorium D4.1.1. (jeśli tak) Proszę podać rok ewaluacji.... D 4.2. ewaluacja wewnętrzna D 4.3 diagnozy uczniów „na wejściu” i „wyjściu” D 4.4 analizy wyników egzaminacyjnych D 4.5 analizy wyników klasyfikacji rocznej D 4.6 analizy losów absolwentów D 4.7 analizy poziomu zainteresowania szkołą przez kandydatów spoza rejonu D 4.8 analizy wskaźników drugoroczności D 4.9 analizy wskaźników frekwencji uczniów D 4.10 stosujemy inne metody/wskaźniki oceny efektywności nauczania, D 4.10.1. (jeśli tak), Jakie?.....	a) Tak b) Nie c) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	jeśli D 4.2. a) -> zadajemy D5
d5	<Jeśli D 4.2. = a> A czy przeprowadzali P. analizy EWD w ramach realizowanych przez P. ewaluacji wewnętrznych pracy szkoły? D 5.1 w roku 2013 D 5.2 w roku 2012 D 5.3 we wcześniejszych latach, przed 2012 r.	a) Tak b) nie c) nie pamiętam – Ankieter - nie czytaj d) w tym roku nie prowadziliśmy jeszcze ewaluacji wewnętrznej	Odp. d) wyświetlaj tylko dla D5.1
d7	Proszę powiedzieć, jakie narzędzia wykorzystywane są w P. szkole do analizowania wyników egzaminów zewnętrznych? D 7.1. własne opracowania oparte na arkuszu kalkulacyjnym (Excel) D 7.2. kalkulatory EWD, udostępnione nieodpłatnie na stronie www.ewd.edu.pl D 7.3. inne narzędzia D 7.3.1. (jeśli tak)Jakie?.....	a) tak b) nie c) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	jeśli D 7.2 =a -> zadajemy D8, jeśli D7.2 b) -> przechodzimy do D9
d8	<Jeśli D7.2 =a> Skąd pozyskują P. dane do kalkulatora EWD? D 8.1. z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej D 8.2. uzupełniamy dane z OKE o własne dane D 8.3. z innych źródeł D 8.3.1. (jeśli tak)Jakich?.....	a) tak b) nie c) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	
d9	Czy mogłaby/mógłby P. powiedzieć, kto dotychczas przeprowadzał analizy wskaźników EWD w P. szkole? D 9.1. dyrektor/-ka szkoły D 9.2. powołany w tym celu zespół nauczycieli ds. analiz D 9.3. zespoły przedmiotowe D 9.5. nauczyciel, który jest zorientowany w zagadnieniu	a) tak b) nie c) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	

NR	PYTANIE	ODPOWIEDŹ	UWAGI
	EWD		
	D 9.4. inne osoby D 9.4.1. (jeśli tak) Jakież?.....		
D10	Czy mieli P. w szkole jakieś problemy związane z analizami lub interpretacją wskaźników EWD?	a) tak, (jakie?)..... b) nie c) nie orientuję się – Ankieter - nie czytaj	Jeżeli D2=a -> wyświetl Ankieter nie czytaj: upewnij się, czy problemy z analizą lub interpretacją EWD nie były powodem całkowitej rezygnacji z korzystania z EWD
F	KOMUNIKOWANIE WYNIKÓW ANALIZ		
F1	Kto ma dostęp do wyników analiz EWD przeprowadzanych w P. szkole?	a) tak b) nie	
	F 1.1. dyrektor/-wicedyrektor badanej szkoły		
	F 1.3. każdy nauczyciel ze szkoły		
	F 1.5. wyniki są dostępne dla każdego, na życzenie, do wglądu w szkole		
	F 1.6. wyniki są ogólnodostępne na stronie internetowej szkoły		
F2	Czy dotychczas zdarzyło się P. powoływać się na wyniki przeprowadzonych przez P. analiz EWD w rozmowach z następującymi odbiorcami:	a) tak a) nie	
	F 2.1. organem prowadzącym szkołę		
	F2.2. kuratorium oświaty		
	F2.3. kandydatami do szkoły		
	F2.6. uczniami		
	F2.4. rodzicami uczniów		
	F2.7. nauczycielami na radzie pedagogicznej		
	F2.5. innymi odbiorcami, (jakimi?)....		
E	EFEKTY STOSOWANIA EWD I OCENA UŻYTECZNOŚCI EWD		
E1	W jakim stopniu poniższe informacje są dla P. przydatne w zarządzaniu szkołą?	a) bardzo przydatne b) przydatne c) w niewielkim stopniu przydatne d) zupełnie nieprzydatne e) trudno powiedzieć – Ankieter - nie czytaj	
	E 1.1. wyniki ewaluacji wewnętrznej		
	E 1.2. wyniki ewaluacji zewnętrznej		
	E 1.3. wyniki klasyfikacji rocznej		
	E 1.4. wskaźniki EWD		
	E 1.5. wyniki egzaminów zewnętrznych		
E2	Proszę powiedzieć, czy wnioski z analiz EWD?	a) zdecydowanie tak b) raczej tak c) raczej nie d) zdecydowanie nie e) trudno powiedzieć – Ankieter - nie czytaj	
	E 2.1. pomagają w planowaniu zadań rocznych w P. szkole		
	E 2.2. są uwzględniane w planie nadzoru pedagogicznego		
	E 2.3. służą modyfikacji planu rozwoju szkoły		
	E 2.5. pomagają w motywowaniu nauczycieli		
	E 2.6. pomagają w opracowaniu planów szkoleń dla nauczycieli		
	E 2.4. są wykorzystywane jeszcze w inny (niż te które wymieniłem/am) sposób do zarządzania P. szkołą (jaki?).....		

NR	PYTANIE	ODPOWIEDŹ	UWAGI
E3	Proszę powiedzieć, w jakim stopniu przeprowadzane w P. szkole analizy EWD pomogły P. w podjęciu decyzji, które przyczyniły się do poprawy efektywności nauczania w szkole?	a) w bardzo dużym stopniu, (przykłady decyzji?).... b) w dużym stopniu, (przykłady decyzji?)..... c) w niewielkim stopniu d) wcale, (dlaczego nie?)..... e) trudno powiedzieć – Ankieter - nie czytaj	

Q3. Status zgody

Nie wyświetlaj jeżeli Q1=3

jeżeli Q1 = 1

Ankieter czytaj: to już były wszystkie moje pytania. Na zakończenie chciałbym poprosić o wypełnienie i odesłanie do nas e-mailem lub faksem zgody na udział w badaniu, została ona przesłana do Państwa drogą mailową.

Pisemna zgoda na udział w badaniu jest integralną częścią projektu, a jednocześnie potwierdzeniem Pana/i udziału w badaniu.

jeżeli Q1 = 2

Ankieter czytaj: to już były wszystkie moje pytania. Na zakończenie chciałbym jeszcze poinformować, że na podany przez pana adres e-mail prześlemy formularz zgody na udział w badaniu. Prosimy o wypełnienie i odesłanie go do nas e-mailem lub faksem. Pisemna zgoda na udział w badaniu jest integralną częścią projektu, a jednocześnie potwierdzeniem Pana/i udziału w badaniu.

Q4. Zaproszenie na stronę www projektu

Ankieter czytaj: Zachęcamy również do zapoznania się ze stroną internetową projektu ewd.edu.pl/wykorzystanie_ewd. Znajdzie tam Pan/i szczegółowe informacje na temat projektu rozwoju metodologii szacowania wskaźnika EWD oraz prowadzonego przez nas badania dotyczącego wykorzystania wskaźnika EWD przez szkoły.

Dziękuję serdecznie za poświęcony czas, do usłyszenia.

10.2. Wzór scenariusza IDI z dyrektorem gimnazjum

WSTĘP

- Przedstawienie się ankietera, podziękowanie za poświęcenie czasu na udział w rozmowie
- Przedstawienie kontekstu badania i celu wywiadu
- Przedstawienie zakresu rozmowy i przewidywanego czasu IDI (1 - 2 godz.)
- Zapytanie o zgodę na nagrywanie i przedstawienie zasady poufności

CEL: ZAPOZNANIE SIĘ Z PROFILEM ZAWODOWYM RESPONDENTA

1. Od jak dawna pracuje P. na obecnie zajmowanym stanowisku dyrektora/ wicedyrektora/ nauczyciela? A czy długo pracuje P. w szkole? *[M: Badacz zna stanowisko respondenta na podstawie informacji uzyskanych podczas rekrutacji]*
2. Proszę powiedzieć, czy uczy P. również w szkole jakichś przedmiotów? Czy może P. podać, jakich? A jaki kierunek studiów P. ukończył?

CEL: ROZPOZNANIE OGÓLNEJ WIEDZY I OPINII RESPONDENTA O EWD

3. Czy mógłby P. opowiedzieć, w jaki sposób w szkole oceniają P. efektywność nauczania?
 - a. Z jakich źródeł danych, wskaźników, narzędzi P. korzysta do oceny efektywności nauczania (np. oceny końcowe, frekwencja, udział w konkursach i olimpiadach, testach organizowanych przez różne wydawnictwa; średni wynik szkoły, skala staninowa, skala centylowa, inne - jakie)?
4. A jeśli chodzi o wyniki egzaminów zewnętrznych w P. szkole - proszę powiedzieć - czy przyglądał się P. zmianom tych wyników w ostatnich latach ? A czy porównywał P. wyniki szkoły z innymi szkołami? Jakże to były szkoły? Czym kierował się P. wybierając szkoły do porównań z P. szkołą? *[M: Należy zwrócić uwagę, jakimi wskaźnikami posługuje się respondent w odpowiedzi, EWD, średni wynik szkoły, skala staninowa, centylowa, Porównywalne Wyniki Egzaminacyjne?]*
 - a. Czy uważa P., że wyniki egzaminów zewnętrznych są dobrą miarą tego, jak dobrze uczy szkoła? Czy rankingi szkół ze względu na średni wyniki egzaminacyjny mają wg P. sens? A co z postępem ucznia i wkładem szkoły w wyniki nauczania?
5. Przechodząc teraz do kwestii edukacyjnej wartości dodanej - proszę powiedzieć - jakie jest P. doświadczenie w zakresie EWD? Czy słyszał P. o EWD?
 - a. Jeśli tak, jak P. ocenia swoją wiedzę w tym zakresie?
 - b. Jeśli nie ma P. żadnego doświadczenia w zakresie stosowania EWD, to czy słyszał/a P. kiedykolwiek o edukacyjnej wartości dodanej?
 - i. Co P. sądzi o EWD jako o wskaźniku efektywności nauczania szkół? Jak P. ocenia jego użyteczność do pracy szkoły (do ewaluacji wewnętrznej)?
 - ii. A jak P. ocenia jego użyteczność do ewaluacji zewnętrznej szkół?
 - iii. A czy wg P. EWD może być użyteczne do zarządzania oświatą przez organ prowadzący? *[M: Uwaga! Jeśli respondent odpowie, że **nie ma doświadczenia w obszarze EWD lub/i nie orientuje się co to jest EWD** – nie zadajemy kolejnych pytań scenariusza i kończymy na tym rozmowę]*

6. Proszę powiedzieć, z jakich źródeł informacji o EWD P. korzystał?
- Jeśli zna P. stronę projektu EWD, to czy zapoznał się P. z materiałami szkoleniowymi ze szkół EWD, studiami przypadku, artykułami naukowymi na niej zamieszczonymi?
 - Jakie treści zamieszczone na www projektu systemowego EWD były dla P. najbardziej przydatne?
 - Jeśli uczestniczył P. w szkoleniach EWD organizowanych przez zespół projektu systemowego EWD, to co P. o nich sądzi (użyteczność do swojej pracy, potrzeba kontynuacji, inne uwagi)?
 - A czy brał P. udział w innych szkoleniach o EWD, organizowanych przez innych organizatorów niż zespół EWD? Jeśli tak, to w jakich (w tym szkolenia wewnętrznych)? Jak ocenia P. ich użyteczność?

CEL: IDENTYFIKACJA SPOSOBÓW WYKORZYSTANIA EWD W SZKOLE

7. A czy konkretnie w P. szkole wykorzystywane są (przez P./ nauczycieli/ zespół ds. analiz) wskaźniki EWD do oceny efektywności nauczania (np. w ramach ewaluacji wewnętrznej)?
- Kto w szkole zajmuje się analizami wyników egzaminacyjnych (np. zespoły przedmiotowe)?
 - A kto z kolei zajmuje się analizami wskaźników EWD (dyrektor, powołany zespół nauczycieli, zespoły przedmiotowe, inne)? Od kiedy?
 - Ile osób w szkole jest zaangażowanych w analizy wyników egzaminów zewnętrznych lub/i EWD?
 - A czy osoby te brały udział w jakichś szkoleniach, konferencjach nt. EWD? Jeśli tak, to jakich, kiedy i przez kogo organizowanych?
8. Proszę powiedzieć, co skłoniło P. do stosowania wskaźników EWD w P. szkole do oceny efektywności jej pracy?
- Np.:
- Współpraca z OKE, KO, innymi instytucjami oświatowymi (jakimi?),
 - Specyficzne problemy szkoły (jakie?),
 - Przykład innych szkół (których?),
 - Udział w szkoleniu (jakim?),
 - Wprowadzenie tzw. ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej szkół i stosowanie EWD przez ewaluatora zewnętrznego,
 - Inne przyczyny (jakie?).
9. Jakie analizy z wykorzystaniem EWD i w jakim celu przeprowadzali P. dotychczas w szkole?
- Czy w szkole przeprowadzali P. analizy wskaźników trzyletnich, opublikowanych na stronie www projektu systemowego EWD – tzw. „elipsy” (publikowane od 2009 r., najpierw za okres 2006-2008)? Jeśli tak, to w jakim celu? Od kiedy? Czy miał P. jakieś problemy z ich stosowaniem? Jeśli tak, jakie? A z interpretacją wyników? Jeśli tak, jakie?
 - A czy stosował P. kalkulatory EWD publikowane na stronie projektu EWD? Jeśli tak, to w jakim celu? W jakim zakresie (stosowane zmienne)? Od kiedy? Czy miał P. jakieś problemy z ich stosowaniem? Jeśli tak, jakie? A z interpretacją wyników (np. „szok interpretacyjny” związany z pozorną niespójnością EWD z wynikami egzaminów)?
 - Kalkulatory do analiz jednorocznych (porównania danych między różnymi latami i z innymi szkołami; filtry - grupy, klasy, roczniki),
 - Kalkulator EWD Plus umożliwiający obliczanie wskaźników EWD za 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 r.

- iii. Kalkulator EWD 100 i jego nowe możliwości w porównaniu z EWD Plus (zastąpił Kalkulator EWD Plus; wprowadzony w związku ze zmianą formuły egzaminu gimnazjalnego; podstawowe zmiany: zastosowanie skali 100/15-> możliwa analiza wyników między latami oraz uwzględnienie uczniów o wydłużonym toku kształcenia, nowe wykresy - rozkład wyników, rozkład wyników przewidywanych oraz rozkład potencjałów)
 - c. Jeśli stosuje P. kalkulatory EWD, to skąd pozyskują P. do nich dane?
10. Skoro stosowali P. wskaźniki EWD w szkole, to pewnie orientuje się P. jak wygląda efektywność nauczania P. gimnazjum, mierzona właśnie wskaźnikami EWD? Czy może P. ją opisać? [M: Badacz ma ze sobą wydruk ze strony WWW projektu EWD „elipsy” dla szkoły]
- a. Jakie trzyletnie EWD (za okres 2010-2012) uzyskała szkoła (ujemne, dodatnie, zbliżone do zera)?
 - b. Z czego – wg P. – wynika taki (dodatni/ujemny, niski/wysoki) a nie inny wynik szkoły?
 - c. A czy orientuje się P. jak wygląda EWD szkoły na tle innych szkół w regionie?

CEL: IDENTYFIKACJA EFEKTÓW STOSOWANIA EWD W SZKOLE I OCENA UŻYTECZNOŚCI EWD DO OCENY EFEKTYWNOŚCI NAUCZANIA SZKOŁY

- 11. Na podstawie swoich doświadczeń w stosowaniu wskaźników EWD, proszę teraz podsumować, jak P. ocenia ich użyteczność dla oceny efektywności nauczania w P. szkole?
- 12. Jakie główne wnioski dotyczące efektywności pracy szkoły wysnuł P. z przeprowadzanych dotychczas analiz wskaźników EWD?
- 13. Jakie problemy pracy szkoły zidentyfikował P. w wyniku przeprowadzonych analiz wyników egzaminacyjnych oraz wskaźników EWD?
- 14. Jakie czynniki (przyczyny) efektywności, specyficzne dla szkoły, zidentyfikował P. w wyniku prowadzonych analiz?
- 15. W związku z zidentyfikowanymi problemami pracy szkoły, proszę opowiedzieć czy zaplanowano jakieś działania w celu poprawy efektywności nauczania? Jeśli tak, jakie? (np. jakieś zmiany dydaktyczne, zgodnie z przyjętą koncepcją rozwoju szkoły)?
- 16. A czy udało się P. wprowadzić jakieś konkretne zmiany, mające na celu poprawę efektywności nauczania w szkole? Jeśli tak, jakie? Jeśli nie, dlaczego? Czy można w ogóle już ocenić efekty tych zmian (np. poprzez zwiększenie postępów uczniów w cyklu nauczania)? Np.:
 - a. Czy stosowanie wskaźników EWD przełożyło się np. na lepsze plany rozwoju szkoły (przykłady)?
 - b. Czy stosowanie wskaźników EWD przełożyło się np. zwiększenie świadomości skuteczności podejmowanych działań?
 - c. Jakie inne korzyści odniosła szkoła w wyniku stosowania EWD (np. wzrost kultury pracy z danymi, szkolenia wewnętrzne z EWD dla nauczycieli, zmiana atmosfery w szkole, inne – jakie?)

CEL: IDENTYFIKACJA SPOSOBÓW DOKUMENTOWANIA WYKORZYSTANIA EWD W SZKOLE I KOMUNIKOWANIA WYNIKÓW ANALIZ

- 17. Czy mógłby P. teraz powiedzieć, czy przeprowadzane przez szkołę analizy wskaźników EWD są uwzględniane w jakiejś dokumentacji szkolnej? Jeśli tak, proszę powiedzieć w jakiej (np. dokumentach z ewaluacji wewnętrznej)? Czy mógłby P. przedstawić przykłady tych dokumentów? Jeśli nie, dlaczego?
- 18. Czy podejmował P. jakieś działania popularyzujące wnioski z analiz EWD szkoły w środowisku szkoły (np. poprzez wewnętrzne szkolenia dla nauczycieli/ rady pedagogicznej/ w zespołach przedmiotowych) ?

19. A czy wykorzystywał P. EWD w kontaktach np. z organem prowadzącym? Jeśli tak, proszę o tym opowiedzieć.
- Czy - zgodnie z P. wiedzą - organ prowadzący ocenia efektywność nauczania szkół z wykorzystaniem wskaźników EWD? Czy zna informacje na temat efektywności nauczania w P. szkole, wyrażoną wskaźnikami EWD?
20. A czy wykorzystywał P. EWD w kontaktach z organem nadzoru pedagogicznego? Jeśli tak, w jakim celu? Proszę o tym opowiedzieć.
- Czy - zgodnie z P. wiedzą - organ nadzoru pedagogicznego ocenia efektywność nauczania szkół z wykorzystaniem wskaźników EWD? Czy zna informacje na temat efektywności nauczania w P. szkole, wyrażoną wskaźnikami EWD (np. stosował wskaźniki EWD w ewaluacji zewnętrznej jeśli była przeprowadzana w szkole)?
 - Jeśli w szkole była przeprowadzana ewaluacja zewnętrzna i ewaluator stosował w jej ramach wskaźniki EWD, to czy orientuje się P. w jakich obszarach wymagań („efekty”, „procesy”, „środowisko”, „zarządzanie”)? Jeśli tak, to jakie wskaźniki, zmienne, narzędzia?
21. Czy EWD było stosowane przez P w kontaktach z rodzicami? Czy może P. o tym opowiedzieć?
- Czy - zgodnie z P. wiedzą - rodzice uczniów z gimnazjum znają informacje na temat efektywności nauczania szkoły, wyrażoną wskaźnikami EWD?
22. Czy wnioski z analiz EWD szkoły były wykorzystywane przez P. do jej promocji?

CEL: IDENTYFIKACJA REKOMENDACJI MAJĄCYCH NA CELU UPOWSZECHNIENIE EWD W SZKOŁACH

23. Chciałbym teraz poznać P. zdanie na temat wykorzystania EWD przez inne instytucje. Jak P. ocenia poziom pracy z danymi, z wynikami egzaminów zewnętrznych, z wskaźnikami EWD w szkołach gimnazjalnych?
24. A jak P. sądzi, jakie problemy z analizami i interpretacją EWD mogą mieć inne szkoły? Od czego te problemy zależą (np. brak zainteresowania EWD, brak pełnego zrozumienia EWD – jakich zagadnień, brak osób do analiz, inne – jakie)?
25. Czy wg P. szkoły potrzebują wsparcia w lepszym, bardziej świadomym wykorzystaniu wskaźników EWD do oceny efektywności ich nauczania? Jeśli tak, to jak – wg P - należałoby je wspierać w tym zakresie?

ZAKOŃCZENIE

26. Dziękuję bardzo za poświęcenie P. czasu na udział w rozmowie.
27. Chciałabym/chciałbym jeszcze na koniec zapytać, czy byłaby ewentualnie możliwość kontaktu mailowego z P. na etapie przygotowania raportu w przypadku, gdyby jakieś zagadnienie wymagało jeszcze wyjaśnienia?